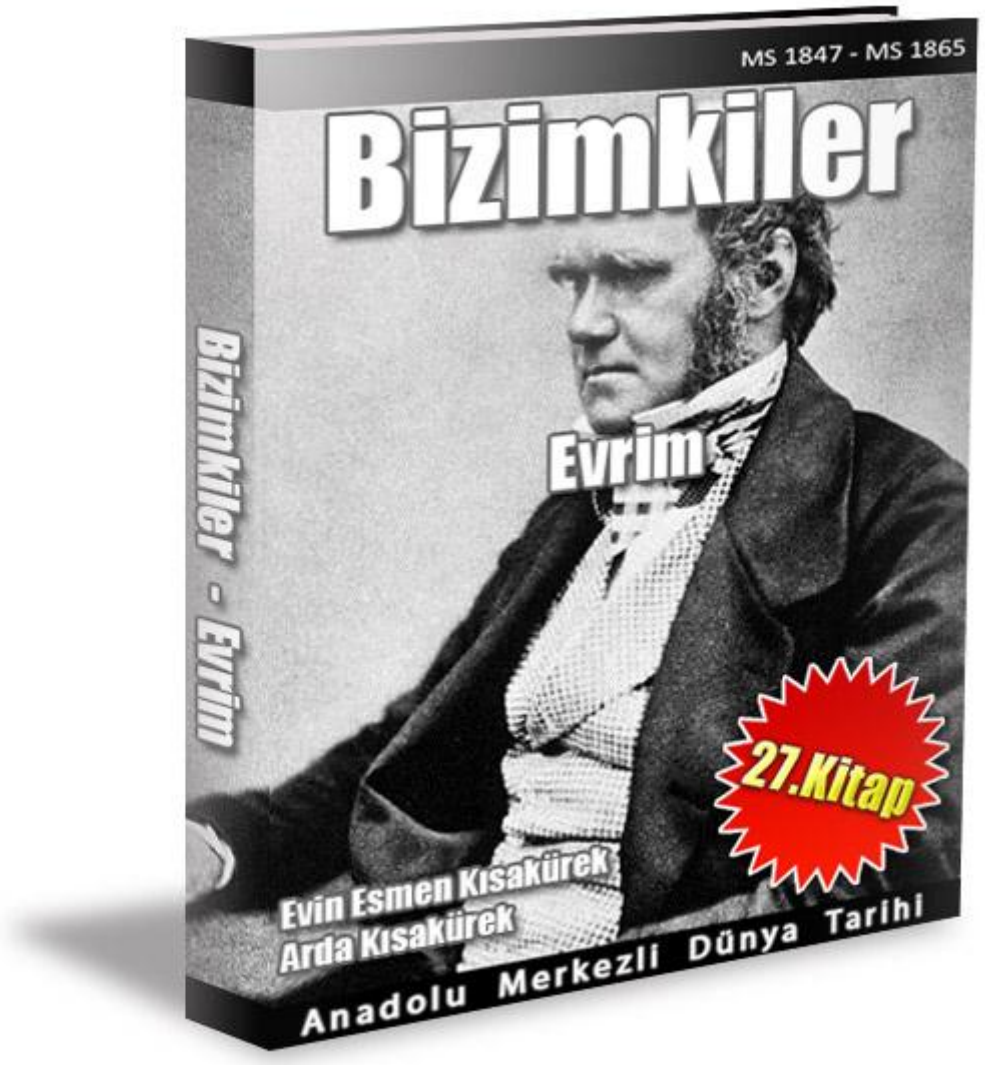

MS 1847 - MS 1865
Bizimkiler
Evrim
Bizimkiler - Evrim
27.Kitap
Evin Esmen Kısakürek
Arda Kısakürek
Anadolu Merkezli Dünya Tarihi

BİZİMKİLER

Anadolu Merkezli Dünya Tarihi

27. KİTAP

1847 - 1865

Evrim

Yazarlar

Evin Esmen Kısakürek

Arda Kısakürek

Bizimkiler adlı kitapların tümü aşağıdaki sitelerde mevcuttur:
http://www.dunya-tarihi.com/
http://sites.google.com/site/ekitapdunyatarihi/
http:/sites.google.com/site/ekitdunyatarihidevam2/

BİZİMKİLER 2
27. KİTAP 2
1848 İhtilali 6
Birinci İtalya Bağımsızlık Savaşı, 1848 15
1848'in Bazı Olayları 16
Kaliforniya'da Altın, Altına Hücum, 1848 18
Taiping İsyanı, 1848 19
Kavalalı Mehmet Ali Paşa Öldü, 1849 20
Doğu Avrupa Mültecileri Osmanlılara İltica ediyor, 1849 21
Fransa'da Devrim mi? Karşıdevrim mi? 1849 24
Victor Emmanuel Sardunya tahtında, 1849 27
Britanya'dan Göç, 1849 28
Tıpta İlerleme 29
1849'un Bazı Olayları 30
Chopin 32
Edgar Allan Poe 34
Beyaz Altın, 1850 35
Balinalar 37
Köleler 38
Korumacılık mı? Liberalizm mi? 39
1850'nin Bazı Gelişmeleri 40
1850 yılında Büyük Devletler ve Nüfus 42
Balzac 45
Guy-Lussac 47
Doğuş Kilisesi 49
Okumak 50
Bilimin Hızlı İlerleyişi 51
John Stuart Mill 53
Claude Bernard 55
Çin'de Taiping İsyanı, 1851 56
Kristal Saray Sergisi, 1851 57
1851'in Diğer Olayları 58
Jacobi 60
Tahtavi 61
Merkezi Devlete Geçiş 63
Macar ve Leh İhtilalciler Osmanlıya Sığınıyor, 1852 65
Tom Amcanın Kulübesi, 1852 67
Gioberti 68
1852'nin Bazı Gelişmeleri 69
Gogol 70
Osmanlı Eğitimi 72
Avrupa Ordularında Durum 73
Kırım Savaşı başlıyor, 1853 75
Kırım Savaşı, 1853 78
Taiping Krallığı 80
Japonya'da Dışa Kapanma Bitiyor, 1853 82
1853'ün Bazı Gelişmeleri 83
Sivastopol Çıkarması, 1854 84
Meclisi Ali Tanzimat 86
1854'ün Bazı Gelişmeleri 88

Süveyş Kanal Şirketi 89
Evren Sürekli Oluşuyor 90
Kırım Savaşında Sona yaklaşılıyor, 1855 92
Çin'in her yerinde isyanlar var, 1855 94
1855'in Bazı Gelişmeleri 95
Irk 96
Nerval 97
Gauss 98
1856 Islahat Fermanı 102
Kırım Savaşı Bitiyor, Paris Anlaşması, 1856 104
Paris Anlaşmasının Sonuçları 106
Rusya'da Sarsıntı 108
Osmanlı Topraklarına Göç 110
1856'nın Diğer Olayları 111
Schumann 113
Heinrich Heine 115
Avogadro 117
Osmanlı Zenci Köle Ticaretini yasaklıyor, 1857 119
1857 Ekonomik Buhranı 121
1857'nin Bazı Gelişmeleri 122
August Comte 124
Cauchy 126
Arazi Kanunnamesi, 1858 128
Osmanlı İmparatorluğundaki Bazı Gelişmeler, Devlet Standartlaşmaya Çalışıyor 130
1858'in Bazı Olayları 132
Britanya Hindistan'ı 133
Robert Owen 134
Şeyh Şamil İsyanı Bitiyor, 1859 136
Romanya'nın Birleşmesi, 1859 137
Süveyş Kanalı, 1859 138
İkinci İtalyan Bağımsızlık Savaşı, 1859 139
Güney Amerika ve Afrika Bitişikti 140
Zırhlı Savaş Gemileri, 1859 142
1859'un Bazı Gelişmeleri 143
Doğal Seçilim 145
Alfred Russel Wallace 148
ABD'de Sancılı, 1860 150
Şimdi de Lübnan, 1860 152
Bulgar Kilisesi 154
Osmanlı Kredi Bulmakta Zorlanıyor, 1860 155
1860'da Diğer Osmanlı Olayları 156
Demiryolu 157
1860'ın Bazı Gelişmeleri 158
Owen ve Huxley 160
Tientsin Anlaşması 161
Schopenhauer 162
Abdülaziz Osmanlı Tahtında, 1861 164
Osmanlı İmparatorluğunun Hıristiyan Halkları, 1861 166
Yaradılış Öyküsü Çöpe Gidiyor 169
Amerikan İç Savaşı Başlıyor, 1861 171

İtalyan Birliği, 1861 172
Bismarck Prusya Başbakanı, 1861 173
Fransa Meksika'nın Üzerine Yürüyor, 1861 174
1861'in diğer Gelişmeleri 175
Borç Batağı, 1862 176
Osmanlı Kentleri Kalabalıklaşıyor 179
Amerikan İç Savaşı, 1862 181
1862'nin Diğer Olayları 186
Osmanlılardaki Gelişmeler, 1863 188
ABD Köleliği Tamamen Ilga Ediyor, 1863 190
1863'ün Diğer Olayları 191
Delacroix 193
Bahailik 198
Çerkez Sürgünü, 1864 202
Osmanlıda Yönetim Reformları 203
ABD İç Savaşında Terrör, 1864 205
1864'in Bazı Gelişmeleri 207
Elektromanyetik Alan 209
Lassalle 211
Güney Teslim Oluyor, 1865 213
Osmanlı Devletinin Yüzü Batıya Dönük, 1865 215
1865'de Osmanlıda Diğer Gelişmeler 217
1865'de Bazı Gelişmeler 218
İlk Anarşist, 1865 219
Bilim Hızla İlerliyor 220
27. Kitap, Faydalanılan eser ve kaynaklar 222

1848 İhtilali

1848 ihtilali Soufflot Barikatı

Karl Marx, sosyalizm konusundaki çalışmayı doktriner bir tarzda özetleyerek, " Komünist Manifestosu " adı altında yayınlamıştı. Manifesto " Bütün Ülkelerin proleterleri birleşin " diye bitiyordu. Marx diyalektik bir tarzda evrensel bir teori ortaya atıyordu.

1848 yılında Fransa'da Kral Louis Philippe'e karşı cumhuriyetçi bir ihtilal başladı. İhtilalin başlamasıyla ondan sonraki 25 yıl, bir ihtilaller ve politik reformlar dönemi oldu. Özellikle İtalya, Almanya, Fransa, Avusturya, Polonya, Romanya ve Macaristan bu dönemde büyük sarsıntılar geçirdi. Dönemin diğer büyük güçleri olan Rusya, Osmanlı Devleti, Birleşik Krallık ve Hollanda ise bu olaylardan nispeten az etkilenmişlerdi.

XIX ortalarına gelindiğinde Avrupa'da Sanayi Devrimi neredeyse tamamlanmıştı. Sanayicilerin ve şirketlerin gelirlerinde büyük artış görülmesine karşılık köylerde ve kentlerde yaşayan fakir halk bu zenginlikten nasibini alamamıştı. İşçiler günde 13–15 saat çalışıyorlar, sağlıksız ve kirli konutlarda zor koşullarda yaşamaya devam ediyorlardı. Köylerde artan nüfus işsizliğe ve toprak yetersizliğine yol açmış, alt yapının yetersiz kalmasına neden olmuştu. 1845 ve 1846 mevsimlerinde Belçika'da ortaya çıkarak diğer Avrupa ülkelerine yayılan Patates Hastalığı (Phytophthora infestans) Avrupa'da büyük bir açlık salgınına yol açmış,

toplumun yoksul kesimlerinde büyük bir tatminsizlik duygusuna neden olmuştu. Bu kriz nedeniyle İrlanda'da yüz binlerce kişi öldü, 1 milyon kişi adayı terk etti. Bir de kuraklık geldi. Seine ile Rhein arasındaki bölge ve Akdeniz'de geniş bir bölge de kıtlık başladı. Fransa'da buğdayın hektolitresi 18 – 23 arası dolaşırken, 43 franka fırladı. Para kıtlaşmaya başladı. Kriz sanayi kesimine de yayıldı.

John Stuart Mill, bir duraklama halinden bahsediyordu. Pek çok kişi de arz ile talep arasında sürekli bir dengesizlik olduğunu anlatıyordu. Bu Sismondi'nin söylediği gibi Kapitalist Ekonominin kaçınılmaz bir sonucuydu.

Teknik ilerlemeler, Avrupa'daki yaşam ve çalışma koşullarını değiştirmişti. Bu değişiklik de sosyal ve politik hayatı değiştirecekti.

1848 İhtilali beklenmedik bir şekilde başladı (1848 Fransa ihtilali). Bütün devletlerde rejimlerden memnun olmayanlar vardı. Ancak bunların güçleri rejimleri değiştirmek için yeterli değildi. Ama hükümetlerde hazır değildi. Polis teşkilatları zayıftı. Başkentlerde asker sayısı azdı. Silahlar zayıftı ve yavaştı. Kent yolları dar ve eğri büğrüydü. Bu yollar barikatlarla kolayca kapatılabiliniyorlardı. Hükümetler sokak savaşları hiç hazır değillerdi.

Fransa'da seçimlerde reform yapılmak isteniyordu. Bu gerçekleşemeyince ufak bir cumhuriyetçi grup başkaldırdı. Tüm Orta Avrupa Fransa'da olanları taklit etti.

1848 itibariyle devrimci militanların çoğu zanaatkardı. Paris'te metal işçileri ve Berlin'de dokumacılar kitlesel hareketlerin başını çektiler. Son yıllarda, onlar toplumun patlamaya en hazır unsurlarıydılar, çünkü her yerde iktisadi değişimlerin getirdiği sorunlarla karşı karşıya bulunuyorlardı. Artan üretim, vasıflı emek ihtiyacının azalmasına ve ustalar ile yöneticilerin arasının iyice açılmasına neden olmuştu.

1840'larda kimi Alman şehirlerinde ve aynı zamanda Paris, Lyon ve Marsilya'da zanaatkarların huzursuzluğu vardı. 1848 huzursuzluğun doruk noktasına ulaştığı bir yıl oldu. Zanaatkarlar, 22 Şubat'ta Paris, 11 Mart'ta Viyana ve Prag ve 17 Mart'tan sonrada Berlin sokaklarına çıktılar. Aynı zaman içinde, Paris'teki geçici hükümetin siyasal tedbirlerine ve Frankfurt Parlamentosu'nun telkinlerine karşı geldiler.

1848 İhtilali, kaza eseri, çok ani olmuştu. Paris halkı birden yürüdü. Askeri birliklerin direnmesi düşünüldüğünden, daha şiddetli oldu. Sert çarpışmalar yapıldı. Zafer, milli muhafızların manevi ve hatta maddi destekleri sayesinde kazanıldı. Muhafazakar krallığa karşı işçi ve burjuva, bütün Paris halkı baş kaldırmıştı.

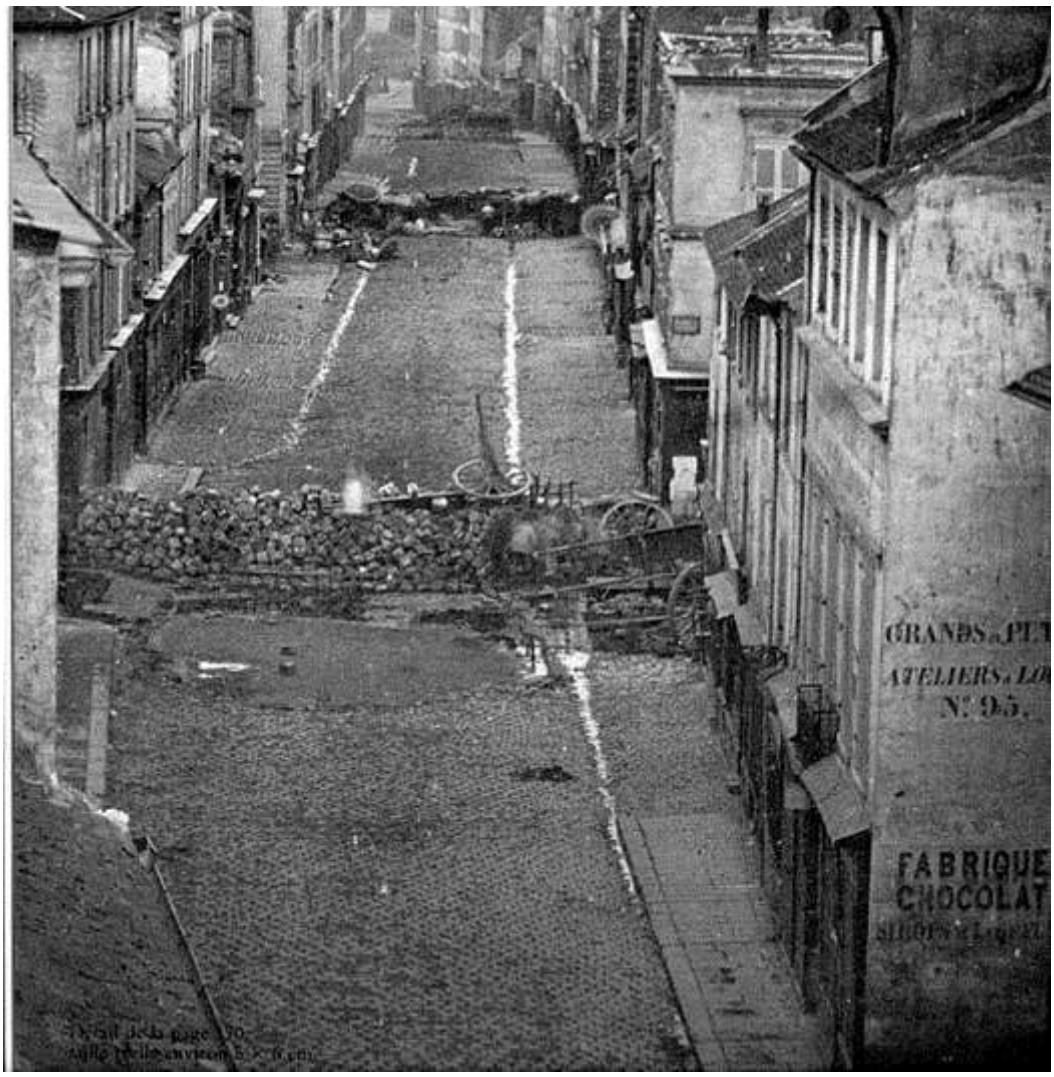
Fransa örneği öteki ülkelerdeki muhalifleri gösteriler yapmak konusunda cesaretlendirdi. Gösteriler ihtilallere dönüştü. Hükümetler ihtilalleri esrarlı kuvvetler gibi görüyorlardı. Felç olup, hiç karşı koyamadılar. İktidarlara liberaller geldi, vatandaşlar politik özgürlük aldılar.

1848 devrimlerinin çoğu örgütlenmemiş hareketlerdi ve hatta hepsinin rastlantı sonucu olduğu söylenebilirdi. 3 Mart'ta Kossuth, Pressburg'ta, tüm Habsburg İmparatorluğu için bir Anayasa yapılmasını istedi. Bu arada, Viyana, öğrenci gösterilerine sahne oldu.17 Mart itibariyle Berlin de aynı süreçlerde etkilenmeye başladı. Nisan'da barikatlar kuruldu.

İtalyan eyaletleri de karışmıştı. Ocak ayında Avrupa da ilk hareketlenen yer Sicilya olmuş ve ardından Mart ayı içinde Piomonte, Roma, Venedik ve Milano'da olaylar patlak vermişti.

Otorite, her yerde, az direnç göstererek çökmüştü. Rejimler, bir yıl önce herkese inanılmaz gibi görünecek bir şekilde davranarak, alelacele tavizler vermişlerdi. Habsburg monarşisi, Macaristan için Mart'ta, Avusturya, Bohemya ve Morevia için Nisan'da Anayasa vaadinde bulundu. IV. Friedrich Wilhelm de Prusya'ya benzer bir garanti verdi. Mayıs ayı içinde Berlin'de bir meclis toplandı. Daha küçük Alman ve İtalyan eyaletlerinin yöneticileri rejimlerini liberalleştirmede birbirleriyle yarışıyorlardı.

Fransa’da İkinci Cumhuriyet, 1848

Barikatlar

Fransa’da önce bir geçici hükümet kuruldu sonra bu geçici hükümet işçilerin zorlamasıyla cumhuriyet ilan etti. Cumhuriyetçi ve işçi ayaklanmalarıyla karşı karşıya kalan Temmuz Monarşisi, Kral Louis-Philippe'in tahttan indirilmesi ve İkinci Cumhuriyet'in kurulmasıyla sonuçlanmıştı. 1848–1852 yılları arasında 4 yıl sürecek olan bir cumhuriyet yönetimi başladı.

Fransa’da kurulan geçici hükümetin üyeleri içinde Louis Blanc da vardı. İşçilere 3 ayda onların durumunu düzelteceği sözü vermişti. Bu sonuca ulaşmak için geçici hükümet “ ulusal işyeri “ kurmuştu. Organizasyon gereği gibi düşünülüp, örgütlenmemişti. Sonuç büyük bir hayal kırıklığı oldu. Bu deneme 1 yıl sonraki kanlı çatışmalara ve çok kişinin ölmesine yol açtığından kötü sonuç vermiştir. Geçici hükümet işçiler tarafından devrilince Blanc da Londra’ya kaçmak zorunda kaldı.

Benzer şekilde Proudhon'da gönüllü olarak Brüksel'e sürgüne gitmişti. Proudhon daha sonra Brüksel'de " Savaş ve Barış " adlı bir dergi yayınlayacaktı. Proudhon Fransa'nın aleyhine olur diye İtalya'nın birleşmesine karşıydı. Bu anlamda III. Napolyon'u da eleştirecekti.

Proudhon'dan daha ileride anarşist olan bir diğer yazar da Rus Mikhail Bakunin'di. Asil bir aileden geliyordu. Rus ordusunda topçuluk yapmıştı. Paris'te Proudhon ve Fransız sosyalist ve anarşistleri ile temas etmişti. Rusya'ya çağrıldı ama dönmedi. Bunun üzerine Rusya'da mallarına el kondu. Bakunin yazılarında Tanrıtanımazlığı, evrensel ihtilali ve her türlü otoritenin kalkmasını savunan yazılar yazıyordu. Ona göre amaca gitmek için en zalim yollar dahil bütün yollar mubahtı. 1848'de Dresden'de bir komünist ayaklanmasına katıldı. Avusturya, Prusya ve Rusya'da ölüm cezasına çarptırıldı. Cezası müebbet hapse çevrilerek, Rusya'da bir kaleye kapatıldı. Bakunin 1857'de hapisten kaçarak İngiltere ve İsviçre'de yaşayacaktır.

Napolyon III

Fransa'da II. Cumhuriyet kurulmuş ve Prens Napolyon cumhurbaşkanı olmuştu. Hükümette yönetimi kralcı burjuvalar yerine cumhuriyetçi burjuvalar aldı. Bu yeni hükümet halkın

durumunu düzeltmek istiyordu. Ancak hükümet ve işçiler birbirinden kopuktular. Hükümet reform yapmak istiyordu da nasıl yapacağını bilmiyordu.

Fransa'da çalışma hakkı, milli atölyeler, çalışma saatlerinin kısaltılması gibi sosyalist reformlar yapılmıştı. Buna karşılık burjuvazi de rejime düşman olmuştu.

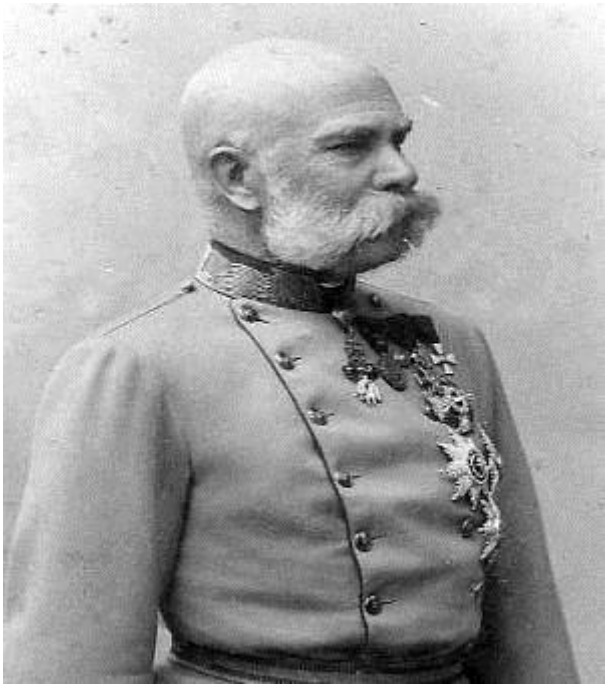
Fransa'da hükümet halk gazetelerine, politik kulüplere, gösteriler yapılmasına izin verdi. İşçileri milli muhafız teşkilatına alarak silahlandırdı. Tek dereceli seçimi kabul etti Bu politik rejimi alt üst edecekti. Seçmen sayısı bu değişiklikle 240 binden 9 milyona fırlamıştı. Seçim dünyadan habersiz bir halk çoğunluğuna (özellikle köylüler) bağlı hale gelmişti.

Anayasa, tek dereceli seçimle seçilmiş bir meclis tarafından düzenlendi. Bu meclis insanları sevip, düşünüyordu ama sosyalistlere de düşmandı. Fransa Meclisi için Nisan'da yapılan seçimlerde, toplam 876 milletvekilinden sadece 85 tanesi sosyalistlerden ve radikallerden oluşmuştu.

Fransa halkı (köylüler ve burjuvalar) korkmuştu. Elinde ve avucundakini kolayca başkaları ile bölüşenlerden korkmuştu. Bu " kızıllardan " olan korkuydu. Üst yönetim ve pek çok insan, düşman olarak, dış ülkeleri değil, barikatlardaki devrimcileri görmeye başlamıştı. Halbuki işçi de barış istiyordu. Haklarını isterken duraksıyordu.

Proletarya zincirlerinden boşanınca şiddetle çarpışıyordu. Ama burjuvazi önünde eğilince ne yapacağını bilmez oluyordu. Bu bilmezlik onu ya ölmeye veya boyun eğmeye sürüklüyordu.

Avrupa İhtilallerle Sarsılıyor, 1848

Franz Joseph

Avusturya, Prusya ve diğer Alman Devletleri Konfederasyonunda tek dereceli seçimlerle 3 meclis seçildi. Bu meclisler liberal ve demokratik Anayasalar hazırlamaya başladılar. Fransa meclisine benzer bir şekilde, Frankfurt Parlamentosu'nda 13 iş adamı, 92 avukat, 104 profesör ve öğretmen ve 100 adli memura karşılık 4 usta ve bir köylü vardı.

Avusturya'da ise prens Metternich başbakanlıktan düşürüldü.

İngiltere dışında tüm Avrupa 1848 ihtilali ile sarsılıyordu.

Avusturya imparatoru Ferdinand da tahtını kaybetti. Arşidük Franz Joseph tahta geçti. Franz Joseph 1916 yılına kadar çok uzun bir süre tahtta kalacaktı.

Berlin'de yapılan miting ve gösterilerden korkan Prusya kralı IV. Friedrich Wilhelm göstericilerin taleplerini olan parlamento seçimlerinin yapılmasını, bir anayasa hazırlanmasını ve basın özgürlüğünü kabul etmek zorunda kaldı.

Wilhelm'in bir bakanı, asil Rodbertus, sistemli olmasa da yazılar yazıyordu. Yazılarında işçinin sermaye sahibine göre güçsüz olduğunu söylüyordu. Sermaye sahibi, uygun zamanı kollayarak sermayesini koruyabiliyordu. Halbuki işçinin sahip olduğu tek varlık çalışma gücüydü. Çalışmadığı günler kaybediyordu. Rodbertus, işçi ile işveren arasındaki çelişkiyi önlemek için devletin işe karışmasını istiyordu.

İsviçre, bir iç savaştan sonra halk oylaması metoduna geçti. Radikaller, yeni anayasayı kabul ettirdiler. İsviçre federal bir devlet haline geldi. Bu anayasa ile merkezi otorite kuruluyor ve kantonlar yerel konularda kendi kendilerini yönetebiliyorlardı.

Belçika, Hollanda, Danimarka krallıklarında rejimi daha temsili hale getirecek meclis değişiklikleri yapıldı.

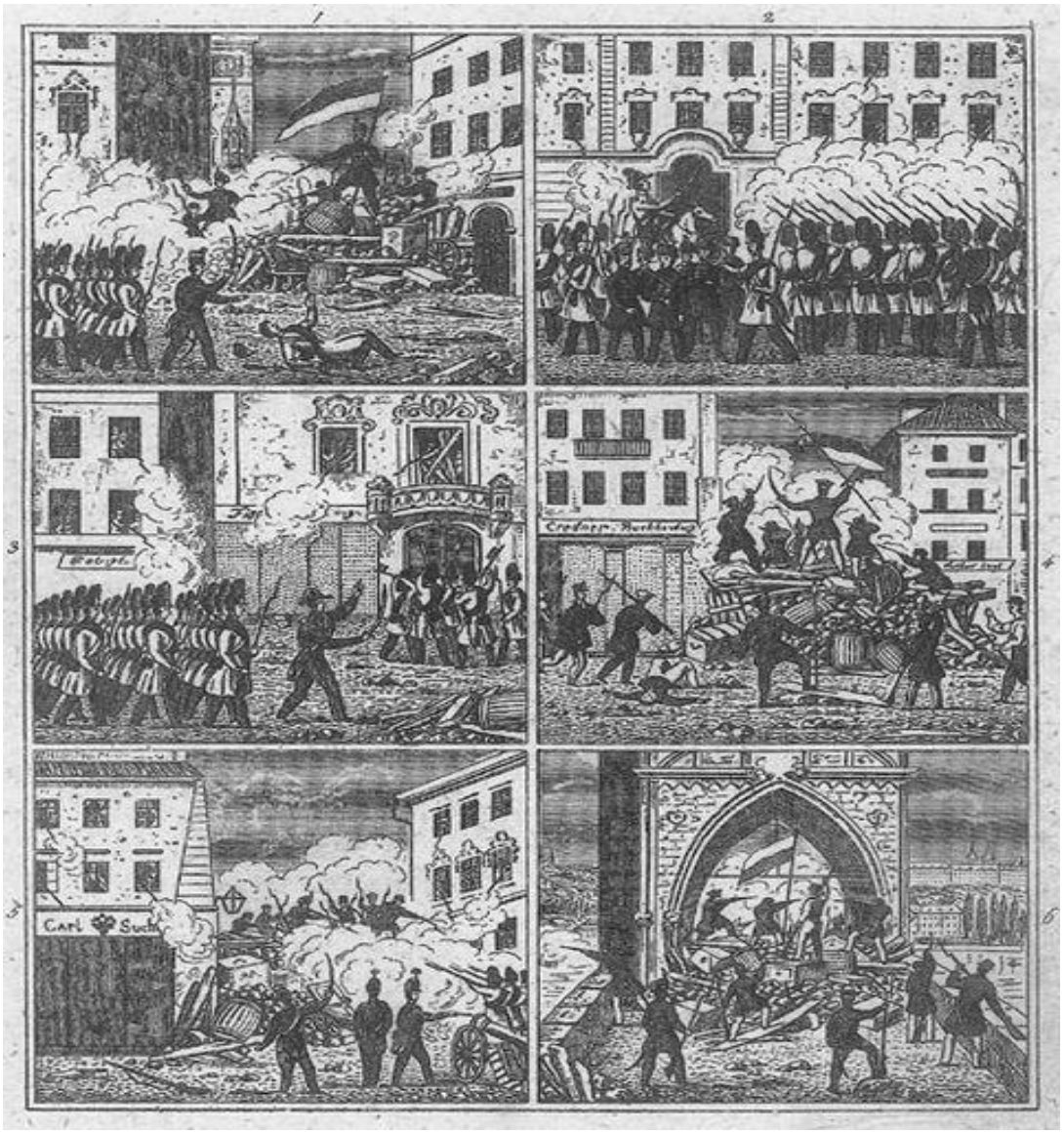
1848 ihtilali ile Almanya ve İtalya'da birleşmiş bir devlet fikri çok daha kuvvetlendi. Rusya'da büyük kargaşa oldu, çok kan döküldü.

İhtilal Romanya'ya (Memleketeyn) da geldi. Halk ayaklanıp, voyvodaları Yaş ve Bükreş'ten kovdu. 21 Haziran'da halkın tüm kesimlerini temsil eden bir meclis kuruldu. Bu meclis feodal ayrıcalıkları ret ettikten sonra birlik ve bağımsızlığı ilan etti. Çar 60.000 kişilik bir ordusunu Romanya'ya soktu. Babı Ali durumu protesto ederek, İbrail'i işgal etti. Keçecizade Fuat Efendi, fevkalade komiser olarak Bükreş'e gitti. Fuat Efendi (Paşa) sert tedbirler alarak isyanı yatıştırdı. Romenler Rus işgalinden korktukları için Osmanlılarla işbirliği yapmışlardı.

Çeklerde, Hırvatlarda, Sırplarda ayrılıkçı gösteriler yapıldı.

1848 Macar ihtilali başladı.

Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki milliyetçiler 1848 ihtilalleri sonuçlarıyla yetinemiyorlardı. Yabancılara karşı insiyaki bir düşmanlıkları vardı. Aslında belli bir politik görüşleri de yoktu. Ama kolayca galeyana geliyorlardı. Avusturya imparatorluğunda Macaristan'da Diyet Meclisi bir kurucu meclis gibi çalıştı. Macaristan'ın Avusturya ile bağlantısı İmparator üzerinden şahsi bir ilişki haline dönüştü.

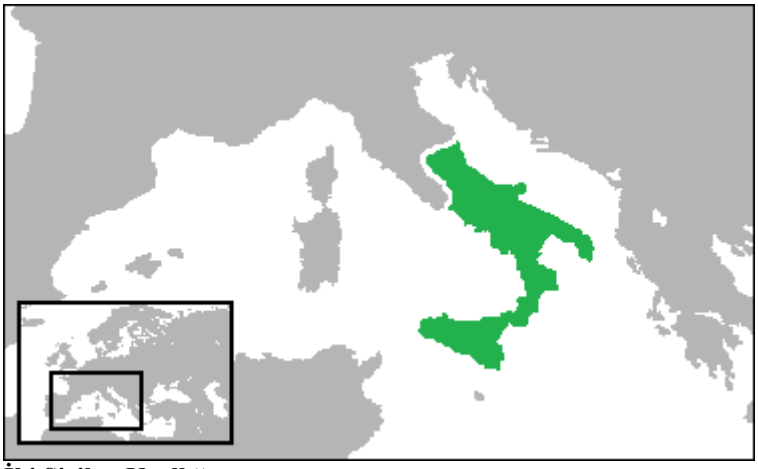

Prag Barikatları, 1848

1848 in sonu itibariyle devrimler karmaşa içindeydi. Bir yandan da giderek gerici hareket güçleniyordu. Habsburglar, kendilerini, Windischgratz'ın Haziran 1848'de Prag'ı, Ekim'de Viyana'yı bombalamasıyla toparlamaya başladılar.

1848 başkaldırıları 1789 ve 1792 isyanlarına göre daha barışçıydılar. Pek fazla uluslar arası yan etkiler çıkmadı. Halkın selameti için diktatörlükler istisnai mahiyette kaldı. Coşku hızla yükseldi ve çıktığı hızla düştü. Sıcak çatışmalar kısa sürdü. Kurucu meclisler kurulup, kendilerini uzlaşmalara yönlendirdiler. Devrimler kazandıkları şeyleri kısa sürede kaybettiler.

Birinci İtalya Bağımsızlık Savaşı, 1848

İki Sicilya Krallığı

Ocak ayında, Palarmo'da İki Sicilya'nın Bourbon hanedanından olan kralına karşı ayaklanma oldu.

Novara Muharebesi

Birinci İtalyan Bağımsızlık Savaşı Sardunya Krallığı ile Avusturya imparatorluğu arasında başladı. Sardunya krallığı ihtilaller ile bunalan Avusturya'ya savaş açmak için uygun zamanın geldiğine karar vererek, savaşı başlattı. Papalık ve İki Sicilya krallığı (Birleşik Sicilya ve Napoli) Sardunya ile müttefiktiler. 21 Mart'ta Toskana Grand Düklüğü de Avusturya'ya savaş açtı.

Başlangıçta Sardunya başarılıydı. Onun başarılarından korkan Papalık, kuvvetlerini geri çekti. İki Sicilya Krallığı da aynı şekilde karar verdi. Ancak general Guglielmo Pepe çekilmeyi kabul etmeyip, Venedik'e gitti.

Daha sonra yapılan muharebeler Custoza ve Novara savaşın önemli muharebeleriydi. Bu muharebelerde Avusturya Piedmontese'yi müdafaa etmeye çalışmıştı. Avusturya bu savaşlardan galip çıktı.

İtalya'da ihtilal Avusturya'ya karşıydı. Sardunya Kralı tarafından kullanılan Yeşil-Beyaz-Kırmızı bayrak Avusturya'ya başkaldırmanın sembolü haline geldi.

1848'in Bazı Olayları

Sih meclisi

Osmanlı merkezi Bağdat'ta olan 6. orduyu teşkil etti. Harekat bölgesi Irak ve Hicaz'dı. Osmanlı tedrisatında Rüştiye okullarına öğretmen yetiştirmek için Darülmuallimin kuruldu.

1848 yılında Osmanlı İmar Nizamnamesi çıkarıldı. Kentlere bir düzen getirilmek isteniyordu. Ancak Tanzimat kentçiliği hayalci bir kentçilikti. Bundan sonra bir dizi önlem alınacak, ancak bunlar yeni kurulan mahallelere uygulanabilecekti. Ama bir yandan da İstanbul yangınları eski mahallelerin yeniden imarına imkan tanıyordu.

Kavalalı İbrahim Paşa, 50 yaşında öldü. Mehmet Ali Paşa bunamıştı ve İbrahim Paşa ona niyabet ediyordu. Mehmet Ali Paşaya torunu Abbas Paşa vekalet etmeye başladı.

Kimyacı Friherre Jöns Jakob Berzelius (1779 - 1848) öldü. Kimyasal notasyonu keşfeden, John Dalton, Antoine Lavoisier, Robert Boyle gibi kimyacılarla birlikte kimyanın babası sayılır. Uppsala Üniversitesi'nden tıp doktoru unvanıyla 1801 yılında mezun oldu. Ardından, Anders Gustaf Ekerberg adındaki bir kimyagerin yanında staj yapmaya başladı. 1807 yılında ise Berzelius, kimyager ve ecza profesörü olarak Karolinska Enstitüsü'nden mezun oldu. Berzelius; polimer, izomer, allotrop gibi kavramları bilim dünyasına kazandıran kişi olarak tanınmıştır.

Rothschildlar, bu sırada gittikçe zenginleşiyorlardı. Şimdi artık her türlü demiryolu yatırımı içinde onları görmek mümkündü. Eğlence yerleri yaptırıp, saraysı konaklarda oturuyorlardı. Balolar, partiler düzenliyor, yüksek sosyeteyi bu eğlencelerde yanlarına kabul ediyorlardı. Karl Rothschild Napoli'den kovulmuş ama Vatikan'ı fethetmişti. Karl Papa'nın elini öptü, Papa ona nişan taktı. Bu sırada Paris'te Jacop sanatçıları himaye ediyordu.

Hindistan'da İkinci Anglo-Sih savaşı (1848 – 1849) yapıldı. Savaş Britanya'nın galibiyeti ile bitti. Savaş sonunda Sih İmparatorluğu Britanya'ya boyun eğdi.

Kadın hakları konusunda Seneca Falls'da (New York) düzenlenen konferans 2 gün sürdü.

Emily Bronte

İngiliz yazar Isaac D'Israeli (d. 1766), Danimarka Kralı Christian VIII (d. 1786), ABD 6'cı başkanı John Quincy Adams (d. 1767), İtalyan besteci Gaetano Donizetti (d. 1797), Alman yazar Annette von Droste-Hülshoff (d. 1797), Fransız yazar François-René de Chateaubriand (d. 1768), İsveçli kimyacı Jöns Jakob Berzelius (d. 1779), Amerikalı saatçi Simon Willard (d. 1753), ressam ve yazar Branwell Brontë (d. 1817), Japon yazar Kyokutei Bakin (d. 1767), İngiliz yazar Emily Brontë (d. 1818) 1848 yılında öldüler.

Donizetti'den bir eser http://www.youtube.com/watch?v=Fh2Vh8jwyQA

Kaliforniya’da Altın, Altına Hücum, 1848

24 Ocak 1848'de James W. Marshall'ın Coloma, Kaliforniya'daki Sutter's Mill'de altın buldu. Bu Meksika Kaliforniya’yı ABD’ye devretmeden 9 gün önce olmuştu. Kaliforniya Altına Hücum (1848–1855) dönemi başladı. Altın haberi 300.000 insanı ABD'nin ve etrafının çeşitli yerlerinden Kaliforniya'ya getirdi. Bu insanların yarısı karayolu ile gelirken yarısı deniz yoluyla Kaliforniya’ya vardı. 20.000 kişi Asya’dan gelmişti. Akın sonunda iş yerleri ve tarlalar boşaldı, clipper adlı yelkenliler yapıldı.

Meksika–Amerikan Savaşı resmen bitmişti ama California Sınırı hem tam şekillenmemişti ve net değildi. Guadalupe Hidalgo Anlaşması imzalandı. ABD güneybatıda bugünkü sınırlarına kavuşmuştu.

Wisconsin 30’cu ABD eyaleti oldu.

New York’ta kolera salgını görüldü.

Illinois ve Michigan Kanalı bitti.

Taiping İsyanı, 1848

Kıtlık, Baskı gibi nedenlerle Çinliler Güneye göç ediyorlardı. Bu göç Güneyde yerleşik olanları iyice rahatsız etti. 1848'de Hunan eyaletinde ve daha güneydeki Kuang –hsi eyaletinde yerli halk isyan etti. Artık Çin'de çıkan isyanlarda Avrupalıların da etkisi olduğunu düşünme zamanı gelmişti.

Taiping Ayaklanması (1850–1864), Çin'i sarsan siyasi ve dinsel nitelikli bir ayaklanmadır. Ülkenin büyük bölümünde geniş çaplı yıkılmış, yaklaşık 20 milyon kişi ölmüş, Qing hanedanının (1644–1912) yıkılış süreci başladı.

Ayaklanmanın önderi Hong Xiuquan adlı yoksul bir köylüydü. Hıristiyanlık öğretilerinden esinlenmiş yeni bir dinle ortaya çıkmıştı. İsa'nın kardeşi ve Tanrı'nın oğlu olduğunu, Çin'e reformlar yapmak üzere gönderildiğini öne sürüyordu. Hong'un yakın arkadaşlarından Feng Yunshan, özellikle Kuang-hsi (Guangxi) yoksul köylülerine dayanarak Bai Shangdi Hui (Tanrıya Tapanlar Birliği) adlı dinsel bir örgüt kurdu.

Yeni dinin mülkiyette ortaklık sloganı, açlıktan kırılan birçok köylü, işçi ve madenciyi hareketin saflarına çekti. Çin'i yöneten yabancı kökenli Qing hanedanına karşı yürütülen propaganda da ayaklanmanın yayılmasında çok etkili oldu.

Taiping iyilikseverlik, bağışlayıcılık ve kefaret gibi ilkelere pek az yer veriyordu. Daha çok Eski Ahit'te yer alan, ibadet ve itaati emreden anlayışı vurguluyordu. Yeni dinde fahişelik, zina, ayak bağlama, kölelik, kumar, afyon, tütün ve şarap içmek yasaktı. Ordunun son derece düzenli bir örgütlenmesi vardı; askerler hem kışlalarda, hem de savaş sırasında sıkı kurallara bağlıydı. Bu kurallara uyanların öbür dünyada ödüllendirileceğine ilişkin inanç çok güçlüydü.

Kavalalı Mehmet Ali Paşa Öldü, 1849

Kavalalı Mehmet Ali Paşa Kahire'de 80 yaşında öldü. Mehmet Ali Paşa, Mısır yönetimini modernleştirmeye, kaynaklarını geliştirmeye, tarım üretimini arttırmaya, sanayileşmeye, Mısır toplumunun dışa açılmasına, yeni bir eğitim sistemi kurmaya, Avrupa'ya öğrenciler yollamaya, basının gelişmesine çalışmıştı.

Valiliğinin ilk 25 yılında Osmanlı sultanından çok daha fazla yenileştirme gerçekleştirmişti. Mısırı çağdaşlaşma yoluna soktu. II. Mahmut çeşitli alanlarda Mısır'da yapılmakta olan yenileştirmelerden etkilenmiş ve bu örneği takip etmişti.

Mehmet Ali Paşa, bütün Arabistan'a sahip olmasına rağmen, kendi sülalesine ait bir devletin temellerini atamamıştı. O da XVIII. Yüzyıl sonunun büyük Ayanlarından biri olarak kalmıştı. Mehmet Ali Paşa hareketi bir Arap ulusçuluk hareketi değildi. Zorbaydı. Halkı zorla çalıştırmış ve savaştırmıştı. Filistin ve Suriye halkını ağır vergilere boğmuştu.

Mehmet Ali Paşanın yerine ailenin en yaşlısı olan I. Abbas Paşa Mısır valisi oldu.

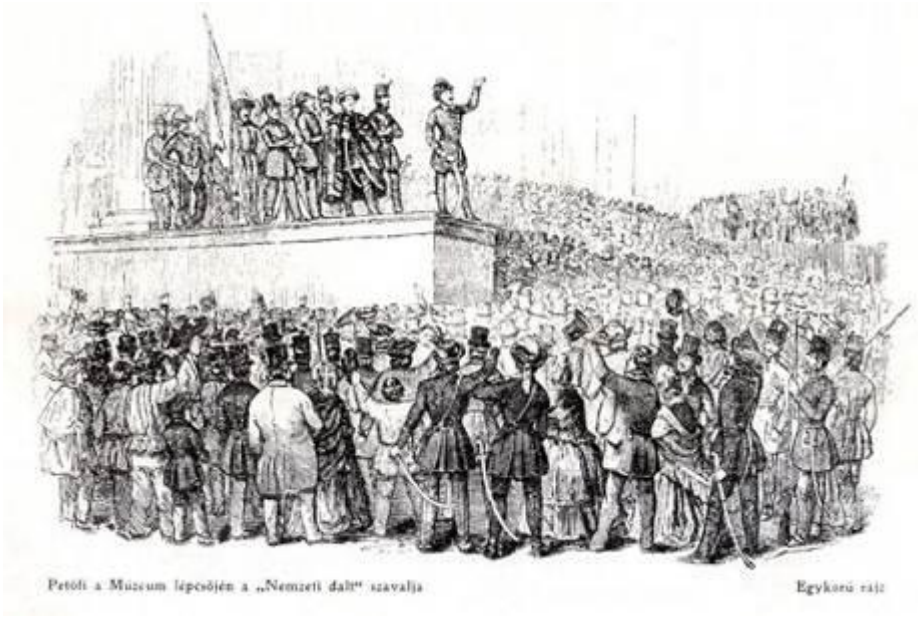
Doğu Avrupa Mültecileri Osmanlılara İltica ediyor, 1849

Prag isyanı

Polonya'da, Macaristan'da, Romanya'da, Çek ülkesinde devrimci hareketler oluyordu. Bunların üzerine Rus kuvvetleri şiddetle gidince, isyancılar Osmanlı topraklarına kaçıyorlardı. Rus kuvvetleri de onları takip ediyordu.

Rusların Osmanlı topraklarına girerek, isyanları kanla bastırması, Osmanlı Rus ilişkilerini iyice germişti. 1 Mayıs 1849'da Rusya ile Osmanlılar arasında Baltalimanı Anlaşması yapılarak, gerginlik azaltıldı. 7 maddelik muahedeye göre, Romanya'da ihtilal hareketi durana kadar, Rusya ve Osmanlı 35.000 askerle Romanya'da kalacaklardı. Hareket yatışınca her iki taraf da askerlerini çekecekti. Babı Ali her iki Romen prensliğine 7 yıl için birer prens atayacaktı. Vergi ve tabiiyet koşulları eskisi gibi devam edecekti.

1848 ihtilali Macaristan ve Polonya'da milli hisleri iyice ayağa kaldırmıştı. Her iki ülkede de bağımsızlık istekli ihtilaller patladı. Polonya isyanı çok kanlı bir tarzda bastırıldı. Kaçabilenler Macaristan'a gelerek, Macar ordusuna katıldılar.

Layoş Kossuth yönetiminde Macarlar Avusturya'dan bağımsızlıklarını ilan ettiler. Avusturya ordu yolladı ama bu ordu Macar milliyetçi ordusuna yenildi. Bunun üzerine Avusturya Rusya'dan yardım istedi. General Paskieviç 200.000 kişilik bir ordu ile Macaristan'a girdi. Macarlar yapılan savaşları kaybedip, dağıldılar. Ağustos 1849'da Macar ihtilali bastırılmıştı. Macar ihtilaline katılıp, ölenler arasında önemli Macar şairi Sandor Ptoefi'de bulunuyordu.

1120 Macar ve Leh (Polonyalı), Osmanlı topraklarına gelerek siyasi irtica hakkı istedi. İçlerinde tanınmış asker, devlet adamı, sanatçı ve bilim adamları vardı. Babı Ali bu mültecileri kabul etti.

Avusturya ve Rusya sığınmacıların iadesini istiyordu. İngiltere ve Fransa buna karşıydı. Mustafa Reşit Paşa Eylül ayında Rus ve Avusturya isteklerini reddetti. Bu ülkeler ile ilişkiler kesildi.

Herhangi bir Rus harekatına karşılık İngiliz – Fransız donaması Çanakkale önlerine geldi. Osmanlılar Rus Çarı I. Nikola'ya durumu açıklamak için Fuat Paşayı özel elçi olarak yolladılar. Anlaşmazlık Aralık 1849'da mutabakat ile sonuçlandı.

Avrupa Macar ve Leh mültecilere çok büyük bir sempati besliyordu. Londra'da halk Osmanlıların mültecilerin iadesini reddettiğini öğrenince, büyük tezahürat yapıp, Osmanlı Londra sefirinin arabasını omuzlarında çekti. Bu Osmanlı lehindeki hava Rusları ve Avusturyalıları silahlı bir hareket yapmaktan iyice caydırdı.

Bu sırada pek çok mülteci Müslümanlığı kabul ederek önemli görevlere gelmişlerdi. Bunların en meşhurlarından biri, Fransızca olarak " Eski ve Yeni Türkler " kitabının yazarı, Polonya kökenli Ferik Mustafa Celaleddin Paşadır. Asıl adı Konstantyn Borzecki (Konstantın Bojentıski) olan Mustafa Celaleddin Paşa, 1848 Polonya İhtilaline karıştığı için, önce Fransa'ya, sonra da Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmıştı.

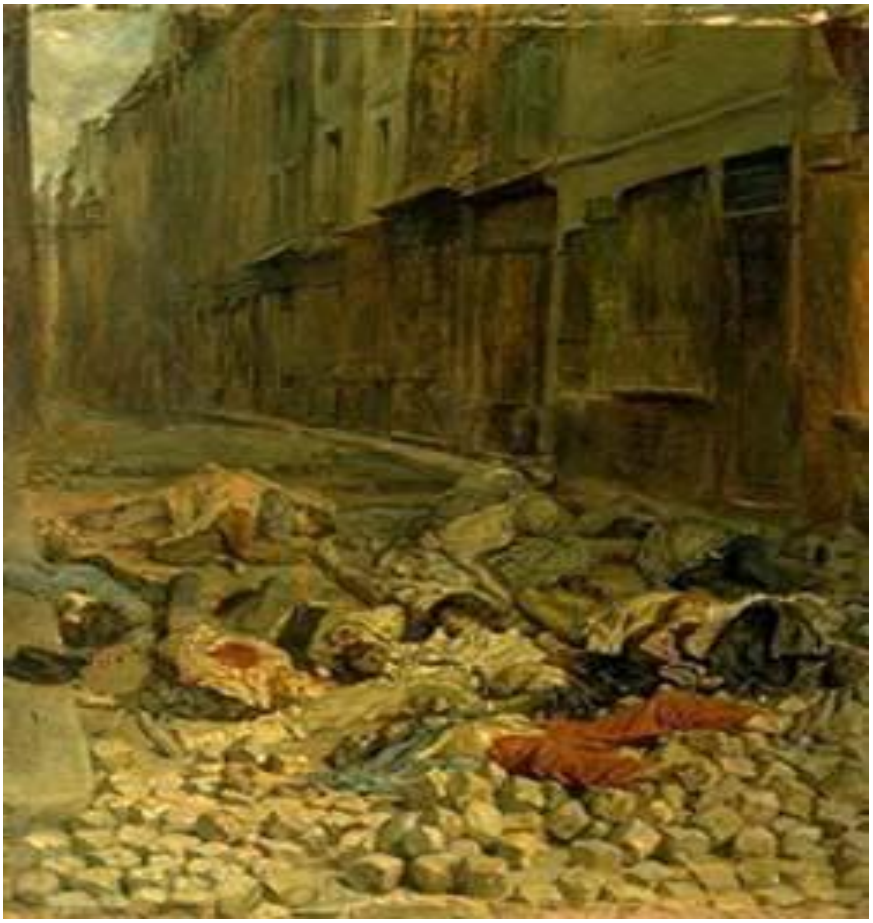
Borzecki, İstanbul'a gelir gelmez Osmanlı ordusuna katıldı ve maiyetinde çalıştığı Ömer Lütfi Paşanın takdir ve sevgisini kazandı. Sonradan Müslüman oldu, Ömer Paşanın kızıyla evlendi. İstanbul Harp Okulunda uzun yıllar boyunca harita hocalığı yaptı. Katıldığı savaşlarda üstün yararlıklar gösterdi. Hayranlık uyandıran bu cesareti sayesinde genç yaşta paşalığa kadar yükseldi. Oğlu, Mirliva Enver Paşa da ünlü komutanlarındandı.

Mustafa Celaleddin Paşanın torunu, ünlü Türk şairi Nazım Hikmet'tir.

Mustafa Celaleddin Paşa,1869da Türklerin tarihini yazdı. Les Turcs Anciens et Moderns (Eski ve Yeni Türkler) adlı yapıtı önce Fransızca olarak, sonra da başka Avrupa dillerine çevrilip yayınlandı. Yapıtında Türklerin ulusal bilincini uyandırmaya çalışıyordu.

Osmanlılar askeri baytar mektebini açtılar. Ayrıca 4 rüştiye daha açıldı.

Fransa’da Devrim mi? Karşıdevrim mi? 1849

Fransa ihtilali hükümete karşı anlaşmış ama kendi içinde anlaşmazlık halinde olan muhaliflerce yapılmıştı. Bunlar çok geçmeden kendi aralarında çatışmaya başlamışlardı. Fransa’da meclis çoğunluğu işçiler adına yenileştirmeler isteyen bir sokak muhalefeti ile karşılaşmıştı. Eski monarşi partileri “ Nizam Partisi “ adı altında kendi aralarında bir koalisyon yapmışlardı. Hükümet milli atölyeleri (ulusal İşyerleri) kaldırmak isteyince bu koalisyon hükümetin yanında yer aldı.

Fransa rejimi yeniden yapılandırılma sürecine girmek yerine gerici hareketin etkisine girdi. Orta ve alt sınıflar arasında önceden söz konusu olan ittifak, artık karşılıklı korku ve suçlamaya suçlamayla karşılık verme yüzünden bozulmuştu. Bir zamanlar barikatlardaki devrimci etkiyi memnuniyetle karşılamış olan işadamları ve avukatlar artık devrimi düşman bir güç olarak görmeye başlamışlardı. Roman yazarı Dumas, Fransız burjuvasının sahip olduğu korkuları ifade etmek için, duygusal bir ifade ile ” teröristler ülkeyi yıkmak için, sosyalistler aileleri dağıtmak için ve komünistler de özel mülkiyeti yıkmak için harekete geçtiler ” diye yazıyordu. Bu sözlere neden olan şey, haziranda Parisli işçilerin ulusal

işletmelerin kapatılması için çıkarılan hükümet Kararnamesi'ne karşı çıkmak için giriştikleri ayaklanmaydı.

Benzer kaygılar, Viyana'da altyapı düzenleme projelerinin iptaline karşı Ağustos'taki protestolarda da yaşandı. İki durumda da, burjuvalar köylüleri arkalarına alarak işçilere karşı orduları kullandılar. Fransız köylüleri, Meclis'in muhafazakar birleşiminden sorumluydular. Pek çok köylü, gönüllü olarak Ulusal Koruma birliklerine " süreğen bir biçimde asilik yapan Parisli işçilerin tahammül edilmez diktasına bir son vermek " için katılmıştı. Onlar artık küçük toprak sahipleriydiler ve mülklerini tuhaf ve tehlikeli ideolojilere karşı korumak çabası içine girmişlerdi.

Bu sırada Avusturya'daki isyanlarda, Avusturya köylüsü tamamen pasif kalmıştı ve bu, büyük ihtimalle, otoriteler tarafından siyasal bir manevra olarak toprak köleliğinin kaldırılmasının bir sonucuydu.

Fransa'da, Temmuz 1849 da, oy hakkı daraltıldı ve Eylül ayı içinde de basın üzerinde sansür uygulamaya başladı. Aynı zamanda, Fransa da, Temmuz 1849'da Fransız orduları Roma Cumhuriyeti'ni yıkmak için kullanılmaya başlandı. Ordu her yerde devrimi bastırmak için kullanılıyordu.

Bu gerici dalga, Napolyon'un 1851'de ki darbesi ve ikinci imparatorluğun 1852'de ki ilanıyla doruk noktasına ulaşan Cumhuriyetçilik karşıtı bir dalgaydı. Tüm bu devletlerdeki dramatik değişim, devrimcilerin giderek zayıflaması ve Avrupa'nın çeşitli merkezlerindeki yürütme erklerinin yeniden canlanması ile oluşmuştu.

Devrimcilerin başlangıçtaki avantajları başkaldırmaların beklenmedik bir şekilde başlaması ve ayaklanmaların aynı zamana rastlamalarıydı. Açıkça konmuş bir amaç ve planlanmış bir kalkışma yoktu. Mazzini,1831'de başarılı bir darbe için gereken koşulları belirlemişti: " komplo'nun güvenliği, istenen sonucu verebilme yeteneği ve iş birliğinin hızla ilerlemesi hususları komplonun amaçlarının belirlenmesi, açıklığı ve kesinliğiyle orantılıdır ". Eşit derece önemli olan şey de, devrimci unsurların " homojenliği " ve " takip edilecek yol olarak kusursuz uyumudur ". Mazzini başarıdan sonra gelebilecek " görüş ayrılığı " konusunda da devrimcileri uyarmıştı.

1848 ihtilalinden sonra duruma tekrar hakim olan hükümetler ilk iş olarak meclisleri, Anayasaları, basın ve toplantı hürriyetlerini kaldırdılar. Sosyalist ve komünist fikirlerin yayılmasını önleyici tedbirler aldılar. Siyasi polisi güçlendirdiler. Sosyalistleri ve bu arada elleri değmişken demokratları hapse attılar. Yayınları süresiz durdurabilecek yetkide sansür kurumları kurdular. Okulları ruhbanın kontrolüne verdiler.

1849'da Fransa'da mecliste monarşik bir çoğunluk vardı. Bu meclis cumhuriyetçilere karşı tedbir almaya girişince III. Napolyon askeri bir darbe ile meclisi kapattı. Bütün iktidarı elinde toplayan bir Anayasa yaptı. 1852 de İmparatorluk adı altında monarşiyi tekrar kuracaktı.

1848 kargaşası milli mahiyetteydi. Veya sonunda ortada bir o kalmıştı. Bütün ülkelerde mücadelenin hatırası ve buna tekrar başarılı bir şekilde başlayabilme umudu devam etti. Fransa'da İmparatorluğun kurulması ise Avrupa devletleri arasındaki ilişkileri zedeleyecekti.

Daha önce görüldüğü gibi, 1830 – 1848 arasındaki bütün ihtilalci okulların ilkleri Paris'te buluşmuşlardı. Bu kendiliğinden olan bir olaydı. Kimse ne bunu planlamış ve ne de böyle olsun demişti. Buradan doktrinleri Avrupa'ya ve Amerika'ya yayıldı. Paris'te her milletten ihtilalci birbiri ile ilişkiye giriyor, teorilerini tartışma ve tamamlama imkanına kavuşuyorlardı. Bu liderlerin hepsinin programı bir birinden farklıydı. Ama yenileşme, adaletin tesisi ve tam eşitlik konularında benzer düşünüyorlardı ve bunun gerçekleşeceği inancına sahiptiler.

Victor Emmanuel Sardunya tahtında, 1849

Birinci İtalyan Bağımsızlık Savaşında Avusturya ağır basmıştı. Sardunya kralı Charles Albert oğlu Victor Emmanuel lehine tahttan feragat etti. Avusturya ile barış anlaşması da 9 Ağustos 1849'da imzalandı. Sardunya Avusturya'ya 65 milyon frank savaş tazminatı ödeyecekti.

Victorio Emanuele, Sardinya Kralı Carlo Alberto'nun büyük oğluydu. 1820 yılında Torino'da doğdu. 1849 yılından babasının Novara Muharebesinde aldığı büyük bir yenilgi üzerine tahta çıktı.

Camillo Benso'yu başbakanlığa atadı. İtalya'nın birleşmesi fikrinin simgesi haline geldi.

Giuseppe Garibaldi'nin bağımsızlık savaşını destekleyecekti.

Giuseppe Garibaldi

Victor Emmanuel 2

Britanya'dan Göç, 1849

Göç

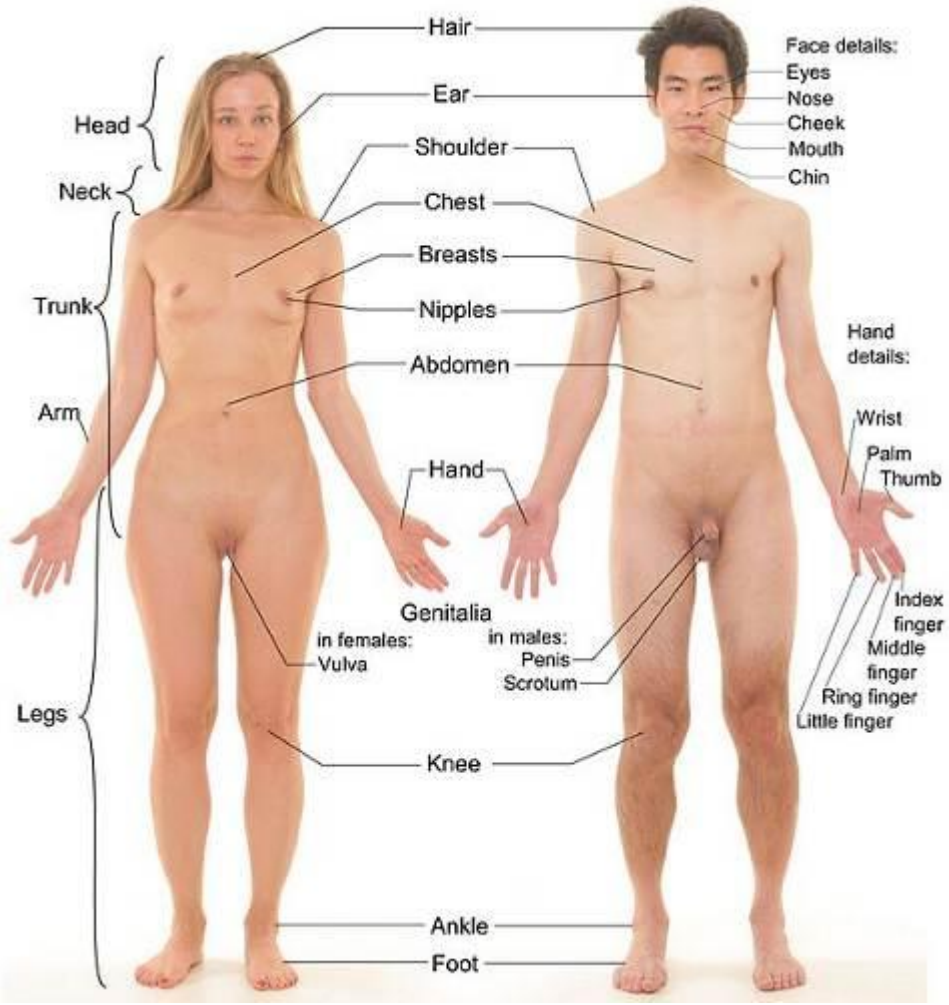
Britanya adalarından dışarı yapılan göç sürüyordu. Çoğunluk ABD'ye gitse de, diğer uçsuz bucaksız topraklara giden sayı da hızla artıyordu. 1843'te 60.000 kişi, 1847'de 260.000 kişi, 1848'de 300.000 adalardan gemilere binmişti. Bu sayı çok kısa sürede günde 1.000 kişi olacaktı. Yeni ülkeler veya Britanya eyaletleri gelişiyordu. Kanada, Güney Afrika, Britanya Kolombiyası, Avustralya, Yeni Zelanda ve diğerleri…

İçlerinde en kalabalığı Kanada'ydı. Bunalımlı bir devreden sonra Yukarı ve aşağı Kanada birleşerek " Self Governement " ile yönetilen bir ülke oldu. Her eyaletin seçimle iş başına gelmiş bir meclisi, bir konseyi ve başbakan görevi gören bir valisi vardı. Kurumlar aşağı yukarı İngiltere'deki kurumların benzerleriydi. Self Governement (Kendi kendini yönetme) İngilizlerin pek çok koloniyi kaybettikten sonra buldukları bir yöntemdi. Bu yöntem Britanya'nın tüm deniz aşırı eyaletlerine uygulanacaktı.

Böylece Britanya Liberal bir İmparatorluk haline geliyordu.

Avustralya'da 1849'da bir çoban altın buldu. Yönetim kıtada bulunan 45.000 mahkum arasında asayişi sürdüremeyeceği endişesi ile bu buluşu gizlerdi.

Tıpta İlerleme

1849'da Claude Bernard, yağların sindirimi üzerine bir inceleme yayınladı. Karaciğerin şeker üzerindeki etkisi ve böylece beslenmenin esası belirginleşiyordu. Gözlemleri ilerledikçe, şekerin dokularda yanan ve oksijenle birlikte kan tarafından taşınan bir yakacak olduğunu görecekti. Peşinden zehirlerin organlardaki etkisinin incelenmesi gelecekti.

Bu sırada yeni bir tıp doğuyordu. Bu doğuşta başı çeken cerrahlıktı. Gözlemlerle insan vücudu daha iyi tanınmaya başlanmıştı. Tıp, acıyı yok etmeye ve yaşamı uzatmaya çalışıyordu.

Laennec (1781 – 1826), Broussais (1772 – 1838), Andral (1797 – 1876), Bright (1789 – 1858) gibi tıbbi bilim adamları çalışmışlar, çalışmaları birbirine eklenmişti. Ancak cerrahlık daha mikropsuzluk ve mikrop öldürücü yöntemlerden habersizdi. İlerleme Claude Bernard ile gelmişti.

1849’un Bazı Olayları

Saksonya'da Moritzburg

Saksonya’nın Dresden kentinde 3–9 Mayıs 1849 tarihlerinde ortaya çıkan ayaklanmada ünlü Klasik Müzik bestecisi Richard Wagner de vardı. Halkın baskısı sonucu Bavyera'da Kral I. Ludwig tahtan inmek zorunda kaldı.

1849'da uzun süredir kötü giden sağlığını düzeltmek umuduyla Malvern'de bir kaplıcaya giden Darwin, iki ay sonra kendini daha iyi hissetti.

İkinci Anglo-Sikh Savaşında Britanya kuvvetleri Toele Muharebesinde geri çekildiler.

Tıp okulundan mezun olan Elizabeth Blackwell, ABD’nin ilk kadın hekimi oldu.

Zachary Taylor, ABD’nin 12. başkanı oldu.

İspanya’da İkinci Carlist Savaşı bitti.

Danimarka monarşi haline geldi. Danimarka ordusu Prusya’yı yendi ve Danimarka-Prusya Savaşına 1864’e kadar sürecek bir ara verildi.

Rusya, radikal entelektüel grupta olan Fyodor Dostoevsky’i, hükümet karşıtı hareketleri nedeniyle, ölüme mahkum etti. İdam son anda durduruldu.

Anna Bronte

Slovanyalı şair France Prešeren (d. 1800), Danimarka kralı Willem II of the Netherlands (d. 1792), Fransız ressam Antonin Moine (d. 1796), Britanyalı yazar James Justinian Morier (d. 1780), Alman besteci ve orkestra şefi Carl Otto Nicolai (d. 1810), İngiliz yazar Anne Brontë (d. 1820), ABD 11. Başkanı James Knox Polk (d. 1795), Sardunya kralı Charles Albert of Sardinia (d. 1798), Avusturyalı besteci Johann Strauss, Senior (d. 1804), Amerikalı yazar Edgar Allan Poe (d. 1809), Polonyalı besteci Frédéric Chopin (d. 1810) 1849 yılında öldüler.

Johann Strauss'un Radetzky Marşı http://www.youtube.com/watch?v=FHFf7NIwOHQ
Viyena valsi http://www.youtube.com/watch?v=U4J0MKsG_is&feature=related

Chopin

Dönemin önde gelen Polonyalı piyanist ve besteci Fryderyk Franciszek Chopin (1810 – 1849) öldü

Babası Fransız, annesi Polonyalıydı. Yaşamının büyük kısmını şöhretini kazandığı Paris'te geçirdi. Milli sınırların üzerinde bir müzisyendi. Ama gönlü daima Rus işgali altındaki vatanı Polonya'da olmuştu. Chopin devrinin önemli karakterlerindendi.

Chopin, romantik bir sanatkarsa da kişisel olarak bambaşka bir şahsiyetti. Besteciliği bunu gösterir. Pek az eseri hariç besteciliği tamamen piyano üzerinedir. Armonilerinin geniş ve zengindi. Melodileri ve onları ortaya konuşunda beliren ritimleri özel bir serbestlikle düzenlenmişti. Sonunda lirik şiire has bir tat geliştiriyordu.

Kendisinden önce var olan Mazurka ve Polonezleri folklör olmaktan çıkarıp sanat müziği seviyesine yükselten Chopin'dir.

Yeteneği küçük yaşta belirmişti. Genç yaşta olgunlaşmıştı. Beethoven'in öldüğü sene Joseph Elsner'in öğrencisi olarak Varşova'da genel dikkat ve ilgiyi üzerine çekti. Temmuz Devrimi sırasında Paris'e geldi. Orada piyanist olarak ünlendi ve adı Avrupa'nın her tarafına yayıldı. Besteciliği de orada gelişti ve yükseldi.

George Sand

1837–1847 arasında Fransız yazar George Sand (Barones Dudevant) ile inişli çıkışlı bir ilişki yaşadı. Ömrü boyunca kırılgan ve zayıf olan bedeni 1849'da tüberküloza yenik düştü. Cenazesinde kendi bestelediği Cenaze Marşının (2.Piyano Sonatı-3.Bölüm) değil Mozart'ın Requiem'inin çalınmasını istedi.

Chopin'in yeni bir fikri aristokrasisinin temsilcisi olarak gören Schumann genç besteciyi sonsuz takdir ifade eden şu sözlerle alenen selamlıyordu: " Şapkalarınızı çıkarın baylar, bir dahi geliyor. Şair olmak için kocaman ciltler doldurmak gerekmez; bir iki şiirle bu unvana layık olabilirsin. Chopin de böyle şiirler yazmıştır ".

Polonaise As-Dur op 53 "Heroique"
http://www.youtube.com/watch?v=NHV0ByoaKF0
http://www.youtube.com/watch?v=LEPJFjszi5U&NR=1

Edgar Allan Poe

ABD'li şair, kısa öykü yazarı, editör ve edebiyat eleştirmeni Edgar Allan Poe (1809 – 1849) öldü. ABD'nin ilk kısa hikaye yazarlarından olan Poe korku, gerilim ve polisiye türlerinin de öncüsüdür. Bugün birçok kimse tarafından ABD'nin ilk büyük yazarı kabul edilir. Hayattayken ise Poe sık sık küçük düşürülmüş ve yanlış anlaşılmıştır.

Boston'da dünyaya geldi. Doğduktan bir yıl sonra babası evi terk etti. Ertesi yıl annesi veremden öldü ve Richmond, Virjinya'dan İskoç tütün tüccarı John Allan kendisini yanına aldı. Ortanca adı Allan buradan gelir.

1815'te Allan'ın ailesiyle İngiltere'ye gitti ve Londra'daki özel okullarda okudu. 1820'de Virjinya'ya geri döndü. Virjinya Üniversitesi'ne kaydoldu ama burada sadece bir yıl kaldı. Bu dönemde kumar borçları yüzünden manevi babasıyla arası açıldı. Öğrenciliği sırasında tanıştığı alkol ve kumar, yaşamını altüst etti.

1833'te Baltimore Saturday Visiter tarafından düzenlenen yarışmada " MS. Found in a Bottle " (Şişede Bulunan Elyazması) adlı öyküsüyle birincilik kazandı. 1843'te, Godey's Lady's Book'ta yayımlanan " The Visionary " adlı öyküsüyle adı ABD genelinde duyulmaya başlandı.

Poe 7 Ekim 1849'da öldü. Cenaze törenine sadece 4 kişi katılmıştı.

Bazı eserleri, Dedektif Auguste Dupin Öyküleri, Oval Portre, Morgue Sokağı Cinayeti, Usher Evinin Çöküşü, Altın Böcek, Kızıl Ölümün Maskesi'dir.

Ayrıca birçok şiiri bulunmaktadır.

Beyaz Altın, 1850

Pamuk ABD'nin güney eyaletlerinde yetişiyordu. Çok kolay yetişen bir bitkidir. Pamuğu işlemek emek yoğun bir işti. 4 Mart 1794 günü pamuk çırçırı icat edildi. Bu makine sadece Amerika'yı değil, dünyayı da değiştirdi. 1830 yılında Amerika dünya pamuğunun yarısını üretiyordu. 1850 yılına gelindiğinde dörtte üçünü üretiyordu.

Beyaz Altın güneyde savurgan bir yaşam tarzının oluşmasına yol açtı. Güney toprak sahiplerinin milli gelirden aldıkları pay çok büyümüştü. Güneyde 160.000 dönüm toprağı olanlar vardı. Güney gelirini kölelerin sırtından kazanıyordu.

Amerika'nın kurucu babaları köleliğin kaldırılacağını söylemişlerdi. İngiltere'de 20 yıl önce kölelik yok edilmişti. Bütün Avrupa'da da yasaklanmıştı. Güney ABD'de köleler çırçır makinesinden öncesine göre 3 kat değerlenmişti. Herkes pamuk yetiştiriyordu. Halbuki aşırı ekim toprağı mahvediyordu. Bunun üzerine pamuk Batıdaki verimli topraklara doğru ilerledi.

Kırsal kesim pamuğu yetiştiriyor, sanayileşmiş kuzey onu kumaşa çeviriyordu. Her ikisi de kar ediyordu. Bu sırada otomatik dokuma tezgahı yapıldı. Bu modern fabrikanın doğuşu oldu. Massachusetts'te Lowell bir tekstil kenti oldu. 1820 de 200 kişi olan nüfusu 15 yıl içinde 20.000'e çıktı. Kentin üçte biri fabrikalarda çalışıyordu. Nüfusun %85 yaşı 15 ile 25 olan bekar kadınlardan oluşmaktaydı. Sanayileşme aile hayatını da değiştiriyordu.

Fabrikalar Amerika'nın giyim tarzında da bir çığır açtılar. Eskiden herkes kendi giysisini kendi dikerken, şimdi ucuz olan hazır giysileri tercih ediyorlardı.

1850'de erkek hazır giyimi New York'un en büyük imalat sektörü olmuştu. Fabrikalardaki üretimden kaynaklanan tek tip giyim, modaya yol açtı. Ayrıca kumaş dokuma tezgahları evet, hayır diye sorarak ikili kotun kullanımına yol açtı. Bu yol bilgisayara giden yol olacaktı.

Avrupa'da da Sanayi tipi kumaş üretimi yerleşmeye başlamıştı. 1850 yılında Almanya'da 1, Fransa'da 3, İngiltere'de 14,5 milyon iğ vardı.

Bir başka gelişme ve değişme de şeker üretiminde oluyordu. Şeker kamışı şeker üretimine yetmez olmuştu. Epeydir şeker pancarı üzerindeki çalışmalar da sürüyordu. 1850'den sonra şeker üretiminde şeker pancarı şeker kamışını geride bırakacaktı.

Maden cevheri çıkarmada da bir ilerleme vardı. Bakır gibi bazı madenler alışımlar şeklinde elde edilebiliniyorlardı ki bunları ayrıştırmak gerekiyordu. Bakır ısıyı çok güzel ilettiği gibi, damıtma işlerinde, rainerilerde, şeker imalathanelerinde kullanılıyor ve işe yarıyordu. Kısa süre içinde de elektriğin hizmetine girecektir.

Çinko ve kurşun da önem kazanan madenlerdendi. Bunlar borular için vaz geçilmez olacaklardı.

Avrupa maden açısından iyiydi. Ama olanakları Amerika ile kıyaslanamazdı.

Günlük kullanımda ve üretimde zaman gittikçe önem kazanıyordu. Böylece saate olan ihtiyaç da artıyordu. Saatte seri üretim başladı.

Balinalar

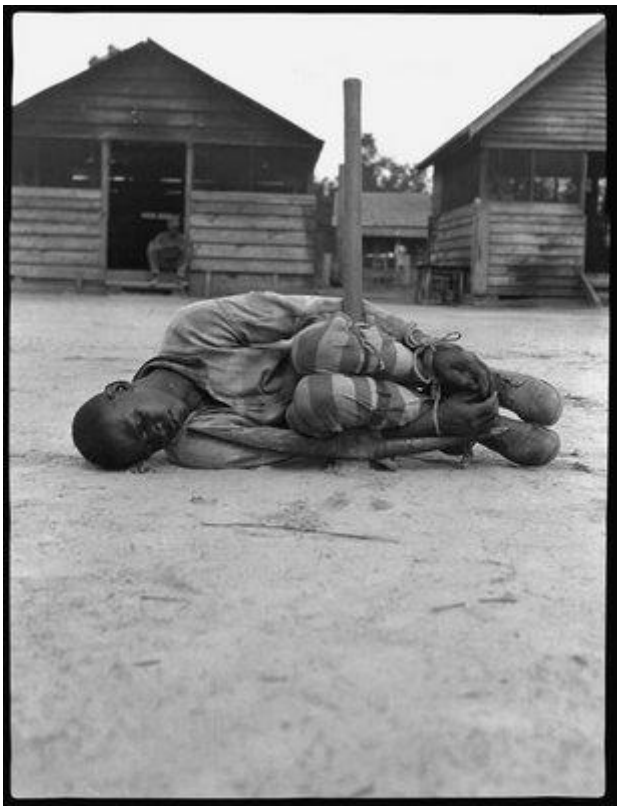
Amerika balina yağını işliyordu. Aydınlatma, üretimin artması demekti. Aydınlanma başladı.

Balina avcılığı hızla büyüdü. 180 ton ağırlığında, 30 m büyüklüğünde bir balinadan 10 m3 yağ çıkartılmaktaydı. Balina yağı bugün bile NASA tarafından kullanılmakta, Hubble teleskopu balina yağı ile çalışmaktadır. Balina avcılığı yılda 11 milyon dolar kazandırıyordu. Balina gemilerinin yarısı denizde kayboluyordu. Ama balina avcılığı Afrika-Amerikalılar için bir fırsattı. Kaçak köleler denize açılıyorlardı. Balina avcılığı fırsat eşitliği vermekteydi.

1850 yılına kadar kimse petrolün yüzüne bakmıyordu. Son zamana kadar balina yağı piyasada lider konumundaydı. Lambalarda, endüstride yağlamada kullanılıyordu. Balinalar ise nesli kuruyacak kadar çok avlanmışlardı. Onları petrol kurtardı. Önceleri su kuyu açtığında içinden petrol çıkanlar şanslarına lanet ediyorlardı.

New Orleans köle ticaretinin merkeziydi. XIX. Yüzyılın ilk yarısında ½ milyondan fazla köle mezatta satılmıştı. Kölecilik kent ekonomisine 2 milyar dolar getiren bir sektördü. Pamuk patlamasından beri köle fiyatları tavan yapmıştı. Bir erkek 1.000 $, çocuk 800 $, kadın 500 $ satılıyordu.

Köleler

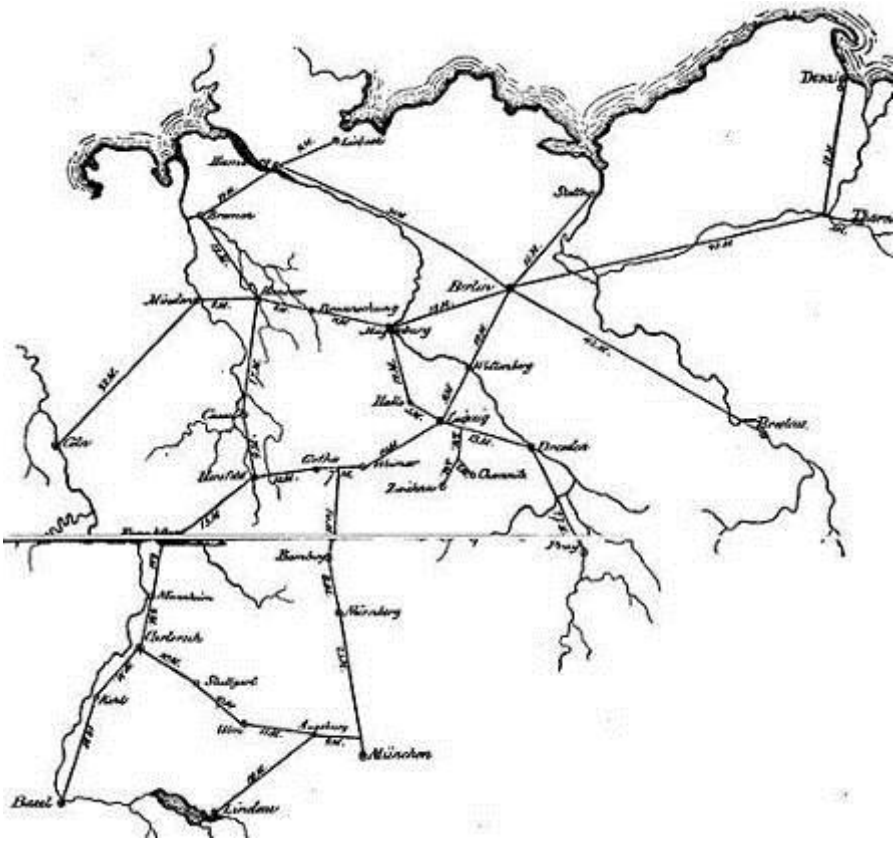

Afro-Amerikalıların %90'ı köleydi. Köle aileler mezatta satılırken parçalanmakta, çocuklar annelerinden koparılmaktaydı. Kölelere hayvanlara bile uygulanmayan bir vahşet uygulanıyordu. Köleler kaçarken yakalandığında, ayak tendonları, kulakları kesilmekteydi. Ama her şeye rağmen kaçmaya çalışan kölelere yardım eden gizli örgütler vardı. Bunların bir kısmı özgürlüğüne kavuşmuş eski kölelerden oluşuyordu. Sonuçta 60.000 yakın köle kaçabildi.

Kölelik karşıtlığı gelişiyordu. ABD ideolojik olarak kuzey ve güney diye ikiye ayrılmıştı. 1850 yıllarında kabul edilen kaçak köle yasası köle problemini kuzeye de taşıdı. Artık Afro-Amerikalılar ABD'nin hiçbir yerinde güvende değildi. Kaçak köle yasası " Eğer bir köle kuzeye kaçarsa ve sahibi onu bulursa, hiç kimseye hesap vermeden kölesini alıp, götürebilir. " diyordu. Afro-Amerikalı özgür bile olsa, kaçak köle addedile biliniliyordu.

Bu sırada, Fransa'da, II. Cumhuriyet, kendine bağlı tüm topraklarda köleliği kaldırmıştı.

Korumacılık mı? Liberalizm mi?

Alman tren yolları

Almanya (gümrük birliği) demir yollarını 5.800 Km'ye çıkararak, Fransa'nın 3.000 Km'lik demir yollarını geçmişti.

Sanayideki korumacılık tüm Avrupa ülkelerinde devam ediyordu. İktisatçılar ikiye bölünmüşlerdi. Bir kısmı ülkelerin kendi sanayilerini koruma duvarları ile korumasını müdafaa ederken, bir kısmı da evrenselliğin, liberalizmin ve iş bölümünün tüm dünyaya yayılması gereğinden söz edip, korumacılığa karşı çıkıyorlardı. İş dünyası da bu iki fikir arasında gidip, geliyordu. Uluslar arası ticaret 1800 yıllarda 2,5 milyar iken 1850'de 27 milyara yükselmişti.

Zamanın en önemli olaylarından biri köleliğin kaldırılmasıydı. Önce " Ulusal Konvansiyon " bu yolu açmış ve onu İngiltere izlemişti.

1848 isyanları sonunda ise Orta Avrupa, Batı Avrupa'ya daha benzer bir hale gelmişti.

1850’nin Bazı Gelişmeleri

İlk Bahailer

Osmanlı imparatorluğunda Ticaret Kanunu yürürlüğe girdi. 10 yıldır hazırlanıyordu. Daha hazırlanma safhasında büyük tepki görmüştü. Mustafa Reşit Paşa, daha 1840’da, yabancılarında içinde bulunduğu, karma ticaret mahkemeleri kurdurmuştu. Ticaret mahkemeleri hükümetin atadığı üç yargıçla, azınlığı ve Avrupalı tacirleri temsil eden dört yardımcıdan oluşuyordu. Fransa’dan alınmış yasayı uyguluyorlardı.

XIX. yüzyılın başından beri İngiliz ve ABD’li misyonerler Anadolu’da daha doğrusu tüm Osmanlı topraklarında çalışıyorlardı. 1850 yılına gelindiğinde, misyoner çabaları sonucu Protestan olan Ermeni sayısı 15.000 çıvarındaydı. Hala Ermenilerin büyük çoğunluğu Gregoryen idi. Bu Protestan Ermeniler Babıali’den “ Protestan Milleti “ sayılma hakkını aldılar. Başlarında bir piskopos ve ona yardım eden bir dini kurul vardı. Bu yeni milletin dünya işlerini de laik bir komite yönetecekti.

Babailikteki gelişmeler karşısında, İran dini yapılanmasının da etkisi ile İran yönetimi işkencelere ve baskılara başlamıştı. Bab (Seyyid Ali Muhammed), 1850'de Tebriz şehrinde kurşuna dizildi. Birçok Babi ise İran'ın değişik yerlerinde feci işkencelerle öldürüldüler. Bab'ın ölümünden sonra Babi'lere Mirza Hüseyin Ali (Bahaullah) liderlik etti.

Bahaullah ve beraberindekiler İran Kaçar yönetiminin baskısıyla, Osmanlı Devleti ile yapılan görüşmeler sonunda Bağdat'a sürgüne gönderildiler.

Darwin, 1850 Haziran'ında çok sevdiği kızı Annie ciddi şekilde hastalanınca, kendi kronik kötü sağlığının kalıtsal olduğunu tekrar düşünmeye başladı. Darwin, Nisan 1851'de Annie'nin ölümüyle iyice sarsılmıştı.

Avusturyalı şair Lenau (1802 – 1850) öldü.

ABD'de Başkan Taylor'un ölümü üzerine Başkan yardımcısı Millard Fillmore 13 Başkan oldu.

Caliornia ABD'nin 31'ci devleti oldu.

Fizeau (1819 – 1896), dişli bir tekerlekle ışığın hızını gösteriyordu. Aynı zamanlarda Foucault'da (1819 -1868) döner ayna ile aynı çabadaydı. Peşinden Foucault Pantheon'un kubbesine astığı bir sarkaçla dünyanın kendi çevresinde döndüğünü ispatlıyordu.

Alman heykeltıraş Johann Gottfried Schadow (d. 1764), Çin İmparatoru Daoguang Emperor (d. 1782), İngiliz şair William Lisle Bowles (d. 1762), İngiliz kimya ve fizikçi William Prout (d. 1785), Estonyalı filolojist ve fizikçi Friedrich Robert Faehlmann (d. 1798), İngiliz şair William Wordsworth (d. 1770), Fransız zoolojist ve anatomist Henri Marie Ducrotay de Blainville (d. 1777, Fransız kimya ve fizikçi Joseph Louis Gay-Lussac (d. 1778), ABD'li şair Frances Sargent Osgood (d. 1811), Şair Giuseppe Giusti (d. 1809), ABD 12. Başkanı Zachary Taylor (d. 1784), Mühendis Robert Stevenson (d. 1772), İrlandalı şair Edward Walsh (d. 1805), Güney Amerika Bağımsızlık Kahramanı General José de San Martín (d. 1778), Fransız yazar Honoré de Balzac (d. 1799), Avusturyalı şair Nikolaus Lenau (d. 1802), Alman ekonomist Johann Heinrich von Thünen (d. 1783), İngiliz ressam Sarah Biffen (d. 1784), Fransız yazar François-Xavier-Joseph Droz (d. 1773), İsviçreli kimyacı ve hekim Germain Henri Hess (d. 1802), İskoç şair Robert Gilfillan (d. 1798), İngiliz fizikçi William Sturgeon (d. 1783), Fransız minerolojist ve jeolojist François Sulpice Beudant (d. 1787), Fransız yazar ve ekonomist Frédéric Bastiat (d. 1801), Alman astronom Heinrich Christian Schumacher (d. 1780) 1850 yılında öldüler.

1850 yılında Büyük Devletler ve Nüfus

Yıllar	1500	1600	1700	1750	1800	1850	1900	1950
Dünya	458	580	682	791	978	1,262	1,650	2,521
Afrika	86	114	106	106	107	111	133	221
Asya	243	339	436	502	635	809	947	1,402
Avrupa	84	111	125	163	203	276	408	547
L. Amerika	39	10	10	16	24	38	74	167
K.Amerika	3	3	2	2	7	26	82	172
Okyanusya	3	3	3	2	2	2	6	13

Dünya nüfusu 1,137 milyar olmuştu.

Britanya İmparatorluğu 259 milyon nüfusa erişmişti. Sadece takımadaların nüfusu, 8,5 milyonu İrlanda'da olmak üzere 27 milyona ulaşmıştı. İngiltere büyük bir teknolojik gelişim göstermişti. İktisadi, ticari ve sanayi açısından rakipsizdi. Demokrat ve liberal bir ülkeydi. Rejimi istikrarlıydı. Hindistan ile çok büyük bir sömürge ve kaynak elde etmişti. Bütün kıtalara yayılmış ve her yerde stratejik mevkileri ele geçirmişti. Bütün devletler için İngiltere'yi geçmek bir hayaldi.

Fransa en büyük kara ordusuna ve dünyanın ikinci donanmasına sahipti. Rejimi sürekli değiştiği için daha da güçlenemiyordu. Nüfusu 39 milyondu.

Rusya müthiş yayılmıştı. Lehistan, İsveç, Osmanlı ve Çin'den büyük topraklar almıştı. Türk, Moğol ve Finli halklar Rusya hakimiyeti altındaydılar. Çok büyük toprakları kapsıyor, sonsuz kaynakları var gibi görülüyordu. Nüfusu 68 milyon olmuştu.

Prusya kara ordusu mükemmeldi ama donanması yoktu. Alman devletlerinin toplam nüfusu Fransa civarındaydı.

Osmanlı çok toprak kaybetmişti ama hala çok güçlüydü. Kara ordusu dünyanın üçüncü büyük kara ordusuydu. Donanması İngiltere ve Fransa'dan sonra Rusya ile çekişiyordu. Nüfusu 54 milyona gerilemişti.

Avusturya Metternich'ten sonra hızlı bir inişe geçmişti. Nüfusu 39 milyondu.

İtalya'nın nüfusu 18 milyondan 25 milyona çıkmıştı.

Çin içine kapanmıştı ama Batılı emperyalist güçlerce zorlanıyordu. Çin'de 380 milyon insan yaşıyordu.

1850 yılına gelindiğinde Fransa'da doğum oranı düşerken, diğer Avrupa ülkeleri doğum oranlarını koruyorlardı. Eskiden Fransa'da doğum oranı binde 32 idi. İngiltere'de bu seviyedeydi. Oran Almanya'da 40, ABD'de 43,3 idi. Buna karşılık ölüm oranı da yüksekti. Avrupa genel olarak genç bir nüfus barındırıyordu.

Çiçek aşısı ile çiçek hastalığının önü alınmış görülüyordu. Ama Akdeniz bölgesinde sıtma kol gezip, çok can alıyordu. Verem de kalabalık yerlerde insanları öldürüyordu. Tifüs, veba, kolera hala en korkunç salgınlardı.

ABD ise hızlı bir gelişim içindeydi. Nüfusu 23 milyona yükselmişti. Bunun onda biri zenci nüfustu. Oregon anlaşmasıyla Kuzey Amerika'nın paylaşımı bitmişti. Alaska'da Ruslar vardı. 1820 ile 1845 arasında 1 milyondan fazla göçmen almıştı. Ama şimdi 1 yabancıya karşı 9 çocuk dünyaya geliyordu. Bir yandan da " Amerikan Milliyetçiliği " fiili olarak da ortaya çıkıyordu.

Kentler hala susuz, pis ve çarpık çurpuktu. Bu sıkışık ve pis Avrupa kentlerine karşı ABD'de yeni kentler, geniş yollar, yeşil ağaçlar arasında ferah evlerden oluşuyordu. Avrupalılar Amerikan kentlerine özlemle bakıyorlardı.

Özgürce çoğalan ve yerden mantar gibi biten Amerikan kentleri, çapları ve geometrik şekilleriyle, geleceğin şehirciliğini haber veriyorlardı.

ABD, 1850'de Kaliforniya hakkında uzlaşmanın yapıldığı zamana kadar Büyük Okyanusa doğru ve Meksika aleyhine genişlemişti. Birlik sürekli büyüyordu.

1850'lerden başlayarak Avrupa'da büyük nüfus hareketleri olacaktı. Kırsal alandan kentlere olan göç sadece nüfus yapısını değiştirmiyor, aynı zamanda sanayiye ucuz el emeği de taşıyordu. Nüfus artışı ticareti canlandırıyor, teknik ve iktisadi gelişmeyi hızlandırıyordu. Ancak geleceğine çeki düzen vermek isteyen gençlere iç göç yetmiyordu. Gençler yurtlarını terk ettiler. Bu göçler umut göçleriydi. İçlerinde dinsel veya azınlık nedeniyle gerçekleşenler çok azdı.

Bu gelişme bundan önce yapılamazdı. Çünkü daha yeni taşıma fiyatları düşmüş, gidenlere iş veya yerleşme imkanı yeni yeni sunulur olabilmişti. Önce gidenlerden gelen haberler de iç açıcı ve teşvik ediciydi.

Dini dernekler ve deniz şirketleri barınmayı üslenmeye başlamıştı. Göç edilen ülkeler, bu göçten memnundular ve hatta gazete ilanları ile insanları göçe teşvik edeceklerdi.

Göç yolculukları kolay değildi. 1847'de Britanya'dan yola çıkan 90 bin kişinin 15 bini yolda veya karaya çıktıktan sonra ölmüştü. Bu göç ve bundan sonra olacaklar aslında proleteryanın göçüydü.

1840 yılına kadar yılda 30 – 40 bin insan yola çıkıyordu. Sonra 200 – 300 bine bir sıçrama oldu. 1845 ile 1850 arasında göç edenlerin %80'i Britanya'dan yola çıkmıştı.

Avustralya'da tavşanlar

Göç edenler sadece insanlar değildi. Çeşitli zararlı ve zararsız böcekler, mantarlar dünyaya yayılıyorlardı. Bir yırtıcı kuş olan serçe önce Amerika'ya daha sonra da Avustralya'ya girdi. Tavşan'da Avustralya'ya gitmişti. Onun yol açacağı zararlar müthiş olacaktı. İnsanlar bilgisiz ve düşüncesizliklerinin sonucu olarak kıtalara oranın yerli türü dışında bitki ve hayvanları sokuyorlardı. Bitkiler ve hayvanlarla birlikte zararlılar da yeni kıtalara gidiyordu.

Kanadalı avcıların kürkü için avladıkları misk kokulu fare Bohemya'ya getirilmişti. Burada öyle çoğaldı ki bir afet olup, çıktı.

Balzac

Fransız yazar Honoré de Balzac (1799–1850) öldü. Asıl ismi Honore Balssa'dır. Köy kökenli bir ailenin çocuğuydu. Babası tüccardı. Eğitiminden sonra Paris'te 3 yıl bir avukatın yanında çalıştı. Ama küçük yaşlardan beri edebiyata gösterdiği eğilim ağır bastı. Trajedi türünü denediği 1819'da yazılmış " Cromwell " başarı kazanamayınca romana yöneldi. Para kazanmak için tarihsel, mizahi ve gotik romanlar yazdı. Bunları değişik adlarla yazdı. Basımcılık, yayıncılık, hatta dökümcülük yaptı. Başarılı olamayınca tekrar edebiyata döndü. Edebiyat hayatında çok başarılı eserler sundu. Birçok ülkede sayılan romanları ve kitapları çok büyük ilgi gördü ve tepkileri üstüne topladı. Edebiyatta başarılı olan Balzac hayatının sonuna kadar edebiyatla uğraştı.

1847'de Polonya'da sevgilisi Eveline Hanska'nın şatosunda kalkmıştı. 1850'de Eveline ile evlendi Paris'e döndüler. Birkaç ay sonra yaşamını yitirdi.

Geride 85'i tamamlanmış, 50'si taslak halinde eser bıraktı. Romanda gerçekçilik ve doğalcılık akımlarının yaratıcısı olarak kabul edilir. Mantıksal bir sıra izleyen olayların her şeyi gören bir gözlemcinin ağzından anlatıldığı, kahramanların tutarlı bir biçimde sunulduğu, kuralları belli " klasik roman tekniğini " Balzac'ın kurduğu fikri genel bir kabul görür. Olağanüstü bir gözlem yeteneği ve güçlü bir hafızası vardı.

Fransız Devrimi sırasında gelişen toplumsal değişimi anlatmıştır. Balzac para babalarını yerden yere vurmuştur. Cumhuriyetçiler ve Kraliyetçilerin 1830'da ülkeyi bırakıp gitmek zorunda kalan X. Charles'e kadar yaptıkları kanlı kansız tüm çekişmeyi gözler önüne sermiştir. Bireylerin çatışmadaki ulu düşüncelerin altında aslında kendi çıkarlarını korumaya çalıştıklarını anlatmıştır. Sevi, güç gibi evrensel konuları tüm çıplaklığı ve eleştirel bir yaklaşımla inceliyordu.

Fransa ve demokrasiyi algılayabilmekte yardımcı olması bakımından tüm dünya için önemli bir Roman yazardır. Kitapları Fransız Devrimi'nin belgesidir.

İnsanlık Güldürüsü, yazarın 1830'da kendi yapıtlarını toplamaya başladığı bir üst yapıttır.

Guy-Lussac

Guy-Lussac ile Biot'u gösteren bir karikatür

Louis Joseph Gay-Lussac (1778 - 1850) Fransız kimyager ve fizikçidir. Genellikle gaz yasalarıyla ilgili çalışmalarıyla anılır. Bunun dışında, alkol-su karışımlarıyla yaptığı çalışmalarıyla bazı alkollü içkilerin alkol oranlarını ölçmüştür.

1794'te Gay-Lussac'un babası tutuklandı. Gay-Lussac da École Polytechnique'e girmek üzere Paris'e gitti. 1797'de okula kabul edilip, üç sene orada okuduktan sonra, École Nationale des Ponts et Chaussées'ye geçti. École Polytechnique'de, 1809 yılında kimya profesörü oldu. 1808'den 1832'ye kadar Sorbonne'da fizik profesörlüğü de yaptı. Daha sonra Jardin des Plantes'ta kimya kürsüsü sahibi oldu.

1809'da, Gay-Lussac, Geneviève-Marie-Joseph Rojot'yla evlendi. Beş çocuklarından en büyüğü, Jules'ün bazı çalışmaları, aynı baş harfleri yüzünden (J. Gay-Lussac), babasıyla karıştırılmıştır.

Gay-Lussac, 1802'de, Jacques Charles'ın (1746 – 1823) çalışmalarını kullanarak, günümüzde Charles yasası olarak bilinen yasayı formülize etmiştir.

1804'te, Jean-Baptiste Biot'yla birlikte, bir sıcak hava balonu kullanarak 6,4 kilometreye kadar yükseldiler. Atmosferi araştırıyordu. Farklı yüksekliklerden hava örnekleri alarak sıcaklık ve nemlilikteki farklılıkları gözlemlemeye çalıştı.

Alexander von Humboldt'la birlikte, 1805'te, azalan basınçla (yükseklikle), atmosferin yapısının değişmediğini keşfetti. Aynı zamanda, suyun, iki hidrojen parçası, bir oksijen parçasından oluştuğunu da, Humboldt'la beraber keşfetmişti.

Doğuş Kilisesi

Doğuş Kilisesi

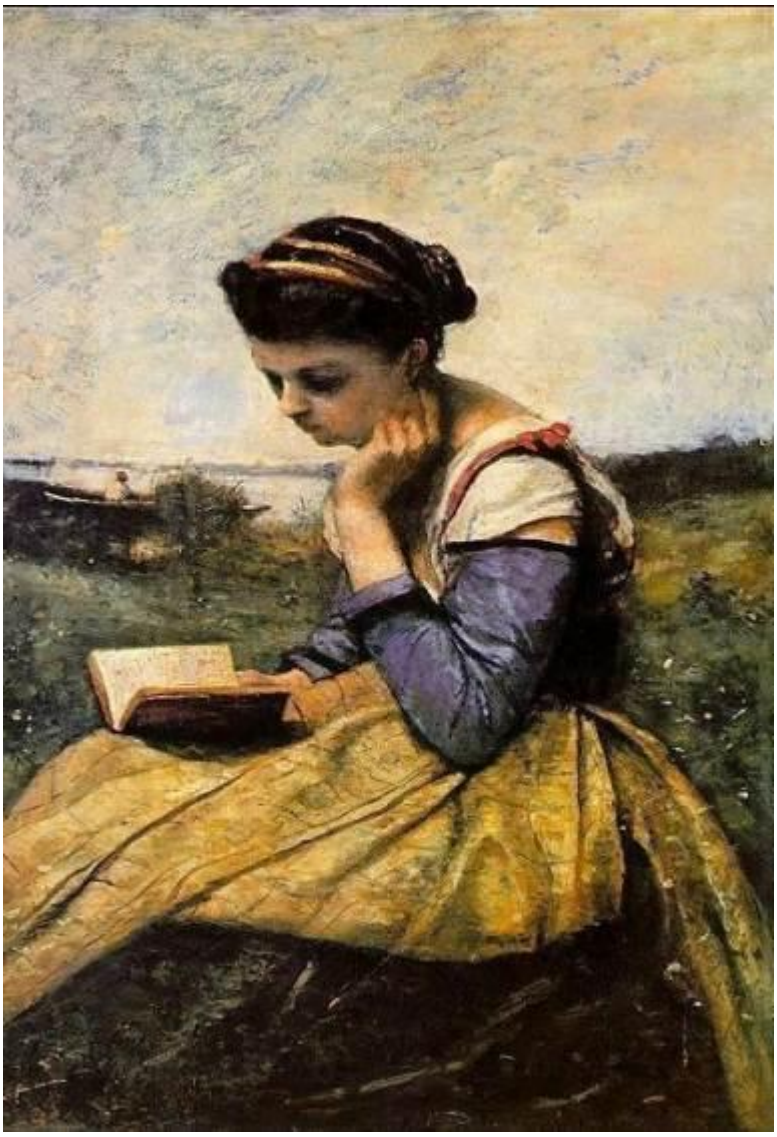
Beytüllahm'daki Doğuş Kilisesine Ortodoks ruhban sahipti. Latinler tarihi hakları olarak Kiliseye serbest giriş ve ana kapı anahtarlarından birini istiyorlardı. Ortodoks patrikliği ise XVIII. Yüzyılda Osmanlı imparatorluğunun verdiği haktan vazgeçmeye hiç niyeti yoktu. Zaten çeşitli din ve mezheplerin ruhbanları asırlardır, tapınaklar konusunda birbirleriyle çekişip duruyorlardı. Osmanlı devleti de sürekli yeni çözümler bularak, herkesi tatmin etmeye çalışıyordu.

Ama şimdi Fransa ve Rusya bu sorun nedeniyle el ense çekmeye karar vermişlerdi. Fransa'da Napolyon hükümetinin Katoliklerin desteğine ihtiyacı vardı. Doğu Katoliklerinin savunuculuğuna soyunuyordu. Rusya'da, I. Nikolay, Ortodoks Kilisesi koruyuculuğu imgesini kuvvetlendirmeye çalışıyordu. Ortodoks korumacılığı imgesi Ruslara Osmanlı imparatorluğunun iç işlerine karışma hakkı veriyordu.

1850 yılında İstanbul'daki Fransız elçisi Babıali'den Latinler için bazı haklar istedi. Osmanlı devlet adamları zor durumdaydılar. Hem Fransa'yı memnun etmek istiyorlardı ve hem de Rusya'yı rahatsız etmekten çekiniyorlardı. Babıali dosyayı kurduğu özel bir komisyona havale ederek, işi soğutmaya çalıştı.

Ama hem Fransa ve hem de Rusya komisyonun ensesinden ayrılmıyordu. Komisyon karar vermek zorundaydı. Karar 1852 yılında geldi.

Okumak

Artık Batı Dünyasında okuryazar olmamak bir utanç kaynağı olarak görülüyordu. Bu utanca karşı mücadele başladı. Okuryazar olmak için okul yetmiyordu. Basın olmasa okuma körlenirdi. Okuma demek okuma bilmek demek değildi, okumak demekti. Mesleğine ancak okuyan insanlar hazırlanabilirlerdi. Bu ihtiyaç basını geliştirdiği gibi ortaya cep kitaplarını da çıkardı.

Mücadeleye ve temel eğitime rağmen okuma istendiği kadar yaygınlaşamadı. Günlük ekmeğini kazanmak zorunda olan kişiler için yüksek bir kültüre varmak lükstü. Aydınlar, yüksek kültürlü kişiler hala halkla bütünleşemiyor, iç içe geçemiyordu.

Kollejler ve Üniversiteler hala aristokrasinin ve burjuvazinin çocuklarına göreydi.

Bilimin Hızlı İlerleyişi

Ernst Werner von Siemens

Bilim hızla ilerlemeye devam ediyordu. Bilim labratuardan çıkmış, sanayiye varmıştı. Teknisyenler bilim ile sanayi arasındaki kopukluğu giderenlerdi. Yolu tutan ve bu yolda klavuzluk eden Almanya'ydı.

Bilimde konusu üzerinde uzmanlaşmış aileler de vardı. Astronomide Harschel'ler ve Stuve'ler, bitkibilimde Candolle'ler, fizikte Becquerel'ler, arkeolojide Lenormant'lar konularında bilimi geliştirip, duruyorlardı.

Siemens kardeşler, bilimin sanayiye uygulamasında şaşırtıcı çalışmalar yapmışlar ve zenginleşmişlerdi.

Bilimin kendine olan güveni gittikçe artıyordu. Descartes'in akılcılığının yerini deneye dayalı bir akılcılık almıştı. Skolastik tamamen reddediliyordu. Düşünme biçimi matematiksel genellemeydi.

John Stuart Mill, tanıtıcı verilerle doğrulamanın kurallarını belirliyordu.

Descartescılar deneyi düşünceye bağlıyorlardı. Buna inat Claude Bernard esas olarak deneyi alıyor ve aklın veya akıl yürütmenin olayları birbirine bağlamak, araştırmalara yön vermek ve

sonuçları birleştirmek için kullanılması gerektiğini söylüyordu. Bu sırada kahince bir sezgiyi yadsımıyordu. Ancak o deneyde kullanılması gereken denetim sezgisinden yanaydı.

Bilim dünyasında pozitivizm vardı. Bilimden sınırlarını, kapsamını ve niteliğini ortaya koyması bekleniyordu. Metaiziği ve ilahiyatı dışlamış, reddetmişti. Gözlem ve akıl yürütmeyi birlikte kullanarak, olayların kanunlarını bulmaya yöneliyordu. Bilim insan ilerlemesine hizmette bulunmalıydı.

İnsanın ilerlemesi denince de işe sosyoloji giriyordu. Demek bilimsel çalışmalar sosyolojiye bağlanmalıydı.

John Stuart Mill

İngiliz düşünürü ve iktisatçı John Stuart Mill (1806 – 1873), Londra' da doğdu. İngiliz düşünürü, tarihçi ve iktisatçı James Mill'in en büyük oğluydu. Babasının sıkı bir disiplin altında evinde eğitildi. Mill, üç yaşında Yunanca öğrenmeye başladı, sekiz yaşındayken birçok Yunanca kitap okumuştu. Yaşıtları oyun oynarken kitaplara gömülerek çocukluğunu yaşayamayan Milli daha sonra büyük bir bunalım geçirdi. James Mill, oğluna felsefe, mantık ve tarih de öğretmişti.

Stuart Mill yetişme döneminde Jeremy Bentham'ın felsefesinden büyük ölçüde etkilendi. Bentham, faydacılar olarak bilinen bir düşünürler grubu içindeydi.

John Stuart Mill deney dışında herhangi bir bilgi kaynağının varlığını reddetmiştir.

Bir yandan kişisel çıkar kavramına, tam rekabet ortamına, en az ücret haddinin değişmezliğine, uluslararası uzmanlaşmaya inanırken, diğer yandan ekonomik yaşama kamu müdahalesini savunmuştur.

Mill'e göre, üretim yasaları doğa yasaları gibi evrensel ve değişmez bir niteliğe sahiptir. Bunlar, kişinin çıkarını maksimize etme çabası, tam rekabet koşullarının uyarıcı ve eşitleyici etkisi, Malthusyen nüfus yasası, arz ve talep yasası, rant yasası ve uluslararası mübadele yasasıdır.

Faydacılık, liberal düşüncenin temeli niteliğidir.

Kişinin çıkarını en üstün düzeye çıkarma çabası ancak tam rekabet koşulları içinde denge ve eşitlik sağlar, üretimi özendirir. Mal arz ve talebi mal fiyatlarını belirlerken, emek arz ve talebi de ücret düzeyinin oluşmasını olanaklı kılar. Emek talebi, girişimcilerin emeğe ödeme yapmak için ayırdıkları ücret miktarına bağlıdır. Bu miktarın işçi sayısına oranı, ortalama ücreti verir.

Uluslararası ticareti, karşılaştırmalı üstünlükler değil, uluslararası arz ve talep ilişkileri düzenler. Karşılaştırmalı üstünlük uluslararası değişim oranlarının alt ve üst sınırını belirler. Fiyatların bu sınırlar arasında arz ve talebe göre oluşur.

Mill'e göre paranın değeri, malların değeri gibi, arz ve talebe göre belirlenir. Para talebi sabitken, arzının artması fiyatlar genel düzeyini yükseltir ve paranın değerini düşürür. Mill, para değerinin belirlenmesinde dolaşım hızını değişmez kabul ederek Miktar Kuramının en katı şeklini savunmuştur.

Büyüme süreci sırasında rantın artıp, karların azalması, sermaye birikimini yavaşlatır. Karların, girişimcileri yeni yatırımlara yöneltmeyecek düzeye inmesi ekonomiyi durgunluğa sokar. Bu durumda nüfus artışı da iyice azalacaktır.

Mill, gelir dağılımı yasalarını, üretim yasalarından farklı olarak, toplumsal nitelikli görmüştür. Gelir dağılımında adaletin sağlanması için üretim kooperatifleri kurulmalı ve geliştirilmeli, toprak rantı vergi yoluyla kamuya aktarılmalı ve miras hakkı sınırlandırılmalıdır.

Özel mülkiyet doğal bir hak değildir; bu nedenle yasayla yasal duruma getirilmelidir.

Mill için tek geçerli yöntem genellemedir. Genellemenin kökeninde, bilimsel olmayan ve kendiliğinden gelişen gözlemler sonucunda, örneğin her gün güneşin doğudan doğması gibi olaylar yatar. Olgular tekrarlandıkça, biriktikçe, birbirlerine bağlandıkça ve yanlışlıkları görülmedikçe " ilksel “ genellemeler oluşur.

Mill'e göre başkasına zarar vermemek koşuluyla hiçbir düşünce bastırılmamalıdır. Mill yanlışlığından dolayı bastırılan düşünceyi " özel kötülük " olarak değerlendirir. Her düşünce içerisinde biraz hakikat barındırır. Her düşünce tartışılmalıdır. Tartışılmayan mahkum edilen bir düşünce dogmatik bir mahkumiyettir. Ancak tartışılan düşünce canlı bir gerçeği ifade edebilir. Yanlış olarak değerlendirilen bir düşüncenin bazı bölümleri doğru olabilir, ama tam doğruyu içerdiği söylenemez. İnsanı hakikata götürmenin birden fazla yolu vardır. Tartışılan her fikir bizi gerçeğe yaklaştırırken, tartışılmayan her fikir de bizi ön yargıya götürür.

Claude Bernard

Claude Bernard (1813- 1878) Fransız fizyoloji bilginiydi. Orta halli bir ailedendi.

Tıp öğrenimine başlamadan önce Lyon'da bir eczanede çalıştı. 1843'te tıp doktoru oldu.

1854'te Bilimler akademisine seçildi. Aynı yıl, Sorbonne'da kendisi için yeniden kurulan deneysel fizyoloji kürsüsüne getirildi. 1855'te, College de France'da deneysel tıp profesörü oldu.

Fransız Akademisine seçildi. 1869'da senatör oldu. Claude Bernard önce sindirimle ilgili kimyasal olayları özellikle tersinir mayalarla kamış şekerinin ve pankreas özsuyu ile yağlı maddelerin sindirimini ele aldı. Bu çalışmalar sonucunda karaciğerin şeker depolama görevini buldu ve büyük bir yankı uyandıran şeker hastalığı kuramını ortaya koydu.

1853'te, büyük sempatik sinir sistemi hakkındaki çalışmalarından ve kan damarlarını genişletip büzen sinirlerle durdurucu veya önleyici sinirleri bulmasından dolayı üçüncü kez Fransa Bilimler akademisinin fizyoloji armağanını kazandı.

Claude Bernard'ın uyguladığı yönteminin en büyük özelliklerinden biri varsayım'a, yani ipotez'e verdiği roldü. Varsayım deney sırasında deneyciyi etkileyecek şekilde araya girmemeli ancak olayları birbirine bağlamak, araştırmalara yön vermek ve sonuçları birleştirmek için kullanılmalıdır.

Çin’de Taiping İsyanı, 1851

Honan, Anhui

1 Ocak 1851'de Çin’de Taipig isyanı başladı. Tanrısal Büyük Barış Krallığı'nı (Taiping Tianguo) kurduğunu ilan eden Hong Xiuquan, Tanrısal Kral (Tianwang) unvanını aldı.

Yeni dinin mülkiyette ortaklık sloganı, açlıktan kırılan birçok köylü, işçi ve madenciyi hareketin saflarına çekti. Çin'i yöneten yabancı kökenli Qing hanedanına karşı yürütülen propaganda da ayaklanmanın yayılmasında çok etkili oldu. Böylece başlangıçta birkaç bin kişilik düzensiz çetelerle sınırlı olan Taiping kuvvetleri, 1 milyon dolayında disiplinli ve fanatik askerden oluşan erkek ve kadın askerler biçiminde örgütlenmiş bir orduya dönüştü.

1851 yılında Yang-tsi Kuzeye doğru dönmeye başladı. Irmağın bu akış değiştirmesi 1853 ve 1855 yıllarında devam etti. Bu değişiklik Honan ve Anhui bölgelerini çok mağdur durumda bıraktı. Sarı Nehrin bu yatak değiştirmesi Nien-fei isyanının tetiklenmesindeki en büyük etkendi.

1851 yılında Taiping isyanına ilave kuzeyde Nien-fei isyanı da çıkmıştı. Bu isyan 1868 yılına kadar sürdü. Büyük ekonomik güçlükler ve ölümler karşısında çaresiz kalan halk Qing hanedanını devirmeye çalışıyordu. Honan ve Anhui tutuşmuştu.

Kristal Saray Sergisi, 1851

Kristal Saray

1849'da İngiltere kraliçesi Victoria'nın kocası ve Kraliyet Sanatlar Derneği'nin başkanı Prens Albert, bütün gelişmiş ülkelerin katılacağı uluslararası bir sergi düzenleme düşüncesini ortaya attı. Tasarıyı gerçekleştirmek üzere planlar hazırlandı, öncülüğünü Kraliçe Victoria'nın yaptığı bağışlarla parasal destek sağlandı. Sergi 1 Mayıs 1851'de Kristal Saray'da açıldı. 17.000 sergici bir araya gelmişti.

Yapı prefabrikasyon yönetimiyle hazırlanmış bir dizi demir taşıyıcı ve cam levhalardan oluşuyordu. Dönemin teknolojik olanakları nedeniyle bu cam levhaların uzunluğu ancak 1.25 metreydi. Yapının uzunluğu 564 m, genişliği 139 m, yüksekliği de 20 metreydi. Asma katlarıyla birlikte 74,400 m²'ye yakın bir sergi alanını içeriyordu. Zamanı için gerçekten ürkütücü sayılabilecek ölçülerde bir yapıydı. 6 ay gibi kısa bir sürede ve düşük maliyetle tamamlanmıştı.

Başarısıyla yaratıcısına Joseph Paxton'a Sir unvanını kazandıran Kristal Saray 1854'te sökülüp Sydenham'e götürülerek başka bir düzende yeniden kuruldu. 1866'da geçirdiği bir yangından zarar gördü ve onarıldı.1936'daki bir yangında ise tümüyle yandı. Ayakta kalan kuleleri de II. Dünya Savaşı'nda İngiltere'ye saldıran Alman uçaklarına hedef oluşturduğu gerekçesiyle 1941'de söküldü.

1851'in Diğer Olayları

Mustafa Reşit Paşa, ilk ve son Türk Akademisi olan " Encümeni Daniş'i " kurdurdu. Akademiyi Abdülmecit bizzat açtı. Akademinin üye sayısı, Fransız Akademisi gibi 40 kişiden oluşuyordu. Başkan olarak Kazasker İshakzade Şerif Mehmet Efendi seçildi. Abdülhak Hamit Tarhan'ın babası tarihçi Hayrullah Efendi ikinci başkan olmuştu. Keçicizade Fuat, Ahmet Vefik, Cevdet Akademi üyeleri arasındaydı. Cevdet Paşa meşhur Tarihini bu Akademinin talebi üzerine yazmıştır. Avusturyalı Hammer Akademinin fahri üyesiydi. Bu akademi maalesef 10 yıl sonra dağıtılmıştır.

Anadolu'nun kıyı ovalarında ticari bitkiler ekilmeye başlanmıştı. Bu ekim, peşinden, çalışmak için yapılan mevsimsel göçü getirdi. Özellikle Adana'daki pamuk ekimi çok sayıda mevsimsel işçi çekiyordu. Anadolu yaylasından ve Toroslardan akan on binlerce kişiden bazıları memleketlerine geri dönmüyor, gittikleri yerlerde kalıyordu.

Mevsimsel göçün yanı sıra göçebe aşiretlerin göçleri de devam ediyordu. Anadolu'da ve Arap eyaletlerinde hala çok sayıda göçebe aşiret vardı. Yerleşik olan halk bu göçebelere karşı husumet besliyor ve bunu gösteriyordu. Göçebe aşiretler bazen kendiliklerinden toprağa yerleşiyorlardı. Ama pek çok zaman da devlet onları yerleşmeye zorluyordu. Bu zorlamada asayiş ve ekonomik sebepler başta geliyorlardı.

1850'de Avrupa devletlerinin kıymetli maden üretimi 55 bin Kg'dı. Bu rakam 5 yıl içinde 200 bin Kg ulaşacaktı.

Bütün devletler maddi sıkıntı içindeydiler. Stendhal " Banka devletin başı, banka burjuva sınıfını soyluluğudur " diyordu. Protestan çevrelerden oluşmuş bir mali oligarşi oluşmuştu. Bunlara birkaç tanede Yahudi katıldı.

1851 yılında mühendis Crampton, Jacob Brett'e yardım ederek, Manş denizinde deniz altı telgraf kablosu çekildi. Peşinden Kuzey kanalına daha sonra da Akdeniz'e denizaltı telgraf kablosu çekilecekti.

1849 yılından sonra Amerika'dan pek çok kolonici Avustralya'ya geldiler. Bunlar Amerika'daki ve Avustralya'daki altın benzerliğini ortaya koymaya başladılar. Bunun üzerine Victoria kolonisi altın bulacak olanlara ödül vaat etti. Böylece çok verimli altın yatakları bulunmaya başlandı. Altın bulununca akında başlayacak ve Victoria'nın nüfusu 4 katına çıkacaktı. Edward Hargraves Avustralya'da altın bulunduğunu ilan etti.

Bankok Büyük Saray

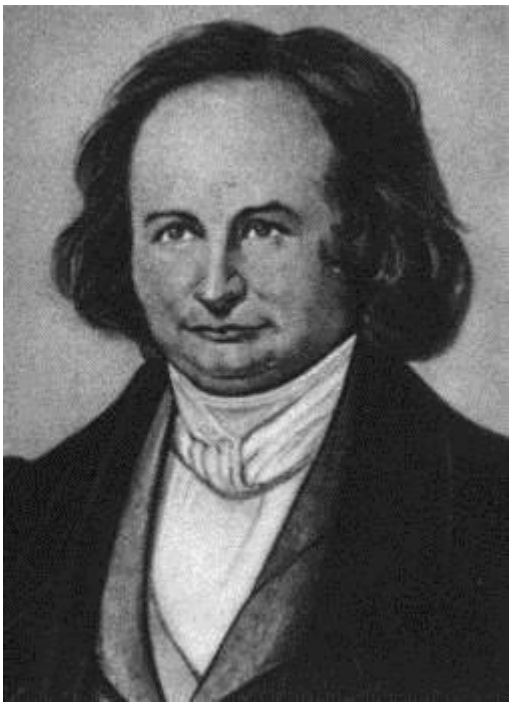
Mongkut (Rama IV) Bangkok'daki Büyük Sarayda Siam kralı olarak taç giydi.

The New York Times kuruldu.

ABD Kongre Kütüphanesi yandı.

Arjantinli şair ve yazar Esteban Echeverría (d. 1805), İngiliz yazar Mary Shelley (d. 1797), Alman matematikçi Carl Gustav Jakob Jacobi (d. 1804), İskoç şair Joanna Baillie (d. 1762), Danimarkalı bilim adamı Hans Christian Ørsted (d. 1777), Amerikalı mucit Sylvester Graham (d. 1794), Amerikalı yazar James Fenimore Cooper (d. 1789), Marie Thérèse Charlotte (d. 1778), 1851 yılında öldüler.

Jacobi

Carl Jacobi

Alman matematikçi Carl Gustav Jacob Jacobi, (1804 - 1851) 1851 yılında öldü. Carl Jacobi'nin ilk öğretmeni ona matematik ve klasikleri öğreten dayısıydı. 1816 yılında Potsdam lisesine gitti. 1821 yılında Berlin Üniversitesi'ne başladığındı. Jacobi matematiği belli kurallar ve usuller altında öğrenmek istemiyordu. Öğretmeni Heinrich Bauer, birçok anlaşmazlıklardan sonra, onu yalnız başına çalışmaya bıraktı.

Genç Jacobi'nin matematik terbiyesi, Abel'inkine benzer. Cebiri, entegrali ve sayılar kuramını, Euler ve Lagrange'ın eserlerinden öğrendi. Hemen hemen matematiği kendi kendine öğrendi ve arkasından hemen eliptik fonksiyonlar kuramını kurdu. Bu sahada Euler'den sonra gelen ilk matematikçi Jacobi'dir.

1820 yılında Abel'in beşinci dereceden genel denklemle uğraştığını bilmeden, Jacobi de aynı bu denklemi çözmeye çalıştı. Bu denklemi x5–10·q2·x=p şekline sokarak, çözümünün onuncu dereceden bir denklemin çözülmesine bağlı olduğunu gösterdi. Fakat beşinci dereceden genel denkleminin çözülemeyeceğini Abel gibi göremedi.

Eliptik fonksiyonları sayılar kuramına ilk uygulayan Jacobi'dir. Jacobi, sıfır sayısını da 1, 2, 3...sayılarına kattı. Böylece, Fermat'ın bir problemini kolaylıkla çözdü. Jacobi'nin diferansiyel denklemlerde kaydettiği ilerlemeler çok önemlidir.

Jacobi'nin Abel'yen fonksiyonlardaki buluşu daha orijinal ve daha büyüktür. Eliptik fonksiyonların eliptik integrallerin tersinden çıkışı gibi bunlar da Abel'yen integrallerin tersinden çıkar.

Tahtavi

Tahtavi

Tahtavi (1801 – 1873) Mısır ordusunda imamlık yapıyordu. Mehmet Ali Paşa tarafından Fransa'ya tahsile yollanan gruba imam atandı. 1826 – 1831 yılları arasında 5 yıl Fransa'da kaldı. Yeni bilgiler karşısında helecan ve istek duyuyordu. Öğrenebilmek için önce Fransızcayı öğrenmek gerektiğine karar vererek, bu dili öğrendi. Sonra da bir kitap okuma dönemine girdi. Okuduğu eserler içinde ilk çağ Yunan felsefesi, Napolyon'un hayatı, Racine, Voltaire, Rousseau, Montesquieu'nün eserleri bulunuyordu. Tahtavi aydınlanma dönemi düşüncelerinden müthiş etkilendi.

Düşünceleri özetlenirse: insan yaşadığı toplumun bir üyesidir. Adaletle yönetilen bir toplum iyi bir toplumdur. Yönetim halkın mutluluğu için vardır. Bu düşünceler klasik İslam düşünürleri tarafından da dile getirildiği için, Tahtavi için yabancı değillerdi. Tahtavi yazılarında halkın aktif olarak devlet hayatına katılmasını da yazmıştır. Halk bu amaca dönük olarak eğitilmelidir. Kanunlar zamana ve koşullara bağlı olarak değişmelidir.

Tahtavi Montesquieu'nün fikirlerinden çok etkilenmişe benzemektedir.

Mısır'a dönünce, ilk olarak Paris yaşamını anlatan bir kitap yazarak, meşhur oldu. Fransızların çocuklarına verdikleri eğitim, iş sevgisi, çalışkanlıkları, öğrenme arzuları, sosyal ahlakları Tahtavi'nin en çok etkilendiği konulardı.

Tahtavi okul yöneticiliği, gazetecilik yaptı bazı eserleri tercüme etti. Daha sonra Fransız medeni kanununu Arapçaya tercüme etmek için kurulan komisyonun başına geçti. Bu sırada kendi de eserler yazmaktan geri kalmıyordu. Tarih, eğitim ve Mısır toplumu üzerine yazılar yazdı. Mısır'ın geçmişteki kuvvetli ekonomisini, bunu nasıl yitirdiğini ve ne yapılması gerektiğini anlatmaya çalıştı.

Tahtavi'ye göre toplumun iki amacı vardır. Birincisi Tanrı'nın arzularını yerine getirmek, diğeri insanı dünyada refah içinde yaşatmaktır. Bu ikincisi XIX. yüzyıl Avrupa düşüncesidir.

Tahtavi milli serveti faziletin eseri sayar. Fazilet arttıkça refah artar. Fazilet ise eğitimle elde edilebilinir. Eğitim toplumun tabiatı ve problemleri ile ilgili olmalıdır.

Herkes ilkokul eğitiminden geçmelidir. Orta öğrenim yüksek kalitede olmalıdır. Kızlar da erkekler kadar eğitim görmelidirler. Kadınlar yapabilecekleri işlerde erkekler gibi çalışmalıdırlar. Kadın çalışarak kendini haremin boş ve dedikoducu ortamından kurtarmalıdır.

Tahtavi bir den fazla eşle evlenmeye karşı çıkmamıştır. Ancak bu tip evliliklerde adaletin önemine dikkati çekmiştir. Daha sonra, Tahtavi'yi takip eden yazarlar tek eşli evlilikten yana tavır koymuşlardır.

Eğitim sadece bilgilendirmek için yapılmaz, önemli işlevi kişiliği şekillendirmektir. Beden sağlığı, arkadaşlık üzerinde durulmalı, vatan sevgisi aşılanmalıdır. Önemli olan uygar bir toplum yaratmaktır. Uygar bir toplumda vatandaşta aktif rol üslenir.

Vatan sevgisi demek üzerinde yaşanan toprağı sevmek demektir. Müslüman Müslüman'ın kardeşidir ama aynı topraklarda yaşayan değişik inançlı insanların birbirine bağlılığı da vatan sevgisinden gelen bir kardeşliktir. Milli kardeşlik, din kardeşliğinden önce gelir. Aynı vatanda yaşayıp, onu ilerletmeye çalışan insanlar arasında ahlaki bağlar vardır.

Mısır bir vatandır. Müslüman olan veya olmayan kişilerin birlikteliğinden meydana gelmiştir. Tahtavi'de Arapçılık yoktur. Arapların tarihte oynadıkları rolü takdir eder. Ama Mısır'da yaşayan tüm insanlar için Mısır vatandır der.

Mısır, Firavunlar Mısır'ının bir devamıdır. Bundan gurur duyulur. Bu yaşanan dönemde Mısır gerekli hamleleri yapmış, sosyal ahlaka ve ekonomik refaha doğru tekrar yola çıkmıştır. Mısır yeniden eski Mısır kadar gönençli bir hale gelebilir.

Tahtavi Mısır Mısırlılarındır diyen, ümmet fikrinden sıyrılmış bir aydındır.

Merkezi Devlete Geçiş

Bir asırdır Avrupa ülkeleri merkeziyetçi bir yapıya doğru yönelmişlerdi. Bu sayede mali, idari, hukuki standart ortaya çıkıyor, denetleme gelişiyordu. Merkezi yönetim demek kalabalık bürokratlar ve kılı kırk yaran bir kayıt düzeni demekti. Merkezi yönetim bürokrasinin gücü demekti. Bu güç teknoloji arttıkça da artacaktı.

Merkezi olmakla politik rejim arasında doğrudan bir korelasyon yoktu. Avrupa'nın parlamenter rejime sahip İngiltere ve Fransa gibi ülkeleri de merkezileşmişlerdi.

XIX. yüzyılda Osmanlı imparatorluğu da o klasik yapısından merkeziyetçi bir devlet tipine geçmeye çalışıyordu. Eskiden her eyalet sanki bir devlet gibiydi. Onları bir arada tutan Sultanın mutlar iradesi, merkezi ordunun gücü ve eyalet yöneticileri arasındaki çelişkilerdi. Osmanlı imparatorluğu mutlakıyet ile yönetilen geniş bir federasyon gibiydi.

Osmanlı imparatorluğunda merkezi yönetimin koşullar II. Mahmut döneminde temellenmiş, Tanzimat ile de devam etmişti. Mutlakıyet yönetiminden gelen kişiler, Osmanlı imparatorluğunu merkezileştiriyorlardı. Ordu ve idare kısa sürede merkezileşebildi. Hukuk da ise bu iş çeşitli kompartımanlar nedeniyle ve özellikle Sünni Şeriatın pozisyonunu kaybetmemek için direnmesi nedeniyle çok zordu. Hukuk mevzuatı bütün tebaaya karşı düzenlenmeye başlandığında laik gelişmeler de başlayacaktı.

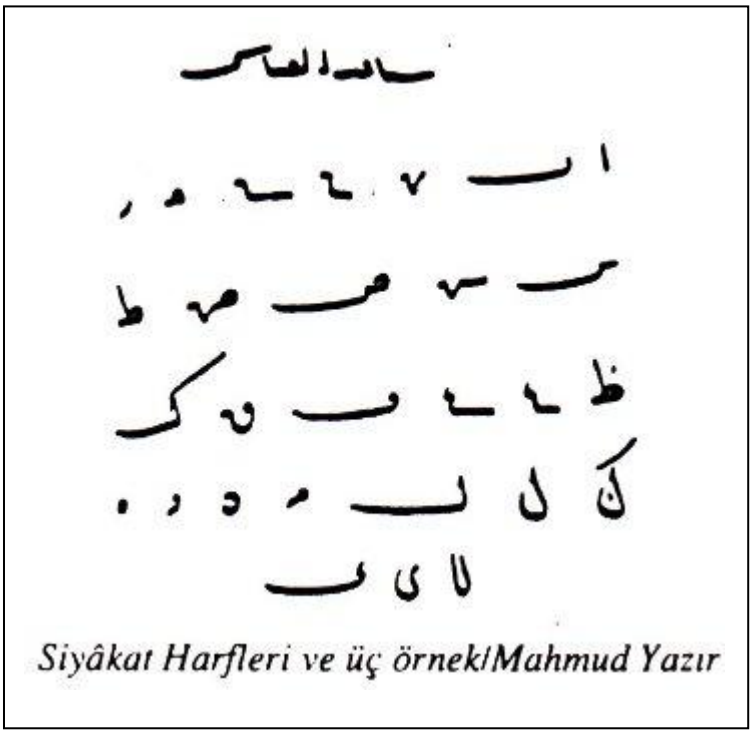
Geçmişten gelip, devam eden merkezileşmenin yanında Tanzimat devletin hukuk devleti niteliğine doğru serüveninin de başlangıcıydı.

Babıali yenileştirmeleri yaparken, duruma göre Avrupa'daki sistemlerden birini alıyordu. Babıali Avrupa devletlerinin sistemlerini, kanun ve tüzüklerini inceleyip, bunlardan uygun gelenini seçiyordu. Osmanlı devlet adamları bunu yapabilecek kişilerdi. Onlar çoğu zaman bir

tercüme yapmıyor, karma bir sentezde bulunuyorlardı. Bir de bu yaptıkları işleri Osmanlı'nın yapısına uyduruyorlardı ki bu hem olumlu ve hem de olumsuz yönleri olan bir sentezdi.

Bu iş yapılırken genel olarak Fransız yönetim sistemi Osmanlı geleneğine daha yakın bulunmuştu. Bunda Fransa'ya duyulan hayranlığın rolü var mıdır? Bu soruya genel olarak Tanzimat bürokrasisi için olumlu cevap verilenemez. Bu duygu kişiden kişiye değişen bir duygudur. Ve hatta olayların akışına bağlı olarak zaman içinde de değişebilen bir durumdur. Denilebilinir ki Fransız merkeziyetçi yapısı Osmanlı reformlarına uygun gelmişti.

Osmanlı devlet çarkındaki bütün gruplar sadrazamlık ve hariciyenin hegemonyası altındaydı. Bunun dışında kalan gruplar ordu, ulema ve maliyeydi. İlmiye sınıfı, Şeyhülislam bünyesinde klasik tarzında devam etti. Babıali bu kurum üzerinde denetleme kuramamıştı ama hareket sınırlarını daralttı.

Siyâkat Harfleri ve üç örnek/Mahmud Yazır

Babıali maliyeyi de istediği gibi örgütleyemedi. Osmanlı mali açıdan o kadar sorun yaşıyordu ki ancak kısa vadeli hareket edebiliyordu. Diğer yandan belirli gelir kaynaklarından veya kaynakların saptanmasından yoksundu. Bunun sonucu gelirler düzenli bir şekilde toplanamıyordu. Maliye memurları konularında uzman, dışarı kapalı bir kadroydu. Yazı sistemleri bile farklıydı (siyakat yazısı). Maliye memuru kolay yetişmiyor, uzun zaman ve yetenek istiyordu. Bu memurlar dokunulamaz, yerleri doldurulamaz memurlardı. Sonunda etkili bir malı denetim ve sistem geliştirilemedi. Maliye ordu ve bürokrasi (Sadaret, hariciye, dahiliye) gibi modernleşemedi.

Macar ve Leh İhtilalciler Osmanlıya Sığınıyor, 1852

Doğuş Kilisesinin 1833'deki iç resmi

Fransa'daki ihtilal III. Napolyon'un imparator olmasıyla sonuçlandı. Yapılan plebisitte 7.824.000 evet, 253.000 hayır çıkmıştı. Bu ihtilal Avrupa'da derin yankılar yaptı. Her yerde meşrutiyetçi, cumhuriyetçi rejimler kurmayı amaçlayan hareketler başladı. Bu ihtilaller her yerde kanla bastırılıyordu. Osmanlı sınırlarında Rusya kuvvet ve kan kullanarak başkaldırıları eziyor, Avusturya'ya isyanların bastırılması için yardım ediyordu.

Osmanlı ülkesine çok sayıda Macar ve Leh ihtilalci sığınıyordu. Konstantin Borjesky yani Mustafa Celaleddin Paşa, Sefer Paşa Koçielsky, general Ben- Murat Paşa ve Tchaikovsky Sadık Rıfat Paşa sayabileceğimiz ünlü sığınmacılardandır. Rusya siyasi gerginliklerde diplomatik sıkıntı yaratmak için sık uyguladığı bu metodu Kırım Savaşı çıktığı zaman da uyguladı. Mültecileri geri istedi. Sığınmacılar geri verilmedi. Hiddetlenen Nikola, tehdit için Amiral Menchikov'u İstanbul'a yolladıysa da saygısız, yüksekten atan ve ısrarcı taleplerine cevap verilmedi. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nu yöneten kuvvetli diplomat eliti müttefiklerini bulmuştu. İngiltere, Fransa ve hatta Piyemonte'yi yanlarına aldılar. Rusya bu sefer Avusturya'yı yanında bulamadı.

Osmanlı İmparatorluğunda, Ağustos 1852'de Mustafa Reşit Paşa sadaretten alındı. Yerine, onun en gözde ve kabiliyetli adamı olan Mehmet Emin Ali Paşa geçirildi. Ali Paşa 37.5 yaşındaydı ve Reşit Paşaya olan saygısı nedeniyle önce sadareti istemedi. Ali Paşa Sadrazam

olunca, Reşit Paşanın konağına giderek onu eteklemiştir. Bu ne adetti ve ne de daha önce yapılmıştı. Böylece Ali Paşa, Reşit Paşaya saygısını sunuyordu.

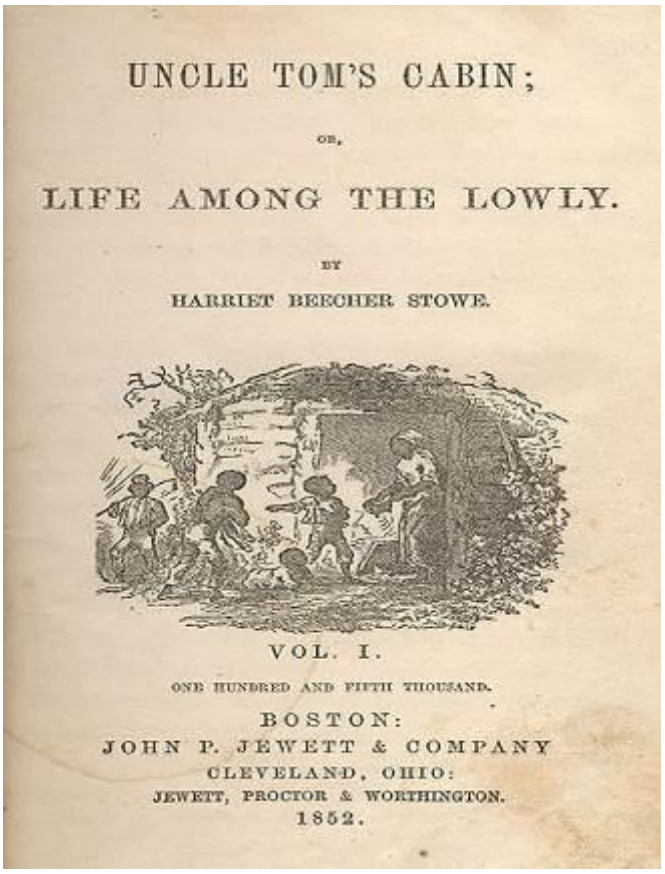
Bu yıllarda Babıali yönetilenlere karşı baskı, angarya ve zorbalıktan kaçınılması konusunda sürekli iradeler çıkarıyordu. Haksız işlemleri soruşturuyordu. Usulsüzlük yapan yöneticileri cezalandırıyordu. Ancak Osmanlı yöneticileri asırlardır astığım astık yaşamaya alışmışlardı. Bunun birden bire değişmesi düşünülemezdi. Hala çarşı, pazar teftişlerinde, uygunsuz esnaf falakaya yatırılıyor, mahkemesiz hapse atılıyordu.

Kanunlar, yönetmelikler ve üst bürokrasi ne kadar çerçeveleri çizmiş olsun, devlet memuru kendini devlet adına yargı ve ceza vermekte yetkili görüyordu. Bunun sonucunda uygulamalar, kanunlardan farklı oluyordu. Bu bugün de azalmış bile olsa devam etmektedir.

21 Mart 1852'de Osmanlı özel komisyonu Beytüllahm hakkında karar verdi. Kilisenin 3'cü anahtarı Latinlere verilecekti. Ancak Latinler Kilisede ayin yapamayacak, sadece geçip gitme hakkına sahip olacaklardı. Çeşitli Hıristiyan cemaatler Meryem'in mezarını serbestçe ziyaret edebileceklerdi. Ancak bu sırayla ve önceden saptanan bir program ve saatlere uygun yapılacaktı. Kudüs'teki diğer kiliselerdeki statü değişmeden şimdiki gibi devam edecekti.

Rusya bu karardan çok mutsuz oldu. Ortodoks Kilisesi hakları komik hale gelmişti. I. Nikola Osmanlı imparatorluğu için hiç de iyi şeyler düşünmüyordu. Düşünceleri İstanbul'un serbest bir liman yapılmasına kadar gidiyordu.

Tom Amcanın Kulübesi, 1852

UNCLE TOM'S CABIN;

OR,

LIFE AMONG THE LOWLY.

BY

HARRIET BEECHER STOWE.

VOL. I.

ONE HUNDRED AND FIFTH THOUSAND.

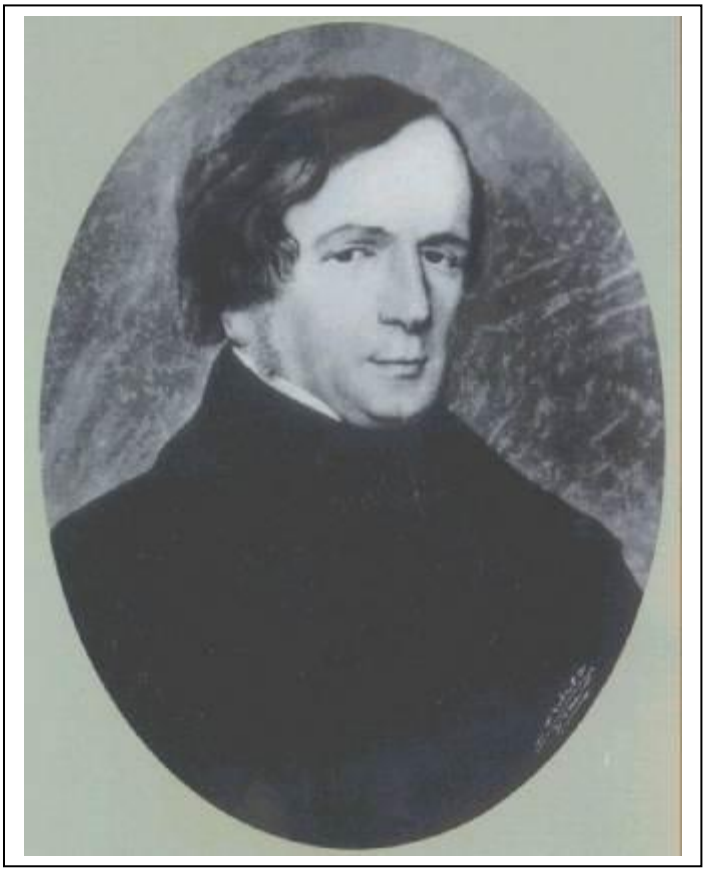
BOSTON:
JOHN P. JEWETT & COMPANY
CLEVELAND, OHIO:
JEWETT, PROCTOR & WORTHINGTON.
1852.

Tom Amcanın Kulübesi

1852 yılında " Tom amcanın kulübesi " adlı eseri Harriet Beecher Stowe tarafından yazıldı. Eser en fazla satılan kitap oldu. Kuzey'de köleciliğe karşı tepki büyüyordu. Kölelik en fazla o dönemde yeni siyasileşen kadınları etkiledi. İpler geriliyordu. Ne Kuzey ve ne de Güney geri adım atmıyordu.

John Brown köleliğin kalkması gerektiğine iyice inanıyordu. John Brown güneyde bir köle ayaklanması çıkarmaya uğraştı ama başarılı olamadı. O ve oğulları öldüler. Ama iç savaşın fitilini de ateşlemişti.

Gioberti

Vincente Gioberti (1801- 1852) öldü. Torinoda doğmuş, küçük yaşta felsefe öğrenmiş ve papaz olmuştu. Sardunya krallığı sarayı özel kilisesi rahipliğine atandı. Liberal olduğu ve yazılar yazdığı öğrenilince işten çıkarıldı. İtalya'dan ayrılıp, Fransa ve Brüksel'e gitti. 1843 yılında " İtalyanların manevi ve medeni üstünlüğü " adlı eserini yazdı. 1845'de eserine yeni ekler yaptı. Bu eserde papanın başkanlığında, o zamanki İtalyan devletlerinin bir federasyon kurmasını öneriyordu. Gioberti, İtalya'nın eskiden olduğu gibi dünyanın entelektüel, moral ve medeni merkezi olacağını söylüyor ve bunu İtalya'nın görevi sayıyordu. Bu kitap çok sıcak karşılanmıştı. Kapış kapış okundu.

1847'de " Modern Cizvit " adlı eserini yayınladı.

Kral Carlo Alberto Anayasayı kabul edince, ülkesine döndü. Önce meclis, sonra Meclis Başkanı seçildi. Kral onu 1848'de yeni kabinenin başbakanı olarak atadı. Avusturya ile savaşı riskli bulduğundan 1849'da görevinden istifa etti. Onun kabineden ayrılışından sonra savaş başladı ve Avusturya kazandı. Gioberti yeniden sürgüne gitti.

İtalya'da önemli bir kitle daha yeteri kadar aydınlanabilmiş değildi. İleri düşünceler geniş kitlelere mal olmamıştı. Pek çok kişi prenslerin vereceği tavizleri devrimci hareketlere yeğliyordu. Anayasa reformu yapılsın, Kiliseye karşı saygı devam etsin, Küçük Devletler ortadan kalkmasın isteniyordu. Bu nedenle Gioberti'nin düşünceleri sıcak karşılanmıştı.

Gioberti, Fransa'da sürgünde iken " İtalya'nın Sivil Yenileşmesi " adlı kitabını yazdı. Bu kitapta 1848 ve 1849'da İtalya'daki başarısızlıktan tüm partileri sorumlu tutuyordu. İtalya'daki tüm devletleri tek bir devlet yapmak gerekir diyordu. Böylece Papalık devletini de ortadan kaldırıyordu. Bunun sonucunda da dinsel bir reform beklenmeliydi.

1852'nin Bazı Gelişmeleri

Neandertal erkek ve kadın canlandırması

1851 ve 1852 yıllarında Yermak Sibirya'da keşfe çıktı. Aslında hatırlanacağı gibi Rusların Sibirya'yı keşfi çok önce başlamıştı ve nerede ise bitmişti. Yermak seferinin sonunda Tura, Tobol ve İrtiş havzalarının bulunduğu geniş topraklar Rusya'ya katılmıştır. Yermak seferi bu açıdan önemlidir.

1852 yılında Neandertal'in atası bulundu.

İkinci Anglo-Burma Savaşı başladı.

Westminster Sarayı Britanya'da açıldı.

Britanyalı kimyacı, minerolist ve zoolist John George Children (d. 1777), İngiliz yazar Sara Coleridge (d. 1802), Rus yazar Nikolai Gogol (d. 1809), İskoç doğa bilimci William MacGillivray (d. 1796), Amerikalı diplomat ve Maya arkeolojisti John Lloyd Stephens (d. 1805), İtalyan filozof Vincenzo Gioberti (d. 1801), 1852 yılında öldüler.

Gogol

Rus roman ve oyun yazarı Nikolay Vasilyeviç Gogol (1809 - 1852) öldü.

Gogol orta halli toprak sahibi bir ailenin çocuğu olarak Ukrayna'da dünyaya geldi. Gogol'un çocukluğu köy hayatı ve Kazak kültürü etkisinde geçti. Gençlik yıllarında şiir ve edebiyata ilgi duydu.

1828'de Petersburg'a gitti. Orada memur olmayı ve bir şekilde geçinmeyi umuyordu. Epey maceradan sonra çok alt kademede memur olarak ancak 1 yıl çalışabildi.

Gogol, 1836'da Puşkin'in çıkardığı Sovremennik adlı dergide, eğlenceli ve iğneleyici bir üslupla yazılmış gerçeküstücü öyküsü Burun'u yayınladı. Yazar, büyük ölçüde Puşkin'in etkisi altındaydı. Öyle ki, onun eleştirileri ve telkinleri olmadan yazamayacağını düşünüyordu.

Gogol'un ilk ciddi ve dikkat çeken eserleri Ukrayna'daki yaşam üzerine yazdığı hikayelerdi. Bu hikayeler halk deyişleri ile süslenmişti. Gogol 1831 – 1832 yıllarında yazdığı bu hikayeleri, " Dikanka Yakınlarındaki Çiftlikte Akşam Toplantıları " adlı kitapta topladı. Bu öyküler Rus edebiyat dünyasında Gogol'un bir anda parlamasına yol açtı.

1835 yılında Mirgorod ve Arabesk adlı eserlerini de yayımladı. Bu kitaplarında da halk hikayeleri, özellikle Kazak geçmişi işlenmişti. Hikayelerinde günlük hayatı ve bayağı kişilikleri zaman zaman mizahi, zaman zaman öfkeye varan bir şekilde yeriyordu.

Büyük komedisi Müfettiş adlı eseri ile bürokrasiyi yeren Gogol, bu eserinin sahnelenmesi ile tüm şimşekleri üzerine çekti. Tepkiler yüzünden Rusya'dan ayrılmak zorunda kaldı.

Roma'da Puşkin'in tavsiyesi ile en büyük eseri olan Ölü Canlar'ı yazarken Puşkin'in öldüğü haberini aldı. Bu haber onun için gelebilecek en kötü haberdi. O zamana kadar Puşkin'i düşünmeden dikkate almadan hiçbir şey yazmayan Gogol için bu haber gerçekten bir yıkım oldu.

Puşkin'in ölümünün yıkıcı etkisine rağmen 1842 yılında iki önemli eseri olan Ölü Canlar'ın 1. cildi ve uzun hikayesi Palto'yu bitirdi ve yayınladı. Ölü Canlar dönemin Rusya'sının çürümüşlüğünü gözler önüne sererken, Palto'da sıradan insanların yaşadıkları acıları, maruz kaldıkları haksızlıkları ve yaşadıkları yoksulluğu, okuyucuyu sarsacak bir ustalıkla anlatmaktaydı. Bu eser dönemin en büyük eserlerinden biri olarak nitelendirilecekti. Dostoyevski hikaye için " Hepimiz Gogol'un Palto'sundan çıktık." diyecekti. Ancak öykü soylu kesimin tepkisini tekrar Gogol üzerine çekti.

Dönem aydınlar üzerinde büyük baskıların uygulandığı karanlık I. Nikola dönemiydi. Gogol düzen savunucuları tarafından Rus insanını aşağılamakla onun kötü yönlerini göstermekle, halkına ihanetle suçlandı. Ancak onun yapmak istediği halkını aşağılamak değil onu bu hale sokan yozlaşmış düzeni tüm gerçekliği ile gözler önüne sermekti. Maruz kaldığı bu suçlamalar yazarın ruhsal sağlığına ciddi zararlar verdi.

Puşkin'in ölümünden sonra Gogol'un popülaritesi daha da arttı. Bu ilgi Gogol'da bir öncülük hissi yarattı ve toplumu değiştirmek, insanlara yol göstermek gibi misyonlar edindi. Dine karşı ilgisi arttı ve daha önce eleştirdiği kiliseyi övmeye başladı. Bu davranış hayranlarının tepkisini çekti ancak Tanrı'nın gönlünü almak için ona daha da yakınlaştı.

1848'de kutsal toprakları ziyaret etmek için Filistin'e gitti.

Dinsel baskılarla Ölü Canlar romanının ikinci bölümünün el yazmalarını yakarak imha etti. Bu davranışından 10 gün sonra 43 yaşında Moskova'da öldü.

Osmanlı Eğitimi

Manastır askeri idadisi

Eski tip eğitimden geçmiş (Medrese) Osmanlı aydınları sadece Adalet Bakanlığında değil, tüm yenileştirme hareketleri içinde önemli bir yer almışlardı. Geleneksel eğitim sistemi bütün dezavantajlara rağmen seçkinlerin yetişmesinde önemli bir rol oynamıştı ve oynamaya devam edecekti.

Ancak, işin şansa bırakılacak yanı yoktu. Yenileşmeyi başarıyla yönetebilecek, dini kaygılarla kalıplanmamış, eğitim yöntem ve kurumlarını oluşturma zorunluluğu yenilikçiler tarafından çok kısa bir süre içinde kavranmıştı. Fakat devlette bu eğitimi yaptırabilecek eğitimciler ortalık da yoktular. Buna karşı Müslüman olmayan milletlerde (Rumlar, Ermeniler, vs…) eğitimci ihtiyacı devlette olduğu kadar acil ve çözülemez bir sorun olmadı. Modern eğitim veren yüzlerce okul pıtrak gibi patladı. Ama bu okullarda cemaatlere göz kulak olan ruhbanın denetimi altındaydı.

Eğitimle ilgili yenileştirme çabaları II. Mahmut ile somutlaşmaya başlamıştı. XIX. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, devletin eğitim kurumlarındaki eğitim oldukça tutarlı hale gelmişti. En altta " iptidaiye " vardı. Burada aritmetik, Osmanlı tarihi, coğrafya ve din bilgisi öğretiliyordu. İkinci aşama " rüştiye " idi. Rüştiyelerde 15 yaşında gençlere Türkçe, Arapça, Acemce, matematik, geometri, tarih, coğrafya ve din dersleri veriliyordu. Sonra üç yıllık bir eğitim olan " İdadi " geliyordu. Burada Doğu dilleri, Fransızca, iktisat, cebir, matematik, muhasebe, fizik, kimya, felsefe, tarih, coğrafya, el işleri öğretiliyordu. Ancak hala bu okulların sayıları çok azdı.

Osmanlı imparatorluğunda 1852 yılında 60 rüştiye ve 3371 rüştiye öğrencisi vardı. Bu sırada sadece İstanbul medreselerinde 16.752 öğrenci, gayrimüslim okullarda karma olarak (kızlı – erkekli) 19.348 öğrenci tahsil görüyordu.

Avrupa Ordularında Durum

Prusya ordusu

Avrupa'da devletlerarası ilişkiler bir denge politikası içinde devam edip, gidiyordu. İş alemi bu barıştan memnundu ve olası bir savaşın çıkarlarını zedeleyeceğinden çekiniyordu.

Avrupa, Prusya hariç, hala gönüllü yazma metodu ile askere alma metodu yürürlükteydi. Orduların askeri gereçleri ve eğitimleri yeterli değildi. Son zamanda silah sektöründe gelişme hızı zayıflamıştı. Tüfekler hala çok zor dolduruluyordu. Toplar ağızdan dolduruluyordu, bronzdu. Toplar obüs değil gülle veya bomba atıyorlardı.

Eğitim'de silah kullanımı ve manevra hareketleri gösteriliyordu. Yapılan eğitim, savaş meydanı koşullarına uygun değildi. Genelde topçu ve istihkam sınıfı dışındaki subayların da eğitimi yetersizdi veya hiç eğitim almamışlardı.

Askerler, çadırlarını yanlarında taşıyor, yaya yürüyerek yer değiştiriyorlardı.

Prusya ise farklıydı. Tüfekleri iğneliydi. Topları arkadan doldurulan çelik toplardı. Bu gelişmiş silahlara uygun eğitilmiş bir ordusu vardı. Askerlik mecburiydi ve bedelli askerlik

kabul edilmiyordu. Askerler 3 yıl muvazzaf askerlik yaptıktan sonra ihtiyata ayrılıyorlardı. Subaylar ise özel harp okullarında modern savaş kurallarına göre eğitilerek yetiştiriliyordu. Prusya ordusunun amacı toprak veya üs ele geçirmek değil, düşman ordusunu yok etmekti.

Prusya ordusu ve tüm ülke her an savaşa hazırdı. Harekat planları hazırlanmıştı. Savaş anında kuvvetlerin çabuk intikali için tedbirler alınmıştı. İkmal plan ve stratejisi hazırdı. Asker yanında çadırını taşımıyor, komuta heyeti daha önce ordunun nasıl barınacağı konusunu çözümlüyordu.

Battle-Mars-Le-Tour-large

Kırım Savaşı başlıyor, 1853

Kırım Savaşı

Dolmabahçe Sarayı yeniden yapıldı.

Artık Osmanlı imparatorluğunda Avrupa büyük devletlerinin nüfuzu iyice açığa çıkmıştı. Nerede ise sadrazamları ve dış işleri bakanları İngiliz ve Fransızlara sorulmadan, onların fikri alınmadan tayin edilmez olmuştu. Sanki Babıali yabancı devletlerin elindeydi.

28 Şubat'ta, Rus Çarı, Osmanlılarda azalmakta olan nüfuzunu tekrar geri kazanabilmek için Mençikof'u elçi olarak İstanbul'a yolladı.

1833'ten beri Rusya Osmanlı devletinden güçlü olduğunu ispatlamış ve ona nüfuzunu kabul ettirmişti. Bu nüfuzun devamı İngiltere ve Fransa'nın işine gelmiyordu. Onlar Osmanlı devletinde kendi sözlerinin geçmesini istiyorlardı. Bu isteği fiili hale getirmek için genel politik durum da İngiltere ve Fransa'dan yanaydı. Bu arada Kudüs ve çevresinde, Rusya ile Fransa nüfuz için rekabet ediyorlardı. İngiltere ve Fransa Rus deniz gücünü halletmek ve Osmanlı yenileşmesini kontrolleri altına almak istiyorlardı. Avusturya İmparatorluğu'na karşı 1848 yılında başlayan Macar ayaklanmasının Rusya'nın yardımıyla kanlı bir şekilde bastırılması, bu dönemde Rusya'nın Avrupa'da artan bir şekilde güç kazanmasının göstergesi olarak yorumlanmıştı. Birleşik Krallık, bu ve benzer nedenlerle Avrupa'daki güç dengesinin

kendi aleyhine bozulmasını engellemek istiyor, bu amaç doğrultusunda Rusya'nın güçlenmesinin önüne geçmeye çabalıyordu.

Bunun yanında, Osmanlı Devleti'nin dağılması Rusya'nın topraklarını güneye doğru genişletmesi anlamına gelecekti. Bu durum Britanya'nın Asya'daki kolonilerine (özellikle Hindistan'a) ulaşmasını zorlaştıracaktı.

Aleksandr Sergeevich Menshikov

Ocak ayında Grand Düşes Helene'nin evindeki bir eğlencede, Rus çarı I. Nikola İngiltere Elçisi Sir Hamilton Seymour'a " Kollarımızda bir hasta adam var. İçtenlikle söylüyorum, bu günlerde, hele bütün zorunlu önlemler alınmadan önce hastamız bizi terk ederse, büyük felaket olur. " Bu hasta adam Osmanlı imparatorluğuydu. Bundan sonra her yerinden problemler fışkıran Osmanlı imparatorluğuna, " hasta adam " yakıştırması, oturdu.

Rus elçisi Finlandiya Genel Valisi Mençikof İstanbul'a bir avır, bir tavırla gelmişti. Bu sırada İngiliz ve Fransız elçileri kendi ülkelerindeydi. Mençikof Mehmet Emin Ali Paşaya günlük kıyafetiyle gitti, hariciye nazırı Fuat Efendiyi de hiç ziyaret etmeyerek aşağıladı. Osmanlı tarafında Reşit ve Fuat Paşalar tamamen Rus düşmanı olarak tanınmışlardı. Ali Paşanın Rus düşmanlığı daha ılımlıydı.

Hariciye nazırı Fuat Efendi (Paşa) istifa etti. Bu sırada İngiltere elçisi Stratfort de Redcliff İstanbul'a dönüp, duruma el koydu. Sadrazamı azlettirdi. Hariciye nazırı olarak Mustafa Reşit Paşanın gelmesini sağladı.

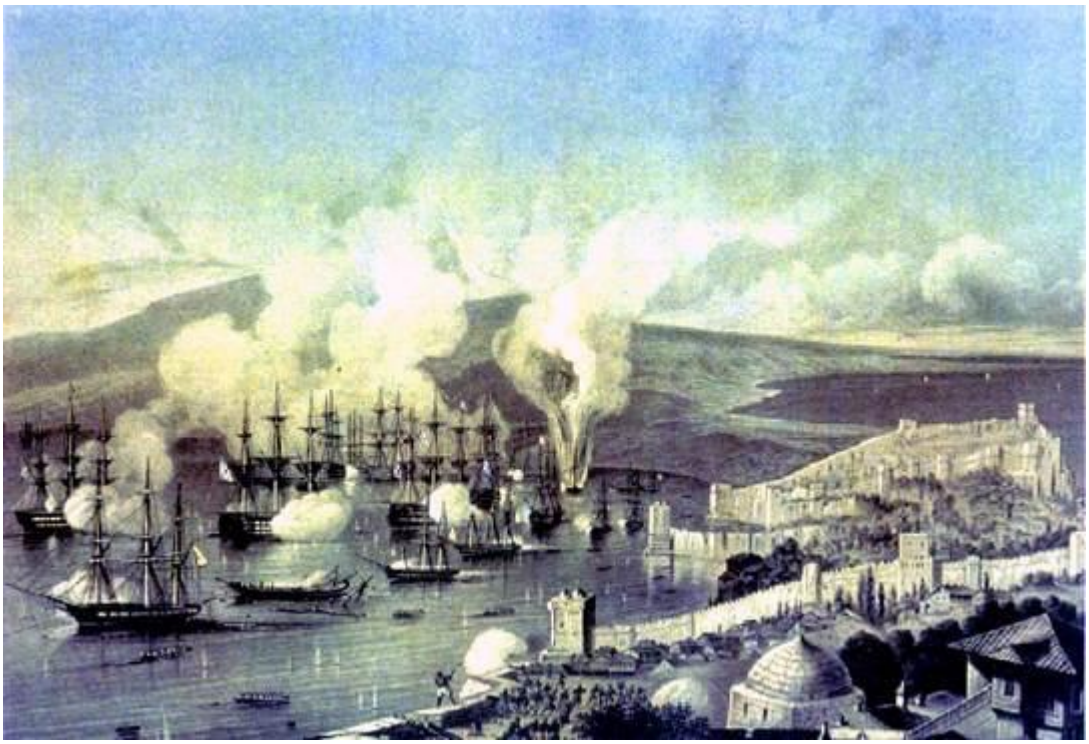
Mençikof, Kutsal Yerler meselesinde Rusya'ya uygun çözüm istiyordu. Ayrıca Ortodoks kilisesini Rus imparatorluğunun koruması altına konmasını da istiyordu. Bu sırada Mençikof,

kutsal yerler konusunda Fransız elçisi ile uzlaşmıştı. Ama Ortodoksların Rus himayesine girmesi konusunda Rusya hala israr ediyordu. Bunlara karşı Rusya Osmanlıyla müttefik olacaktı. Ancak Mençikof ile Osmanlılar arasındaki müzakereler sonuç vermedi.

Babıali kararını vermişti. Hıristiyan dinince kutsal olan makamların Müslüman dinince de kutsal olduğuna ve bu nedenle bu makamlardaki hizmetlerin Katolik ve Ortodokslarca değil Müslümanlarca ifa edilmesine karar verdi.

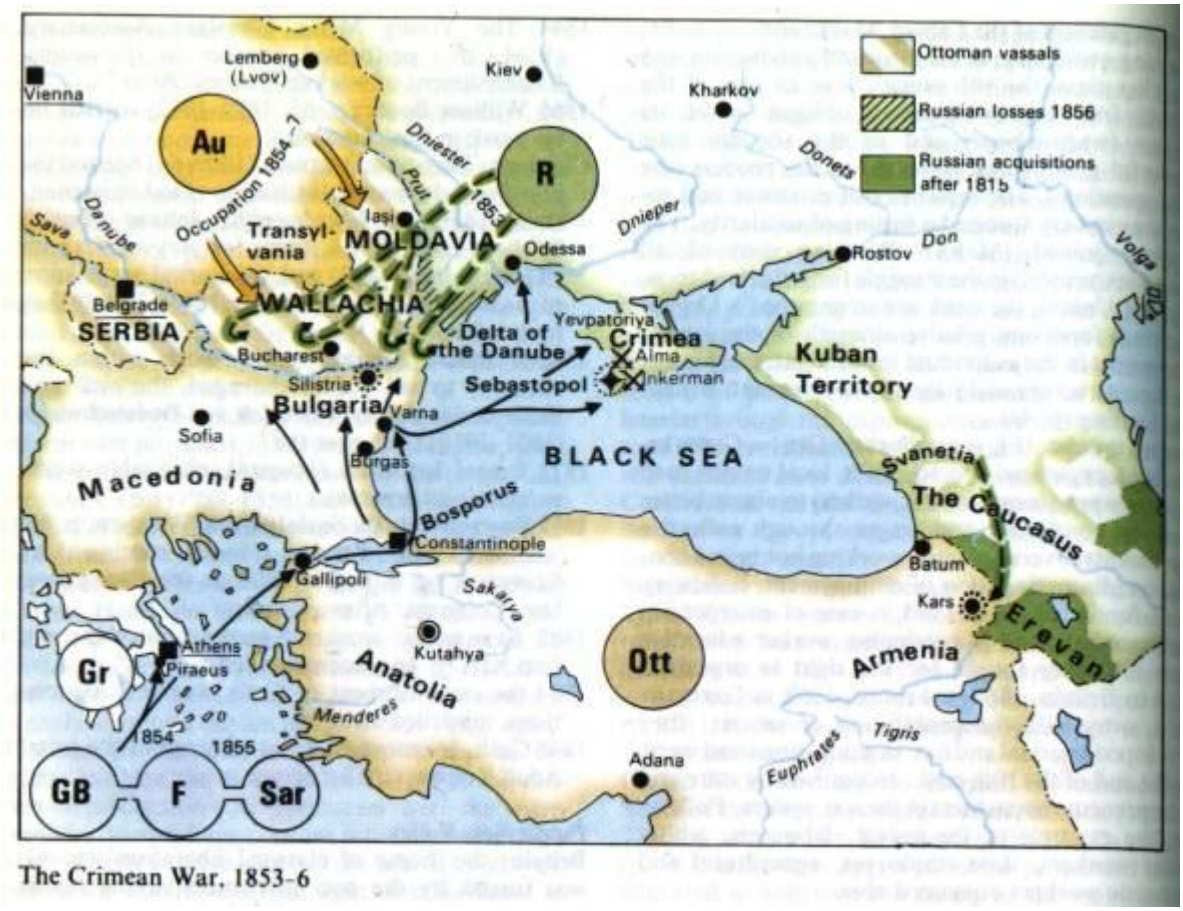
Bunalım gittikçe artıyordu. Mençikof 21 Mayıs'ta İstanbul'dan ayrıldı. Savaş başladı.

Bu sırada ordusunun savaş gücü açısından İngiltere birinci, Fransa ikinci ve Rusya üçüncü geliyordu. Hemen peşlerinde ise Osmanlı imparatorluğu vardı. Osmanlı ordusunu yenilemiş ve kuvvetlendirmişti. Bu yeni ordu bir müdafaa savaşında Rusya ile baş edebilirdi. Ama Rusya'ya karşı saldırı savaşında başarılı olması pek mümkün görülmüyordu.

Sinop Muharebesi

Kırım Savaşı, 1853

The Crimean War, 1853-6

3 Temmuz 1853'te Rus ordusu Prut nehrini aşarak, Eflak ve Boğdan'ı işgale başladı. Çar I. Nikolay, bu hareketinin bir savaş başlangıcı kabul edilmemesi gerektiğini açıkladı. Bu teşebbüs bir güvenlik tedbiriydi. Ortodoksların savunmasını etkili olarak yapabilmek için bir tedbirdi. Osmanlı Ortodokslara haklarını tanıyınca Rusya Romanya'yı boşaltmayı garanti ediyordu. Ancak, bu durum Avrupa'nın statüsünü değiştirmeye yönelikti. Bunun üzerine Avusturya'nın teklifi ile Viyana'da bir konferans toplandı. Rusya dışındaki 4 büyük devlet (İngiltere, Fransa, Prusya ve Avusturya) toplanmıştı. Bir uzlaşma formülünü nota olarak verdiler. Rusya notayı kabul etti. İngiliz elçisi Stratfort'un ise kişisel görüşleri resmi görüşe hiç uymuyordu. Babıali notayı ret etti. Bu sırada İstanbul'da, Rusya'ya karşı savaş ilanı için halk padişaha baskı yapmaya başladı.

Karadağ'da da Rus kışkırtması ile Piskopos-prens Danilo başkaldırdı.

4 Ekim'de Osmanlı İmparatorluğu Rusya'ya savaş ilan etti. Bu sırada Balkanlara ilave Kafkas cephesinde de savaş başlamıştı.

Tuna boyunda ve Kafkasya'da hem Osmanlı ve hem de Rusya yığınak yapmıştı. Osmanlı komutanı Müşir Ömer Paşanın Tuna ordusunda 132 bin asker vardı. Karşısındaki Prens

Gorçakof kumandasındaki Rus ordusu 152 bin askerdi. Kafkasya'da ise Müşir Abdülkerim Nadir Paşa komutasında 150 bin asker ve Muraviev komutasında 160 bin askerle karşı karşıyaydı. Osmanlıların modern ve iyi silahlanmış ordusu Tuna cephesindeydi.

Tunus ve Mısır da Osmanlı ordusuna asker yollamışlardı. Rusların ihtiyat birlikleri ise Osmanlılardan sayıca çok daha fazlaydı.

Savaş başlarda Tuna'da Osmanlı, Kakasya'da Rusya lehine gelişiyordu. Osmanlılar Kafkas cephesi komutanını değiştirdiler. Yeni komutan Ahmet Paşaydı.

2 Kasım'da İngiliz ve Fransız donanmaları İstanbul'a geldi. 30 Kasımda Rus donanması Sinop'ta bulunan Osmanlı donanmasını yok etti. 12 parça donanma batmış, 2.000 asker ölmüştü. Komutan, bazı subay ve erler Ruslara esir düşmüştü. Sinop baskınında Ruslar obüs denen yivli topları kullanmışlardı. Obüslerin kullanımı karşısında, tahta gemilerin pek şansı kalmıyordu.

Sinop Deniz Muharebesi

Rus gemileri ihtar etmeden Sinop'un Müslüman mahallelerini topa tuttular. Pek çok sivil öldü. 2.500 ev oturulamaz hale geldi. Olay Avrupa'ya " Sinop Katliamı " olarak aks etti.

Fransız ve İngiliz kamuoyu, donanmaları İstanbul'da iken yapılan Sinop baskınını kendileri için hakaret olarak algılıyorlardı. Bunun üzerine İngiliz ve Fransız donanmaları Karadeniz'e açıldılar.

Taiping Krallığı

Çin'de Taiping isyanı devam ediyordu. Yangtze Irmağı Vadisini aşarak Kuzey Çin'e giren isyancı ordu, 1853'te Nanjing'i ele geçirdi. Bir süre sonra Qing hanedanını yıkmak amacıyla Pekin üzerine bir ordu gönderildi. Bu girişimin başarısızlıkla sonuçlandı.

Taipinglerin kurdukları devlet karşısında Avrupalılar çelişkiye düştüler. Bu devlete taraf mı yoksa karşı mı olacaklardı. Taipingler kendilerini Hıristiyan olarak nitelendiriyorlardı. Aslında dinleri Hıristiyanlıkla Çin inanışlarının bir karışımı olan kendilerine mahsus bir dindi. Ama Taipingler kendilerine Hıristiyan diyorlardı. Şimdi misyonerler tüm Çin'i Hıristiyan yapmak için ellerine önemli bir fırsat geçirmişlerdi.

Ancak ekonomik çıkarlar ağır bastı. Avrupalılar Mançu yönetimini seçmişlerdi. Mançulara kredi vermişlerdi. Anlaşmaları vardı. Zayıf Mançu yönetimi, kuvvetli Taiping yönetiminden daha faydalıydı.

Çin'de Mançular Taipinglerle pek başa çıkabileceğe benzemiyordu.

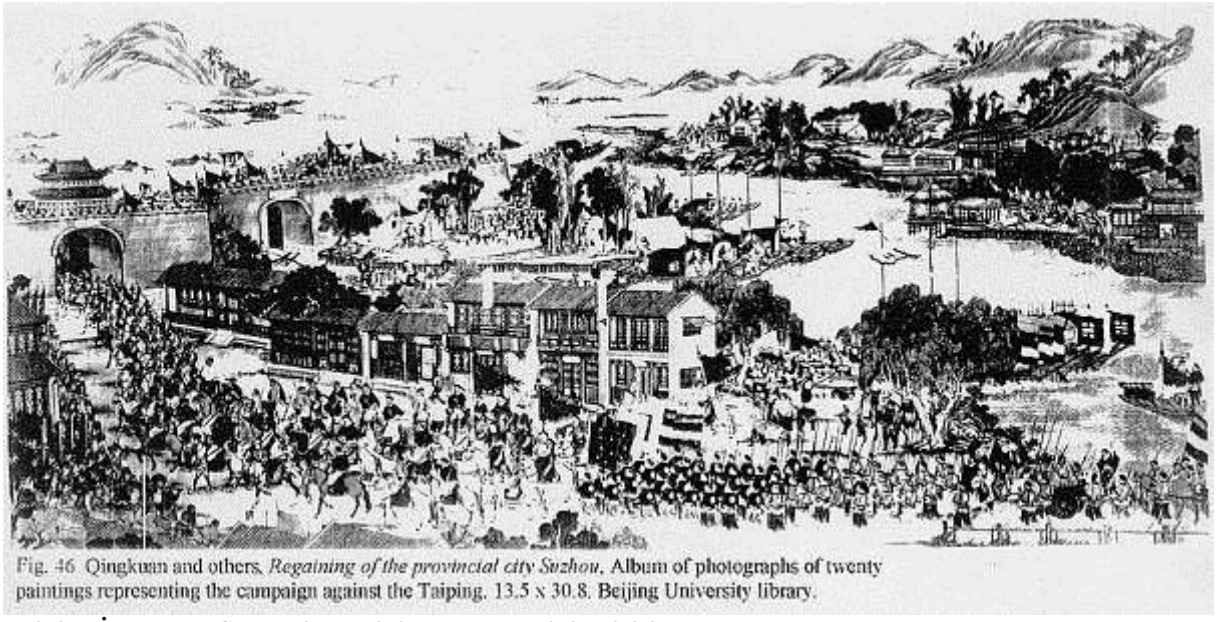

Fig. 46 Qingkuan and others, *Regaining of the provincial city Suzhou*, Album of photographs of twenty paintings representing the campaign against the Taiping. 13.5 x 30.8. Beijing University library.

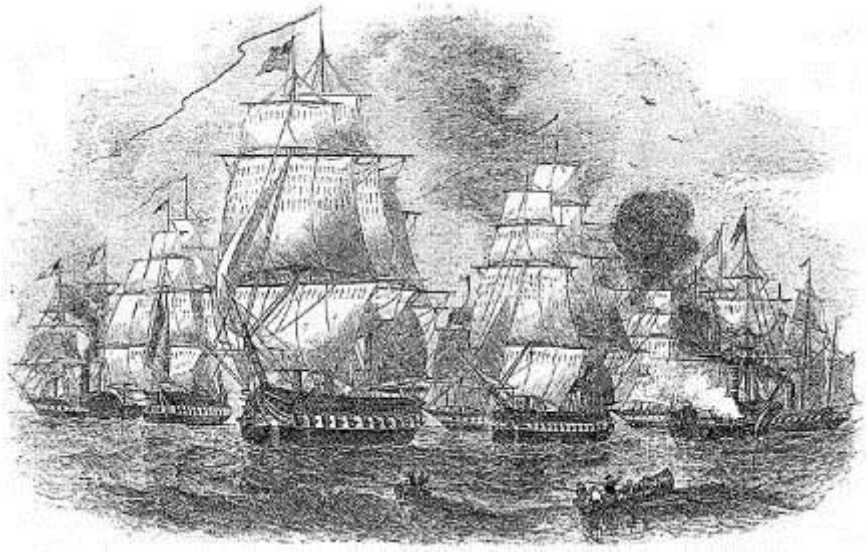
Taiping İsyanında Suchou'ya Taiping kuvvetlerinin girişi

Ancak zaman içinde isyanın önderleri arasında çıkan anlaşmazlıklar sonucu liderlerin bir kısmı öldü, bir kısmı da ayrılıp kendi yoluna gitti. Böylece isyancı kuvvetler zayıfladılar.

Bu sırada Orta Çin'de Tseng Kuo-fan (1811 – 1872) ve Li Hung-Chang valilik yetkilerini de kullanarak Halk Milis Kuvvetleri benzeri ordular kurmaya giriştiler. Şimdi Orta Çin'de köylülerin bir kısmı Taipinglere, bir kısmı yeni milis güçlerine katılmaya başladı. Köylüler daha fazla para verenin ve daha güçlü olanın tarafına geçiyorlardı.

Japonya’da Dışa Kapanma Bitiyor, 1853

Komodor Parry'nin Japonya’yı ikinci ziya

XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren açılma yönünde giderek artan baskılar XIX. yüzyılın ortalarında meyvelerini verdi. 1853 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin dört gemilik Komodor Parry komutasındaki bir filosu Tokyo Körfezi'ne demir attı.

Bir sonraki yıl aynı ziyareti gerçekleştiren Amerikan filosu bu ikinci ziyaretinde, bu kez iki ülke arasında bir dostluk anlaşmasına imza attı. Bunu, hemen Rusya, İngiltere ve Hollanda izledi. Bu Japonya'nın içe kapalı geçirdiği dönemin bittiğini haber veriyordu.

Dört yıl sonra dostluk anlaşmasını ticaret anlaşmalarını izleyecekti. Bu aşamada kervana Fransa da katılacaktı.

ABD Deniz kuvvetleri Komodoru Matthew Perry Japon hükümetiyle (Tokugawa Şogunluğu) Kanagawa anlaşma/mutabakatı imzalayarak Shimoda ve Hakodate limanlarını Amerikan ticaretine açmıştı (History of Japan).

Japon Şogunu Ieyoshi’den sonra Iesada Şogun oldu. Geç Tokugawa şogunluğu başladı.

1853'ün Bazı Gelişmeleri

Sinop Muharebesi

Bu sırada Hindistan'da Lort Dalhousie demiryolu yapımına başlamıştı. Bu demiryolu Britanya egemenliğini pekiştirecekti.

1853 yılında, İtalya'yı etkileyen bir yazar olan Cesare Balbo (1789 – 1853) öldü. 1821'de İspanya'da Sardunya elçiliğinde askeri ateşeydi. Burada 1808 – 1814 arasında İspanya'nın Napolyon'a karşı ayaklanışının tarihini yazdı. Peşinden İtalyan tarihi yayınladı ve başka tarihlerle de ilgilendi. 1844'de " İtalya'nın Umutları " adlı kitabını yayınladı. Bu kitapta Gioberti'nin federal programını kabul ediyordu. Ancak, İtalya'nın bağımsızlığı önündeki en büyük engel olarak Avusturya'yı görüyor ve onu Alplerin ötesine sürüp atmak lazım diyordu. Birleşmiş İtalya'nın başkenti olarak da doğduğu kent olan Piemonte'yi gösteriyordu.

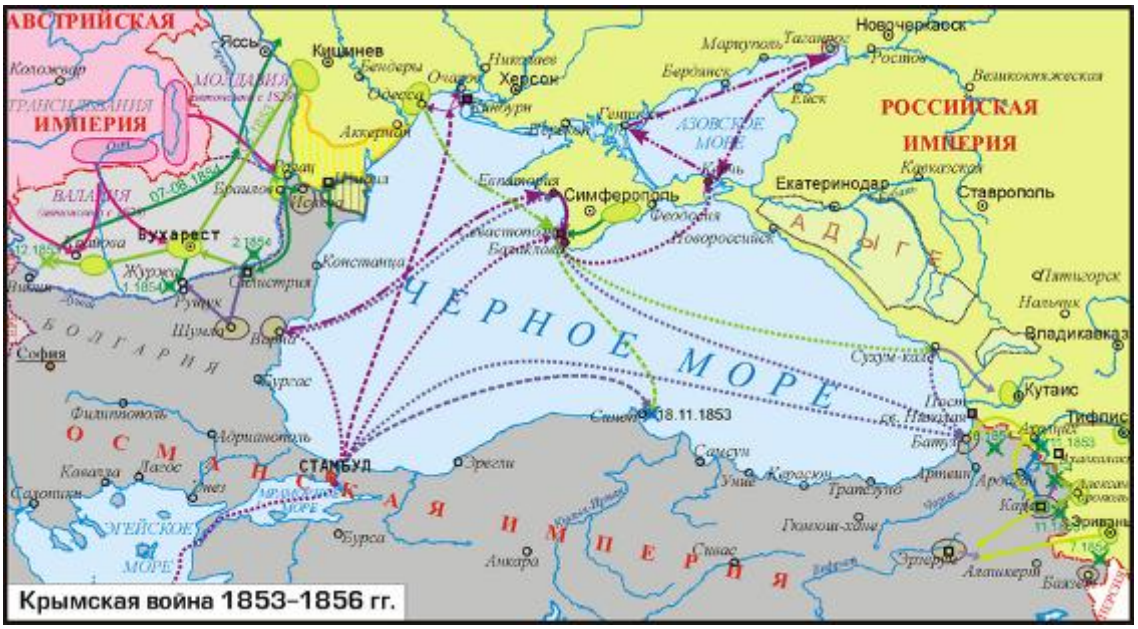
Balbo sağ bir politikacıydı. Piemonte Parlamentosuna mebus seçildi.

Londra'da Halka açık akvaryum yapıldı.

Portekiz'de Maria II of Portugal babası Pedro'dan sonra tahta geçti.

Macar şair Mihály Bertalanits (d. 1788), İtalyan besteci Matteo Carcassi (d. 1792), Avusturyalı matematikçi Christian Doppler (d. 1803), Alman yazar Ludwig Tieck (d. 1773), Meksşkalı devlet adamı ve tarihçi Lucas Alamán (d. 1792), Japon Tokugawa Ieyoshi, Tokugawa Şogunluğu 2'ci şogunu (d. 1793), Fransız botanikçi ve gezgin Augustin Saint-Hilaire (d. 1799), Katalan fizik ve matematikçi François Arago (d. 1786), Fransız besteci George Onslow (d. 1784), Maria II of Portugal (d. 1819) 1853 yılında öldüler.

Sivastopol Çıkarması, 1854

Kırım Savaşı

Mart ayında Osmanlı, İngiltere, Fransa ve Sardunya Rusya'ya karşı ittifak imzaladılar. Avusturya ile antlaşmalar imzalandı. Avusturya ile yapılan antlaşma Tuna eyaletlerinin Rus ordusundan boşaltılmasını öngörüyordu. Avusturya, gerekirse asker göndermeyi taahhüt ediyordu.

Anlaşma uyarınca, üç müttefik Rusya ile ayrı ayrı sulh yapmayacaktı. Savaş, üç devletin başkomutanlarının ittifakı ile yürütülecek, genel bir başkomutan olmayacaktı. Osmanlı topraklarında askerler Osmanlı kanunlarına uyacaklardı. Savaş sonrası fütuhat yapılmayacaktı.

Peşinden ittifak, 28 Mart'ta Rusya'ya savaş ilan etti (Kırım Savaşı). Fransızlara Mareşal Leroy de Saint-Araud, İngilizlere Mareşal Lord Raglan kumanda ediyordu.

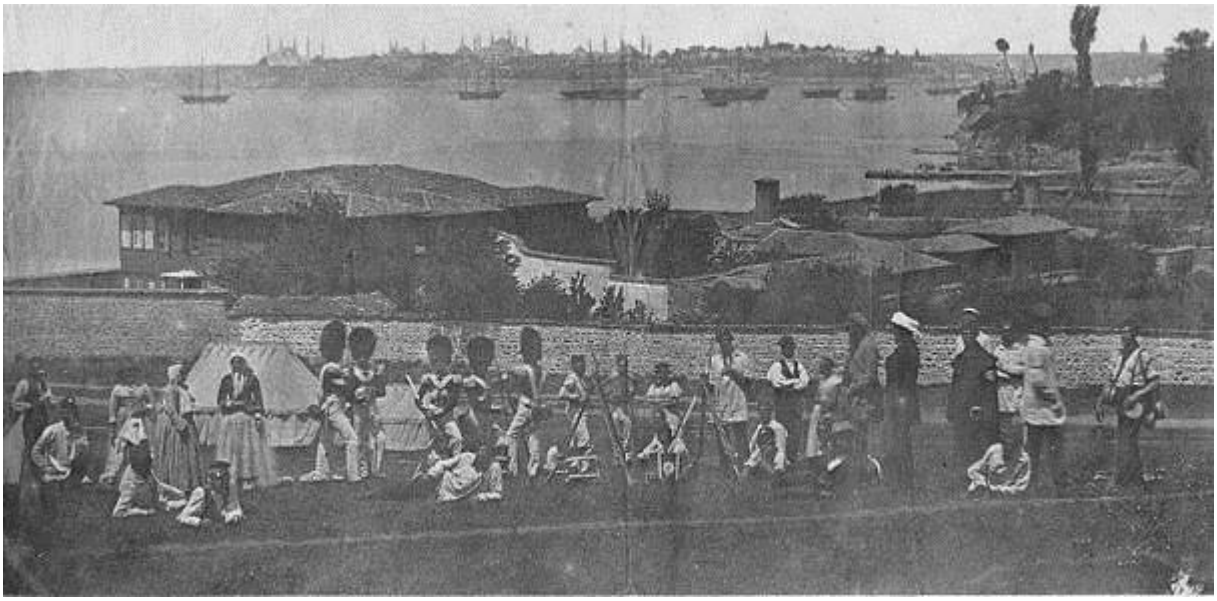
Yunanistan Kırım Savaşından (1853 – 1856) istifade ederek Osmanlılara saldırmıştı. İngiliz ve Fransız kuvvetleri Pire limanını işgal ettiler (1854 – 1857). Kral Oto'nun durumu sarsılmıştı. Harekat Yunanistan'ı tarafsızlığa mecbur etti ve Rusya bir müttefikini kaybetti.

Rus – Osmanlı Savaşı Tuna, Kafkas ve Karadeniz'de yoğunluk kazandı. Tuna cephesinde durum önce Osmanlılar lehine gelişti. Fakat bir süre sonra Rus ordusu Silistre'ye kadar ilerledi (Silistre Kuşatması). Bunun üzerine Britanya ve Fransız askerleri Varna bölgesine sevk edildi. Bu sırada Avusturya da Rusya'yı baskı altına aldı. Rus ordusu Silistre önlerinden çekilmeye mecbur kaldı. Peşinden Eflak ve Boğdan'ı tahliye etti.

14 Eylül 1854'de müttefik kuvvetler Rusya'nın Sivastopol limanını hedef aldılar. 30 bin Fransız, 21 bin Britanyalı ve 60 bin Osmanlı askerinden oluşan müttefik kuvveti 89 harp ve

267 nakliye gemisiyle Kırım'a çıkarıldı. Ancak Kırım Savaşı düşünüldüğü gibi kısa sürede tamamlanmayacaktı. Ruslar şiddetle direniyorlardı.

29 Eylül'de Fransız başkomutanı Mareşal Saint-Arnaud öldü.

Britanya askerleri Haydarpaşa yakınlarında Kırım'a gitmek için bekliyor.

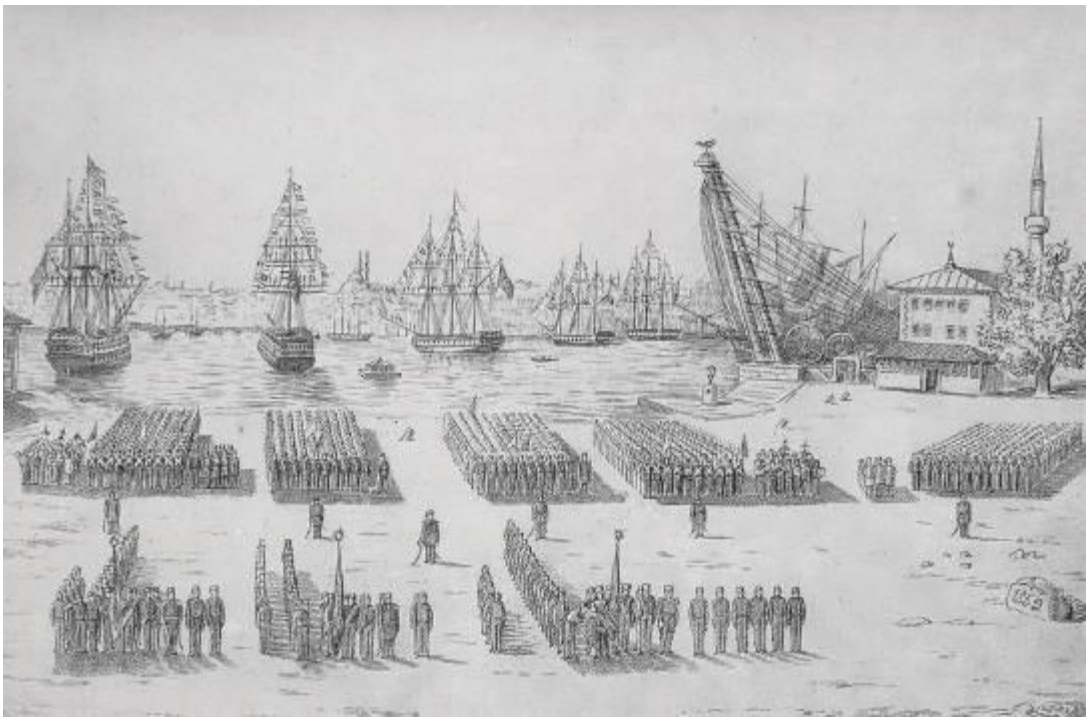
Mahmudiye

Mahmudiye savaş gemisi uzun seneler dünyanın en büyük savaş gemisi unvanını korudu. 76,15 x 21,22 m 128 topu olan ve 1280 gemici taşıyan bu gemi Kırım Savaşı sırasında Sivastopol kuşatmasına katıldı ve pek çok deniz muharebesinde görev aldı.

1854 yıllarında 20 Eylül'de ilk Kırım muharebesi olan Alma muharebesi, 25 Ekim'de Hafif Suvari Alayı Saldırısına konu olan Balaclave Muharebesi, 5 Kasım'da Inkerman muharebesi yapıldı.

Florence Nightingale ve 38 hemşire Kırım savaşı için hazırlandılar.

Meclisi Ali Tanzimat

1854'de Osmanlı İmparatorluğunda " Meclisi Ali-i Tanzimat " (Reform Yüksek Kurulu), Mehmet Emin Ali Paşanın mimarlığında kuruldu. İçinde nazırlar, yüksek kademeden Müslim ve Gayrimüslim ulema ve yüksek memurlar bulunuyordu. Meclisi Valayı Ahkamı Adliye (Adalet Yüksek Meclisi) gibi yasama yetkileriyle donanmıştı. Bu kurul Tanzimat'ın beyin kuruludur. Aktif ve yaratıcıydı. Temsil niteliği genişti. Kurul önemli işler yapıp, on yıl içinde Adalet Yüksek Meclisi içinde eridi. Kurul parlemento öncesinde parlamento gibi görev yaptı.

II. Mahmur döneminde Meclisi Valayı Ahkamı Adliye kurulmuştu. Padişahın danışma Kurulu olarak çalışan meclis Meclisi Vala tıpkı Divanı Hümayun gibi, mutlakıyetçi bir Sistemde, kuvvetler birliği esası içerisinde, hükümdarın yasama, yürütme ve yargı yetkisini, onun adına kullanmaktaydı.

Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra Meclisi Vala ile birlikte çalışacak ve bu Meclisin üyelerinin yanı sıra, hükümet üyeleri (nazırlar), yüksek rütbeli devlet memurları (rütbei ula sınıfı sanisi), emekli yüksek devlet memurlarının da katılımıyla oluşturulan Meclisi Alii Umumi de kurulmuştu. Meclisi Umumi, bir senato ya da Meclisi Ayan gibi çalışacak, Meclis-i Vala'da alınan kararlar ve yapılan yargılamalar, burada kabul veya ret ya da değiştirildikten sonra kesinleşmek üzere padişahın onayına sunulacaktı. Böylece Osmanlı Devleti'nde kararlar kademeli bir şekilde danışma meclisleri süzgecinden geçirilerek " kolektif aklın " bir sonucu olarak yürütülecekti.

Tanzimat Dönemi boyunca Meclisi Vala monolitik ve standart bir yapı izlememiştir. Çeşitli nedenlerle bölünüp birleştirilerek yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin ayrılmasına giden tarihsel bir gelişim süreci takip etmiştir.

Meclisi Vala'nın 1838–1854 yılları arasında, tek yapılı döneminde, işleri aşırı derecede artmıştı. Devlet hayatını ilgilendiren hemen her konuyu görüşüp karara bağlıyordu. Bu da yargı ve yasama işlerinin yavaş yürümesine neden oluyordu. Ayrıca Meclisi Vala'nın kurucusu ve koruyucusu Mustafa Reşid Paşanın rakipleriyle çekişmeleri, daha geniş yetkilerle donatılmış, gerektiğinde yüksek rütbeli devlet adamlarını da yargılayacak (sadrazam, nazırlar) bir meclisi teşkilini gerekli hale getirmişti.

Bu nedenlerle ikiye ayrılarak, 26 Eylül 1854 tarihinde Meclisi Alii Tanzimat ve Meclisi Valayı Ahkamı Adliye adıyla iki organ teşkil edildi. Meclisi Alii Tanzimat, yasama ile görevlendirildi. Tanzimat reformlarının gerektirdiği bütün kanun, nizamname, dahili nizamnameler bundan sonra Meclisi Tanzimat'ta hazırlanıp kararlaştırılacaktı. Yeni meclis Bakanlar Kurulu ile eşit güce sahipti. Başkanı doğrudan padişaha başvurabilecekti.

Meclisi Vala sadece Sadaret tarafından kendisine sunulan konuları kararlaştırırken Meclisi Tanzimat bu konuda bağımsız kılınacak ve kendi uygun gördüğü meseleleri ele alabilecekti. Meclisi Tanzimat, üst rütbeli memurları yargılayabilecek, tanıklık etmek üzere çağırabilecek, nezaret arşivlerini incelemek üzere memurlar gönderebilecek ve Tanzimat hükümlerinin uygulanıp uygulanmadığını denetleyebilecekti. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk kez yasama gücü diğerlerinden üstün sayılarak denetleme yetkisine sahip kılınmıştı.

Böylesine geniş yetkilerle donatılan Meclisi Tanzimat'ın başına Tanzimat Devri'nin ünlü devlet adamlarından Ali Paşa (1815–1871) getirildi.

Meclisi Valayı Ahkamı Adliye ise 1854–1861 arasında bir yüksek yargı organı (appeal court) olarak varlığını sürdürdü. Bu dönemde Meclisi Vala, aynı zamanda kanun yapma işlevine de haizdi. Ancak ağırlıklı olarak yargı fonksiyonu ön plana çıkmıştı.

1854'ün Bazı Gelişmeleri

Daha önce yapılan çeşitli denemelerin peşinden, 1854 yılında İstanbul'da belediye kuruldu. Belediye başkanına " şehremini " dendi. Şehreminine 12 kişilik bir kurul yardım ediyordu. Belediye yerel vergi tabanlarını tespit ediyor, pazarları denetliyor, temizlik önlemlerini alıyor, kentin su ve beslenme ihtiyaçlarını temin ediyor, inşaat işlerini düzenliyordu.

Tanzimat bürokrasisi pek çok işle uğraşıyordu. Bu merkezileşmenin ve tam olarak örgütlenememenin bir sonucuydu. Bazen garip işler bile yapıyorlardı. Örneğin 1854'de İstanbul dilencilerinin başına dilenciler kethüdası atadılar.

Osmanlı İmparatorluğunda ilk demiryolu Kahire – İskenderiye arasında yapıldı.

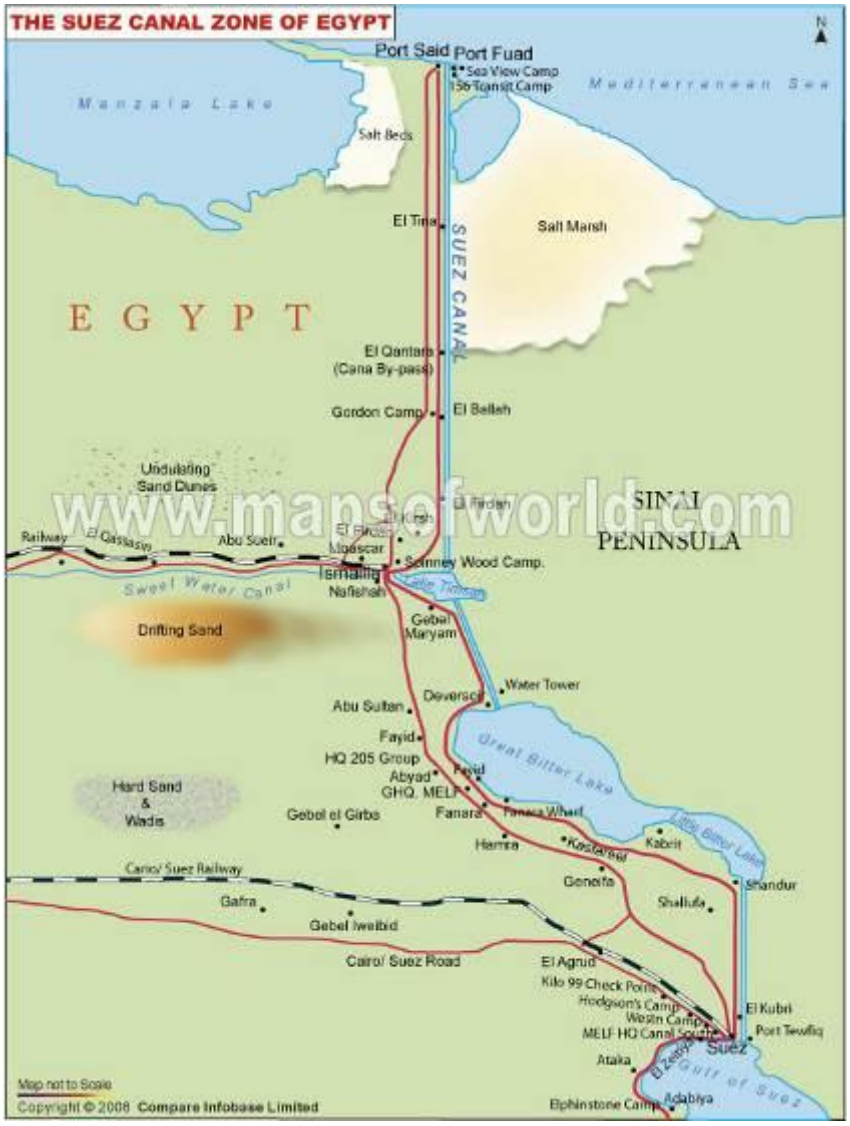
Bu sırada Doğuda, Orta Asya'da, Ruslar, Maveraünnehir'i ele geçirmek için, General Çernayev komutasında kuvvetlerini Verniy'den (Alma-Ata) yola çıkardılar. Türkistan, Taşkent ve Çiyambest Rusların eline geçti.

Yale Universitesinde Professor Benjamin Silliman petrolü distile ederek birleşenlerine ayırdı.

Londra'da kolera salgını oldu ve 10.000 kişi öldü. Bu salgın sırasında koleranın sudan geçtiği fikri oluşmaya başladı.

İngiliz ressam John Martin (d. 1789), Alman fizikçi Karl Adolph von Basedow (d. 1799), İngiliz kimyacı ve mineralojist Arthur Aikin (d. 1773), Alman fizikçi Georg Ohm (d. 1789), Hıdiv Abbas I (d. 1813), İngiliz yazar George Mogridge (Old Humphrey) (d.1787), İskoç yazar John Gibson Lockhart (d. 1794), Portekizli yazar Almeida Garrett (d. 1799) 1854'de öldüler.

Süveyş Kanal Şirketi

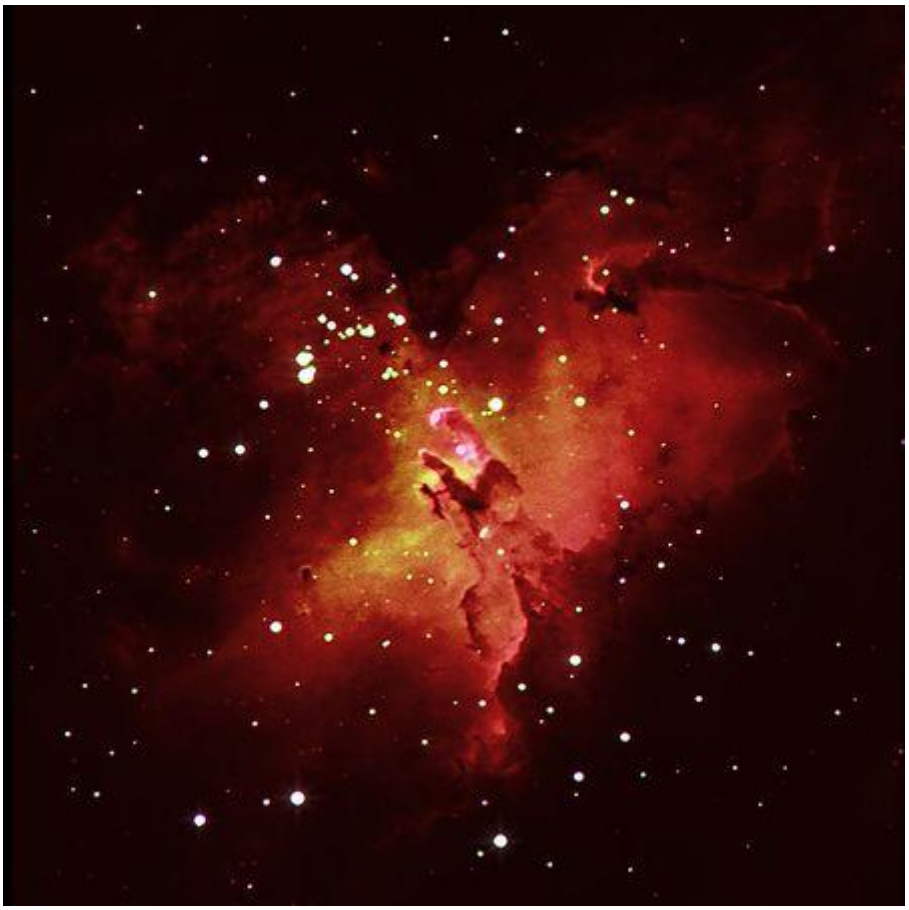

Napolyon seferine katılan Lepére, İskenderiye-Süveyş arasında açılacak bir kanal tasarlamıştı. Bu kanalı Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın hizmetindeki Fransız mühendisi Linant de Bellefonds restore etti ve Fransa'nın İskenderiye konsolosu Lesseps planı onayladı.

Saint Simoncular projeyi incelemeye aldılar. Kurulan inceleme kurulu 1848 devrimiyle ortadan kalktı.

Mısır hıdivliğine Lesseps'in dostu olan Sait Paşa'nın çıkması (1854) tasarıyı kesinleştirdi. Sait Paşa, kanalın açılmasına izin verdi. 200 milyon frank sermayeli Evrensel Süveyş Deniz Kanalı Şirketi kuruldu ve önce 30 Kasım 1854, sonra da 5 Ocak 1856 fermanlarıyla açılıştan itibaren 99 yıllık imtiyaz aldı.

Evren Sürekli Oluşuyor

Kartal Nebulası

1854'de Friedrich Wilhelm Joseph Schelling (1775 – 1854) öldü. Kant'a göre son amaç töreyi oluşturmaktı. Fichte de buna katılıyordu. Schelling'e göre ise son amaç töre değil sanattı. Estetik akıl, Kant'ın teorik aklı ile pratik aklının bir birleşimiydi. Sanatçının içinde onu sürükleyen ve kendini aşan bir ses vardı. Sanatçı insanüstüydü. Sanat doğanın kopya edilmesi değil doğaüstü bir yaratmaydı.

Kant'ta mutlak alana girilemiyordu. Schelling'de giriş yolu sanattı.

Evrende durağan hiçbir şey yoktu. Evren, sürekli bir oluşum (yaratma) alanıydı. Her şeyi belirleyen etki ve tepkiydi. Felsefe ise mutlağın bilimi olmalıydı.

Riemann (1826 – 1866) dört boyutlu bir uzay önermeye başlamıştı. Görecelik kuramı öneride hissedilmeye başlanmıştı. Einstein izafiyet teorisinde kullanacağı yapıların temeli atılıyordu.

Hamilton (1805 – 1865) Dördey kuramıyla ilerliyordu. Çalışmaları kuantum mekaniğinde faydalı olacaktı.

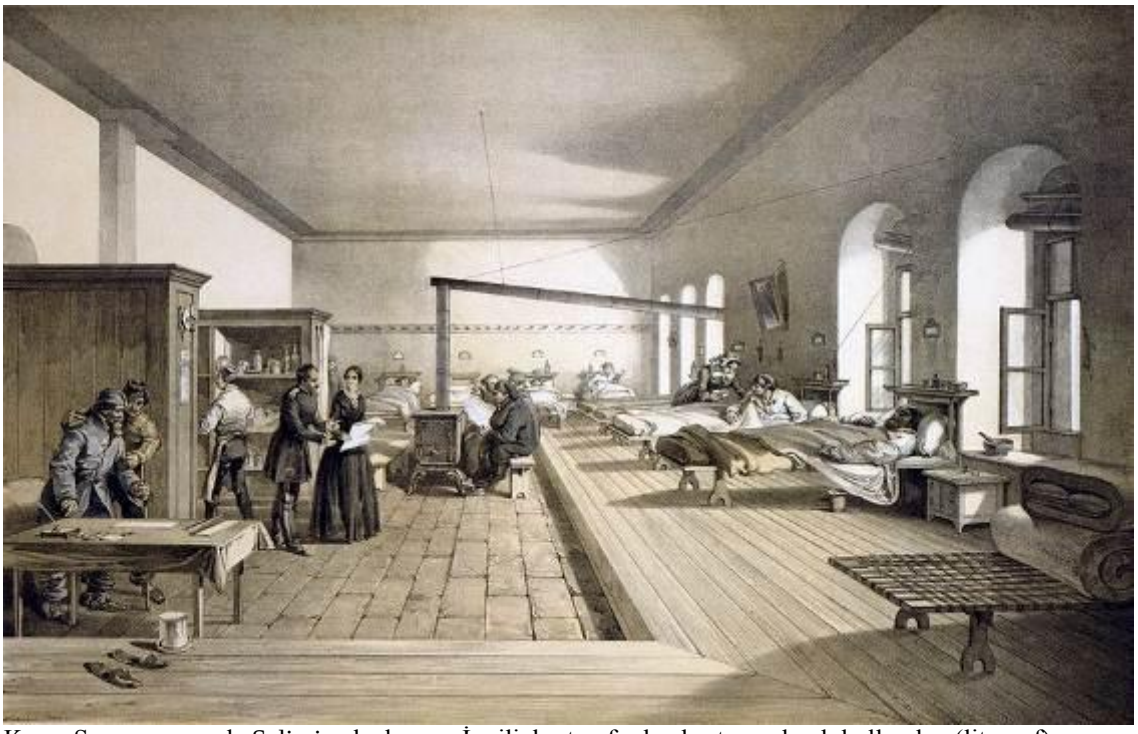
Carley (1821 – 1895) ve Sylvester (1814 – 1897) ise geliştirdikleri matematikle fiziğe daha önce bilinmeyen ufuklar açacaklardı.

Crépidules
Küçükken erkek, yaşlanıp büyüyünce dişi

Darwin, deniz kabuklularıyla ilgili çalışmalarının sonuçlarını 1851–1854 arasında yayımladığı bir dizi kitapla anlattı. 1853'te bu çalışmasından dolayı Royal Society tarafından madalya ile ödüllendirildi. Ayrıca bu çalışma, o zamana kadar jeolog olarak bilinen Darwin'in biyolog olarak da ünlenmesini sağladı. Darwin, deniz kabuklularıyla ilgili çalışmasında, belli bir fonksiyonu olan bir organın, değişen şartlar sonucunda ufak değişimler geçirerek fonksiyonunu değiştirebileceğine dair kanıtlar gözlemledi. Kasım 1854'te notlarına, ortak bir atadan gelen canlıların, " doğanın ekonomisinde ayrı ayrı yerlere " adapte olmaları sonucunda anatomik olarak birbirlerinden uzaklaşabileceklerini yazdı.

Kırım Savaşında Sona yaklaşılıyor, 1855

Kırım Savaşı sırasında Selimiye kışlasının İngilizler tarafından hastane olarak kullanılışı (litograf)

Kırım Savaşı devam ediyordu. 1855 ilkbaharında 140 bin kişilik bir müttefik kuvveti daha Kırıma çıktı. Bu sırada İngiltere " İngiliz Kanını Korumak " için 20.000 Türk piyadesini Kırım'da savaşmak üzere ödünç aldı (3 Şubat 1855).

Kırım'da Ruslar mağlup oldu ve çekilmek zorunda kaldılar.

Kafkas cephesinde ise Ruslar başarı kazandılar ve Kars'ı ele geçirmeye muvaffak oldular. Ömer Paşa Kafkas cephesinde Ruslara kuzeyden bastırabilmek için Sokumkale'ye çıkarma yaptı. Bu sırada Şeyh Şamil Dağıstan'da Ruslara baskı yapıyor, bu da Osmanlı Kafkas kuvvetlerinin çok işine yarıyordu. Ama sonunda 4,5 ay direndikten sonra Kars Rusların eline geçmişti. Ruslar Kars'ı daha önce 1828 yılında ele geçirmişlerdi.

Bu sırada 2 Mart'ta Çar I. Nikolay öldü. Yerine II. Aleksandr geçti. Daha sonrada İngiliz başkomutanı Mareşal Lord Raglan öldü.

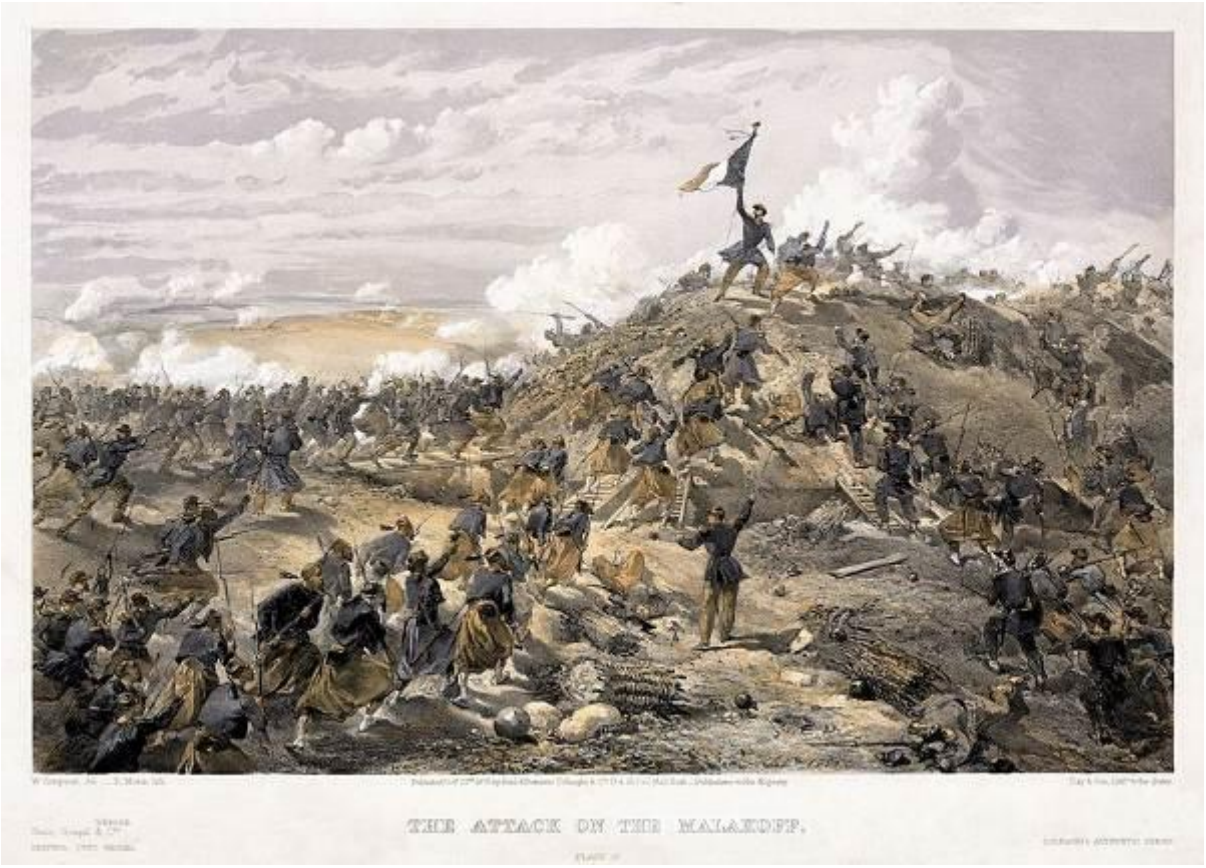
8 Eylül'de Kırım Savaşında müttefik güçler Malakof kalesine hücum ettiler. 10 bin müttefik askeri öldü, buna karşı Ruslar 130 bin kişi kaybetmişlerdi.

Eylül ayında müttefikler Sivastopol'e girmeye başladılar. Savaşın sonu gelmişti.

I. Nikola'nın yerine geçen II. Aleksandr barış istemek zorunda kalmıştı. Barış şartları, Avusturya tarafından kendisine verilen bir ültimatomla bildirildi. II. Aleksandr istenen şartları esas tutarak barış teklifini kabul etti. Mayıs ve Haziran aylarında Viyana'da barış için hazırlık

görüşmeleri yapıldı ve Paris Konferansı esasları tespit edildi. Bu sırada savaş devam ediyordu. Bu esaslara göre: Eflak, Boğdan ve Sırbistan üzerindeki Rus koruması yerine Avrupa devletlerinin teminatı, Tuna üzerinde dolaşım serbestliği, Karadeniz'in tarafsızlığı ve Osmanlı ülkesindeki Hıristiyan ve Müslümanların tamamen eşitliği temin edilecekti.

Osmanlı devleti Kırım savaşı masraflarını karşılamak için Haziran ayında İngiltere ve Fransa'dan borç aldı. Bu borç alımı gelecek yıllarda da devam ederek Osmanlı devletini çok zor bir duruma getirecekti.

Malakof Muharebesi

Osmanlılarda ilk telgraf hattı, Kırım savaşı sırasında Eylül 1855'de İstanbul, Edirne, Varna, Kırım arasında kuruldu.

Çin’in her yerinde isyanlar var, 1855

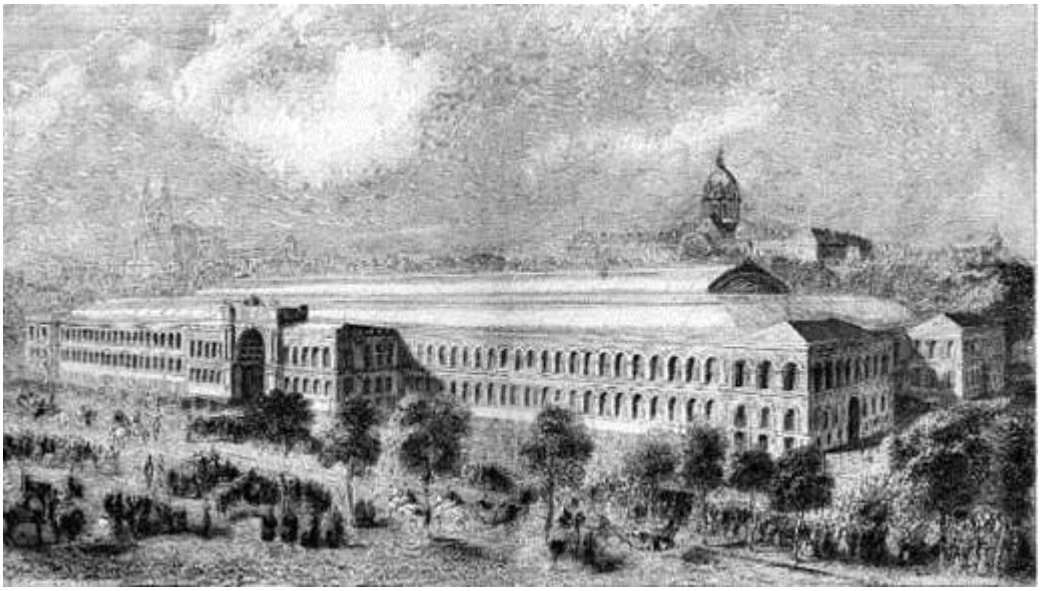
Panthay İsyanı. Quijing Qing kuvvetlerince ele geçiriliyor

1855 yılında Yang-tsi tekrar ve çok fazla kuzeye doğru yatak değiştirdi. Artık Honan ve Anhui eyaletleri bundan çok etkilenmişlerdi. Başlamış olan Nien-fei isyanı iyice hızlandı.

Çin’de Mançular (Qing Hanedanı) çok zor durumdaydı. İngiliz ve Fransızlarla daha doğrusu Avrupalılarla savaş vardı. Taiping ve Nein-fei isyanları savaştan daha kötüydü. Bu sırada Müslüman isyanları da başladı. Bunlar Türklerin veya Moğolların veya ikisinin birden yaptığı başkaldırılardı. Yünnan’da (1855 – 1873) Panthay isyanı patladı ve uzun sürdü.

Panthay isyanı Hui halkının ayrılıkçı bir hareketidir. İsyan edenler içinde Müslüman ve Müslüman olmayan gruplar vardı. Hui çeşitli milletlere mensup, tam bir ipek yolu seyyahlarından türemiş topluluktu. İçlerinde Türkler, Moğollar, İran ve Arap kökenli olanlar vardı. Han halkı ile Huili madenciler arasında epeydir bir sürtüşme vardı. İmparatorluk yöneticilerinin baskısı isyana sebebiyet verdi.

1855'in Bazı Gelişmeleri

Paris Endüstri Sarayı

Osmanlı devleti Kırım savaşı masraflarını karşılamak için Haziran ayında İngiltere ve Fransa'dan borç aldı. Bu borç alımı gelecek yıllarda da devam ederek Osmanlı devletini çok zor bir duruma getirecekti. Bu borç %6 faizli 3,3 milyon lira tutarındaydı. Bununla ilk olarak tedavüle sokulmuş olan kaimeler piyasadan çekildi. Bundan sonra borçlanmalar devam edip gidecekti.

Tanzimat dönemi saray ve devlet adamları borç içinde yaşadılar. Yani sadece devlet borçlanmadı, kişiler de borçluydular. Sadrazam maaşı ayda 2500 altın gibi çok yüksek olmasına rağmen kuvvetli olasılıkla sadrazamın harcamalarına yetmiyordu. Ölen devlet büyüklerinin arkalarında bıraktıkları borç, genelde terekelerinden fazlaydı.

Saray, Yüksek Bürokratlar ve giderek tüm bürokrasi bir tüketim krizinde gibiydi. Saraylar, konaklar, yalılar, mobilyalar, kılık-kıyafet, düğünler, sünnet düğünleri, merasimler, eğlenceler, seyahatler derken para su gibi akıp, gidiyordu.

1855'de Paris'de Uluslar arası fuar açıldı. Sanayi Sarayı kuruldu ve makineler sergilendi.

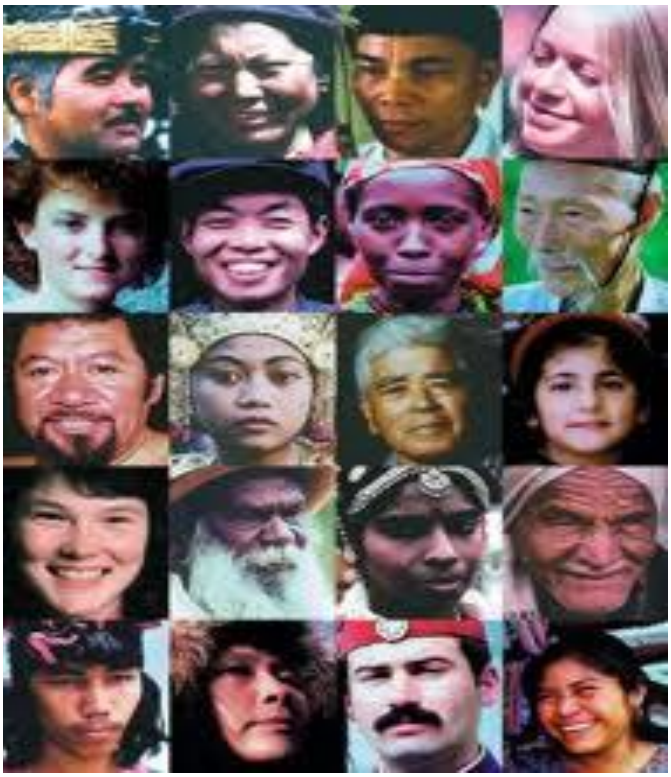
Nepal-Tibet Savaşı (1855–1856) başladı.

29 Haziran'da Daily Telegraph yayına başladı.

David Livingstone, Zambia–Zimbabwe'de ki Victoria Şelalelerini gören ilk Avrupalı oldu.

İtalyan kaşif Giacomo Beltrami (d. 1779), Fransız yazar Gérard de Nerval (d. 1808), Alman matematik, fizik ve astronom Carl Friedrich Gauss (d. 1777), Rus 11. Çarı Nicholas I (d. 1796), İngiliz yazar Charlotte Brontë (d. 1816), İngiliz kaşif Charles Robert Malden (d. 1797), Danimarkalı filozof Søren Kierkegaard (d. 1813), Litvanyalı yazar ve şair Adam Mickiewicz (d. 1798), 1855'de öldüler.

Irk

Irk kavramı nerede ise bütün Avrupa'nın hoşuna gitmişti. Frenk ırkından, Kelt ırkından, Germen ırkından bahsediliyordu. Irk kavramı adetleri, huyları ve hatta zihinsel davranışları bile açıklıyordu.

Gobinean (1816 – 1882) Aryen ırkı fikrini yayıyordu. Aryenler beyazların en soylularıydı. Kendilerini önemli ve zor işlere atamışlardı.

Aslında tartışma insanlar bir kökten mi gelmişlerdir, yoksa pek çok soydan mı gelmişlerdir tartışmasıydı. Antropoloji daha tam bilinmiyordu, etnografi gereği kadar gelişmemişti. Düşünceler karışıktı. Ancak bu ırkçı yaklaşım, kısa süre içinde milliyetçi ve emperyalist istekleri körükleyecekti.

Michelet (1798 – 1874)ve onun gibiler karşı çıkıyordu. Hatırlanacağı gibi daha önce de Karl Ritter (1779 – 1859) vardı. Çeşitli ulusları betimlemişti. Karl Ritter'in çalışmalarını Berghaus (1797 – 1884), Petermann (1822 – 1878) ve Reclus (1830 – 1905) devam ettiriyordu.

Beyaz insan başardıkları ile kendini farklı ve kimileri de üstün görüyordu. Kendinin yararlı olduğuna ve bu yararın başkalarınca da bilinmesi gereğine inanıyordu veya öyle şartlanmıştı. Bunun doğal bir sonucu olarak kendi dillerinin yayılmasını öncelikli kabul etmişti. Bütün Batılı ülkeler kendi dillerini yaymaya çalışıyorlardı. Ancak hiç biri İngilizcenin yaygınlaşmasına yetişemiyordu. Bunun bir temel nedeni ticarette ortak anlaşma dili olması ise diğeri Hindistan'ın varlığıydı. Hindistan'da halk birbiri ile sadece İngilizce yardımı ile anlaşabiliyordu.

Nerval

Fransız; şair, yazar ve gezgin Gerard de Nerval, (1808 –1855) öldü. Birçok defa Türkiye'ye uğramış, İstanbul'un en çok mezarlıklarını beğenmişti. Dünya edebiyat tarihinin en önemli şairlerinden ve yazarlarından biridir.

Annesini iki yaşındayken kaybetti. Babası, Napolyon'un ordusunda askeri doktordu. Amcasının yanında Valois bölgesinin kırsal kesiminde yaşadı. Nerval, zaman zaman, Valois tarlalarına geri dönmüştür. Valois şarkıları ve efsanelerini burada yazdı.

Dönemin Mason dünyasının önemli şahıslarından olan Nerval, uyuşturucu madde bağımlısı olmuştu. 1841 yılı itibariyle birkaç kez akıl hastanesinde yattı. Görevi nedeni ile birçok ülke gezen Nerval, hiçbir şehirde yerleşik bir hayat sürememiştir.

1855 yılında, 47 yaşındayken Paris'te bir parkta ilk aşık olduğu kadını ailesi ile piknik yaparken gördü. Çocuklarıyla mutlu olan babanın yaşamını kıskanarak tekrar bir bunalım içerisine girdi. Gece, Nerval kendini bir sokak lambasına asarak (veya evinin pencere demirine asarak) intihar etti. O'nu görmeye gelen şairler, asılmış bedeni karşısında saygı duruşuna geçtiler.

Gauss

Alman kökenli matematikçi ve bilim adamı Carl Friedrich Gauss ya da Gauß (1777 –1855) öldü.

Pek çok alanda bilime ve matematiğe büyük katkıları olmuştu. Katkıda bulunduğu alanlardan bazıları; sayılar kuramı, istatistik, analiz, diferansiyel geometri, jeodezi, elektrik, manyetizma, astronomi ve optiktir. " Matematikçilerin prensi " ve " antik çağlardan beri yaşamış en büyük matematikçi " olarak bilinir.

Gauss'un çocukluk yıllarından beri bir dahi olduğunu gösteren pek çok hikaye vardır. Pek çok matematiksel keşfini henüz 20 yaşına gelmeden yapmıştır. Sayılar kuramının önemli sonuçlarını derleyip kendi katkılarını da ekleyerek yazdığı büyük eseri Disquisitiones Arithmeticae'yi 21 yaşında bitirmiş ama eser ilk olarak 1801'de basılmıştır.

Gauss, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'na bağlı olan Braunschweig kentinde, Gebhard Dietrich ve Dorothea Gauss çiftinin tek çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası az eğitimli bir taş ve duvar ustasıydı, annesinin ise okuma-yazması bile yoktu. Rivayete göre, Gauss henüz üç yaşındayken, babasının kağıt üzerinde yaptığı hesapları kafasından kontrol edip düzelterek dehasını belli ediyordu.

Bir başka rivayete göre, Gauss'un ilkokul öğretmeni, öğrencilerini oyalamak için 1'den 100'e kadar olan sayıları toplamalarını isteyince, Gauss cevabı birkaç saniye içinde buldu. Küçük Gauss, sayı listesinin iki zıt ucundan birer sayı alıp topladığında hep aynı sonucun çıktığını fark etmişti: 1 + 100 = 101, 2 + 99 = 101, 3 + 98 = 101, vs. Böylece 1'den 100'e kadar olan sayıların toplamı 50 × 101 = 5050 oluyordu.

Gauss, aldığı burs sayesinde, 1792–1795 arasında Collegium Carolinum'da (bugünkü adıyla Braunschweig Teknik Üniversitesi), 1795–1798 arasında da Göttingen Üniversitesi'nde öğrenim gördü.

1796'da kenar sayısı bir Fermat asalı olan her düzgün çokgenin, sadece cetvel ve pergel kullanılarak çizilebileceğini kanıtladı. Bu tür cetvel ve pergel problemleri Antik Yunan'dan beri matematikçileri meşgul etmekteydi, dolayısıyla da Gauss'un keşfinin önemi büyüktü. Gauss bu başarısından o kadar memnun oldu ki, mezar taşına bir düzgün onyedigenin oyulmasını vasiyet etti. Ne var ki, daireye çok yakın olan bu şeklin oyulması çok zor olacağından, vasiyetini yerine getirecek bir taş ustası bulunamadı.

1796 yılında Karesel karşılıklılık ilkesi olarak bilinen çok önemli teoremi kanıtladı. İlk olarak Euler ve Legendre tarafından ortaya atılmış ama kanıtlanamamış olan bu teorem, ikinci dereceden denklemlerin çözülebilirliğinin belirlenmesini sağlıyordu.

Aynı yıl içinde Gauss, asal sayıların tamsayılar arasındaki dağılımına ilişkin önemli bir sonuç buldu. Bundan kısa bir süre sonra da, her tamsayının en fazla üç üçgensel sayının toplamı olarak yazılabileceğini kanıtladı.

Gauss, 1799'da bitirdiği doktora tezinde cebirin temel teoreminin bir kanıtını sundu. Bu çok önemli teorem, karmaşık sayılar üzerine tanımlanmış her polinomun en az bir kökü olduğunu söylüyordu. Gauss'tan önce pek çok matematikçi bu teoremi kanıtlamayı denemiş, ama hiçbir kanıt genel kabul görmemişti. Gauss'un kanıtına da, o zamanlar henüz kanıtlanmamış olan Jordan eğri teoremini kullandığı için itiraz edildi. Bu itirazlar üzerine Gauss, hayatı boyunca üç değişik kanıt daha sunacaktı. 1849'daki son kanıtı tüm matematikçilerden kabul gördü. Gauss bu kanıtlar üzerinde çalışırken, karmaşık sayılar kavramının olgunlaşmasına çok büyük katkıda bulundu.

1801'de yayımladığı Disquisitiones Arithmeticae, sayılar kuramına modüler aritmetik gibi pek çok yenilik getirdi. Aynı yıl içinde, İtalyan astronom Giuseppe Piazzi, Ceres asteroitini keşfetti, ama asteroiti ancak 40 gün kadar takip edebildikten sonra kaybetti. 24 yaşındaki Gauss, üç aylık bir çalışmadan sonra, Ceres'in tekrar görülebileceği pozisyonu hesapladı. 31 Aralık'ta iki ayrı astronom (Franz Xaver von Zach ve Heinrich Olbers), Ceres'i tam Gauss'un söylediği pozisyonda gözlemlediler. O zamana kadar hala sponsoru olan Dük'ün verdiği bursla geçinen ve bu durumdan memnun olmayan Gauss, astronomide kariyer yapmayı düşündü ve 1807'de Göttingen Üniversitesi'nde astronomi profesörü ve gözlemevi müdürü olarak çalışmaya başladı. Hayatının sonuna kadar aynı üniversitede çalıştı.

Gauss en karmaşık hesapları aklından yapabilmesiyle de ünlenmişti. Anlatılana göre, Ceres'in izleyeceği yörüngeyi nasıl bu kadar hatasız hesaplayabildiği sorulunca, " logaritma kullandım " cevabını vermiş, logaritma cetvelini nasıl bu kadar hızlı kullanabildiği sorulunca da " cetvele ne gerek var, hepsini kafamda hesaplıyorum! " demiştir.

Gauss 1828

1818'de Hannover eyaleti için yüzey ölçümleri yapan Gauss, bu ölçümler için helyotropu (güneş ışığı ve aynalar yardımıyla doğrultu gözlemleri yapmaya yarayan aygıt) icat edip kullandı.

Gauss, Öklit dışı geometrilerin varlığını keşfettiğini, ama tepkilerden çekindiği için fikirlerini yayımlamadığını iddia etmiştir. Öklit dışı geometriler, Öklit aksiyomlarının bir kısmını atarak oluşturulan, sezgilerimizle çelişen fakat kendi içinde tutarlı geometrilerdir. Einstein'ın genel görelilik kuramı gibi pek çok yeni fikrin doğmasını mümkün kılmışlardır.

Gauss, daha önce astronomi araştırmalarında da kullandığı ve Hannover'de yaptığı yüzey ölçümleri sırasında, ölçüm hatalarının istatistiksel dağılımını veren normal dağılım fikrini netleştirdi. Bugün normal dağılıma Gauss dağılımı da denmektedir. Ayrıca bu ölçümler Gauss'un diferansiyel geometriye de (eğriler ve yüzeylerle ilgilenen bir matematik dalı) ilgi duymasını sağladı. 1828'de bu matematik dalının önemli teoremlerinden biri olan theorema egregium'u kanıtladı.

1831 yılında Gauss, fizik profesörü Wilhelm Weber'le beraber çalışmaya başladı. Bu beraberlik, manyetizma ve elektrik konularına pek çok yenilik getirecekti.

1833'te Gauss ve Weber ilk elektromanyetik telgrafı icat ettiler. Bu telgrafla gözlemevini fizik enstitüsüne bağladılar. Gauss, hala müdürü olduğu gözlemevinin bahçesine bir manyetik gözlemevi kurulması talimatını verdi. Weber'le beraber Dünya'nın çeşitli yerlerindeki manyetik alanı ölçmek amacıyla bir " manyetik kulüp " kurdu. Gauss'un bu sıralarda geliştirdiği, manyetik alanın yatay yoğunluğunu ölçmeye yarayan metot, 20. yüzyıl ortalarına kadar kullanılmaya devam etti.

Hayatının sonlarına doğru matematiksel yeteneklerinin köreldiğini hissedince edebiyatla ilgilenmeye başladı.

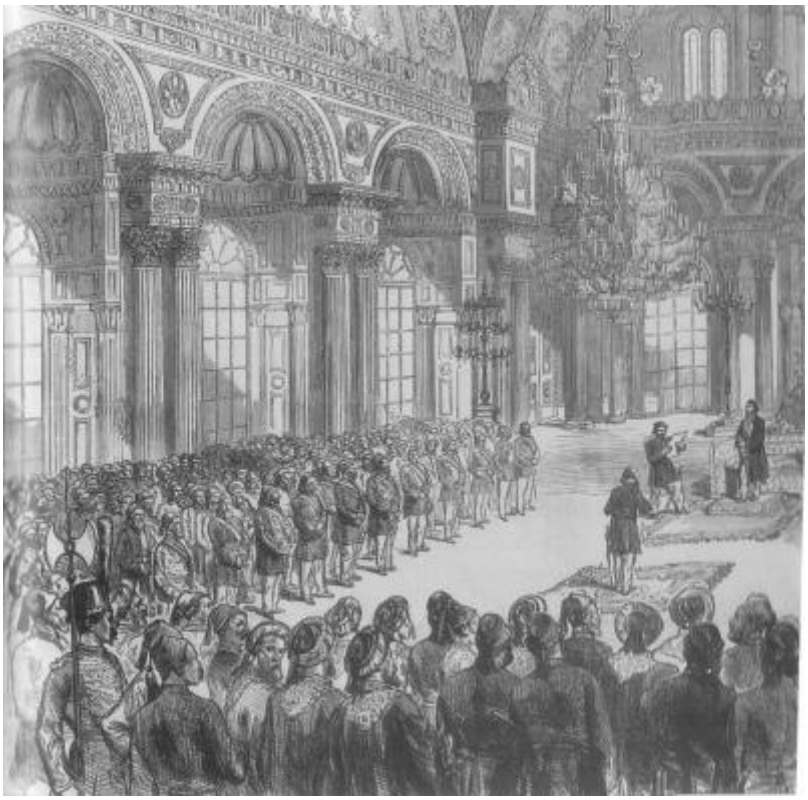
Gauss 23 Şubat 1855'te, 78 yaşındayken, yıllardır yaşadığı Göttingen'de öldü.

Gauss ilk karısı ölünce ikinci defa evlendi. Gauss ilk evliliğini 1805 yılında Johanna Osthoff ile yaptı. Her iki evliliğinden de üçerden altı çocuğu oldu.

Gauss tam bir mükemmeliyetçi ve bir işkolikti. Kafasındaki fikirler tam olgunluğa erişmeden onları yayımlamak istemezdi. Bu konudaki ilkesini pauca sed matura (az ama olgun) sözüyle özetliyordu. Ölümünden sonra incelenen günlükleri ortaya çıkardı ki, meslekdaşları tarafından yayımlanmış olan pek çok önemli matematiksel keşfi o daha önceden yapmış, ama yayımlamamayı tercih etmişti. Matematik tarihçisi Eric Temple Bell'e göre, Gauss günlüklerine yazdığı tüm matematiksel fikirleri hayattayken yayımlamış olsaydı matematik 50 yıl ileri atlamış olurdu.

Dindar ve muhafazakar bir adamdı. Ayrıca bir monarşi destekçisiydi ve tüm Almanya'yı etkisi altına alan 1848 devrimlerini onaylamıyordu.

1856 Islahat Fermanı

Osmanlılar 18 Şubat 1856'da yeni bir reform programı içeren Hattı Hümayun yayınladılar. Bu 1856 Islahat fermanıydı. Tanzimat Fermanı nasıl Mustafa Reşit Paşanın eseri ise, Islahat Fermanı da Ali Paşanın eseridir.

Büyük devletlerce kabul edilmiş olan barış ön şartlarından biri, Osmanlı imparatorluğunun Hıristiyanlara tanınmış hakları tekrar ve kendiliğinden teyit etmesiydi. Islahat Fermanı bu hakların teyidiydi, ama onun çok ötesine geçecekti. Islahat Fermanı sanki Osmanlı Sultanı kendiliğinden yaptığı bir açılım gibi sunuluyordu. Aslında ise Avrupa devletlerinin baskısı altında, biraz da mecburen yayınlanmıştı. Ali ve Fuat Paşalar, bu fermanla Batının Osmanlı Hıristiyanları üzerindeki garantörlük isteklerini savmak istemişlerdi. Ama Batı, Islahat fermanını hep Osmanlı iç işlerine karışma hakkı veren bir belge olarak algıladı.

1839 Gülhane Hattı Hümayunu ile 1856 Islahat fermanının merkezinde Müslümanlarla, Müslüman olmayanlar arasındaki eşitsizliğin giderilmesi vardı. Ancak Müslüman olmayan kim demekti. Rusya'da Yahudilere eşitlik var mıydı? Kim ne istiyordu. Bu çok net değildir. Ama yine de Osmanlı devleti bu konuda cesur ve önemli adımlar atmıştır. Ülkede laik bir gelişme başladı. Müslüman ve Müslüman olmayanlar arasında eşitliği daha önce Şahin Giray yönetimindeki Kırım denemiş, başarılı olamamıştı. Osmanlı İmparatorluğu bu konuda başarıyı yakalayacaktı.

Çeşitli milletlerin ruhbanı bildik bileli çeşitli yolsuzluklar yapıyordu. Milletlerin fertleri de bundan hep şikayetçiydiler. Ferman bu yolsuzlukların önlenebilinmesi için her ruhbanın kendi

cemaatinden belli bir maaş almasını ilan ediyordu. Ruhbanın tebaasından aidat adı altında bağış toplaması yasaklanmıştı. Müslüman olmayan cemaat kurumları laikleşecek ve demokratlaşacaktı.

Osmanlı imparatorluğunda Protestanlar ve yeni Hıristiyan cemaatler ortaya çıkıyordu. Ama bu gelişme imparatorluğun Hıristiyanlarının eski düzenini bozan bir durum değildi. Diğer yandan laik eğitim ve hayat tarzı, gayrimüslimler arasında yayılıyordu. Bu akım sonucu, Rum ve Ermeni Kiliseleri, cemaatlerinin dağılmaya başladığını göreceklerdi. Bu dağılmayı ise kiliseler laik eğitim yaparak ve ulusalcı bir ideolojiyi benimseyerek önleyebileceklerdi.

Şimdi herkes, ayrım gözetmeksizin, vergi, adalet ve eğitim karşısında eşitti. Her işe herkes girebilecekti. Herkes aynı okullara kabul edilecekti. Haklarda eşitlik, görevlerde de eşitlik getiriyordu. Askerlik herkes içindi, sadece bedel ödeyenler askerlik yapmıyordu.

Yabancı uyruklular, yerel mevzuata uymak koşulu ile gayrimenkul satın alabileceklerdi.

Ayrıca Ferman, iltizam usulünün son bulması, maaşların muntazam ödenmesi gibi Tanzimat Fermanındaki unsurları teyit ediyordu. Devlet Bütçe yaparak çalışacak ve bu konudaki kanun hassasiyetle uygulanacaktı.

Bundan önce Osmanlı kiliselerinde çan çalmak yasaktı ve tokmak çalarak haber iletiliyordu. Islahat fermanı ile çan çalmak serbest bırakıldı. Doğuda ve bazı yerlerde kiliseler tokmak çalma adetinden vazgeçemediler, çan ve tokmak çalmayı beraberce kullanmaya başladılar.

1856 Hattı Hümayunu imparatorluğa gittikçe daha fazla girecek olan Batı nüfuzunun temelini atmıştı. Bundan Batının büyük devletleri çok memnundular.

Hıristiyanlar ve diğer din mensupları ayin özgürlüğünü almışlardı. Adalet ve vergi bakımından Müslümanlara eşit hale gelmişlerdi. İdari görevler almalarının önünde engel kalmamıştı. Cemaatleri ise iç örgütlenmeleri tarafından tamamen serbesttiler.

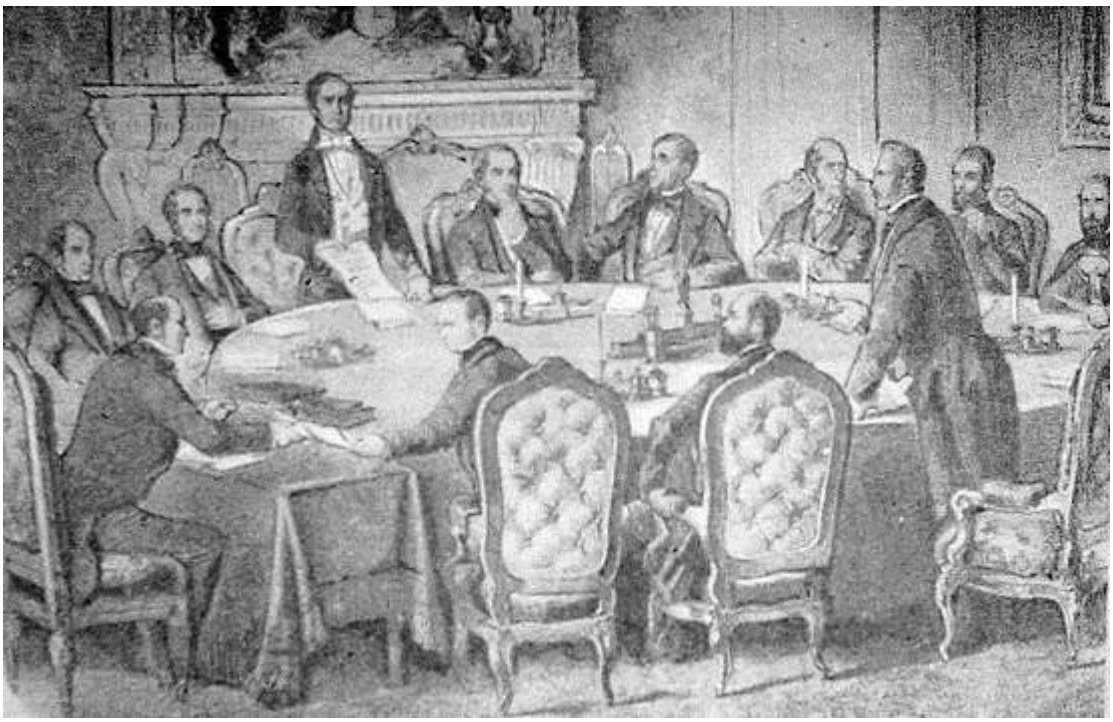
Eskiden olduğu gibi cemaatler medeni davalarını ruhani liderlerine havale edebileceklerdi, fakat yine eskiden olduğu gibi ceza davalarına Osmanlı hakimleri bakacaktı. Eskiden meclislerde milletler rast gele sayıda temsil ediliyorlardı. Bundan sonra nüfusları oranında temsil edileceklerdi.

Reformcular birlik ve kardeşlik şarkıları söylüyorlardı. Herkes de bunu alkışlıyordu. Ama cemaatlerin özgürlüğü kendi kozasını örüp, içinde mayalanıyordu. Mustafa Reşit Paşa bu fermanın içeriğini iyice eleştirdi. Böyle yapmakla Ali ve Fuat Paşaları eleştirmiş oluyordu. Kuvvetli olasılık ile sadrazam kendi olsa, o da aynı şeyi yapacaktı.

Mustafa Reşit Paşa dış işleri bakanı olarak ilan ettirdiği Tanzimat fermanından sonra, ilk defa 1846'da sadrazam olmuştu. Sonra, Paris Barışına kadar 4 defa daha sadrazam olup, azledildi. Şimdi Islahat fermanının günahlarını Ali ve Fuat Paşalara yükleyince yine sadrazam oldu.

Islahat fermanı Osmanlı milletlerinin durumunu düzeltmeye matuf, devletin kendiliğinden bir teşebbüsüdür. Osmanlı devleti Avrupa devletlerinin bir ferdiydi. Bazı hukuki değişiklikleri yapması gerekiyordu.

Kırım Savaşı Bitiyor, Paris Anlaşması, 1856

1856 Paris Anlaşması

Rusya ile Osmanlı Devleti, Birleşik Krallık ve Fransa arasında Paris Antlaşması'nın imzalanmasıyla Kırım savaşı sona erdi. Kırım savaşı 800.000 insanın hayatına mal olmuştu.

Bu anlaşmanın 7. maddesi ile Osmanlı İmparatorluğunun bağımsızlık ve toprak bütünlüğü saygı duyulacağı belirtiliyor ve bunun için Batılı devletler güvence veriyorlardı. Bu madde aynı zamanda Avrupa devletleri bir müdahaleyi zorunlu gördükleri her durumda eyleme geçme hakkını saklı tutuyorlar demekti.

Boğazlar sözleşmesini onaylayan ve kıyısı olsun olmasın tüm savaş gemilerinin Karadeniz'de dolaşmasını yasaklayan 10 ve 14. maddeler Osmanlı egemenliğini sınırlayan maddelerdi. Bu maddeler Rusya ve Osmanlıya Karadeniz'de tersane bulundurma yasağı getiriyordu. Ancak Osmanlı donanma ve tersanesi İstanbul'da olduğundan bu madde Rusya'nın değil, Osmanlının yararına bir maddeydi. Bu madde Reşit ve Ali Paşaların tam bir diplomatik başarısıydı.

Buna benzer şekilde, Besarabya Rusya'dan alınarak, Tuna nehri ağzının denetimini uluslar arası bir heyete veren 15 ve 19. maddeler de Osmanlı egemenliğini sınırlıyordu.

Avrupa, içerisinde Tuna komisyonu dahil olmak üzere, pek çok uluslar arası örgüt ortaya çıkarıyordu. Bu örgütler başlangıçta sadece Avrupalılardan oluşuyordu. Sonra dünyanın her

yerinden insanları içine almaya başladı. Bu örgütler genelde iletişim ve mal dolaşımı ile ilgili örgütlerdi. Bu tip bir örgütün ilklerinden biri 1865 tarihli " Telgraf Birliği " örgütüydü.

Sırbistan Osmanlı imparatorluğuna olan bağlılığı devam ediyordu. Ama hakları Avrupa tarafından garanti edilmişti. Bu anlaşma sırasında Karadağ'a bağımsızlık kazandırılmaya çalışılmış, ancak buna muvaffak olunamamıştı.

Ruslar Kars'ı boşaltıp Osmanlıya, müttefikler de Kırım'ı boşaltıp Rusya'ya iade edeceklerdi. Müttefik silahlı kuvvetleri en kısa sürede Osmanlı topraklarını boşaltıp, ülkelerine döneceklerdi. Rusya Tuna deltasından çekilecek ve Romanya'ya hiçbir şekilde müdahale etmeyecekti.

Paris Anlaşmasının Sonuçları

Kırım Savaşı'nın sonunda ilan edilen Islahat Fermanı (18 Şubat 1856), Osmanlı reform hareketlerinde çok önemli bir yer tutar. Islahat Fermanı'nın amacı, imparatorluk içindeki herkese Osmanlı yurttaşlığı vererek, yasalar önünde dine bakılmaksızın eşitlik sağlamaktı. Bu Ferman Doğu Hıristiyanlarını denetimleri altına alabilmek için Kutsal Yerler olayını bahane edenlere artık bu imkanı kapatıyordu.

Paris anlaşması ile Osmanlı imparatorluğu Rus vesayetine girmekten kurtulmuştu ama Avrupa büyük devletlerinin vesayeti altına girmişti.

Kırım Savaşı, İtalya birliğine giden yolu hızlandırmıştır. Savaşa asker göndererek Britanya'nın sempatisi ve Fransa'nın etkin desteğini kazanan Sardinya-Piemonte Krallığı, savaşı izleyen yıllarda İtalya birliğini kuracaktı.

1789 Fransız İhtilalinden 1848 yılına kadar, Avrupa'da Fransa ikinci plana itilmiş, aristokrasinin savunuculuğuna Rusya soyunmuştu. Paris anlaşması, Rusya'nın Osmanlı iç işlerine karışmasını önleyerek ve Karadeniz'i Rus donanmasına yasaklayarak, Rusya'yı ikinci plana itip, Fransa'yı tekrar birinci lige çıkarmıştı. Fransa'nın itibarı iade edilmişti.

Bu itibar değişikliği Osmanlı bürokrasisine de yansıdı. Daha önce iktidar mücadelesi Mustafa Reşit Paşa ve çevresi ile Ulema ve Ordu mensupları arasında geçiyordu. Mustafa Reşit Paşa cephesi bölündü. İngilizler Mustafa Reşit Paşayı desteklerken, Fransızlar Ali ve Fuat Paşaları desteklemeye başladılar. Hükümette herkesin adamı vardı. Bazıları öyle bir taraf tutmuştu ki hükümetin gizli görüşmelerini bile yabancılara sızdırıyorlardı.

İngiliz Fransız rekabeti arttıkça Reşit Paşa ile Ali Paşa rekabeti de artıyordu. Bu rekabet zamanla kişiselleşiyordu.

İngilizlerin önemli elçisi Stratford ile Mustafa Reşit Paşa arasındaki uyum, Ali Paşayı çok rahatsız ediyordu. Stratford'un İstanbul elçilik görevinden alınmasında Ali paşanın önemli etkisi olduğu söylenir.

Tanzimat Paşaları arasındaki çelişkiler, Sarayın da işine geliyordu. Saray bu çelişkileri kullanarak daha rahat hareket edebiliyordu.

Savaş, Rus yayılmacılığına karşı koyabilecek tek gücün Osmanlı imparatorluğu olduğunu göstermişti. Bu gerçek Osmanlıların " Avrupa Uluslar Topluluğuna " kabul edilmesi sonucunu getirdi. Osmanlı imparatorluğu Avrupa genel hukukundan yani devletler hukukundan yararlanması kabul edilmiş oluyordu. Yani bu bir anlamda Osmanlı imparatorluğu o zamana kadar hukuk dışı sayılıyor da demekti.

Ayrıca savaş sırasında İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı İmparatorluğunun yanında yer alması, bölge halklarına gücün devamlılık karakterinin ne kadar önemli olduğunu anlattı. Yunanistan'a uygulanan ambargo da buradaki Rus yanlılarının nüfuzunu kırdı. Yunanistan'da bundan sonra hakimiyet İngiliz yanlılarının olacaktı. Fransa'da ilgisini Romanya'ya çevirmişti.

Eflak ve Boğdan, Romanya adı altında birleşmeye doğru gidiyordu. İlk iş olarak bunlara ortak bir Bey atandı. 1861'de ise tek bir meclisleri olacaktı.

Şubatta Islahat fermanı ilan edilmiş, 30 Mart'ta Paris Kongresi bitmişti. Artık Osmanlı İmparatorluğu bir Avrupa devleti olmuştu. Tanzimat fermanı ile başlayan dönem, dış devletlerin müdahalesi ile çıkarılan Islahat fermanı ile sonlanmıştı.

Tanzimat'ın devlet yöneticileri Avrupalılarca adam yerine konmayı, Moskof tehlikesine karşı Avrupa'nın müttefikleri olmasını hep istemişlerdi. Paris anlaşması kazanılan saygınlığı resmileştiriyordu. Aslında eşitlik ve Avrupalılık lafta kalacaktı. Kimse güçlü ve bağımsız bir Osmanlıyı istemezdi.

Kağıt üzerinde, savaşın galiplerinden olan Osmanlı devleti, aslında savaştan büyük zarar alarak çıkmıştı. Çok pahalı olan bu savaşı yürütebilmek için Osmanlı devleti, ödeme kabiliyetini aşan miktarda borç almıştı. 24 Ağustos 1854'de İngiltere ve Fransa'dan 5 milyon İngiliz altını %4 faiz ve %1 amortismanla alınmıştı. Mısır haracı, İzmir ve Suriye gümrükleri karşılık gösterilmişti. Osmanlı devleti zaman içinde bu borçların altından kalkamayarak Düyunu Umumiye idaresinin kurulmasıyla, Avrupalı devletlerin mali denetimi altına girecek ve yarı sömürge olacaktı.

Son zamanlarda giderek Osmanlı devleti Rusya'nın veya İngiltere'nin veya Fransa'nın uydusu haline dönüşmek üzereydi. Ve hatta büyük bir parçalanma riski ile de karşı karşıyaydı. Paris anlaşması bu riski iyice azaltmıştı. Şimdi Osmanlı, boğazlar ve İstanbul üzerinde pek çok ülke birden söz sahibi oluyordu. Bunların bir araya gelip parçalanma konusunda aralarında anlaşması neredeyse imkansızdı.

Paris anlaşmasıyla Osmanlı imparatorluğu yarı bağımlı bir hale gelmişti.

Rusya’da Sarsıntı

II. Aleksander

Kırım Savaşı, Rusya'nın felaketini getirdi. Her şeyden evvel I. Nikola'nın Kırım Savaşı sonunda yenilmiş ve hayatını da bu üzüntü içinde kaybetmişti. I. Nikola Kafkasları işgal eden oradaki insanları süren, içte Çernişevsky, Dobrolyubof gibi aydınları zulüm altında tutan hatta söylentilere göre Puşkin'in düelloda ölümünü bir entrika olarak hazırlayan, Dostoyevski gibi birini sürgüne gönderen, milletlerin üstünde zulüm kuran istibdadın temsilcisi bir hükümdardı. Ölünce yerine II. Aleksander geçmişti.

II. Aleksander tahta geçtiği zaman sarsılmış bir Rusya bulmuştu. Avrupalıların artık Rusya'nın düşmanı olduğu çok açıktı. Kırım Savaşı'ndan sonraki Paris Anlaşmasıyla Rusya, toprak kazanmak bir yana Karadeniz'deki hakimiyetini yine kaybetmişti. Demiryolu sisteminin çok zayıf olduğu anlaşılmıştı. Şurası bir gerçekti ki Rusya, büyük sarsıntılar geçiren, ordusunu yenilemek zorunda kalan Osmanlı İmparatorluğu'nun karşısında yenilmişti. Bundan sonra ülke içinde ihtilalci hareketler son derecede hızlanıyordu ve bu yetmezmiş gibi terör örgütlenmeye başlamıştı. Bu Çarın hayatına mal olacak bir terördü. II. Aleksander babasının yaptığının tersini yaptı. Halkçı hareketlerin üstüne yürümedi. Aksine bazı liberal tedbirler almaya başladı. Önce bir Anayasa düşündü. Öldürüldüğü gün bile cebinden bir anayasa ve parlamento taslağı çıktığı söylenir. Toprak köleliğini kaldırmayı düşündü. En önemlisi de bütün Rusların yaptığı gibi Balkanlarda Türk İmparatorluğu'nun tabası olarak yaşayan Slavları kurtarmayı düşünüyordu.

Aleksandr (II. Aleksander) bütün serfleri azat etti. Onlara toprakların bir kısmını yıllık taksitlerle satın almaları hakkını tanıdı. Toprakların geri kalanı yine asillere kalıyordu.

Zabıta kuvveti asiller tarafından oluşturuluyordu. Bu hak onların elinden alınarak köy cemaatine ve kanton mahkemesine verildi.

Adalet konusunda da Batı örnek alındı. Yargıçlık meslek oldu. Ceza mahkemelerinde jüri toplandı.

Üniversiteler Prusya modeline göre kurulmaya başlandı.

Ancak II. Aleksandr politik bir meclis kurulmasına müsaade etmedi. Buna karşılık asiller, kentliler ve köylülerden oluşan yerel meclisler kurdurdu.

Osmanlı Topraklarına Göç

Kırım savaşı sonunda Kırım'dan Osmanlı topraklarına büyük bir göç başladı. Bu meyanda Nogay Tatarları ve Kuban Tatarları Osmanlı topraklarına gelip, yerleştirildiler. Bu sırada çeşitli Kafkas halklarından da yarım milyon kadar sığınmacı Anadolu'ya gelip, yerleşti. Sadece 1864 yılında Rus limanlarından yola çıkan muhacir sayısı 400 bin kadardı.

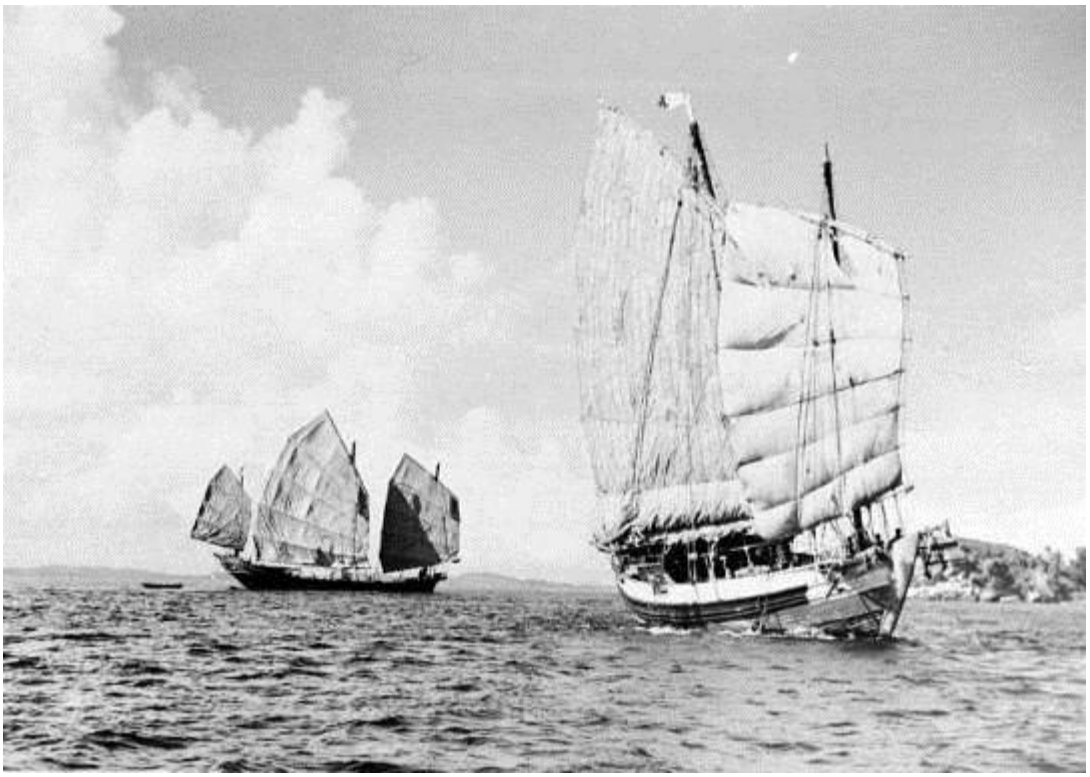
Bu göçmenler Rumeli, Anadolu ve Suriye'nin nüfusu az olan yörelerine yerleştirildiler. Bunlar her göçen gibi yorulmak bilmez kolonistlerdi. İmparatorluğun ekonomik gelişmesine büyük katkılarda bulunacaklardı.

XIX. yüzyıldan başlayarak Osmanlı İmparatorluğu geri çekildikçe, buna bağlı olarak Müslüman siviller de onunla beraber çekilmek zorunda kalmışlardı. Rusların ve yerli Hıristiyanların, Rus ordusu tarafından işgal edilen topraklarda yaptıkları işkenceler ve işkenceli ölümler öyle bir korku yaratmıştı ki Müslümanların kaçmaktan başka çaresi yoktu.

Anadolu, tüm çevredeki Hıristiyan ülkelerin Müslüman azınlıkları için sığınılabilinecek tek sakin ve güvenilebilinir sığınaktı.

Osmanlı imparatorluğuna, çevresinden ve özellikle Rusya'dan muhacir akıyordu. Aslında bu muhacir akını yeni bir şey değildi. Kırım, Kafkasya, Hazar çevresi, Macaristan, Bohemya, Polonya gibi ülkelerden önemli sığınmacı topluluklar epeydir Osmanlı imparatorluğuna geliyorlardı. Ancak bu akın Tanzimat'tan sonra iyice çoğalmıştı. Sanki musluklar sonuna kadar açılmış gibiydi. Babıali göçü teşvik ediyordu. 1857'de çıkan bir yasa ile muhacirlere hem toprak verildi ve hem de belirli bir süre için askerlik ve vergiden muaf tutuldular.

1856’nın Diğer Olayları

Çin gemileri

1856’da İstanbul Aksaray’da büyük bir yangın çıktı. 650 ev yandı. Semt çok kısa bir süre de 1848 İmar Nizamnamesine uygun bir tarzda yeniden yapıldı. Şimdi yollar normal genişlikte ve dama şeklindeydi.

1856’da Nezareti Maarifi Umumiye, Ziraat ve Ticaret Bakanlığı, Nafıa Nezareti kuruldu.

Avogadro öldü. Bugün Avogadro yasası olarak adlandırdığımız yasayı hipotez olarak öne sürdü.

Avogadro yasasına göre, değişik gazların aynı hacimlerinin kütlelerinin arasındaki ilişki, aralarındaki moleküler ağırlık farklarıyla doğrudan ilişkiliydi. Bu nedenle de değişik moleküler ağırlıkların gaz örneklerinin kütlelerinden hesaplanabileceğini söylemişti.

Avogadro, bu fikrini, Joseph Louis Gay-Lussac'ın 1808'te yayınladığı yasanın ardından öne sürmüştür. Avogadro'nun en zorlandığı şey, zamanın bilim adamlarının, atomlar ve moleküller hakkındaki kesin fikirlerinin tam oluşmamış olmasıydı. Nitekim ki Avogadro'nun en büyük katkılarından biri, molekül ile atom kavramlarını birbirinden ayırmada kullanılan basit parçaların da moleküllerden oluştuğunu ve bunların atomlardan oluşabileceğini göstermesidir. Mesela, John Dalton (1766 – 1844) bu olasılığı göz önünde bulundurmamıştır. Avogadro, aynı zamanda kütleyle ağırlık kavramlarını ayırmaya özellikle önem vermişti.

Çin'de Orta Çin'deki Tseng Kuo-fan'ın kurduğu Köylü ordusu kuvvetleniyordu. Teipinglerle Hükümet kuvvetleri arasında yapılan muharebelerde, Taipingler Nankin dolaylarına kadar itildiler.

Bu sıralarda İngilizler daha fazla kaçakçılık yapabilmek için bazı Çin gemilerinin İngiliz bayrağı taşımasına izin vermişlerdi. Bu gemiler, ekonomik bunalımlar nedeniyle yeniden artmış olan korsanlıklara karşı İngiliz harp gemilerince korunuyorlardı. Kaçakçılıktan muzdarip olan Çinliler ise İngilizlere ellerinden geldiği kadar zorluk çıkarıyorlardı.

Çin Subayları İngiliz Bayrağını İndiriyor

1856'de Çinliler kaçakçılık yaptıklarından şüphelendikleri bir İngiliz bandıralı Çin gemisine el koydular. İngilizler ise bu olayı harekete geçmek için fırsat bildiler. 1857 savaşı başlıyordu (II. Afyon Savaşı).

Odun kömürü Maden kömürü karşısında yenilmişti. Cooper'ın körüğü yüksek fırının gücünü arttırmıştı. ABD'de günde 900 ton dökme demir veren fırınlar yapıldı.

Britanya ile İran arasında savaş ilan edildi (Anglo-İran Savaşı).

Amerikalı doğa bilimci Thaddeus William Harris (d. 1795), Alman yazar Heinrich Heine (d. 1797), Fransız besteci Adolphe Charles Adam (d. 1803), İtalyan kimyacı Amedeo Avogadro (d. 1776), Alman besteci Robert Schumann, İngiliz yazar Gilbert Abbott à Beckett (d. 1811) 1856 yılında öldüler.

Schumann

Alman besteci ve müzik eleştirmeni Robert Schumann (1810 – 1856) öldü.

1810'da Almanya'nın Zwickau kentinde doğdu. Kitap satıcısı Friedrich August Schumann ile Johanna Christiane Schnabel'in beş çocuğundan en genciydi. Gençliğinde babasının kitaplığındaki Lord Byron ve Sir Walter Scott'un romantik hikayelerini okuyan Robert, şair olmayı hayal ediyordu. Müziğe de yeteneği olan Robert, küçük yaşta piyano dersleri aldı ve babasının teşvikiyle küçük parçalar bestelemeye başladı. Edebiyat ve müzik, Schumann için sanatsal yaratıcılığının ortaya koymada kullanabileceği iki ayrı araçtı. İleriki yıllarda piyano çalma olanağını yitirince, yeteneklerinin çift yönlü gelişmesinin büyük faydasını gördü.

Schumann, 1826'da babasının ölümünden sonra şiir yerine müziğe ağırlık vermek istiyordu. 1831'de annesinin ısrarıyla hukuk öğrenimi için Leipzig'e gitti fakat orada zamanını müzik, edebiyat ve çeşitli sosyal faaliyetlerle geçirdi. Piyano dersleri aldı ve besteler yaptı. Zamanla annesini hukuk değil, piyanist olarak kariyer yapması konusunda ikna etti.

Piyano öğretmeni Friedrich Wieck'in ailesinin Leipzig'deki evine taşındı ve yoğun bir çalışma sonucu piyanoda virtüöz haline geldi. 1832'ye kadar önemli piyano eserlerinin bir kısmını çaldı. Fakat kısa bir süre sonra ellerindeki bir sakatlık sonucu piyano çalamaz oldu.

Sağ elinin orta parmağını kullanamaz olunca besteci-piyanist yerine besteci-eleştirmen kimliğine büründü ve kararlılıkla beste yapmayı sürdürdü.

1834’de, XIX. yüzyılın en önemli faaliyetlerinden birisi haline gelecek bir müzik gazetesi çıkardı (Neue Zeitschrift für Musik). 10 yıl boyunca gazetenin editörlüğünü ve başyazarlığını yaptı. Çağdaşları Frederick Chopin, Hector Berlioz, genç Johannes Brahms ve Franz Schubert’i tanımaya çalıştı.

Gönül ilişkileri Schumann’ın hayatında önemli bir yer oynadı. En büyük aşkı, Friedrich Wieck’in kızı Clara idi. Clara çok yetenekli bir besteci idi. Friedrich Wieck, gençleri birbirinden ayırmak için elinden geleni yaptı. 1837’de söz kesildi ama uzun süre bir araya gelemediler ve Robert Schumann, bu yüzden çok acı çekti. 1838–1839 yıllarında Clara’nın çalması için çok başarılı bir piyano eseri besteledi (C Major Arabesk, Op. 18). 1840’da yasal engelleri aşarak evlendiler. Evlilikten sonra Schumann, şarkılar bestelemeye başladı. 140 şarkı (lied) besteleyen Schumann, bu türün en güzel örneklerini verdi. Bu türdeki eserlerinin en ünlüsü Dichterliebe ‘dir.

1840’a kadar enstrümantal müziğin vokal müzikten daha üstün olduğunu savunan Schumann’ın, fikir değiştirerek vokal eserler bestelemeye başlamasının arkasında Dichterliebe’nin şairi Heinrich Heine’a duyduğu hayranlık vardı. Gün ışığına çıkardığı besteci Schubert’in eserleri de onun şarkılarından etkilenmişti. Ayrıca Clara’ya söylemek istediklerini şarkılarla doğrudan söyleyebilmek için şarkı bestelemeyi seçmişti. Ancak piyano alanındaki yeteneği ile besteciliğini birleştirerek insan sesi ile piyanonun eşit önemde olduğu eserler besteledi. Bu yaklaşım, Schumann’ın lied türüne en büyük katkısı oldu.

Schumann, 1850’de Duesseldorf şehri müzik direktörlüğü pozisyonuna getirildi, ancak 1854’te gençliğinden beri zaman zaman ortaya çıkan; son yıllarda ise ilerleyen ruhsal hastalığı nedeniyle görevinden alındı. Delirmekten her zaman korkmuş olan Schumann’ın bu korkusu halüsinasyonlarının artması sonucu iyice büyüdü ve sonunda 1854’te bir intihar girişiminde bulundu. Başarısız olan bu girişimden sonra bir akıl hastanesine yatırıldı ve 1856’da orada öldü.

Horowitz ,Schumann - 'Arabesque'
http://www.youtube.com/watch?v=fYDSiFh1uiA&feature=related

Heinrich Heine

Christian Johann Heinrich Heine (1797 - 1856), 19. yüzyılın en ünlü Alman şairlerinden biridir.

Almanya'nın Duesseldorf kentinde Yahudi kökenli bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Babası, işleri çok kez başarısızlık ile sonuçlanan bir tüccardı. Yine babasının bir iflasından sonra Heine, Hamburg'a amcasının yanına gönderilmişti. Amcası çok ünlü ve başarılı bir bankerdi. Heine de zamanla amcasının işini öğrendi. Daha sonra hukuk okumaya başladı fakat edebiyata hukuktan daha fazla ilgiliydi.

1825'de Hukuk Diploması'nı aldı ve aynı zamanda dinini değiştirerek, Protestanlığı seçti. Bu Alman devletinde hür bir birey olabilmek için gerekliydi. Aksi takdirde birçok Yahudi gibi hakları kısıtlanacaktı. Sadece Hıristiyan'lar herhangi bir iş yapma ve devlet dairelerinde çalışma iznine sahipti. Ayrıca Yahudilerin üniversitede profesör de olması yasaktı. Üniversitelerde ders vermek ise Heine'ın en büyük tutkularından biriydi. Dinini değiştirmesini kendisi " Avrupa kültürüne giriş bileti " olarak adlandırır. Heine'nın birçok şiiri besteciler tarafından alınmış ve şarkı haline getirilmiştir.

Şair olarak Heine sanat yaşamına " Gedichte" (Şiirler) adlı eseriyle 1821'de başlamıştır. " Buch der Lieder " (Şarkıların Kitabı) adlı eseri onun en kapsamlı şiir derlemesidir.

Heine, 1831 yılında Almanya'dan ayrılmış ve Paris'e gitmiştir. Orada sosyalistler ile arkadaşlıklar kurmuş ve sınıf ayrımsız, eşit toplum telkinleri veren Kont Saint-Simon'un yolundan giden insanlar ile tanışmıştır.

Heine yaşamının geri kalan kısmını Paris'te geçirdi ve Almanya'ya sadece bir kez 1843'te bir ziyaret için gitti. Eserleri Alman otoriteleri tarafından men edildi.

Heine hep Alman politika ve toplumunu eleştirmeye devam etti. " Deutschland. Ein Wintermärchen " (Almanya. Bir Kış Masalı) adlı eserini yazdı. 1844'te arkadaşı Karl Marx bu eserini sahibi olduğu gazatede makaleler halinde yayımladı.

Kitaplarından biri Naziler tarafından yakılacaktı. Bu konudaki tek sözü: " Eğer bir yerde kitapları yakıyorlarsa, orada eninde sonunda insanları da yakacaklardır." (1821) sözüdür.

Avogadro

İtalyan kimyacı ve bilim adamı Quaregna ve Cerrato Kontu Lorenzo Romano Amedeo Carlo Avogadro (1776 - 1856) öldü.

Amedeo Avogadro, Torino, İtalya'da, asil bir aile olan Piedmont ailesinin bir üyesi olarak dünyaya geldi. 20 yaşında, kilise eğitimi bitirip çalışmaya başladı. Ancak kısa bir süre sonra kendini fizik ve matematik alanındaki çalışmalara adadı.

1820'de, Turin Üniversitesi'nde fizik profesörü oldu. 1821'deki Sardunya'ya karşı olan ayaklanmalarda aktif rol aldı. Bunun sonucu olarak da 1823'te üniversitedeki görevinden alındı.

1848'de Charles Albert, modern anayasayı açıklayınca Avogadro Turin'deki görevine geri getirildi. 20 yıl daha burada profesörlüğe devam etti.

Avogadro'nun molarite ve moleküler ağırlık konusundaki çalışmalarının anısına, bir mol, Avogadro sayısı olarak adlandırılmıştır. Bunun değeri yaklaşık olarak 6,02214199 × 1023'tür. Avogadro sayısı, genellikle kimyasal tepkimelerinin sonuçlarını ölçmede kullanılır ve kimyagerlerin, maddelerin tam olarak hangi oranda tepkimede bulunduklarını belirlemelerine yardımcı olur.

Avogadro yasasına göre, değişik gazların aynı hacimlerinin kütlelerinin arasındaki ilişki, aralarındaki moleküler ağırlık farklarıyla doğrudan ilişkiliydi. Bu nedenle de değişik moleküler ağırlıkların gaz örneklerinin kütlelerinden hesaplanabileceğini söylemiştir. Avogadro, bu fikrini, Joseph Louis Gay-Lussac'ın 1808'te yayınladığı yasasının peşinden öne sürmüştür. Avogadro'nun en zorlandığı şey, zamanın bilim adamlarının, atomlar ve moleküller hakkındaki kesin fikirlerinin tam oluşmamasıydı. Nitekim ki Avogadro'nun en

büyük katkılarından biri, moleküle atom kavramlarını birbirinden ayırmada basit parçaların da moleküllerden oluştuğunu ve bunların atomlardan oluşabileceğini göstermesidir.

Avogadro, aslında " atom " kelimesini kullanmamıştır; çünkü hem "atom ", hem de " molekül " kelimeleri aynı anlamda kullanılıyordu. Onun yerine, Avogadro, üç çeşit " molekül " olduğunu ve bunlardan birinin de " ana molekül " (bizim kullanımımızla " atom ") olduğunu savunmuştur. Aynı zamanda kütleyle ağırlık kavramlarını ayırmaya özellikle önem vermiştir.

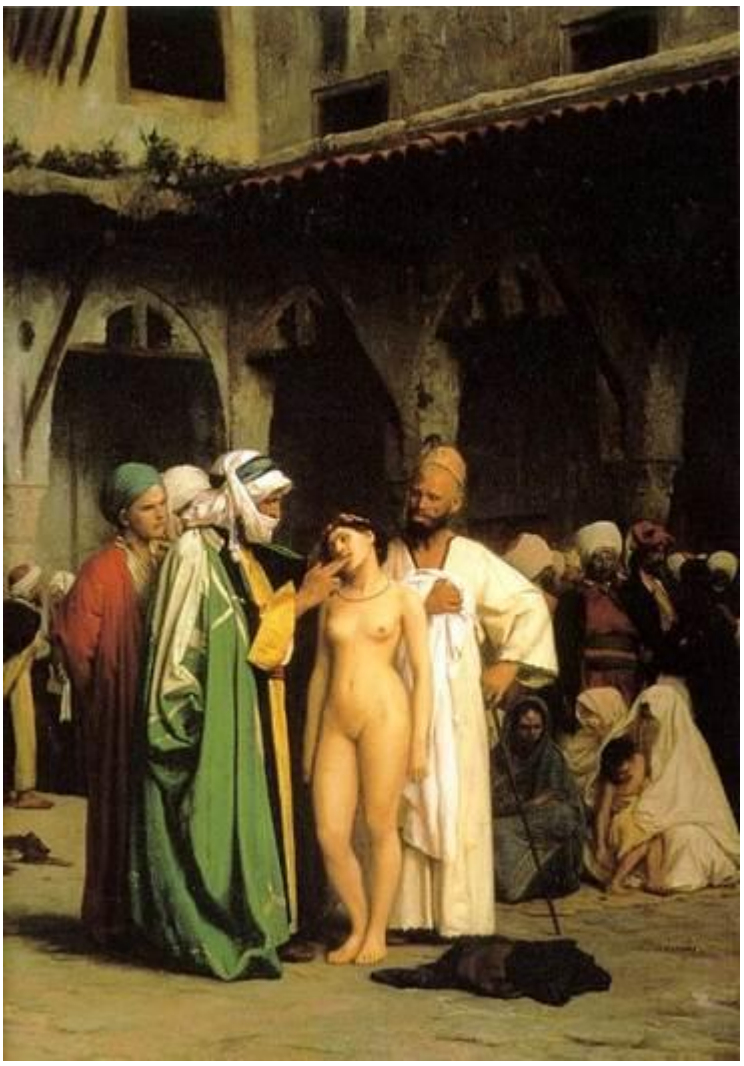
1841'de, tüm çalışmalarını tamamlayarak, dört cilt halinde, “ Fisica dei corpi ponderabili, ossia Trattato della costituzione materiale de' corpi'de “ yayınladı.

Bilim dünyası, Avogadro'nun teorisine çok önem vermediğinden, teori hemen kabul edilmedi. Bu konudaki kesinlik ancak 1860'ta, Avogadro'nun ölümünden dört yıl sonra oldu.

Rudolf Clausius'un kinetik teorisi, Avogadro'nun yasasını destekleyen başka bir kanıt sundu.

Çok süre geçmeden, J. H. van 't Hoff'un sıvılarla gazların davranışlarının benzerlikleri üzerine yaptığı çalışmalar, Avogadro'nun kanununu son kez onayladı. O zamandan beri de, Amedeo Avogadro, atomik teorinin babası olarak kabul edilir.

Osmanlı Zenci Köle Ticaretini yasaklıyor, 1857

Arap Esir Ticareti

Osmanlı imparatorluğunda, Şubat 1857 yılında, Sultan Abdülmecit zenci köle ticaretini yasaklayan fermanını yayınladı. Fermanda Hicaz bölgesi kapsam dışında kalıyordu. Buna rağmen emir Mekke şerifinin ve Hicaz ulemasının tepkisini çekti. Bu bölge zaten sürekli olarak köleliğin kaldırılmasına karşı çıkıyordu (Arap Köle ticareti).

1857 fermanı pratikte kesin ve tutarlı bir uygulama getiremedi. Daha kesin ve yaygın bir yasaklama II. Meşrutiyet ile gelecekti.

İstanbul şehreminliği, çeşitli yönetim bölgelerine ayrıldı. Bunlar daireler şeklinde teşkilatlandılar. İçlerinden 6'cısı ki bu Galata ve Beyoğlu'na bakacaktı, hemen göreve başladı. Yollar taş döşeniyor, yaya kaldırımları yapılıyor, aydınlatma ve su şebekeleri yapılıyordu.

Yapılar bir hizaya diziliyordu. Denenen örnek bir kent yapılaşmasıydı. Ve Batı Avrupa kentleri ile yarışılıyordu.

1856'da Paris anlaşması ile Osmanlı imparatorluğu toprak bütünlüğü garantilenmişken, bunun yürümeyeceğinin ilk işaret ve uygulaması Eflak ve Boğdan'dan geldi. Paris anlaşması bu iki prensliğin başlarında kendi başkanları ve kendi meclisleri ile ayrı prenslikler olarak yaşamlarına devam etmelerini kabul etmişti. Ama Avrupa sözünü tutmuyordu, zaten tutmazdı da. Avrupa komisyonunun kışkırtmasıyla Eflak ve Boğdan danışma meclisleri ortak bir takım makamlarda birleşmeye başladılar. Bu kurullar Eflak ve Boğdan'ın birliği konusunda tutum takınıyorlardı.

1857'de Eflak ve Boğdan'da seçimler yapıldı. Fransa ve Rusya birleşmeden yana olanları destekliyorlardı. Seçimi birleşme yanlıları kaybetti. Fransa seçimlerde hile yapıldığını öne sürerek, yenilenmesini istedi. Osmanlı başta yeni seçime karşı çıktı ama olay boyut kazanınca razı oldu.

1857 Ekonomik Buhranı

Uluslar arası ekonomi daralınca ve ABD tahıl üretimi aşırı genişleyince ABD'de Ekonomik Bunalımı patladı. Kırım savaşı sırasında pek çok Avrupalı çiftçi asker olarak savaşa gitmişti. Avrupa'da tahıl üretimi düştü ve Avrupa Amerikan gıda üretimine bağımlı hale geldi. Savaş bitince Avrupa'da çiftlikler tekrar üretime başladı ve ABD zirai ihracatı azaldı. Amerika'da gıda endüstrisinde hisse değerleri düştü. Bu bilgi telgrafla hemen yayıldı. Korkan yatırımcılar, hisselerini satmaya başlayınca panik meydana geldi.

Panik sırasında New York borsası kapandı ve 2 ay hiç açılmadı.

1850'lerde dünya ekonomisi birbirine çok sıkı bağlı değildi ama yine de özellikle Batı Avrupa ile ABD arasında ekonomik bir bağlılık vardı. Bu yüzden 1857 krizi, uluslar arası bir kriz oldu. Bu dünyadaki ilk küresel ekonomik bunalımdır.

İngiltere'de tedavüldeki parayı yedeklemek için gereken altın ve gümüş rezervleri sebebiyle 1844'de çıkan bunalımı Palmerston hükümeti atlatmıştı. Bu sefer panik Britanya'ya atladı. 1857 Eylül ayından başlayarak, uzun sürecek bir ekonomik bunalım başladı. Ancak esas etki Amerikan İç Savaşına kadar pek görülmeyecekti.

Bunalım sırasında ABD sanayi çevrelerini koruyucu bir tutum almıştı. Bu güneydeki büyük çiftlik sahiplerinin, Kuzeyin Kapitalistlerine karşı olan güvensizliklerini güçlendirdi. Bu güven bunalımı büyük bir sosyal savaşa yol açan en önemli etken olacaktı.

1857’nin Bazı Gelişmeleri

Pasteur Enstitüsü

Bu sırada, Çin ile İngiltere arasında yeni bir savaş başlamıştı (İkinci Ayon Savaşı). Fransa bu savaşta da İngiltere yanında yer alıp, asker ve donanma yolladı. Kanton, Tentsin bombalandı. Bu sırada bir yandan da barış görüşmeleri sürüyordu.

Bir yandan da Çin ile Rusya arasında Doğu Sibirya nedeniyle anlaşmazlık vardı ve çatışmalar oluyordu. Rusya Kırım savaşından sonra dikkatini bu bölgeye vermişti. 1858'de Çin ile Rusya arasında Aigun anlaşması imzalandı. Çin Mançurya'nın bazı kısımlarını Ruslara bırakmıştı.

Hindistan'da isyan çıktı (1857 Hint isyanı). Eylül ayında Britanya kuvvetleri Delhi'yi ele geçirdiler. Son Babur İmparatoru II. Bahadır Şahın imparatorluğu sona erdi.

1857'de Louis Pasteur (1822 – 1895), alkolün mayalanması üzerine bir tebliğ verdi. Burada çürüme ile havasız yaşam arasındaki ilişkiyi ortaya koyuyordu. Leibig'in (1803 – 1873) daha önce açıkladığı süreci, Pasteur bilimsel olarak gösteriyordu.

Soru ortaya çıktı: Mayalanmaya yol açan mikroskobik organizmalar canlı varlıklara da bulaşıyor muydular?

Hastalanan ipek böceklerini inceleyen Pasteur, yumurtalarla geçen bakterileri fark etti. Bu sırada cerrah Lister'de (1827 – 1912) yaralardaki iltihap bu mikroplar yüzünden oluyor diyordu.

Caliornia'da 7,9 şiddetinde Tejon depremi oldu. Tokyo'daki depremde ise 100.000 kişi öldü. İtalya Napoli'de 11.000 öldüğü 6,9 şiddetinde bir deprem oldu.

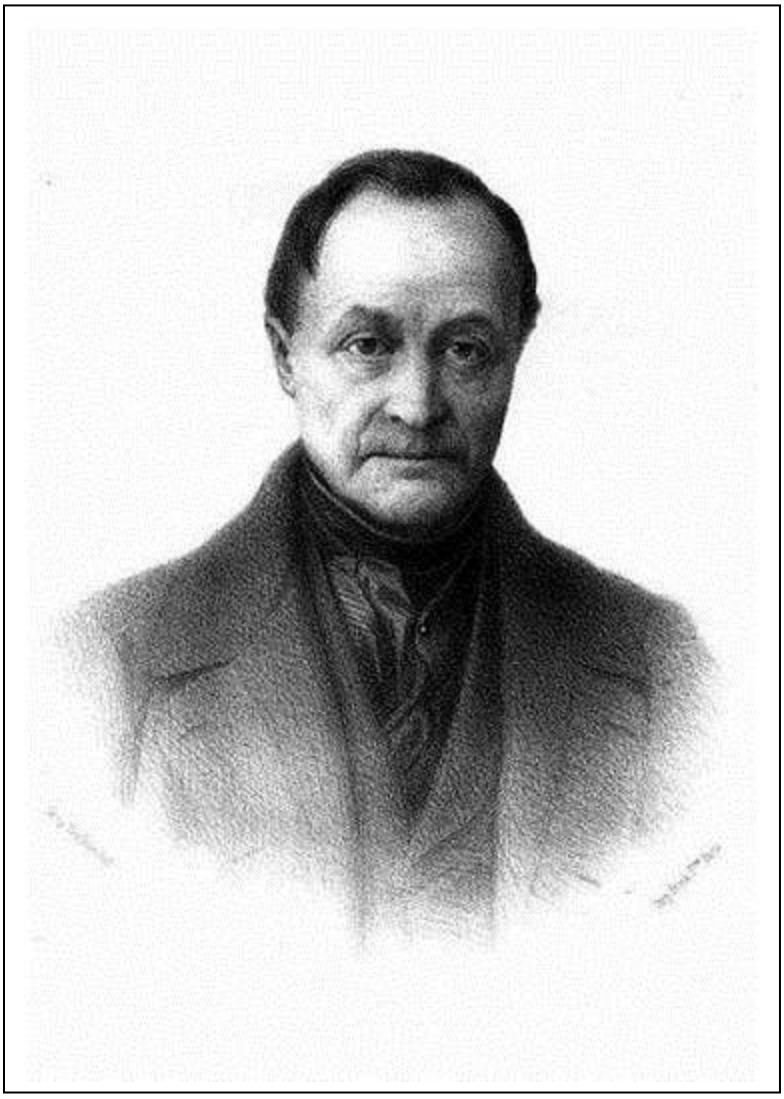
Anglo-İran savaşı bitti.

Kanada'nın başkenti olarak Ottawa, Ontario kabul edildi.

Hollywood kuruldu.

Kanadalı kaşif David Thompson (d. 1770), Rus besteci Mikhail Glinka (d. 1804), Amerikalı kaşif Elisha Kent Kane (d. 1820), şair Manuel José Quintana (d. 1772), Fransız şair Alfred de Musset (d. 1810), Fransız matematikçi Augustin Louis Cauchy (d. 1789), Doğa bilimci Alcide d'Orbigny (d. 1802), Avusturyalı besteci Carl Czerny (d. 1791), Fransız doğa bilimci ve ornitolojist Charles Lucien Bonaparte (d. 1803), Fransız filozof Auguste Comte (d. 1798), Alman şair Joseph von Eichendorff (d. 1788), Alman heykeltıraş Christian Daniel Rauch (d. 1777), 1857 yılında öldüler.

August Comte

Fransız yazarı August Comte (1798 – 1857) öldü. 1798'de Montpellier'de doğmuştu. Küçük yaşta Paris'e geldi. Politeknik okulunda eğitim gördü. Fikirleri nedeniyle okuldan kovuldu. 1817'de Saint Simon ile tanıştı. 1824'e kadar Saint Simon'la birlikte kaldı. Sonra birden ondan uzaklaştı.

Comte'un en önemli eseri " Olgucu Felsefe Dersleri " adlı eseridir. Bu eser üzerinde 16 yıl çalıştıktan sonra 1839 – 1842 arasında altı cilt olarak yayınladı. Comte bu eserde İnsanlığın bilimsel tarihini yazmak istemişti. İnsan bilgisinin, çeşitli dallarda hangi olgunluk derecesine ulaştığını incelemek istiyordu. Ona göre insan zekası teoloji, metafizik ve olgucu olarak üç aşamadan geçmişti. Teolojik halde insan her şeyin nedeninde Tanrıyı buluyordu. Metafizik halde ise olaylar yüzeysel gözlemlerin sonuçlarına bağlanıyordu. Örneğin ulusların kaderi ile burçların birbirine ilişkilendirilmesi metafizik bir görüştü. Olayları yönlendiren kanunları bulup, bunlardan insanları faydalandırmak da olgucu haldi.

August Comte bu üç hali peş peşe koymuştu. Halbuki toplumlarda hep bu üç hal yan yana, iç içe olmuştu. Hiçbir zaman bir tanesi tam olarak topluma hakim olamamıştı.

Comte'a göre insan bilgisini altı ana bilime bölmek mümkündü. Bunların ilki olan matematik ve astronomi en kolaylarıydı. En sonda sosyoloji geliyordu ki bu bilim diğerlerine nazaran çok daha az olgunlaşmıştı.

Comte'un son eseri " Sosyoloji Konular " adını taşır. 1852 – 1854 arasında 4 cilt olarak yayınlandı. Toplumun din ve siyasi olarak tekrar yapılanması için gerekli plan verilmişti. Entelektüel ve ahlaksal yönetimi bir bilginler topluluğu kendi üzerine almalıydı. Maddi açıdan endüstri yöneticileri ona yardım etmeliydiler. Bilginler ve endüstriciler kendi aralarından seçilmeliydiler.

Comte demokrasiye karşıydı. Tek dereceli seçimle egemenlik devredilmesi kaçınılması gereken bir eylem veya ihtilaldi.

Cauchy

Fransız matematikçisi Augustin Louis Cauchy (1789 – 1857) 1857'de öldü.

1814 yılında, karmaşık fonksiyonlar kuramını geliştirdi. Bugün, Cauchy teoremi adıyla bilinen teoremi ifade ederek ispatladı. Entegraller ve bunların hesaplama yöntemleri Cauchy tarafından ortaya kondu.

1815 yılında, Fermat'ın bir teoreminin ispatını verdi. 1816 yılında sıvılar üzerinde dalgaların yayılmasının kuramı ile Akademi ödülünü aldı. Geliştirdiği ve yaptığı çalışmaları öğrenmek için Avrupa'nın her yanından matematikçiler Cauchy'i dinlemeye geliyordu. 1816 yılında Akademiye başkan seçildi.

1816 yılından itibaren cebir ve mekanik dersleri vermeye başladı.

1830 devriminden sonra bağlılık andını kabul etmediği için görevinden ayrıldı. Torino'ya giderek kendisi için açılan matematik kürsüsünde çalışmaya başladı.

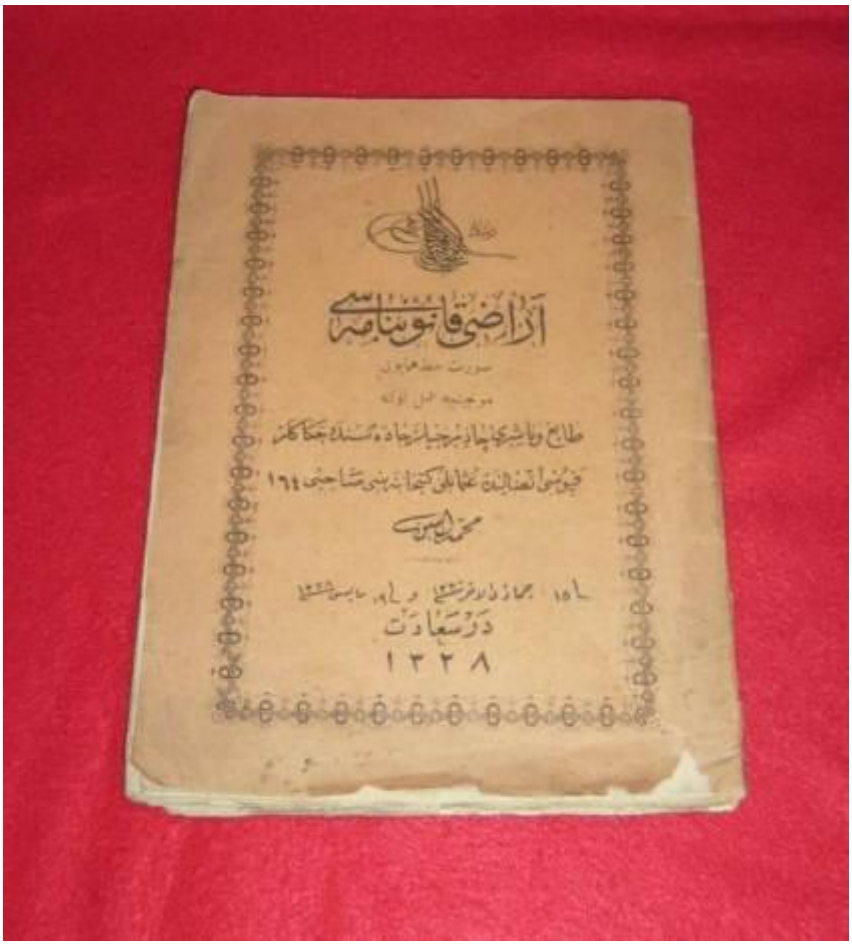
1838'de Paris'e döndü. Paris Fen Fakültesi matematiksel gökbilim profesörlüğüne atandı ve 1852 yılına dek bu görevine devam etti. Cauchy, matematiğin bütün bölümleriyle ilgilendi.

Cauchy her şeyden önce, karmaşık fonksiyonlar kuramının yaratıcısıdır. Eğrisel entegrali tanımladı, bunun temel özelliklerini kanıtladı ve kalanlar hesabını ortaya attı. Fonksiyonların serilere açılımını ve karmaşık diferansiyel ya da analitiklik kavramlarını inceledi. Yerine koyma hesabı, determinantlar ve matrisler kuramı, gruplar ve cebirsel genişlemeler kuramının oluşturulması gibi yaptığı cebir çalışmaları tarihe geçti. Cauchy mekanik alanında esneklik kuramının matematikle ilgili yönünü düzenledi. Gökbilim hesaplarını kolaylaştırdı ve hatalar kuramını geliştirdi.

Fonksiyonlar kuramında da çok yenilikleri olan Cauchy, Cauchy - Riemann denklemleri, Cauchy teoremi, Cauchy integral formülü ve Cauchy esas değeri buluşları ve diğer buluşlarıyla çok önemli bir yere sahip olmuştur.

Cauchy, Katolik ve Bourbon yanlısı bir kralcıydı. Cizvit teşkilat ve öğretisine yakın olduğu bilinirdi.

Arazi Kanunnamesi, 1858

Arazi kanunnamesi

Osmanlı İmparatorluğunda 1858 yılında " Arazi Kanunnamesi " yayınlandı. Klasik arazi rejimi çoktan beri dağılmıştı. Arazi kanunnamesi ile yeni arazi hukukunu düzenlemek, tarımda özel girişimi teşvik etmek amaçlanmıştı. Osmanlı bu kanunname ile özel mülkiyeti tanımıştır. Bu dönemde devlete ait olan topraklar özel şahısların eline geçmiş, miri arazi sistemi gündemden çıkmış, yerine özel mülk ikame olmuştur.

Bu dönemde devlete ait olan topraklar özel şahısların eline geçmiş, miri arazi sistemi gündemden çıkmış, yerine özel mülk ikame olmuştur.

Tütün, pamuk ve dut (ipekböcekçiliği) gibi özel ekinler teşvik edildi, parasız tohum ve fideler dağıtıldı. Tarım topraklarının mülkiyeti ve miras konularında yenilikler getirdi. Mülklerin saptanma ve sayım işlemleri başlarken, kadastro kuruldu. Bataklıklar kurutulmaya ve yeni tarıma kazandırılan yerlere ulaşım imkanı getirilmeye başlandı.

Arazi mülkiyetinin el değiştirmesi ve miras kanunundaki değişiklikler, doğal olarak kırsal kesimdeki aile yapısını da parçalamaya başladı. Miras hukukunda kız çocuklara erkek

çocuklar gibi eşit pay verilmişti. Bu çok önemli bir gelişmeydi. Ama biliyoruz ki bu örflere aykırı olan kanun, 2000'li yıllara geldiğimizde, hala tam uygulanabilmiş değildi.

XIX. yüzyılda Osmanlılarda kırsal alandan büyük kentlere göç de başlamıştı. Bu eskiden olduğu gibi bekarların kentlere çalışmaya gelmesi değildi. Aileler İstanbul, Selanik, Beyrut gibi kentlere yerleşmeye geliyorlardı. İstanbul, surlar çıvarında ve haliçte ilk gecekondulaşma başladı.

Osmanlı İmparatorluğunda 1840 yılında kabul edilmiş olan Ceza kanunu, 1851 yılında tekrar gözden geçirilmişti. 1858 yılında, bu yasa yerine Fransa'dan alınan Ceza yasası kondu.

Osmanlı devlet adamlarına borç almak çok sevimli gelmişti. 1858'de yeniden borç aldılar.

Taşrada yapılan reformlar ayan gibi eşraf gibi güç gruplarını sindirdi. Bu gruplar ortadan kalkmadılar ama hükümet ile uyum içine girdiler. Babıali Taşrayı daha iyi kontrol edebilmek için eyalet sınırlarını daralttı. Bu yeni birimlere vilayet dedi. Vilayetlerin geliri ve nüfusu eyaletlere göre azdı. Dolayısı ile kontrolü kolaylaşıyordu. Bu valilerinde sancaklar ve kazalar üzerinde daha etkin denetim kurmasını kolaylaştırmıştı. Ayrıca üretim ve ulaşım değiştikçe, vilayet merkezleri de ona uygun değiştirildiler.

Devlet topraklarının şahıs arazilerine dönüşmesinde, liberal baskı ve Avrupa devletlerinin baskısı da önemli rol oynamış olmalıdır. Bundan sonra Osmanlı imparatorluğunda yaşanacak olan tüm felaketlerde toprakların şahıs arazilerine dönüşmesinin de ihmal edilemeyecek etkisi bulunacaktır. Bu adım çok uzun süredir ve bazı mercilerde hala ileri bir hamle kabul edilir. Halbuki bizce Tanzimat – Islahat döneminin en geri adımlarından biridir.

Osmanlı İmparatorluğundaki Bazı Gelişmeler, Devlet Standartlaşmaya Çalışıyor

Cevri Kalfa Mektebi

1858'de İstanbul'da ilk kız rüştiye mektebi açıldı (Cevri Kalfa Mektebi).

Girit'te Yunan adalarından ayrılmamak isteyen bir başkaldırı başladı. Buna karşı İngilizler mücadele ettiler (1858 – 1862).

Karadağ'da da isyan vardı. Paris anlaşmasında bağımsızlık alamayan Karadağ ayaklanmıştı. Osmanlı bunu çok sert bir şekilde bastırdı. Avrupa büyük devletlerinin müdahale etti. 8 Kasım 1858'de Karadağ özerk oldu ve özerklik uluslar arası bir komisyonun denetimine verildi.

Eflak ve Boğdan'da tekrarlanan seçimleri birlikçiler kazandılar. Avrupa Romanya'nın ayrı prenslikler halinde ama müştereken yönetilmesini kabul etti.

Osmanlı imparatorluğunda yaşayan Müslümanlar, devlet Müslüman olduğundan ve öyle yetiştirildiklerinden kendilerini diğer din mensupları karşısında üstün olarak görüyor, hissediyorlardı. Zaten Osmanlı imparatorluğu, kendinden önceki Müslüman devletlerden aldığı miras ile diğer din mensuplarını arka plana itmiş, Müslümanlara önem vermişti. Hele çok tanrılı din mensuplarının yaşama hakkı bile yoktu.

Sonra önce Tanzimat Fermanı, sonra da Islahat Fermanı ile Müslümanlar ve gayri Müslimler eşit sayılmış, devlet herkesin devleti olmuştu. Pek çok Müslüman bunu anlamıyor ve içine sindiremiyordu.

Diğer yandan da Azınlıklar genellikle ticaretle zenginleşiyorlardı. Müslümanlar bu azınlığın yanında çalışır olmuştu. Azınlıklar Avrupa devletlerinin etkisi ile etraflarına hor bakmaya başlamışlardı. Ayrıca gayri Müslimler içinde gittikçe yükselen eğitim seviyesi de onlara giderek bir üstünlük hissi veriyordu.

Cidde'de haç mevsimi sırasında hacılar, tahrikler sonucu Hıristiyanlara saldırdılar. Fransız ve İngiliz konsolosları araya girmek istediler ama öldürüldüler (15 Temmuz 1858).

Bir Fransız-İngiliz filosu kentin önüne geldi, Cidde topa tutuldu. Kışkırtıcı denen 10 kişi idam edildi.

Tanzimat bürokrasisi terfi ve rütbelerde standart bir kural ve sınılama getirmişti. İlmiye, askeriye ve kalemiye (mülkiye) rütbeleri yatay ve dikey olarak muadilleştirildi. Böylece merkezi hazine açısından maaş ve kadrolar belirli hale geldi. Ama daha bir barem kanunu çıkarılamamıştı.

Standartlaşma sadece rütbelerde değildi. Bürokratik dil de standarta doğru yol alıyordu. Daha önce Osmanlı üst kademe katipleri, kendilerine mahsus bir uslup bile kullanırlardı. Bütün ülkelerde ve bu sırada Osmanlılarda da yazı ve üslup yüzyıllar içinde giderek sadeleşmiştir.

Tanzimat öncesi orta ve küçük bürokratlar, merkezde olsun, eyaletlerde olsun, büyük bürokratların yanında, onların gelir kaynakları ile geçimlerini sağlayan ve o görevlilerin istihdam ettiği bir kapıkuluydu. Tanzimat memuru ise kayıt altına alınıp, istihdam edilen, terfi, tayin ve cezalandırılması belli kurallara bağlanmış, hiyerarşik yapıda yerine yerleştirilmiş bir kişiydi. Ancak uzun bir süre yüksek bürokratlar yanlarında kendi kapıkulları ile gezmeyi bırakamadılar.

Tanzimat öncesi birkaç yüksek bürokrat dışında memurların ofisi yoktu. Çoğu zaman yüksek bürokratların (sadrazam, şeyhülislam, yeniçeri ağası gibi…) kendi yalı veya konakları aynı zamanda devletin ofisiydi. Tanzimat'tan sonra ise merkezde ve eyaletlerde devlet hizmetleri devlet binalarındaki ofislerde yerine getirilmeye başlandı. XIX. yüzyılda okul, hükümet konağı, mahkeme, karakol gibi binalar ortaya çıkmıştı.

Hükümet ofislerinde şube bazında düzenli bir kayıt ve dosyalama başladı. Ayrıca Devlet Arşivi kuruldu. Arşiv demek devlet hafızası demekti.

Tanzimat döneminde tebaa hala devlet karşısında çekingendi. Ama gittikçe tebaa ile devletin ilişkisi artıyordu.

1858'in Bazı Olayları

Fransızlar Danang'ı zapt ediyor

İrlanda ile Kanada arasında çekilmek üzere 3.650 Km'lik bir denizaltı telgraf kablosu hazırlandı. Kablo döşeme işi üç defa başarısızlıkla sonuçlandı. Sonunda Ağustos 1858'de gerçekleşti. Kraliçe Victoria, ABD Başkanı Buchanan'a bu hat üzerinden mesaj yolladı. Mesaj 17 saat 40 dakikada gidebilmişti. Cevap 6 gün sonra gelebildi. 1866'da kablo garantiye alınacaktı.

Minnesota 32. ABD devleti oldu.

Tientsin anlaşması ile İkinci Afyon Savaşı bitti.

ABD ve Japonya Harris anlaşmasını imzaladılar.

Charles Rigault de Genouilly komutasındaki Fransız savaş gemileri, Vietnam'da Da Nang'ı bombalayıp, ele geçirdi.

İngiliz yazar Caroline Cornwallis (d. 1786), besteci Anton Diabelli (d. 1781), Alman besteci Julius Reubke (d. 1834), Fransız mimar Auguste de Montferrand (d. 1786), Japonyada 13. Şogun Tokugawa Iesada (d. 1824), Sosyal reormcu Robert Owen (d. 1771), Jeolojist Joseph Marie Elisabeth Durocher (d. 1817), botanikçi Karl Ludwig Philipp Zeyher (d. 1799), Koca Mustafa Reşid Paşa (d. 1800), 1858 yılında öldüler.

Britanya Hindistan’ı

Hindistan’da Babur İmparatoru II. Bahadır Şah tahtan indirildi.

1848’den beri Hindistan’daki isyana Doğu Hint Şirketinin Hindistan asıllı askerleri de katılmıştı. 1858’de Doğu Hint Şirketi, İngiltere krallığına ilhak edildi. “ Hindistan’ın daha iyi yönetilmesine ilişkin kanun “ adında bir kanun çıkarılmıştı. Britanya Hindistan’ ya da Hindistan İmparatorluğu (İngilizce British Raj) 1858'den 1947'ye kadar Birleşik Krallığın Hindistan kolonisine verdiği addı. Hindistan, Pakistan ve Bangladeş ülkelerini kapsıyordu. Yöneticisi İngiliz Kraliyet ailesi idi. Başkenti Kalküta (1858–1912) ve Yeni Delhi (1912–1947) oldu. Resmi dili olan Hindustani, bir Hindu dili değildi. Hindustani bir Hindu-Urdu diliydi. Para birimi olarak " British Indian Rupee " (Britanya Hint Rupisi) kullanıldı.

Genel Vali, İngiliz hükümetini temsil ediyordu. Yani kral vekiliydi. Şirketin yerini ise, Hindistan işlerine bakan ve parlamentoya karşı sorumlu olan bir müsteşar almıştı. 1877’e gelindiğinde ise Kraliçe aynı zamanda Hindistan İmparatoriçesi ilan edilecekti.

Hindistan başında bir otokrat bulunmayan otokrasiydi. Bir yanda mutlakiyet yönetiminin mahsurları vardı, onun yanında devlet memurlarının yetkisizliği bulunuyordu. Buna bir de yöneticilerin kötü ve sakıncalı kişilikleri eklenince ortaya iyice garabet bir durum çıkıyordu. Şikayetçi olan bir Hintlinin başvuracağı bir iktidar yoktu. Hintli kendini ifade edebilmek için ya İngiltere’de beyannameler dağıtacak veya avam kamarasında bir soru sorulmasını sağlayacaktı. Hindistan uzaktaydı, keyfi yönetiliyordu, acı çekiyordu.

Robert Owen

1858 yılında Robert Owen (1771 – 1858) öldü. Galli bir sosyalist ve reformcuydu.

Robert Owen, 10 yaşındayken, bir kumaşçı dükkanına çırak olarak girdi ve Manchester'a yerleşti. Keskin zekası nedeniyle Manchester'da hızlıca yükseldi, 19 yaşındayken bir pamuk işleme fabrikasına yönetici oldu. Bu sektörde birçok yeniliğe imza attı. 1794 yılında, Manchester'daki, Chorlton Twist Company isimli bir firmada ortak ve müdür oldu. İş hayatında geçirdiği günler, gelecekte, fikirlerine büyük katkıda bulunacaktı. Şimdiden işçilerle olan yakın ilişkileri ve onlara verdiği önem, onu diğer yöneticilerden ayrılıyordu.

Glasgow'a yaptığı bir seyahatte değirmenleri olan bir kapitalistin kızına aşık oldu. Glasgow'a taşındı ve evlendi. Kayınpederinin “ New Lanark “ değirmenlerini de kendi firmasına satın aldırmıştı. Değirmenlerin yöneticisi olan Owen, işçilerin durumlarını düzeltmek için çeşitli geliştirmeler yaptı.

1813 yılında " A New View of Society, or Essays on the Principle of the Formation of the Human Character " isimli ilk eserinin ilk parçalarını yayımlanmaya başladı. Owen hiçbir zaman dindar birisi olmamıştı ve kendince geliştirdiği bir insan fikri vardı. Ona göre insan karakteri, çevre faktörlerin sonucu olarak ortaya çıkıyordu. Bu çevre faktörlerini kişi belirleyemez veya kontrol edemezdi. Aslında bu fikirler kişisel sayılmazdı, bu tür ilkeler çok uzun yıllardır felsefenin içinde yer almıştı, yine de Owen bu fikirlerini hayatı boyu çok farklı konulara uygulayarak, yeni sonuçlar elde etmiştir.

New Lanark'daki çalışmaları Avrupa çapında ilgi görmeye başlamıştı. Fabrika işletmeciliğinde sosyalizm fikirlerini, işbirliğini arttırıcı yönüyle işlemeye başladı. En başından beri onu farklı kılan ve uyguladığı, " işçilerine eğitim sunmayı " daha da geliştirerek devam ettirdi.

1819'da çıkarılan " Factory Act " (Fabrika Kanunu) onu hiç tatmin etmedi. Avrupa'nın ve İngiltere'nin önemli siyaset adamlarıyla görüştü. Fikirlerini yaymaya çalışıyordu. İş sektöründeki ortaya attığı yenilikler etrafında ona saygı duyan büyük bir kitlenin oluşmasına neden olmuştu. New Lanark örnek bir işletme olarak geçiyor, sıklıkla birçok farklı iş kolundan ve görevden lider insanlar tarafından ziyaret ediliyordu.

New Lanark'ta yarattığı komünel sistemi yaymak için uğraşmaya başladı. Ona göre, fakirliğe ve işçi sorunlarına tek çözüm, sosyalist reformlardan geçiyordu. Ayrıca ziraat alanında kooperatifçiliğin kurulması için de çaba sarf ediyordu. İşletmecilik üzerine yaptığı planlar, belki de insan sever yanları yüzünden büyük bir ilgiyle karşılandı. Bir sosyal reformist olarak yolu açılmış gibiydi. Ancak işe din karışınca bu gidişat değişti. Londra'da düzenlenen büyük bir mitingde her türlü dine ve dinsel forma olan karşıtlığını ve nefretini açıkça deklare edince, toplumun ona bakış açısı değişti. Çoğunluğu muhafazakar olan halkın gözündeki popülaritesi azaldı. Elit çevrelerde de ona olan ilgi de azaldı. Yine de bunlar Owen'ın fikirlerini ve özgüvenini olumsuz etkilemedi, o hala gittiği yola sonsuz bir inanç besliyor, kendine ve fikirlerine fazlasıyla güveniyordu.

Komünel işletmecilik fikirlerini Amerika'da, New Harmony - Indiana'da gerçekleştirebilme şansı edindi. İki yıllık bir denemeden sonra işler yolunda gitmedi ve sonlandırıldı. Bu sıralarda sıkı taraftarı ve öğrencisi Abram Combe de benzer bir proje almış ve sonuç yine hüsran olmuştu.

1828'de, ortaklarıyla arasında uzunca bir süredir devam eden çekişme ve gerilim yüzünden New Lanark ile olan tüm bağlarını koparttı. Amerika'dan Londra'ya döndüğünde sosyalist fikirlerinin kampanyasına kaldığı yerden devam etti. Sonraki yıllarda devam ettiği seküler ve sosyalist kampanya özellikle işçi kesiminden ilgi gördü. Bu sıralarda bazı komünel işletme ve yapılanma denemelerinde yer aldı. Bu denemelerden sadece bir tanesi bir süre başarı sağlayabildi.

Owen'ın önemli bir yere sahip olduğu sosyalist akımlar sayesinde 1830'larda İngiltere'deki ilk işçi sendikaları ve ticaret odaları kurulmaya başladı. Daha küçük yaşlardan beri din fikrine ve dini inanışlara karşıydı. Ancak hayatının sonlarına doğru büyük bir spiritualizm taraftarı oldu.

17 Kasım 1858 yılında, Newtown'da ölmüştür.

Şeyh Şamil İsyanı Bitiyor, 1859

Şeyh Şamil silah bırakıyor

Şeyh Şamil 25 yıldır Ruslarla boğuşuyordu. Dost ülkelerden ve özellikle Osmanlı devletinden gelen yardımlar kesilince, Şeyh Şamil'in gücü tükendi. 1859'un Eylül'ünde 70 bin kişilik Rus ordusuna, yanında birkaç yüz kişi kalıncaya kadar direndi. Sonra, savaşı sürdürmesinin intihardan farksız olduğunu anlayarak Çarlık yetkilileriyle görüşmeler yaptı. Silah bırakma sağlanmıştı.

1859 yılında Süleymaniye'de Şeyh Mehmet, Çerkez Hüseyin Daim Paşa, Abdülmecit'i ve Tanzimat devlet adamlarından bazılarını Şeriat adına öldürmek üzere gizli bir örgüt kurdular. Bunlar hem Islahat Fermanına ve hem de israfa karşı çıkıyorlardı. Ancak örgüt daha harekete geçemeden ihbar sonucu yakalanarak, üyeleri Kuleli'ye hapsedildiler. Mahkeme Şeyhi ve3 3 elebaşını idama mahkum etti. Abdülmecit cezalarını müebbet hapse çevirdi.

Osmanlılarda Fenelon'un Telemaque'ı tercüme edildi.

Osmanlı yöneticisi yetiştirmek üzere Mülkiye Mektebi kuruldu.

Romanya’nın Birleşmesi, 1859

Alexandra Couza

Eflak ve Boğdan’da yapılan yapılan seçimlerde iki prensliğin başına aynı kişi getirildi. Bu Albay Alexandra Couza idi. İki prensliğin birleşmesine sadece Osmanlı değil Avusturya imparatorluğu da karşıydı. Osmanlı Avusturya’nın desteği ile fiili duruma karşı çıktı.

1856 Paris anlaşması güya “ Şark Meselesini “ kesin bir çözüme ulaştıracaktı. Ne gezer. Osmanlı imparatorluğu toprak bütünlüğü Avrupa Devletlerince güvence altına alınmıştı (saygıya bağlanmıştı). Kapitalizm sözünü tutar mıydı? Zaten bu anlaşmayı imzalayan Avrupa devletleri çoktan kendi aralarında çözülme sürecine girmişlerdi.

Romanya’nın birleşmesini Fransa imparatoru III. Napolyon istiyordu. Romanya’yı bir Latin devleti olarak kabul edip, birliğini destekliyor ve bu konuda Fransa fiilen çalışıyordu. Aynı şekilde Napolyon İtalya’nın birliğini için de elinden geleni yapıyordu.

Romanya hızla birleşmeye doğru gidiyordu. Bu ise tarihte ilk defa oluyordu. Şimdiye kadar Romanya en az iki devlet halinde yaşamıştı.

Süveyş Kanalı, 1859

Süveyş Kanalı

Süveyş Kanalı inşaatına 25 Nisan 1859 tarihinde başlandı. Kazma işinin yapılacağı bölge çöl olduğundan çok güçlükler vardı. Kazma işi 11 sene devam etti. Önce 6 metre derinliğinde bir servis kanalı kazıldı. Böylece Mavnalarla lüzumlu malzemenin taşınması kolaylaştı. Bu yardımcı kanaldan halk da istifade etti. Böylece Nil ile İsmailliye arasında suyolu irtibatı temin ediliyordu.

Süveyş Kanalı inşaatında, teknik problemler ortaya çıktı. Üstelik bir arada çalışan İngilizler ve Fransızlar birbirlerinin niyetinden şüpheli olduğundan politik güçlükler oluştu. En büyük sorun finansman problemiydi. 130 milyon Fransız altını tahmin edilen harcamalar (41.860.00 dolar), 287 milyon Fransız altınına (92.414.000 dolar) ulaştı. 10 sene devam eden çalışmalarda 20 bin işçi çalıştırıldı.

Süveyş şirketinin hatırı sayılır sayıda hissesi Mehmet Sait Paşa'ya bırakılmıştı. O da 20.000 Fellahın toprağını kamulaştırdı.

İngiltere Hindistan yolunun Fransız denetimine girebilme olasılığından rahatsızdı. Süveyş hakkındaki kararın Babıali tarafından onaylanmadığını ileri sürerek faaliyetleri protesto etti.

Süveyş'in yapımındaki engeller sadece politik değildi. Elemeği bulmada sorunlar yaşanıyordu. Tifüs ve kolera gibi sari hastalıklar geldi.

İkinci İtalyan Bağımsızlık Savaşı, 1859

Solferino Harbi

1859 yılında Fransa ile anlaşan Sardunya kralı Avusturya'ya savaş ilan etti. Bu İkinci İtalya Bağımsızlık Savaşıydı. 30 Mayıs'ta Palestro'da, Haziranda Magenta, sonra Solferino'da Fransız Sardunya ordusu Avusturya'yı yendi ve Milano'yu aldı.

Alman devletleri Fransa'yı barışa zorladılar. Fransa ile Avusturya ateşkes ilan etti. Başkenti Milano olan Lombardiya krallığı Fransa'ya bırakıldı. Fransa daha sonra bu krallığı Sardunya'ya devretti.

Ateşkesten sonra İtalya'nın kuzeyinde ihtilaller alevlendi. Toskana ve Modena dükleri, kendi halkları tarafından esir edildiler. Modena ile Parma Sardunya kralı Viktor Emmanuel'i topraklarına çağırdılar. İhtilallerden çekinen III. Napolyon, Emmanuel'i kuvvetlerini bu devletlerden geri çekmeye zorladı.

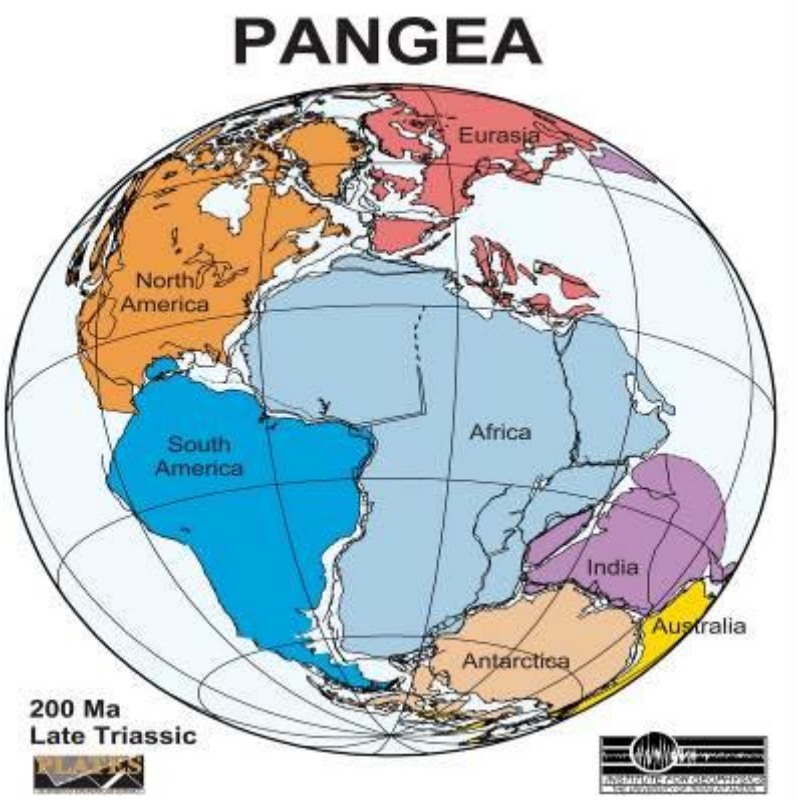
1859'da İtalya'da alınan yenilgiler yüzünden oluşan bunalım, Franz Joseph'i yeni bir Anayasa hazırlamak zorunda bıraktı. Ancak bu denemeler, bunalımın 1867'ye değin sürmesine neden oldu. Bu arada Bismarck'ın başında olduğu Prusya Krallığı hızlı yükselişe geçmişti.

Bu savaşın maliyeti 1,5 milyar altın franktı.

1859'da İtalya Avusturya savaşları sırasında Yunanistan Avusturya'yı destekledi. Bu Yunan kralının prestijinin Batıda daha da azalmasına neden oldu.

Savaş, Kasım ayında, Zürich Anlaşması ile sonlandı.

Güney Amerika ve Afrika Bitişikti

Pangea

Prusyalı doğa bilimci ve kaşif Friedrich Wilhelm Heinrich Alexander Freiherr von Humboldt, (1769 –1859) öldü. Prusyalı bakan, filozof ve dilbilimci Wilhelm von Humboldt'un küçük kardeşiydi. Humboldt'un botanik coğrafya üzerine yaptığı çalışmalar biyocoğrafya dalının temelini oluşturmuştur.

1799 ile 1804 yılları arasında Güney ve Orta Amerika'ya gitti. Keşif gezileri sonucunda kıtayı bilimsel açıdan betimleyen ilk bilim adamı oldu. 21 yıl boyunca yaptığı gezilerdeki bulgularını devasa bir eserde topladı. Atlantik Okyanusu'nun iki kıyısında yer alan kara parçalarının (özellikle Güney Amerika ve Afrika'nın) bir zamanlar birleşik olduğunu ilk öne süren kişiydi. Hayatının son dönemlerinde yazdığı Kozmos adlı eserinde dünya üzerine bilgi toplayan çeşitli bilim dallarını birleştirmeye çalışmıştı.

ABD'li yazar, denemeci, biyografi yazarı ve tarihçi Washington Irving (1783 –1859) öldü. Kısa hikayeleri ile tanındı. Irving'in tarihsel çalışmaları George Washington, Oliver Goldsmith ve Muhammed biyografileri yanı sıra Kristof Kolomb, Elhamra ve Endülüs gibi XV. yüzyıl İspanyası ile ilgili eserleri kapsar. Irving ayrıca 1842, 1846 yılları arasında Birleşik Devletlerin İspanya büyükelçisi olarak görev yaptı.

İngiltere'de 1819'da The Sketch Book of Geoffrey Crayon yayımlanmasıyla Irving uluslararası bir şöhret kazandı. Bundan sonra düzenli bir şekilde yayım yapmaya devam etti.

Daima başarılıydı. 76 yaşındayken, ölümünden sekiz ay önce, beş bölümlük George Washington adlı biyografisini tamamladı.

Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası ilk en iyi satan yazarıdır. Irving daima yazarlığı savunmuş ve Amerikalı yazarları telif ihlallerine karşı koruyan daha güçlü yasaları desteklemişti.

Fransız düşünür, yazar ve politikacı Alexis de Tocqueville (1805 – 1859) öldü. “ Amerika’da Demokrasi “ adlı kitabıyla büyük ün yapmıştı. 1849’da Louis Napolyon’un kabinesinde dış işleri bakanlığı yaptı. 1852’deki Napolyon’un hükümet darbesinden sonra siyasi hayatı bırakmıştı. 1857’de “ Eski Rejim ve İhtilal “ adlı eserini yayınladı. Bu Fransız İhtilali üzerine yapılan bilimsel bir incelemeydi.

Marx 1859’da yayınladığı kitapla “ Tarihsel Maddeciliği “ iyice tanımlamış oluyordu. Bir toplumun herhangi bir andaki bütün siyasal, hukuki, dinsel yapısı, toplumun ekonomik düzeninin bir sonucuydu. Marx üretim sistemlerini dörde ayırmıştı: Asya tipi, Köleci toplum, feodal toplum ve burjuva dönemi. Her dönem kendinden sonra gelen dönemi içinde yeşerttikten sonra, kuvvetlenen yeni dönem güçleri eski dönem güçleri ile çetin sosyal savaşlar verirlerdi. Bu buhranlardan bir sonraki dönem yeşerirdi.

Charles Dickens “ İki Kentin Hikayesi “ adlı eserini yayınladı.

Zırhlı Savaş Gemileri, 1859

La Gloire, 1859

Obüsler ortaya çıkınca tahtadan yapılmış teknelerin sonu gelmişti. 1859 yılında Fransa, ilk zırhlı fırkateyni denize indirdi. Bu gemi İngilizlerin denizdeki üstünlüğü için büyük bir tehditti.

Britanya hemen zırhlı savaş gemisi yapımına başladı. Kısa sürede üstünlüğü tekrar eline aldı. Armstrong ise gemileri kulalarla donatmaya başlamıştı.

Zırhlı gemilerin yapımı, obüslerin denizlerdeki hakimiyetini kısa sürdürmüştü.

Bu sırada ilk torpil ve denizaltı denemeleri de görülmeye başlandı.

1859'un Bazı Gelişmeleri

Artık dünya haritaları vardı ve yaygındı. Ama bu haritalarda hala bilinmeyen çok yer vardı. Afrika'nın büyük bir bölümü, Asya'nın yüksek kısımları, Amazonlar, çöller hala Avrupalılar tarafından iyice bilinmiyordu.

Avusturya çöllerinde, Büyük Sahra'da, Kongo'da dolaşmak için sadece maceraperest olmak yetmiyordu. Çok dayanıklı ve özel bir kişiliğe de sahip olmak gerekiyordu. Zenci tacirliği sürdüğünden, köleciler dışarıdan gelen gezginleri kendileri ve ticaretleri için bir tehlike olarak görerek kabileleri ve şefleri gelen gezginlere karşı kışkırtıyorlardı. Keşfedilen yerlerde hile vardır, tuzak vardır, bin bir tehlike vardır.

Tüm zorluklara ve verilen pek çok kayıba karşı keşifler sürüyordu. Nijerya sahiline ve Çad'a ulaşılmıştı. Ekvator bölgesinde pek çok yere gidilmişti.

1859'da Titusville'de Albay Drake petrol sondajı yapıldı. Peşinden Amerikayı bir petrol tutkusu saracaktı.

Bu yıl Gaston Planté akümülatörü buldu.

Oregon, ABD'nin 33'cü devleti oldu.

Fransız kuvvetleri Vietnam'da Saygon'u işgal ettiler.

İsveç ve Norveç kralı Oscar I'den sonra tahta Charles XV çıktı.

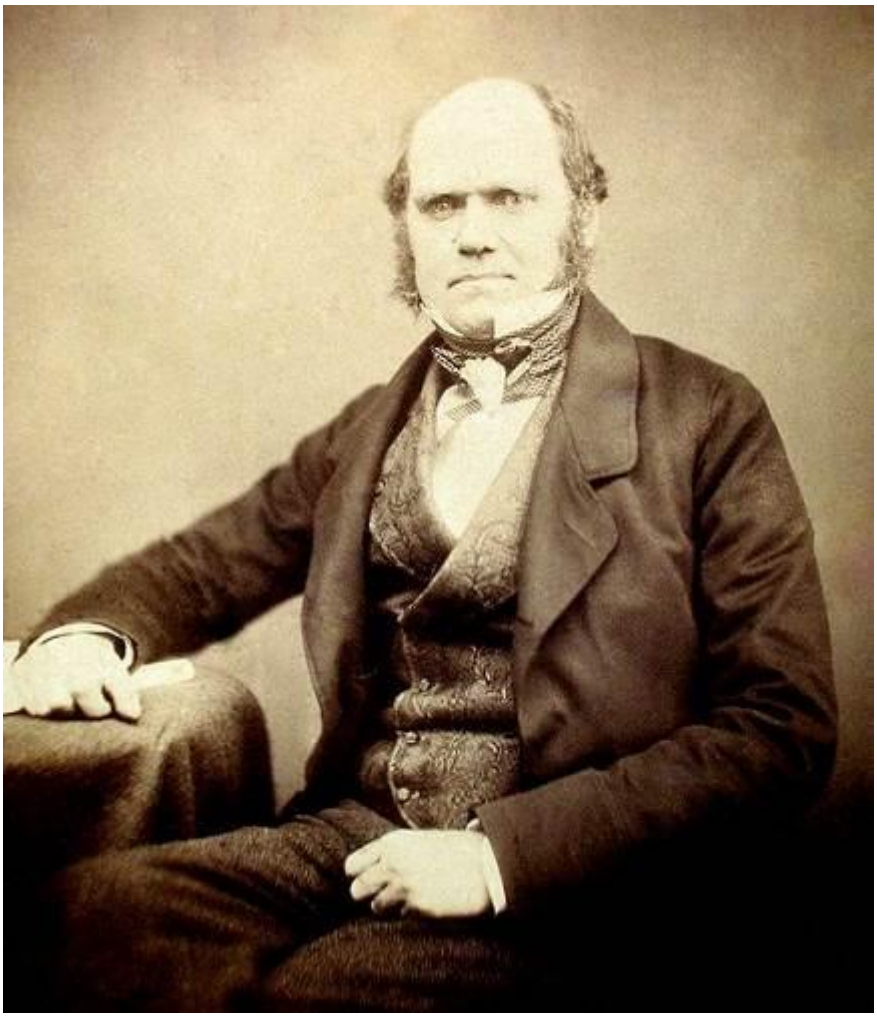
Kuzey yarımkürede bilinen en büyük Güneş Patlaması1859 oldu. Patlama gündüz çıplak gözle görülebildi. Telgraf haberleşmesi sekteye uğradı.

Timor adası Portekiz ile Hollanda arasında bölündü.

Bernhard Riemann, Riemann hypothesini formülleştirdi.

İngiliz tarihci Henry Hallam (d. 1777), Fransız tarihçi Alexis de Tocqueville (d. 1805), Alman doğa bilimcive coğrafyacı Alexander von Humboldt (d. 1769),Avusturyalı Diplomat Klemens Wenzel von Metternich (d. 1773), Britanyalı mühendis Isambard Kingdom Brunel (d. 1806), Alman coğrayacı Carl Ritter (d. 1779), Alman yazar ve yayıncı Karl Baedeker (d. 1801), İngiliz İnşaat nühendisi Robert Stephenson (d. 1803), Alman viyolinist ve besteci Louis Spohr (d. 1784), Amerikalı yazar Washington Irving (d. 1783), İngiliz yazar Thomas de Quincey (d. 1785), Alman çocuk kitabı yazarı Wilhelm Grimm (d. 1786) 1859 yılında öldüler.

Doğal Seçilim

Darwin doğal seçilim teorisini beklediğinden erken yayımlamak zorunda kalmıştı.
1856 başlarında Darwin, yumurta ve tohumların deniz suyunu aşıp canlı türlerini okyanus ötesine taşıyıp taşıyamayacağını inceliyordu. Arkadaşı Hooker canlıların değişmezliğine olan inancını sorgulamaya başlamıştı ama Darwin ve Hooker'ın ortak arkadaşı Thomas Henry Huxley evrim fikrine şiddetle karşı çıkıyordu. Lyell ise Darwin'in fikirlerini ilgiyle takip ediyor, ama sonuçlarını göremiyordu. Lyell, Borneo'da çalışmakta olan doğa bilimci Alfred Russell Wallace'ın yazdığı bir makaleyi okuduğunda, Darwin'in fikirleriyle benzerlikler gördü ve Darwin'e bir makale yazması için baskı yapmaya başladı. Darwin Wallace'ı bir tehdit olarak görmediyse de bir makale yazmaya başladı. Makaleye ayrıntı üzerine ayrıntı eklemeye başlayınca, makaleyi Doğal Seçilim başlıklı uzun bir kitaba dönüştürmeye karar verdi. Kitap için Wallace dahil pek çok meslektaşıyla yazışıyordu. Aralık 1857'de Wallace insanın kökenine değinip değinmeyeceğini sorduğunda, ona " önyargılarla çevrili bu konudan " uzak duracağını söyledi.

Haziran 1858'de Darwin kitabını henüz yarılamışken Wallace'dan bir makale aldı. Wallace bu makalede Darwin'in yıllardır kafasında sakladığı doğal seçilim fikrini anlatıyordu. Oldukça

morali bozulan Darwin, makaleyi arkadaşları Lyell ve Hooker'a yolladı ve Wallace'ın seçeceği herhangi bir dergide yayımlanmasını rica etti. Darwin'in doğal seçilim fikrini Wallace'dan çok daha önce düşündüğünü ve uzun süredir bu konuda ayrıntılı araştırmalar yaptığını bilen arkadaşları, Darwin ve Wallace'ın makalelerinin 1 Temmuz 1858'de Linneaus Cemiyeti'nde (Linneaean Society) ortak bir sunumda okunmasına karar verdiler. Darwin, kızıl hummadan hayatını kaybeden küçük oğlunun cenazesi sebebiyle bu sunuma katılamadı.

Teori Linneaus Cemiyeti'nde pek ses getirmedi. Darwin sonradan Dublin'li bir profesörden duyduğu tek bir yorumu hatırlayacaktı: " Teoride yeni olan her şey yanlış, doğru olan her şey ise eski." Bunun üzerine Darwin, tüm enerjisini kitabını bitirmeye verdi. “ On the Origin of Species by Means of Natural Selection veya The Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life “ (Doğal Seçilim ile Türlerin Kökeni veya Hayat Mücadelesinde Ayrıcalıklı Irkların Korunumu Üzerine) 22 Kasım 1859'da ilk defa kitapçılara dağıtıldı. Kısa sürede büyük popülerlik kazanan ve ilk baskısı tükenen kitap (1250 adet), doğal seçilim fikrini ayrıntılı gözlemlere ve dikkatli mantıksal çıkarımlara dayanarak savunuyor, bazı olası itirazlara da önceden cevap veriyordu. Kitapta insan evrimine doğrudan değinilmiyor, sadece teorinin " insanın kökeni ve tarihine de ışık tutabileceği " söyleniyordu. Giriş kısmında yazdığı bir cümle, Darwin'in teorisini basitçe özetliyordu.

Her canlı türü, yaşaması mümkün olandan daha fazla birey doğurduğundan ve bunun sonucu olarak sık sık tekerrür eden bir hayatta kalma savaşı mevcut olduğundan, yaşamın karmaşık ve zaman zaman değişen koşullarında kendisine fayda sağlayacak herhangi bir değişikliğe sahip olan her canlı, hayatta kalmada daha yüksek şansa sahip olacak ve doğal olarak seçilecektir. Kuvvetli kalıtım prensibi sayesinde, seçilen her cins kendi yeni ve değişik formunu yayma eğiliminde olacaktır.

Darwin'in kitabı çok büyük bir ilgiyle karşılandı ve geniş çaplı bir tartışma başlattı. Darwin, kitabının yarattığı tartışmaları yakından takip ediyor, kitap hakkında yayımlanan eleştirileri, yorumları ve karikatürleri özenle kesip saklıyordu. Kitapta doğrudan yer almayan " insanın hayvandan geldiği " iddiası, eleştirilerin ana hedefiydi.

İngiltere Kilisesi'ne bağlı nüfuzlu bilim adamları, ki bunlara Darwin'in eski öğretmenleri Adam Sedgwick ve John Henslow da dahildi, açıkça kitaba karşı tavır aldılarsa da, pek çok genç doğa bilimci kitaba olumlu tepki verdi. 1860'da yedi Anglikan teolog tarafından yayımlanan “ Essays and Reviews “ (Deneme ve Eleştiriler) adlı kitap, Darwin'in teorisini desteklediği için kiliseden büyük tepki aldı.

Türlerin Kökeni üzerine en meşhur tartışma, Haziran 1860'da British Association for the Advancement of Science'ın Oxford'daki toplantısında yaşandı. Oxford piskoposu Samuel Wilberforce Darwin'in kitabını küçümseyen bir konuşma yapınca, karşısında Darwin'in arkadaşları Joseph Hooker ve Thomas Huxley'i buldu. Huxley Darwin'i o kadar katı bir biçimde savunuyordu ki, o günden sonra kendisine " Darwin'in buldogu " lakabı takıldı. Bu tartışmayla ilgili sıkça anlatılan bir hikayeye göre, Wilberforce Huxley'e " maymunluğunuz büyükanne tarafından mı geliyor büyükbaba tarafından mı? " diye sorunca Huxley, " birikimini önyargı ve yalanlara hizmet etmek için kullanan kültürlü bir insan olmaktansa maymundan gelmeyi tercih edeceğini " söyledi.

Darwin hastalığı sebebiyle bizzat katılamadığı bu tartışmaları basından takip ediyor, yazışmalar aracılığıyla kendisine daha çok destekçi bulmaya çalışıyordu. Darwin'i kararlı bir biçimde savunan Thomas Huxley, Charles Lyell ve Joseph Hooker, Richard Owen

önderliğindeki muhalif grubu bastırmayı başarınca, 1864'te Darwin'e Kraliyet Cemiyeti'nin Copley Madalyası verildi.

Kısa zamanda pek çok baskı yapan ve pek çok dile çevrilen Türlerin Kökeni, bilimsel konulara yeni yeni merak duymaya başlayan Avrupa orta sınıfının en çok okuduğu bilimsel kitaplardan biri oldu, zamanının sosyal akımlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkiledi ve popüler kültürün önemli bir parçası haline geldi.

Alfred Russel Wallace

Alfred Russel Wallace (1823 –1913), Britanyalı doğa bilimci, coğrafyacı, antropolog ve biyologdur.

Charles Darwin ile aynı zamanlarda evrim kuramı konusunda çalışmıştır. Darwin, dinsel ve muhafazakar çevrelerden tepki çekeceğini düşünerek çalışmalarını ölümünden sonra yayınlanmak üzere rafa kaldırmışken, benzer bir çalışma hazırlayan Wallace'dan 1858 yılında aldığı bir mektup çalışmalarını yayımlaması için ona cesaret vermiştir.

Darwin ile Wallace evrim teorisi ve doğal seçilim üzerine beraberce bir tez yazıp yayımlamışlardır.

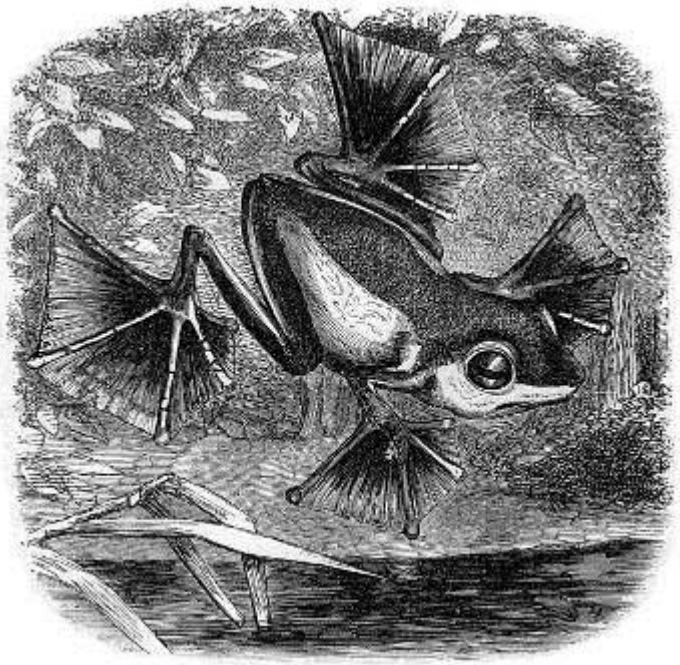
Wallace ruhun varlığına inanıyordu. Allah'ın doğayı evrimi kullanarak yarattığını iddia etti. Bu nedenle, sonraları, Darwin'le görüş ayrılığına düştü. İnsanın zihinsel faaliyetlerinin doğal seleksiyon ve benzeri mekanizmalarla açıklanamayacağını öne sürüyordu. İnsanın vücut yapısının doğal seçme sonucu oluştuğunu öne sürmekle birlikte, zihinsel gücün gelişmesinde Darwin'den farklı olarak doğal seçmenin dışında biyolojik olmayan etkenlerin rol oynadığını savunmuştu.

Britanya Galler'de Usk-Monmouthshire da dokuz çocuklu bir ailenin sekizinci çocuğu olarak doğdu. Hertford'da bir dilbilgisi okulunu bitirdi.

1840–1843 yılları arasında harita - kadastrocu ağabeyinin yanında çalıştı.

1844 yılında bir süre Leicester'de bir okulda görev yaptı, 1845 yılında ağabeyi William'ın ölümü ile tekrar harita - kadastro işine geri döndü.

1848 yılında Leicester'den tanıştığı doğa bilimci Henry Walter Bates ile Amazon yağmur ormanlarından örnekler toplamak üzere Brezilya'ya gitti. Türlerin kökenlerini araştırma fikri kafasında bu gezi sırasında şekillendi. 1852 yılında İngiltere'ye geri döndü.

Wallace'ın uçan kurbağası (The Malay Archipelago)

1854-1862 yılları arasında araştırmalar yapmak ve örnekler toplamak üzere Malay takımadalarında bulundu. Burada yaptığı çalışmaları 1869 yılında yayımlanan Malay Takımadaları adlı eserinde topladı.

ABD’de Sancılı, 1860

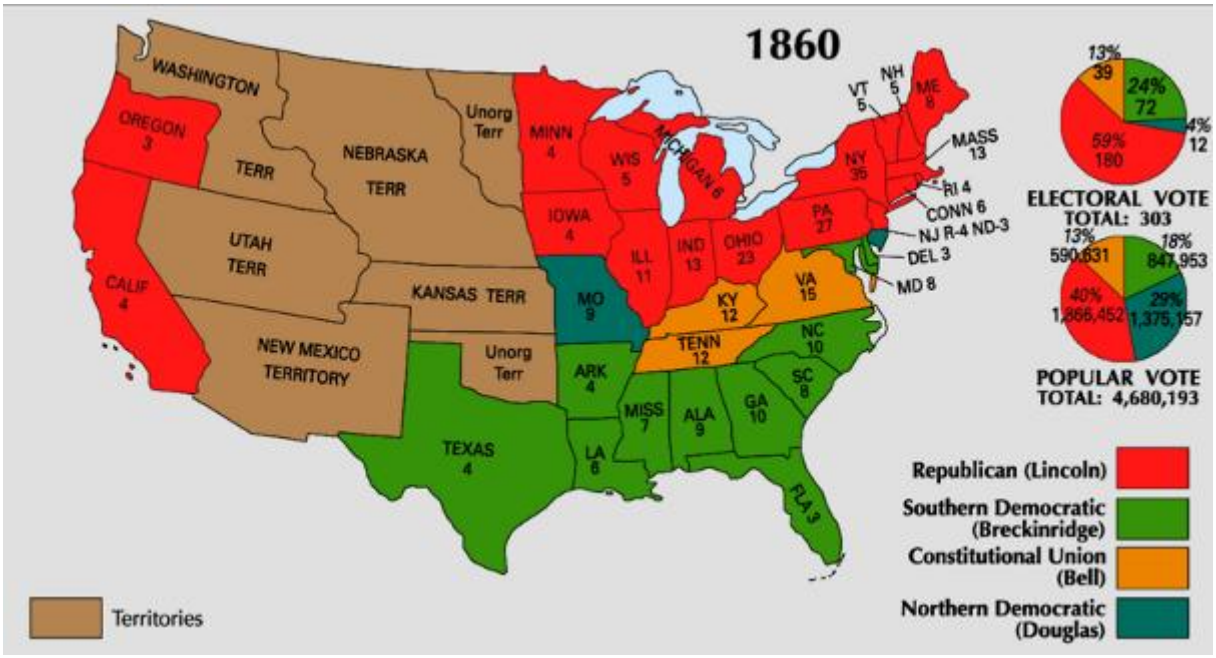
Köleye uygulanmış kırbaç cezası

ABD’de Kuzey eyaletleri nüfus olarak ve ekonomik olarak önüne geçilemez bir şekilde ilerliyordu. Kuzey ile Güney arasındaki denge bozulmuştu. Güney eyaletleri şaşkın, kızgın ve kendilerini ikinci plana itilmiş hissediyorlardı. Güven ortamı kalmamıştı.

1860’da ABD yeni başkanını seçmeğe çalışıyordu. Esas konu ise ülke bütünlüğünün korunup, korunmayacağıydı. Cumhuriyet partinin başkan adaylığını, hiç beklenmeyen biri, Abraham Lincoln kazandı. Daha önce 2 defa Senato seçimlerini kaybetmişti. Lincoln köleliğe karşıydı ve başkan seçildi.

Başkana karşı olan güney eyaletleri baş kaldırıp, birlikten ayrılma tehdidinde bulundular. Lincoln bölünmeye hep karşı çıkarak, bunu hiç istememişti.

20 Aralık 1860’da Güney Carolina birlikten ayrıldığını ilan etti. Onu peş peşe Mississippi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana ve Texas gibi 10 köleci eyalet izledi. Lincoln, ayrılmayı durdurmak için köleci eyaletlerin kölelerini muhafaza edebileceğinden bahsetti. Ama artık çok geçti.

Abraham Lincoln, ABD bağımsızlık savaşından sonra yetişen yeni nesildendi. 1809'da Kentucky'de doğdu. Küçük bir çocukken Indiana ve Illinois götürüldü. Bir süre çetin Indiana ormanlarının ücra bir yerindeki bir kulübede yaşadı. Annesi ona ufak yaşta okuma öğretmişti. O da durmadan kitap okuyordu. 17 yaşlarında atletik bir gençti. Güreş yapıp, koşuyordu.

Önce bir dükkanda çalıştı. Sonra ortak olarak bir dükkan açtı. Bu işte çok borçlandı. Borçlarını 15 – 20 yılda ancak ödeyebildi.

1834'de 20 yaşında iken, Illinois'de temsilciler meclisine seçildi. Bu sırada Illinois'de köle tartışma ve olayları büyüyordu. Kölecilerin başını senatör Douglas çekiyordu. Lincoln senelerce sözlü ve yazı yazarak Douglas ile mücadele etti. Sonunda kazanan Lincoln oldu. Douglas ve Lincoln arasındaki mücadelenin en şiddetlisi Başkanlık seçimleri sırasında gerçekleşmişti.

Güney devletleri temsilcileri, Alabama devletinde Montgomery kentinde toplanıp, Jefferson Davis'i başkan seçerek " Amerikan Konfedere Devlerini " ilan ettiler. Çıkardıkları Anayasa'da Zenci Köleliğinin devamı vardı. Bu devlet aslında Meksika ve Batıyı da ilhak ederek, Panamaya kadar yayılan bir köle devleti kurmak hayalini kuruyordu.

Savaş birkaç bin kişilik ordularla başlamıştı. Ama bundan sonra ordular sürekli büyüyecekti. Sonuna doğru Federal Hükümetin ordusu milyonu aşmıştı.

Bu sırada Amerika'da 50.000 Km demiryolu vardı. Avrupa demiryolu toplamı da bu çıvardaydı. Dünyanın geri kalanında ise 15.000 Km demiryolu vardı. Amerikan iç savaşı ile demiryolu, buharlı gemi, telgraf aynı döneme rastlamıştı. ABD'yi yaratan önce nehir gemisi, sonra demiryolu oldu. Bunlar olmasaydı Nüfusun Batıya doğru akışı böyle olamazdı. ABD önce nehir kıyılarında, sonra da demiryolu yanında yerleşmiş ve şekillenmiştir.

Şimdi de Lübnan, 1860

Osmanlı imparatorluğunun Batı ile bağlantılar kurmasında, Lübnan'daki Maruniler ve Filistin ve Lübnan'daki Melkit dediğimiz Katolik inançtaki Araplar çok önemli rol oynamışlardır. Bunların Matbaaları dışarıdaydı. Ama gelenler sadece İncil ve dua kitapları değildi. Arap tarihiyle, Arap medeniyetiyle ilgili eserler de çıkıyordu. Zaten Arap Hıristiyanları, menşeleri, dilleri ve medeniyetleri bakımından Müslüman Araplarla derin bir çatışma içinde değillerdi. Arap tarihinin ne olduğunu, İslam devrindeki Arap fütuhatını, İslamiyet'in Arapça yorumunu yapanlar Georgi Zeydan, Butrus gibi önemli Hıristiyan münevverlerdi. Bunlar yeni bir ekol kurmuşlardır. Beyrut, İskenderiye ve Filistin gibi merkezler de ortaya çıkmıştı.

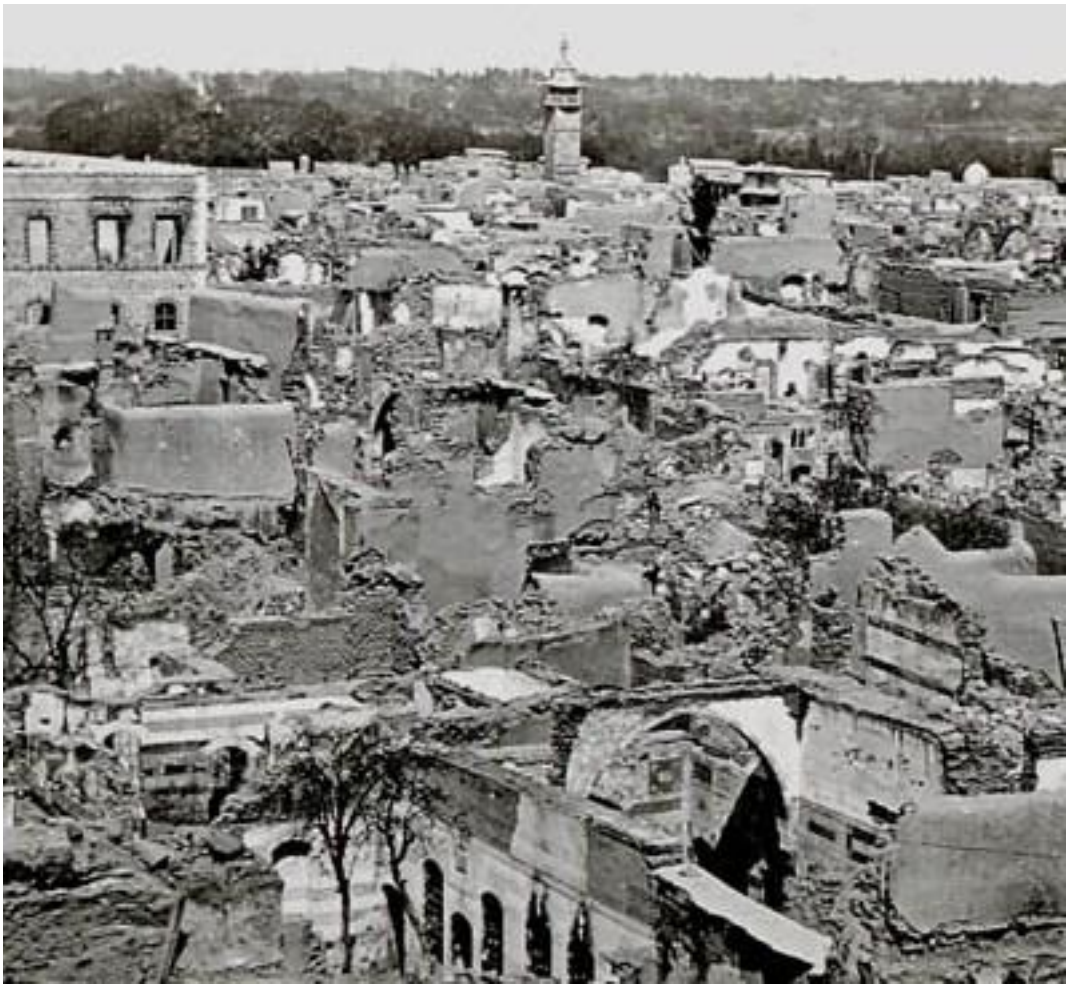
1845 – 46 Lübnan'da kurulan barış, aksak topal yürütülmeye çalışılıyordu. Fransa bir yanda, İngiltere diğer yanda cemaatleri iteleyip, fiştikleyip duruyorlardı. Maruniler özerklik istediler. Dürziler ve Maruniler arasında diğer Hıristiyan ve Müslümanların da karıştığı kitlesel kıyımlar başladı. Pek çok köy yakılıp, yıkıldı. Ölü sayısı 6 ila 10 bin arasındaydı. Kiliseler, okullar ve manastırlar tahrip edildi. Çatışmalar Beyrut'a da sıçradı.

Temmuz'da Şam'ı intikam ateşi sardı. Amerikan ve Hollanda konsolosları dahil, çoğu Hıristiyan 20.000 kişi öldürüldü. Şam valisi ve Arabistan Müşiri Ahmet Paşa (İlk kurmay subaylardan ve Kırım savaşı başarılı subaylarından) konağına kapandı ve olaylara müdahale etmedi. Ahmet Paşa olayların çıkacağını tahmin edip, önceden takviye istemiş ama derdini merkeze dinletememişti. Ahmet paşa neden konağına kapanmıştı? Kuvvetlerimi yetersizdi yoksa Hıristiyanlara gözdağı verilmesinden yanamıydı?

Buna karşı Şam'da ikamet eden Cezayir kahramanı Emir Abdülkadir, Fransız konsolosu dahil 1500 Hıristiyan'ın hayatını kurtardı.

İşe Batı karıştı. Beyrut'a filo gitti. Karaya asker çıkarıldı. Karaya Fransız askerleri çıkmıştı. Peşinden İstanbul'da, İngiltere, Fransa, Prusya, Avusturya, İtalya ve Rusya'nın katıldığı uluslararası bir konferans düzenlendi. Aslında konferans Fransa'nın Ortadoğu siyasetine paralel gelişiyordu (Eylül).

Osmanlı devleti, Lübnan'da olup biten karşısında, zevahiri kurtarmaya kararlıydı. Hariciye nazırı Fuat Paşa Temmuz ayında 3.000 askerle Lübnan'a gitti. Hıristiyanlara 75 milyon kuruş (750.000 altın) dağıtıldı. Asayişten sorumlu olanlara büyük şiddet uygulandı. Divanı Harp toplandı, 185 kişi idama mahkum edildi. Bunlar arasında Ahmet Paşa ve olayları bastırmayan diğer subaylar da vardı. Fuat Paşa Lübnan'da bir buçuk yıl kalıp, olayları önledi.

Şam'ın Hıristiyan mahallesi yıkımı, 1860 1

Bu sonuçlarla Fransızlara Lübnan'da yapacak iş kalmamıştı. Ama onlar yine de asker çıkardılar.

Bulgar Kilisesi

Ücra Bulgar köylerinde, Helen unsurun uğramadığı kiliselerde, cahil papazların din dili Bulgarcaydı. Bulgar milli hareketi, kiliselerine özerklik istediği zaman en başta buna karşı çıkan sırf Fener değildi. Fener'i korumayı bir iş edinen, politika olarak takip eden, Rusya da onların tarafını tuttu. Ne var ki, gururu incinen ve ümitsizliğe kapılan, Ortodoks Bulgarlar, bu sefer Katolik Kilisesi'ne meylettiler. Roma, doğu Katolikleri için ayrı bir statü tanıyordu, kilise dili resmi dil olacaktı. Ermeni Katoliklerde, Süryani Katoliklerde, Kopt Katoliklerde, Ukrayna Katolik Kilisesinde ve şimdi de Bulgarlarda ve Makedonlarda dini uygulama kendi dillerinde oluyordu, olacaktı. Hatta ruhanileri de yerel rahipler ve halk seçecekti. Katolik Kilisesi, Roma da bunu tasdik edecekti. Bulgar Katolik Kilisesi de ortaya çıktıktan ve taraftar çekmeye başladıktan sonra, 1860'larda, Rusya hatasını anlamış, Fener'e karşı Bulgar kilisesinin özerkliğini desteklemiştir. Böylece Rus-Türk savaşından evvel, Bulgar otonom kilisesi hayata geçmiştir.

1860 yılında Bulgar temsilcileri Babıali'ye bağımsız bir kilise için müracaat ettiler. İstekleri Fener Rum Patrikliğinin de arzusu ile reddedildi. Bunun üzerine bazı Bulgar Milliyetçileri Papaya Bulgar Katolik kilisesi için müracaat ettiler. Ancak Katoliklik Bulgaristan'da taraftar bulamıyordu. Aynı şekilde misyoner faaliyetlerine rağmen Protestanlık da rağbet görmemişti. Bulgar Katolik hareketi Fransa'dan ilgi istiyordu. Halbuki III. Napolyon bu olayla hiç ilgilenmedi.

Yine de Bulgar Katoliklerinin hareketleri yankı yapıyordu. Rusya Bağımsız Ortodoks Bulgar kilisesi meselesine olumlu yaklaşmaya başladı.

Osmanlı Kredi Bulmakta Zorlanıyor, 1860

Kaime

Osmanlılar Avrupa'dan tekrar borç aldılar. Bu alınan borçlar savaş, isyan, saray masrafları, maaş ödemeleri gibi harcamalara gidiyordu. Bu borçlar yatırıma dönüşseydi, belki bu denli problem haline gelmeyebilirdi. Ama para hovardaca kullanılıyordu. Bu sırada borç almanın şartları da ağırlaşıyordu. Devlet belli ki iflasa doğru gidiyordu.

Bu sırada ağır koşullara sahip Osmanlı tahvillerini satın alan Avrupalı rantiyeler iyi para kazanıyorlardı.

Devlet hazinesi bom boştu. 1826'dan beri devlet müsadere yapamıyordu. Yeterli vergi özellikle iltizam sistemi nedeniyle alınamıyordu. Gümrük ve benzeri gelirler kapitülasyonlar nedeniyle kesilmişti.

1860'a gelindiğinde Osmanlı devletinin dış itibarı iyice dibe vurmuştu. Yeni borç bulmanın şartları çok ağırlaşmıştı. Sonunda Babaili bir Fransız iş adamından 400 milyon Frank borç buldu. %6 faiz ve ihraç fiyatı %53,75 olacaktı. Yani devlet 400 milyon Frank borçlanırken eline 215 milyon Frank geçecekti.

Bu koşullarda bile çok az tahvil satılabilindi. Devlet tekrar 1858 yılında bıraktığı kağıt para (kaime) basma işine geri döndü. Aslında kaime işi Osmanlı imparatorluğunda çok tutmuyordu. Burjuvalar ve onların yaptığı ticaret gelişmemişti. Para bir değişim aracından çok, bir kıymet saklama aracı olarak kullanılıyordu. Kaimelerin kıymetli maden karşılığı azaldıkça ve taklitleri çoğaldıkça, kısa sürede, gözden düşüp, pul olup, yok oluyorlardı.

1860’da Diğer Osmanlı Olayları

Muhacirler

Osmanlı devleti akan muhacirler için “ Muhacirler Komisyonu “ kurdu. Bundan sonra muhacirlerin karşılanıp, yerleştirilmesi daha düzenli hale geldi. Muhacirleri kabul etme siyaseti devlet için çok yararlı sonuçlar verecekti. Gelen muhacirler içinde en önemlileri belki Kırım Tatarlarının göçüydü. 1854 ile 1876 arasında 300 bin kişi Kırım’dan göç edecekti.

Osmanlı kıyılarına bir dizi fener yapımı başladı. Bu işi bir Fransız firması üstlenmişti.

Karadağ Piskopos-prensi Danilo öldü. İktidara yeğeni Nikola Petroviç getirildi. Bunun sonunda Karadağ yeniden karıştı. Şimdi Hersek’te Slav milliyetçiliği de ayaklanmış, başı çekiyordu. Osmanlı şiddetle müdahale etti. Ancak araya tekrar Avrupa girdi. Avrupa statükoyu korumaya çalışıyordu.

1860 yılında Çapanzade Agah Efendi “ Tercümanı Ahval “ gazetesini çıkarmaya başladı. Bu ilk Osmanlı bağımsız gazetesiydi. Gazete yazarları arasında Şinasi de vardı.

Demiryolu

Bu sırada Amerika'da 50.000 Km demiryolu vardı. Avrupa demiryolu toplamı da bu çıvardaydı. Dünyanın geri kalanında ise 15.000 Km demiryolu vardı. Demiryolu yapımı sermayeye karlı gelmişti. Bazen yapımı devlet üsleniyordu ama gideren özel sektör parasını demiryoluna yatırmaya başlamıştı. Bu sermaye hareketi de dev şirketler ve iş yerleri doğurdu. Demiryolu demek, demir çelik sanayi, buhar makineleri demekti. Demiryolları doğal olarak sanatı ve mimariyi de etkiledi.

Demiryolunun sağlam zemin ihtiyacı, çinko klorür emdirilmiş meşe ağacından traversler ile sağlanıyordu. Demiryolu, travers, demir köprüler gibi kendi ilave sanayi ve işini yaratıyordu.

Dağları aşmak zordu. Lokomotifin gücü yokuş yukarı çıkmaya çoğu zaman yetmiyordu. Tünel açma tekniği de daha yeteri kadar ilerleyememişti. Delme makinelerinde elmas kullanılınca ve galeriler odunla değil, dökme demir dayanaklarla kuvvetlendirilince, havalandırma sorunu makinelerle çözülünce tünel açmak biraz daha imkan dahiline girecekti. İlk büyük tünel çalışması Cenis tünelinde başladı.

1860'dan önce Belçika ve Almanya hariç hiçbir yerde bir ağ gibi ülkeleri saran demir yolu şebekesi yoktu. Bundan sonra Fransa'da birbiri ile bağlantılı bir ağ oluşturdu. Tüm Kuzey Batı Avrupa birbirine bağlanmıştı. Bu ağda İspanya ve İtalya yoktu. Kuzey İtalya Alplerde açılmış olan tünellerle bu Kuzey ağına bağlanmıştı. Bir yol da Avusturya ve Tuna yanından Balkanlara uzanıyordu. Bu yol İstanbul'a varacaktı.

Batı dünyasında değerli madenler çok bollaşmıştı. Kaliforniya, Mont-Morgan, Klondyke, Kimberley, Witwatersrand yeni kıymetli maden kaynaklarıydı. Bu zenginlikler artık İspanyol ve Portekizlilerin elinde değil Anglosaksonların elindeydi.

Altın üretimini çok eskilerde 1 kabul edersek, XVIII. Yüzyılın sonunda 45 olmuştu. 1860'da 1. 000'e çıktı. 1914 ise 2.800 varacaktı. Aynı şekilde gümüş de çok miktarda dolaşıma giriyordu. 1850 yılına kadar 140 milyon kilo olan gümüş rezervine, 1851 – 1870 yılları arasında 21 milyon Kg daha eklendi.

1860'ın Bazı Gelişmeleri

Giuseppe Garibaldi

Buhara Hanlığında Nasr Allah'ın yerine Muzafferüddin tahta geçti (1860 – 1885). Muzafferüddin Rusya'ya bağımlı olmayı kabul etti.

1860'da fikir değiştiren III. Napolyon, Toskana, Modena, Bolonya ve Parma'nın Sardunya'ya katılmaları için plebisit yapmalarına müsaade etti.

Yine 1860 yılında Guiseppe Garibaldi yönetiminde ve Piedmont ile Britanya tarafından finanse edilen, gönüllülerden oluşmuş bir ordu İki Sicilya Krallığını ele geçiriyordu (I Mille).

Giuseppe Garibaldi, İkinci İtalyan Bağımsızlık Savaşı sırasında Sicilya'da Napoli ordusunu yendi. Sonra Milazzo muharebesini kazandı. Ekim ayında Volturno muhaberesinde, İki Sicilya Krallığı muharebeyi kaybetti.

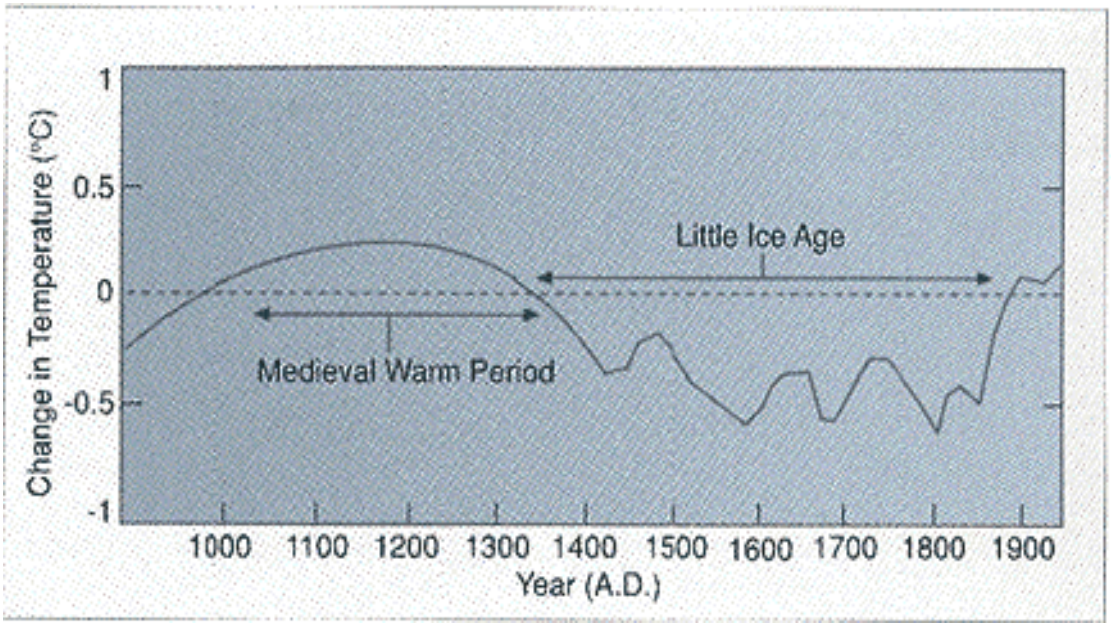
Avustralya'daki koyun varlığı hızla büyüyordu. 1860 yılında 20 milyon baş hayvan vardı.

Seylan'da ortaya çıkan bir mantar türü Arap kahvesi yapraklarına yerleşerek, büyük zarara sebep oldu. 20 yıl tüm Hint okyanusu çevresini dolaştı. Sonunda da Afrika'nın merkezine gidip, yerleşti.

İspanya-Fas Savaşında Tétouan muharebesinde İspanyollar zafer kazandılar.

Māoriler topraklarını Britanyalılara satmayı reddedince Birinci Taranaki Savaşı, New Zealand Waitara başladı.

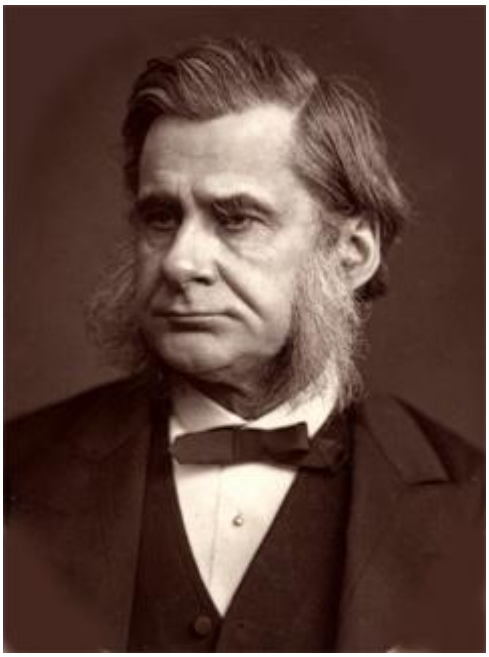
Küçük Buz Çağı artık bitiyordu. Yaklaşık 400 yıl sürmüştü. XIX. sonlarına doğru ılıman bir iklim başlıyordu.

Çin Rusya'ya Mançurya'nın bazı bölgelerini terk edince, Ruslar Vladivostok kentini kurdular.

Macar matematikçi János Bolyai (d. 1802), İskoç astronom Thomas Brisbane (d. 1773), Alman çellocu ve besteci Justus Johann Friedrich Dotzauer (d. 1783), Britanyalı yazar Anna Jameson, İngiliz mimar Sir Charles Barry (d. 1795), Amerikalı kaşif Charles Goodyear (d. 1800), Alman filozof Arthur Schopenhauer (d. 1788), Çinli ressam Dai Xi (d. 1801) 1860 yılında öldüler.

Owen ve Huxley

Huxley

Richard Owen (1804 – 1892) İngiliz biolojist, anatomist ve paleontologtu. Dinazor kelimesi onun tarafından literatüre kazandırılmıştır. Charles Darwin'in doğal ayıklama yoluyla evrim teorisine karşı çıkmıştı.

1881'de Londra'daki Britanya Müzesinin (Doğa Tarihi) kurulmasında önemli rol oynamıştı. Owen başkalarının buluşlarını kendine mal etmekten (İntihal) ceza alarak, Kraliyet Birliği Zooloji Konsilinden çıkarıldı.

Hücre'nin yapısı ve rolü üzerinde bir tartışma başlamıştı. Bununla, insan ve insansılar üzerindeki tartışma da, birbiri içine giriyordu. Darwin'in buluşlarına karşı kilise ve genel olarak tüm dini yapılar şiddetle direniyorlardı.

Huxley (1825 – 1895) insan ve insansılar arasındaki ilişki başı çekiyordu. Piskopos Samuel Wilberforce, Huxley'i aşağılamak amacıyla ataları arasında hiç maymun olup olmadığını sormuştu. Huxley, atasının bir maymun olmasını, zeki ve kültürlü, ama bu zekayı ciddi bir bilimsel tartışmayı gülünçleştirmek için kullanan bir adam olmasına yeğlediğini söyledi. Bu tartışma, Darwin'in kuramının duyulmasını sağladığı gibi, bilimin ilahiyattan bağımsız olarak ele alınmasının başlangıcını simgelemeye başladı.

Huxley, yaptığı buluş ve çalışmalarla dünya çapında ün kazandı. İçinde Rusya, İtalya, Yeni Zelanda, ABD, Avusturya, Belçika'nın da bulunduğu pek çok ülkedeki 53 bilim derneğince çeşitli unvan ve ödüllerle onurlandırıldı. Bilimsel gelişme için etkin biçimde çalışması, düşünce ve uygulama alanlarında ilerlemeye yaptığı katkıyla, dönemin en büyük bilim adamlarından biri olarak görüldü. Kendinden sonraki kuşakları derinden etkileyen bir bilim adamıydı.

Tientsin Anlaşması

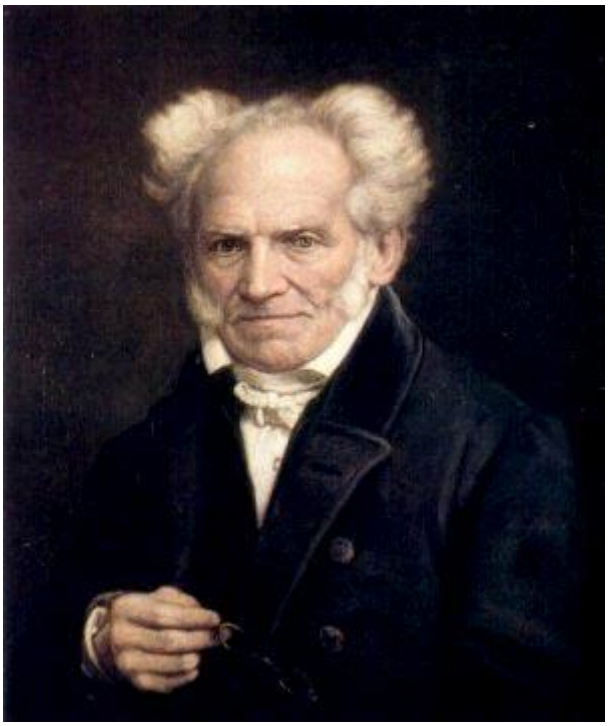
Tientsin Anlaşması İmzası -

Çin'de Taiping isyancıları güç kazanmaya çalışıyorlardı. Şanghay'ı alarak yeniden güç kazanma girişimi (1860), ABD'li serüvenci Frederick Townsend Ward'un, ardından İngiliz subay Charles George Gordon'un (Gordon Paşa) komuta ettiği, Batı silahlarıyla donatılmış Çinli paralı askerlerce engellendi. Öte yandan Konfüçyüsçülük karşıtı radikal düşünceleri nedeniyle Taipiniglere yakınlık duymayan yerel toprak sahipleri, Zeng Guafon'a (Tsen Kuo-fan) kuvvetlerine daha fazla sayıda katılıyorlardı.

Bu sırada bir yandan da İngiltere-Fransa ile Çin Mançu arasındaki savaş devam ediyordu. 20.000 kişilik bir ordu Tientsin'de karaya çıkarak Pekin üzerine yürüdü. İmparator kaçtı ve bir daha geri dönmedi.

Çin ile İngiltere-Fransa arasında yeni bir Tientsin anlaşması yapıldı. Afyon ticaretine müsaade edilecekti. Avrupalı tüccarlara başka limanlar da açılacaktı. Honkong karşısındaki arazi Avrupalılara terk edilecekti. Çin'de bir İngiliz maslahatgüzarlığı açılacaktı. Yang-tsi'de seyrüsefer serbest oluyordu. İngilizler Çin topraklarını satın alabileceklerdi. İngilizler kendi mahkemelerinde yargılanacaklardı. Misyonerlerin seyahatine ve yerleşmesine kısıtlama gelmeyecekti. Çin harp tazminatı ödeyecekti.

Schopenhauer

Alman bir filozof, yazar ve eğitmen olan, aynı zamanda Immanuel Kant'ın en çok değer verdiği öğrencisi olan Arthur Schopenhauer (1788 – 1860) 1860 yılında öldü. Schopenhauer, Alman felsefe dünyasındaki ilklerdendir. Dünyanın anlaşılmaz, akılsız prensipler üzerine kurulu olduğunu söylüyordu.

Etrafta olup biten her şey iradenin bir sonucuydu. Bu irade " var olma isteği " idi.

Schopenhauer, ben ilk ve son ile uğraşamam diyordu. Ben ancak deney ve gözlemle bu dünyanın gerçeğini bulabilirim. İlk ve son bu dünyanın dışındadır. Bütün olup bitenler " var olma isteğinden " geliyor ki ben de bunu buluyorum.

Vücudum var olma isteğinden doğdu. İri dişler parçalama isteğinin, çevik bacaklar kaçma isteğinin, büyük göz bebekleri karanlıkta görme isteğinin, uzun gagalar sürüngenlerle beslenme isteğinin ürünüdür. İstek ne yönde olursa, var olma da o yönde olur. Ben böyle isem evren de böyledir. O da isteğin (iradenin) sonucudur.

Kişi nasıl kendi dışındaki şeyleri anlıyorsa, kendini de bir obje olarak ele alıp anlar. Kendini bir kuşu, bir ağacı, bir başka insanı gördüğü gibi görür, görebilir. Böylece kişinin kendi, tüm objektifleşen alemin ve evrenin gerçeğini de verir. Benim yapım gözlemlediğim her şeyin yapısıdır. Evren, benden başka bir şey olamaz.

Öyleyse, bütün objeler aynı var olma isteğin, iradenin ürünüdür. Temel akıl değil, iradedir. Düşünce, irade sonucunun bir gösterisidir. Evren öz olarak bir iradeden çıkmıştır. Bu yaşama isteğidir.

Ölüm ise bir görünüşten başka bir şey değildir. Gerçekte ölüm yoktur, yaşamak vardır. Ölüm yaşamak içindir. Ölümü, doğumu önemsediğimiz için önemseriz. Ölüm de, doğum da yaşamanın birer görüntüsüdür. Yaşamak arzusu bitmez. Ne türlü görünürse görünsün yaşam sürer gider. Ölüm bireysel olarak çok önemli görülse de insanlık için insanlığın yaşam iradesi için gereklidir. Sonsuzluk süreklidir. Bunun da bize yetmesi gerekir. Her şey görüntüsü ne olursa olsun, bu sürekliliğin içindedir.

Abdülaziz Osmanlı Tahtında, 1861

Sultan Abdülaziz

Eflak ve Boğdan'ın tek bir meclisi oldu.

Haziran ayında Osmanlı padişahı Abdülmecit veremden öldü. Öldüğünde 38 yaşında çok gençti. Fiziki olarak güzel bir kişiydi. Abdülmecit batı kültürünü bilen değerli bir sultandı. Fransızca bilen ilk padişahtı. Batı Klasik müziğini Türk Müziğine tercih ederdi. Baloya giden ilk padişah olmuştu. İyi ata binerdi. Çocuklarının iyi bir eğitim almasına çalışmıştı.

Ancak halk tarafından pek sevilmemişti. Dini taassup içinde baskılanan halk, yenilik hareketlerini sevmiyordu. Tüm reformlar Müslüman din adamlarının açık ve gizli karalaması ile karşı karşıya kalıyorlardı.

Abdülmecit'in yerine Abdülaziz (1861 -1876) geçti. Abdülmecit'in kardeşiydi. II. Mahmut ile Pertevniyal Sultanın oğullarıydı. Çok iyi bir eğitimi yoktu. Ancak çok güçlü ve iri yarıydı. 31 yaşında padişah olmuştu.

Abdülmecit'in israfı, aşırı kadın ve belki genel olarak seks düşkünlüğü, ayyaşlığı, batıcılığından şikayetçi olanlar yeni padişahta bunların olmayacağını hayal ediyorlardı.

Başlangıçta Abdülaziz çok kadınlı yaşamın karşısındaydı. Ama sonraları Saray'daki kadın ve harem ağaları sayısı 2500'ü geçti. Yine Abdülaziz ile oğlancılık aldı başını gitti.

İsrafta da Abdülaziz Abdülmecit'i aratmadı. Özellikle donanma kurma hevesi yeni bir gider kapısıydı. Batıcı bir padişahtı. Abisinden esas farkı içkiye düşkün olmamasıydı.

Kırım savaşından sonra Anadolu'nun maden yatakları Avrupalıların çok ilgisini çekmişti. Kömür, bakır, demir, gümüş, krom, zımpara, boraks kapışılıyordu. 1861'de Babıali bir kanunla verilmiş ayrıcalıkları 10 yılla sınırladı. Ayrıca maden imtiyazlıları kazançlarının dörtte birini devlete vereceklerdi.

Bu geldiğimiz tarihte bile Osmanlı imparatorluğu çok fazla yeteneği olan bir devletti. Tarımı gelişiyordu, geniş maden yataklarına sahipti, sanayiye ihtiyaç duyuyordu, büyük bir ordusu vardı, bu ordu iyi silahlanmıştı, rejimi istikrarlıydı. Bu imparatorluk herkesin ağzını sulandırıyordu. İmparatorlukta bankalar vardı. Para babaları ve özel girişimciler imparatorluğa gelmişler, olanaklardan faydalanmaya çalışıyorlardı.

Belgrad Zindan Kapısı

Abdülaziz'in cülusu ile birlikte yeniden kağıt para basma tekrar başlamıştı. İş kısa sürede çığırından çıktı. 1 altın lira 350 kuruşa yükseldi. Biraz daha yükselince esnaf kaimeyi almamaya başladı. Panik başladı. Ortalıkta ekmek azaldı. Altın parası olanlar gereğinden fazla ekmek almaya başladılar. Ekmek yetmiyordu. Ekmek alacak parası olmayanlar ekmeği olanların elinden zorla ekmek almaya başladılar. İhtilalin eşiğine gelinmişti.

1861 yılında Meclisi Valayı Ahkamı Adliye (Adalet Yüksek Meclisi) ve Meclisi Ali-i Tanzimat tekrar Meclisi Valayı Ahkamı Adliye adı altında birleştirildi.

Osmanlı İmparatorluğunun Hıristiyan Halkları, 1861

Ömer Lütfi Paşa

Osmanlı imparatorluğunda Ermeni milleti ve Yahudi milleti arasında olduğu gibi Rum milleti arasında da laik unsurlar vardı ve bir şeyler yapmaya çalışıyorlardı. Ama İstanbul Patrikliğine nüfuz etmek neredeyse mümkün değildi. Patrikliğin çıkarları çoktu ve bunları riske atmaya da hiç niyeti yoktu. Patriklik mülk zenginiydi, vergileri o alıyordu, kaynakları devasaydı. Hiçbir sivilin işlerine burnunu sokmasını istemiyordu. Yine de yeni tüzükler hazırlandı. Patrik seçimi için toplanan bir meclis vardı. Bir piskoposlar kurulu din işleri ve kilise disiplini ile uğraşıyordu. Sivillerin de içinde bulunabildiği bir kurul da mali işlere, eğitime, hayır işlerine, adli konulara bakıyordu. Piskoposlar kurulu onayı olmadan da hiçbir önemli karar alınamıyordu.

Rum patrikliği aslında bunalım içindeydi. Balkan kiliseleri Yunan boyunduruğundan kurtulmak istiyorlardı. Balkan kiliseleri ayrıca, Balkanlarda gelişmekte olan bağımsızlık hareketlerine katkıda bulunmak istiyorlardı.

Bulgarların oturduğu bölgelerde daha karışık bir durum vardı. Statükoyu korumak isteyenler ile bağımsız kilise kurmak isteyenler aralarında keskin bir mücadele veriyorlardı. Tek tek kiliseler, okullar için birbiri ile çekişiliyordu. 1860'de İstanbul Bulgar kilisesi ile Patriklik koptu. Bu kopuş, Bulgar kilisesinin bağımsızlığını ivmelendirdi.

Lübnan sorununu çözmek için İstanbul'da toplanmış olan uluslar arası konferans bitti, 9 Haziran 1861'de imzalandı. Lübnan tanımı ufaltılarak, dağlık bölgelere indirgenmişti (Dağlık

Lübnan Mutasarrıflığı). Bu ufaltılmış Lübnan'a (3.100 Km2) adli, mali ve idari özerklik veriliyordu. Bu bölgeyi Büyük Devletler denetleyecekti. Bölgeye Babıali'nin atayacağı bir Katolik görevli bakacaktı. Vali aynı zamanda vezir unvanı alacaktı. Cebeli Lübnan halkından 3.000 kişiyi geçmemek koşulu ile gönüllü ve ücretli, jandarma yazılarak, mutasarrıfın emrinde olacaktı. Mutasarrıfın yazılı emri olmadan Osmanlı askeri bu bölgeye girmeyecekti. Vergiyi mutasarrıf toplayarak İstanbul'a yollayacaktı. Vergi başlangıçta 3.500 keseydi. Aslında Osmanlı imparatorluğu bir eyaletini daha kaybetmişti. Fransa ise bir müşterisini garantilemişti. Kurulan düzen 1914 yılına kadar sürdü.

Eflak ve Boğdan'ın birleşmesi meselesinde sona gelinmişti. Fransa öyle bastırdı ki sonunda Osmanlı emrivakii kabul etmek zorunda kaldı. 2 Aralık tarihli bir fermanla Couza başkanlığında Boğdan Eflak birliği geçici olarak kabul edildi. Meclisler iç içe geçerek çalışacaktı. Merkezi Bükreş olan tek bir hükümet olacaktı.

Romanya nerede ise bağımsız olmuştu.

Bir başka bağımsızlık meselesi Sırbistan'dı. Sırbistan 1829 Edirne anlaşmasından beri büyük bir özgürlükten yararlanmaktaydı. Oradaki Osmanlı varlığı yok denecek mertebeye inmişti. Ama yine de 1856 Paris anlaşması, Osmanlıların Sırbistan'da garnizonlar bulundurmasını ve Sırbistan'ın Osmanlı imparatorluğuna olan bağımlılığını kabul etmişti.

Sırbistan'da 1860yılında Mikhael Obrenoviç (1860 – 1868) iktidara geldi. Ve hemen çok cılız olan Osmanlı vesayetinden yakasını sıyırmanın yolunu aramaya başladı.

1861'de Sırbistan'ın küçük bir ordusu vardı. Peşinden yeni bir eğitim ve vergi düzeni gelecekti. Obrenoviç Hırvat-Sırp-Bulgar federatif devletinin peşindeydi. Komşu ülkelerle, Karadağ, Yunanistan, Romanya ile anlaşmalar yapmaya çalışıyordu.

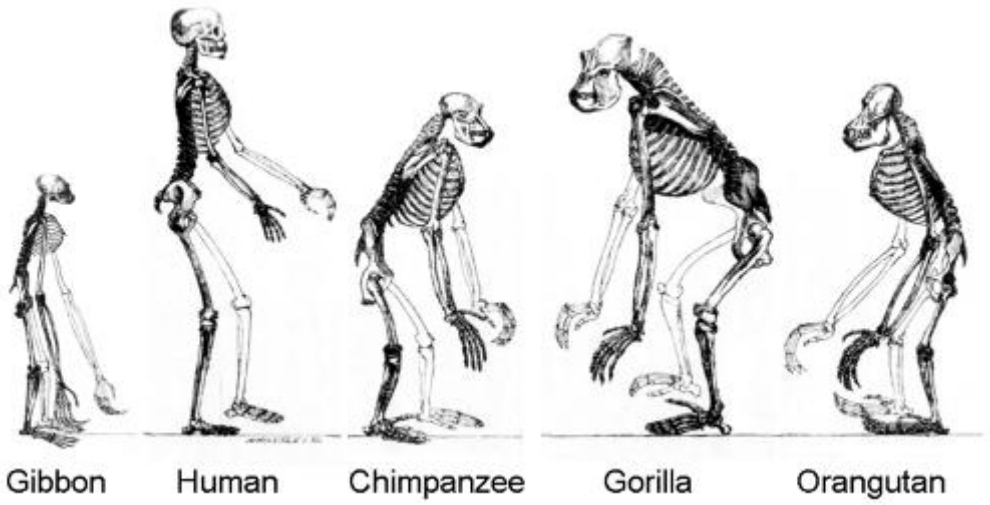
Sırpların milliyetçi propagandaları sonucu Bosna-Hersek ve Karadağ da Osmanlı hegemonyasından çıkmaya çalışıyorlardı. Genelde ufak çaplı yerel ayaklanmalar oluyordu.

Bunları önce eyalet valisi Ömer Lütfi Paşa (1860 – 1861), sonra halefi Topal Osman Paşa (1861 – 1869) kolaylıkla bastıracaklardı. Bu valiler ayrıca merkezin ön gördüğü yenileştirmeleri de yapacaklardı.

Hıristiyan halklara eşitlik veren Islahat fermanının uygulanması kolay ve problemsiz olmamıştı. Bürokrasi ve halk eski alışkanlıklarından pek vazgeçmeye istekli değillerdi. Vaat edileni uygulama da patinaj yaptılar.

Ermenden sonra ülkenin her yerinde kilise ve Müslüman olmayan cemaatin okulları hızla çoğaldı. Bu okulların tedrisatı iyiydi ve hatta bazıları Türkçeyi Müslüman okullarından çok daha iyi öğretiyorlardı.

Yaradılış Öyküsü Çöpe Gidiyor

Evrim İçeri

Yaradılış Dışarı

Charles Lyall'in Jeolojinin esasları (1830 – 1833) ve Charles Darwin'in Türlerin Kökeni (1859) adlı yapıtlarında anlatılanlar Mukaddes Kitaplara ters düşüyordu. Zaten ex nihilio yaradılış öğretisi çoktan beri kuşkuluydu. Hıristiyan ve Yahudilikte anlatılanlar olup bitene pek benzemiyordu. Müslümanlıkta ise diğer Allah ile ilgili olanlar gibi anlatım simgeseldi. Ama bütün tek tanrılı dinler, yaradılışı insanlara dinsel bir tavır kazandırmak amacıyla kullanmışlardı.

Tanrı düşüncesinin kafalardan atılması aslında bilimsel gerçeklere ve izahlara bağlı değildi. Tanrı düşüncesi ne zaman insanlar için işlerliğini bitiriyor, o zaman Tanrı düşüncesi kovuluyordu.

Şaman davulu

Amerikan İç Savaşı Başlıyor, 1861

12 Nisan 1861'de Güney Carolina'da Charleston'a Konfederasyon kuvvetleri top atışı açtı. Amerikan iç savaşı başlamıştı. 5 gün sonra Virginia birlikten ayrıldı. Onu Arkansas, Tennessee, Kuzey Carolina takip etti.

21 Temmuz 1861'de Kuzeylilerin ordusu, Washington'un 25 mil güneybatısında " Bull Run " (Boğa Koşusu) denen yerde ilk yenilgisini tattı. Bu uzun bir savaş olacaktı.

İtalyan Birliği, 1861

Victor Emmanuel 2

İtalya birliği yolundada mesafe alınmaya devam ediliyordu. 1861'de Napoli'de ve Sicilya'da Sardunya'ya katılma konusunda oylama yapıldı.

Sonuçta II. Victor Emmanuel İtalya kralı olarak taç giydi. Gaeta kalesi alınıp, Roma'da Ferdinand II ele geçirildi. Sardunya krallığı Liberal Anayasasını koruyarak İtalya krallığı şekline dönüşmüştü. İtalya, Fransa'yı model alarak merkezi bir hükümetin çevresinde birleşmişti. İtalya valiler tarafında yönetilen eyaletlere (illere) ve belediye başkanlarınca yürütülen kamunlara bölündü. Tüm bu üst yöneticiler hükümet tarafından atanıyordu. Askerlik mecburi yapılmıştı. Askere alınanlar doğdukları yerden başka bir yerde askerlik yapıyorlardı.

Bismarck Prusya Başbakanı, 1861

Otto von Bismarck

Ocak 1861 tarihinde Prusya kralı Friedrich Wilhelm IV ölünce, I. Wilhelm Prusya tahtına çıktı. Wilhelm'in askeri harcamaların artırılması yönündeki çabaları, Prusya parlamentosundaki liberaller tarafından engelleniyordu. Prusya'da üç yıllık mecburi askeri hizmet pratikte yürümüyordu. Wilhelm üç yıllık askerliği mecburi hale getirerek, orduyu kuvvetlendirmek istiyordu. Bunun üzerine I. Wilhelm, muhafazakarların da desteklediği Bismarck'ı başbakan atadı. 22 Eylül 1862 tarihinde göreve başlayan Bismarck, meclisteki ilk konuşmasında, büyük sorunların ancak " kan ve kılıçla " çözülebileceğini belirtti. İzleyeceği politika hep bu temele dayanacaktı.

Bismarck ilk işi olarak meclisi dağıttı ve kralın otoritesinin üstünde bir güç tanımadığını açıkladı. Kanunsuz aldığı vergilerle orduyu kuvvetlendirmeye başladı.

Bu sırada Almanya'da genel olarak milliyetçi hareketlere bağlı karışıklıklar oluyordu. Bu Almanya'nın İtalya gibi birleşmesi ilgili hareketlerin Bismarck'a çok yardımı olacaktı.

Fransa Meksika'nın Üzerine Yürüyor, 1861

Benito Juarez

Meksika Devlet Başkanı Benito Juárez'in 17 Temmuz 1861 tarihinde aldığı dış borçların faizlerini ödemeyi reddetti. Bunun üzerine III. Napolyon Fransa'nın Meksika'yı işgal etme kararını aldı. III. Napolyon ülkesi için önemli bir pazardan mahrum kalmamak, açılacak olan Panama kanalına karşı kıstakta söz sahibi olmak, gelişen ABD'nin yayılmasını engellemek ve Meksika'dan çıkartılan gümüş madenlerine sahip olmak için işgalin öncülüğünü yapmıştı. Britanya ve İspanya bu kararı destekledi.

ABD iç savaştaydı ve Monroe doktrinini uygulayabilecek durumda değildi.

Meksika'dan alacaklarını almak isteyen Fransa, Britanya ve İspanya 31 Ekim 1861 tarihinde Londra Antlaşmasını imzaladılar. 8 Aralık 1861 tarihinde Küba'dan yola çıkan İspanyol donanması Veracruz limanına demir attı. Fransa Meksika'nın üzerine yürüyordu.

1861'in diğer Gelişmeleri

İmparatorun Bahçesi

Philipps saat zembereğini geliştirdi.

Kansas, ABD'nin 34'cü devleti oldu.

Yeni Zelanda'da Birinci Taranaki Savaşı bitti.

Çin tahtına Tung-chih (Tongzhi) (1861 – 1875) çıktı. Tahta çıktığında 5 yaşındaydı. Ölen imparator Xianeng'in (1850 – 1861) iki eşi birlikte naip oldular. Bunlardan biri, Tsih-hsi (Dowager Cixi) kısa süre içinde yönetimi ele aldı. Bu hanım Çin'i 1861!den 1908 yılında ölene kadar yönetti. Çin onun zamanında, uzun zamandır olmadığı kadar iyi yönetildi.

Prusya kralı Frederick William IV of Prussia (d. 1795), Ukraynalı şair Taras Shevchenko (d. 1814), Polonyalı tarihçi Joachim Lelewel (d. 1786), İngiliz şair Elizabeth Barrett Browning (d. 1806), Qing Hanedanının 9. imparatoru Xianfeng (d. 1831), Fransız jeolojist Pierre Berthier (d. 1782), Portekiz kralı Pedro V of Portugal (d. 1837) 1861'de öldüler.

Borç Batağı, 1862

Sefiller'in orjinalindeki Cosette portresi

Osmanlı İmparatorluğunda 1862 yılında yayınlanan bir ferman ile evlilik ve ailede kadın ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmaya çalışılıyordu. Düğünlerde israf yasaklanıyor, başlık parası kaldırılıyor, mehr'ler parasal olarak belirleniyordu. Çok fakir olanlar mehr vermeden evlenebilecekti.

Osmanlı Devletinin vergi konusunda elindeki araçlar iyice çeşitlenmiş ve karmaşıklaşmıştı. Agnam denilen ve hayvanlar üzerinden alınan vergi, Müslüman olmayanlardan alınan cizye adlı baş vergisi, ürünlerden alınan öşür vergisi, askerlik hizmetinden kurtulmak için bedel, damga resimleri, nüfus teskeresi ücreti, tütün ve alkollü içkilerden alınan vergiler, ticaretten alınan gümrük resimleri (iç mal dolaşımı dahil) alınan vergilerin en önemlileriydi.

1860'dan sonra alınan tedbirlerle Osmanlı vergi gelirleri artmaya başladı.

Ancak harcamalar öyle artmıştı ki vergi gelirlerinin bu harcamalara yetişme olasılığı kalmamıştı. Devlet vergi dışı gelir kaynakları aramaya başladı. Bu yeni kaynaklar batılı devletler tarafından da Babiali'nin önüne seriliyor, ona çanak tutuyordu.

Devlet iki çıkmaz yola başvurdu. Para bastı ve borca girdi.

1840 yılında devlet ilk defa " kaime " çıkarmıştı. Kaime, gerçek anlamda bir banknot değildi. Kısa sürede kağıt para basma işi almış başını gitmişti. Devlet para basma maliyetine iş görüyordu. Sahtecilikte başlamıştı. Sahte belgeler ortalıkta dolaşıyordu.

Kaimenin değeri çok hızla düşmeye başladı. Ve en önemlisi devlete olan güven kayboldu.

Osmanlı devlet adamları kaş yapayım derken göz çıkarmışlardı. Mali bir çöküş başlamıştı.

Bir yandan da sürekli alınan borçlar Osmanlı maliyesini bir borç batağının içine çekmişti. İmparatorluk kendini iflasa götüren yolda hızla ilerliyordu. Borç bir yandan devleti batırıyordu ama alınan borçların önemli bir bölümü gereksiz yere harcanmıyor, har vurup harman savrulmuyordu. Borçlar yeni okullar açılması, idari ve adli yapının geliştirilmesi, ordunun modernleştirilmesi gibi toplumun gelişmesini sağlayacak yerlere ve işlere harcanıyordu. Tabii paranın bir kısmı da tüketimde kaybolup, gidiyordu.

Hiçbir işin parasız yapılamayacağı ortadaydı. Tanzimat'ın devlet adamları parayı garantilemeden değişikliklere başlamışlardı. Aptal ve bilgisiz değillerdi. Riski biliyorlardı ama göze almışlardı. İmparatorluk her açıdan geri kalmıştı. Onu yenileştirmeleri yapmadan kurtarmak mümkün değildi. Para belki halledilebilinirdi ama zaman geri gelmiyordu. Babıali tehlikeyi göze almıştı.

Mali durumu biraz düzeltebilmek için Sadrazam Fuat Paşa bazı önlemler almaya başlamıştı. Islahat fermanında vaat edilmiş olmasına rağmen doğru dürüst bir bütçe hala ortada yoktu. Önce bir bütçe taslağı, sonra hakiki bir bütçe yapıldı. Bu bütçede iç ve dış borçlar %24'dü. Bayındırlık (Nafıa) ve Maarif bakanlıkları %0,3 pay almıştı. Sarayın payı ise %8,5'du.

Fuat Paşanın aldığı bir diğer önlem de alınan borç ile piyasadaki kaimeleri toplamak oldu. Bir diğer önlem tütün, tuz, posta pulu, gümrük, emlak vergisi gibi vergileri arttırmaktı.

Fuat Paşa, saray dahil, ülkedeki tüm altın ve gümüşleri toplayarak, sikke yapılmasını önerdi. Saray (Abdülaziz) bu yola gitmeye hiç razı değildi.

Sadece Osmanlı zor durumda değildi. İkinci İtalya Bağımsızlık Savaşını yapan iki büyük devlette zor durumdaydı. Avusturya hükümeti artık ödünç para bulamıyordu. Avusturya İmparatoru kredisini düzeltebilmek için mutlak iktidardan vazgeçecekti. Franz Joseph, hatırlanacağı gibi Anayasa çalışmalarına 1859'da başlamıştı, bu çalışmaları hızlandırdı.

Fransa'da III. Napolyon'un güttüğü dış politika nedeniyle Papalık elinde bulunan pek çok ülkeyi kaybetmişti. Bu durum Katolikleri gücendirmişti. III. Napolyon yine İngiltere ile İngiliz mallarının Fransa'ya girmesini kolaylaştıran bir anlaşma imzalamıştı. Bu da Büyük Sanayicileri gücendirmişti. Bu muhalefeti dengeleyebilmek için III. Napolyon Liberallere meyletti. Basın üzerindeki baskı hafifledi. Meclisin iktidar gücü arttı. Böylece yavaş yavaş politik hürriyet yeniden kuruldu. Eskinin siyasi partileri bir muhalefet oluşturacak kadar güçlendiler.

Osmanlı Islahat fermanı ile yabancı yatırımcılara maden açma, tarım yapma gibi ekonomik faaliyetlerde bulunma hakkı da vermişti. Ancak bürokrasi ve halk bunu pek içine

sindirememişti. Bu hakların fiilen verilmesi savsaklanıyordu. Buna karşı da dış baskıyı azaltmak için idari yenileştirmelere devam ediyorlardı. Islahat fermanı yabancı yatırımları teşvik etmişti. Ama tarihin diğer sayfalarına göz atanlar bileceklerdir ki Islahat fermanı olsa da olmasa da, yabancı yatırımlar, her devlette olduğu gibi, Osmanlı topraklarına da gireceklerdi. Bu zamanın kaçınılamaz gerçeğiydi.

Her şeye rağmen Osmanlı yönetimi ipleri sıkı tutmaya çalışıyordu. Telgraf, karayolları ve posta gibi konularda dış sermayeye taviz vermediler.

Osmanlı Kentleri Kalabalıklaşıyor

Belgrad kalesi

Bu sırada, Osmanlı imparatorluğunda muhacir akınıyla ve kırsal kesimden kentlere olan akınla, kentler ve özellikle liman kentleri kalabalıklaşıyordu. Kentler büyüdükçe yeni yerleşimlerin inşası gerekiyordu. Bu yeni yerleşimler, eski kentin dar, eğri büğrü, bir kısmı çıkmaz sokaklarına benzemeyen, Batı Avrupa kentleri gibi geometrik olarak gelişiyordu. Kentlerde binalar iyi gelir getirmeye başlayınca, kiraya vererek rant sahibi olmakta çoğalıyordu.

Zenginler, şimdi eski mahallelerini bırakıp, kentin daha güzel bölgelerine gidiyorlardı. Bu yerler genellikle kent merkezine uzaktılar. Yeni yollar açılıyor ve faytonlarla ulaşım sağlanıyordu. Başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerde, Avrupalı Gezginlerin kalacağı büyük ve lüks oteller inşa ediliyordu.

İstanbul'a ve diğer önemli Osmanlı kentlerine Avrupalı mimarlar geliyordu. Bunlar güzel bir kent yaratmak için çalışıyorlardı. Onlar olsun, Osmanlı mimarları olsun, Bizans ve Osmanlı mimarisini karıştırıp, bunu biraz da Batı tarzı yorumlayıp, ortaya çok estetik binalar çıkarıyorlardı. Bu Tanzimat planlaması dışında gelişen bir şeydi.

Sırbistan'da Osmanlı askerleri kalelerdeydi. Belgrad'da Türkler ile Sırplar arasında olaylar çıktı. Sırplar kaleye saldırma hazırlığına girdiler. Kale muhafızı Aşir Paşa Belgrad kentini Haziran ayında topa tuttu. Bunun Avrupa'da etkisi büyük oldu. Fransa Belgrad kalesinin

boşaltılmasını istiyordu. İngiltere ve Avusturya buna karşı çıkıyordu. Sonunda Sokot ve Eskice kaleleri Sırplara verildi. Müslümanlar sadece kalelerde oturacaklardı. Belgrad'da Osmanlı karakolları olmayacaktı. Aslında kalelerdeki Osmanlı askerleri geri çekilmeye başlamıştı.

Avrupa devletlerinin karışması ile Karadağ'ın Hersek'e karışmaması koşuluyla 31 Ağustos 1862'de İşkodra anlaşması imzalandı.

İngilizler Girit başkaldırısını bastırmışlardı.

İstanbul, Edirne, Selanik, Erzincan, Şam, Bağdat, San gibi ordu merkezlerinde sivil bürokratlarla, subaylar fikri olarak kaynaşma içindeydiler. Bürokrasinin askeri ve sivil kanatları arasında toplumun kurumlarına bakış açısından bir fark yoktu. Bir süre sonra aralarından radikal bir grup çıkacaktı. Bunlar Rumeli'nde ve Arabistan'da ülkenin geleceğini beraberce planlamaya başlayacaklardı.

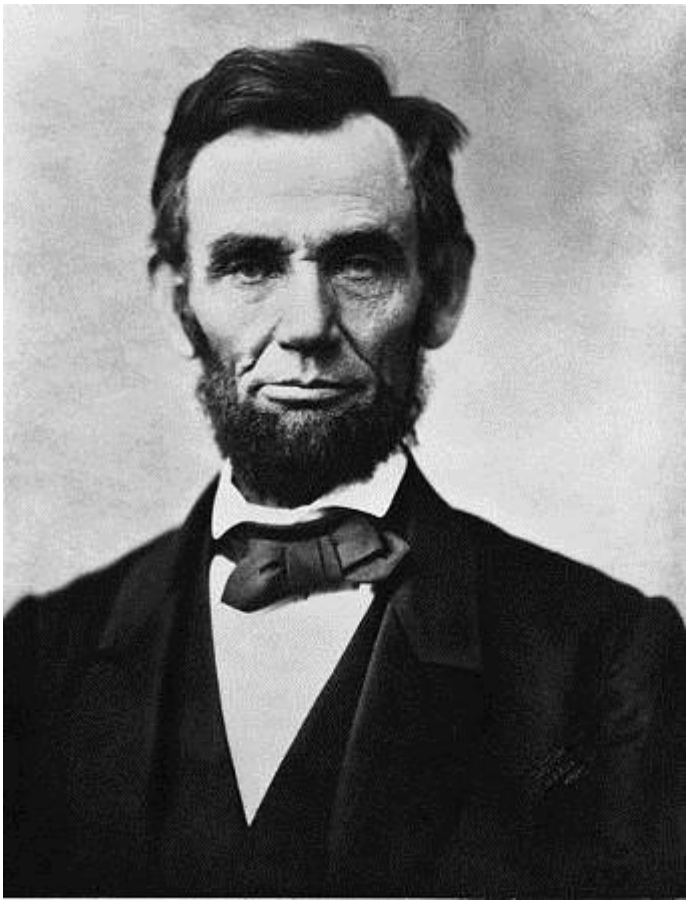
Subaylar ile Bürokratlar arasında bir yapı arkı varsa bu köken itibariyle var kabul edilebilinirdi. Sivil bürokratlar imparatorluğun renklerini ihtiva ederken, subaylar Müslüman ama çoğunlukla Türklerdi.

Osmanlılarda Hugo'nun Les Miserables (Sefiller) tercüme edildi.

Şinasi 1862'de " Tasviri Egar " adlı kendi gazetesini kurdu.

Beyrut Şam arasında yapılmış olan karayolu hizmete açıldı. Bu yol bir yabancı ortaklık girişimiydi. 112 Km yol ile iki kent arasındaki yolculuk 12 saate inmişti.

Amerikan İç Savaşı, 1862

Abraham Lincoln

ABD'de Güney eyaletleri bağımsızlıklarını korumak ve bu nedenle de birlikten ayrılmak istiyorlardı. Kuzey bu ayrılmaya müsaade etmedi. Pamuk, Güney eyaletlerine kölelerin sırtından kazanılan büyük bir servet kazandırmıştı. Başkan Lincoln'ın seçim sandığında kazandığı zafer, Güneyin bu kazancını tehdit ediyordu. Güney, Kuzeyin egemenliğine girmek yerine savaşmayı tercih etti. Ve yeni bir birlik kurmaya karar verdi.

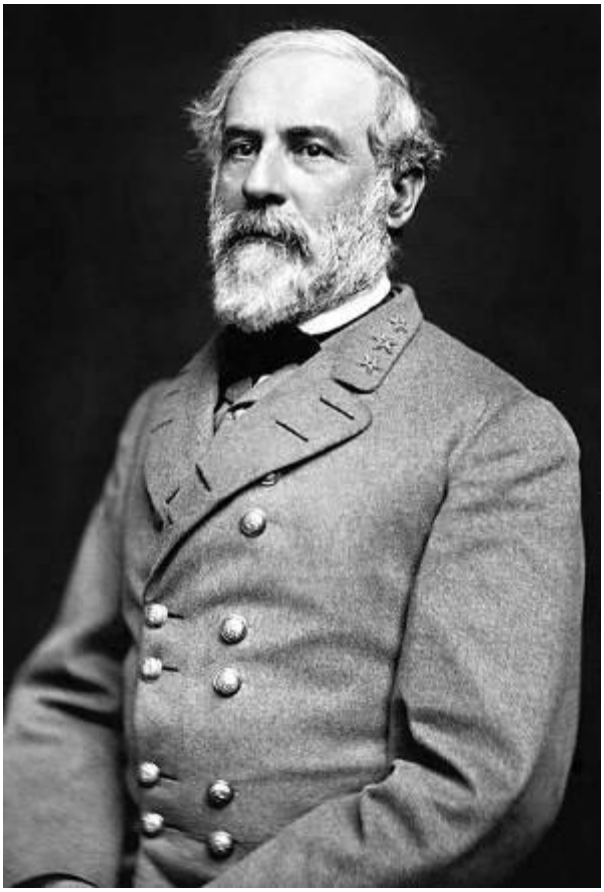
Geleceği ve Amerika'nın tarihini etkileyen cephenin gerisinde yaşananlardı. Yeni bir kurşun türü savaşı etkiliyordu. Bu ölü sayısını müthiş arttırdı. Bu yeni kurşuna " Minié bilye " dendi. Kurşun Fransa'da icat edilmişti ve 30 gr.dı. Bu yeni kurşun hem Kuzeyde ve hem de Güneyde kullanıldı. Bu da ölü sayısının ve tahribatın iyice artmasına neden oldu. Kuzey askerlerine dağıttığı 2 milyon tüfekte kullanılmak üzere ½ milyar minié bilye hazırlamıştı.

Bu savaş sanayi devrimi Amerika'yı değiştirdikten hemen sonra çıkmış bir savaştı. Savaşta kim tüfeğini daha çabuk dolduruyorsa, kazanma olasılığı ona doğru artıyordu. Namludaki yivler nedeniyle dönen bilye, hedefi şaşırmıyordu. Menzil artmış, hedefi vurma yeteneği artmıştı. Yeni kurşun büyük bir teknik gelişmeydi ama ordu hala eski taktikleri kullanıyordu. Modern teknoloji eski taktiklerle bir araya gelince ortaya çok ölüm çıkmıştı.

Kuzey zaferi kazandığında her iki taraftan 600.000 kişi ölmüştü. Bu ülke nüfusunun %2'siydi. Ölülerin yarıya yakınının kimliği tespit edilemedi.

Amerika'nın posta servisi gelişmişti. Bu cephedeki askerlere mektup yazma şansını verdi. Sansür yoktu. Böylece cephedeki gerçekler anlatılabilindi.

Savaşta her iki tarafta belli bir üstünlük sağlayamıyordu. Zafer en sona kadar dayananın olacaktı.

Robert Edward Lee

1862 Ağustos, savaş 1 yıldır devam ediyordu. General Robert Lee komutasındaki Güney ordusu kendi topraklarında savaşıyordu ve bağımsızlık ve kendi yaşam şartları için ölmeye hazırdılar. Görünüşte savaşı Güney kazanacakmış gibi görülüyordu. Ancak Lincoln hafife alınmıştı. O farklı bir savaş veriyordu.

Demiryolu kuzeyin silahıydı. Kara yolu ile 2 ay sürecek asker sevkleri demiryolu ile 1 haftaya düşmüştü. Hızlı sevk, savaşta çığır açmıştı. Lincoln, demiryolu sahipleri ile anlaşmalar yaparak, hükümetin demiryolu üzerinde kontrolünü sağladı. Böylece demiryolu silah oldu. Kuzeyden cepheye asker ve teçhizat yağacaktı. Bazı hatlarda günde 700 ton teçhizat yollanıyordu. Kuzeyde 38.000 Km demir yolu vardı. Güneyde ise 14.500 Km demir yolu vardı. Savaşın sürdüğü 4 yıl boyunca Kuzey kendi demiryolunu 6.000 Km arttırırken, güney sadece 650 Km yeni yol yaptırabilmişti.

Güney demiryolunu ve ikmali koordine edememişti. Güney ordusu zaman zaman açlık bile çekti. Lincoln sadece demiryolunu kullanmıyordu, Kuzeyin büyük endüstriyel kapasitesini de

savaşın arkasına yerleştirmişti. Sanayinin savaşın arkasında durması ilk defa olan bir şeydi. Kuzeyde kumaş üretimi savaş sırasında ikiye katlandı. Yaba imalatı kılıç imalatına döndü. Savaş sırasında, öncekinden 2 misli fazla patent alındı. İmalat, teknoloji ve altyapı her şeyi değiştiriyordu.

Demiryolu ve sanayi kadar önemli bir diğer Kuzey silahı da iletişimdi. Telgraf 1844'de icat edilen mors alfabesi sayesinde, ilk ciddi iletişim aracı olmuştu. Ülke 80.000 Km'lik bir telgraf ağı ile örülmüştü. İletişim anlıktı. Demiryolu ve telgraf, bu kocaman ülkeyi küçültmüştü. Kuzey telgraf tesislerini de hemen askeri kontrol içine almıştı. Savaşta telgraf odaları komuta ve kontrol merkezi olmuşlardı. Lincoln bazen telgraf bürosunda yatıyordu. Başkan savaşa bizzat müdahale ediyordu.

Lincoln savaş boyunca ofisten yaklaşık 1000 telgraf yolladı.

Yedi Çamlar Muharebesi

Güney ise, demiryolunda olduğu gibi, telgrafta da saklı olan savaş gücünü fark edememişti. Lee gibi Güneyli generaller savaşlarını genel bir stratejik bakıştan mahrum olarak planladılar.

Kuzeyin üstünlükleri Güneye darbe üzerine darbe vuruyordu. Ancak haklılığına inanmış olan Güney savaşı bırakmaya hiç yanaşmıyordu.

Savaş, tıbbi devrime de yol açtı. Cerrahlar, savaşta en fazla ampütasyon yapıyorlardı. Ameliyat sırasında yaralı eter ve klorofil ile uyuşturulmaktaydı. Enfeksiyon kaparak ölmek çok yaygındı. En büyük katil kangrendi. İç savaş sırasında 60.000 ampütasyon yapıldı. Bunun iki katı asker enfeksiyondan ve salgın hastalıklardan öldü.

Bu kıyım, askeri tıbbın yeniden gözden geçirilmesini zorunlu hale getirmişti. Sağlık, silah kadar, mermi kadar önemliydi. Savaş sırasında pek çok kadın hemşire oldu. Bunlardan biri de Clara Barton'du. Hasta bakımı için bulduğu yollar çığır açtı. Yaralılara temiz bandaj sağlanmasını orduya kabul ettirdi ve uyguladı. Yaralıları sıraladı ve ciddi olayları öne aldı.

İç savaş sırasında 20.000 kadın hemşire olmak için başvurmuştu. Clara Barton Amerikan Kızılhaç'ını kurmak için tek başına harekete geçti.

Alkolle seyreltilmiş iyot ve brom karısımının antiseptik olarak kullanılmaya başlaması ile hijyen standartları büyük ölçüde iyileşmişti. Bu maddeler özellikle kangreni yapan bakteriye karşı çok etkiliydi. Sonunda ölüm oranları azaldı.

Taşınabilir fotoğraf makinelerinin çoğalması ile savaş meydanlarının vahşeti evlere taşınıyordu. Bu makineler olay anında kullanılamıyordu ama savaştan sonra meydanın görüntüsünü çok net veriyordu. Savaş meydanlarında 1500'e yakın fotoğrafçı vardı. Fotoğraflar insanların oluşan şiddeti görmelerine ve anlamalarına yardımcı oluyordu. Gazeteler fotoğrafları en ayrıntılı bir şekilde yayınladı. Bu bilgi akışı, kamuoyu vicdanını hem uyandırdı ve hem de onu öne çıkardı. Bundan sonra politikacılar savaşmadan önce kamu desteğini yanlarına alacaklardı.

Aileler cenazeleri istiyorlardı. Ortaya tahnit denilen işlem çıktı. Doğal çürüme süreci arsenik gibi kimyasallar zerk edilerek durduruluyordu. Cenaze levazımatçıları milyoner oldular. Paranız varsa, her türlü teknik emrinizdeydi.

1862 Ağustos'unda Güneye yeni bir ültimatom verilerek, birliğe katılması istendi. Ültimatom ret edilirse, Güneydeki köleler resmen serbest bırakılacaktı. Güney ret etti.

1862 yılında savaş tüm şiddeti ile sürerken kronolojik olarak şu olaylar gelişmişti. 20 Şubat 1862'dee Lincoln'ın oğlu, muhtemelen içme suyu zehirlendiği için, öldü. 6–7 Nisan'da güneyin sürpriz bir saldırısı sonucu 13 bin kuzeyli, 10 bin güneyli öldü. 24 Nisan'da Kuzey donanması Mississippi üzerinden Güneylilerin en büyük limanı olan New Orleans'ı ele geçirdi.

Fredericksburg Muharebesi

31 Mayıs'ta Yedi Çamlar Muharebesi oldu. General Johnston'un ordusu kuzeyli General McClellan'ın ordusunu ağır bastı fakat yenişemediler. General Johnston ağır yaralandı.

1 Haziran’da General Lee, Güneyli ordunun başına geçti. 25 Haziran - 1 Temmuz’da Yedi Gün Muhabesinde Lee, McCellan'a saldırdı. İki taraf da büyük kayıplar verdi. McClellan Washington’a doğru geri çekilmeye başladı.

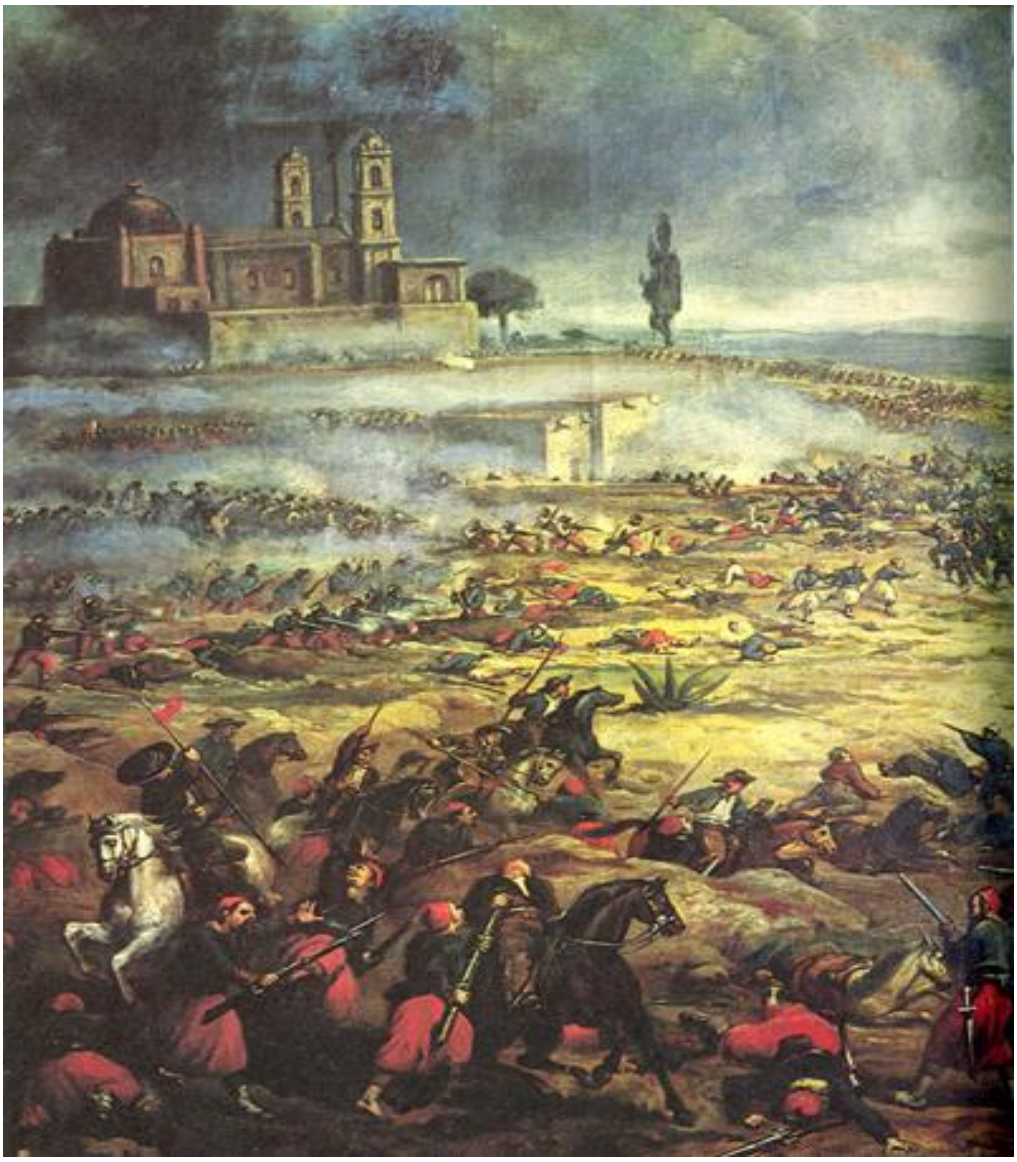
19–30 Ağustos’ta Kuzeyliler ikinci " Bull Run " muharebesini de kaybeder, geri çekildiler. General Lee nerede ise Kuzey’i işgal ediyordu.

17 Eylül’de Lee ile McClellan karşı karşıya geldi. Kuzeyliler sayısal üstünlükleriyle Güneylileri durdurdular. Lee, Virginia'ya çekildi. Bu amerikan askeri tarihinin en kanlı günüydü.

13 Aralık Fredericksburg'da Kuzeylilerin ağır yenilgi aldılar. Bu savaşlarda genelde savunmadakiler kazanıyordu.

1862’de Sioux başkaldırısın da Hükümet kuvvetleri başarılı oldu.

1862’nin Diğer Olayları

Puebla Muharebesi

Bu sırada Fransa’nın Meksika’yı işgali de devam ediyordu. Ancak Fransız Ordusunun amacının Meksika’yı işgal etmek olduğunu fark eden İspanyol ve İngilizler askerlerini geri çektiler. Fransa savaşa tek başına devam ediyordu.

5 Mayıs’da Meksika kuvvetleri Fransız kuvvetlerini Puebla muharebesinde mağlup etti.

Fransa Vietnam’ı ele geçirdi.

1862 yılında Jean-Baptiste Biot öldü (1774 – 1862). Fransız fizikçi, astronom ve matematikçiydi. Meteorların ne olduğunu buldu, balon ile gözlemler yaptı, ışığın polarizasyonunu inceledi.

1862’de Londra’da uluslar arası fuar açıldı.

Yunanistan, kralları Otto’yu başarısız görüyordu. 13 Şubat 1862’de Nafplion garnizonu ayaklandı. Otto 23 Ekim 1862'de tahttan feragat etmek zorunda kaldı ve Bavyera'ya geri döndü.

Amerikalı silah mucidi Samuel Colt (d. 1814), Fransız bilgin Prosper Ménière (d. 1799), Filipinli şair Francisco Balagtas (d. 1788), Amerikalı yazar ve filozof Henry David Thoreau (d. 1817), Kanadalı kaşif Simon Fraser (d. 1776), Alman şair Ludwig Uhland (d. 1787) 1862 yılında öldüler.

Osmanlılardaki Gelişmeler, 1863

İstanbul Ermeni Partiği Nerses Varjabedy (1837 – 1884)

Sadrazam Fuat Paşa 2 Ocak 1863'de istifa etti. Kavalalı Mehmet Ali Paşanın damadı Meclisi Vala reisi Yusuf Kamil Paşa sadrazam oldu. Paşa Akkoyunlu hanedanından iniyordu ve çok zengindi. Ali Paşa hükümette dış işleri bakanı olarak görevine devam etti. Fuat Paşa Meclisi Vala reisi olmuştu.

Mısır valisi Mehmet Sait Paşa ölünce Mısır valisi İsmail Paşa olmuştu (1863 – 79). İsmail Paşa tutkulu bir kişiydi. Osmanlı devletinin nimetlerinden de yararlanmak istiyordu. Bir yandan da Mısır'ın özerkliğinin genişletilmesinden yanaydı. Mısır tahtına çıkınca İstanbul'a bağlılığını sunmaya geldi. Abdülaziz'e yatını hediye etti. Padişah'ı Mısır'a davet etti. İsmail Paşa İstanbul'un gözüne girmek için elinden geleni yapıyordu.

Osmanlı padişahı Abdülaziz Mısır'a gitti. Padişah 3 Nisan'da Feyzi Cihad gemisi ile İstanbul'dan ayrılmıştı. Yanında yeğenleri ve şehzadeler vardı. Bu ziyaret Mısır üzerinde emelleri bulunan İngiltere ve Fransa'yı bir müddet yavaşlatacak bir etki yaptı.

Abdülaziz Mısır halkı tarafından çılgınca alkışlandı, sevgi ve tezahürat gördü. At üstünde Kahire'yi dolaştı. Mısır valisi İsmail Paşa kendi ve Fuat Paşa için ise daha az süslü at hazırlamıştı. Ancak İsmail Paşaya sadece bir vali olduğunu hatırlatmak isteyen Fuat Paşa ata binmedi, bu durumda İsmail Paşa da ata binemedi. Onlar Kahire'yi padişahın yanında yayan dolaştılar.

Yusuf Kamil Paşanın 5 aylık sadaretinden sonra Fuat Paşa tekrar başbakan oldu.

1863'de İstanbul'da ilk " ulusal sergi " açıldı. Yirmi yılı aşkın süredir tarım ürünlerinin üretiminin ve kalitesinin artması için verilen emekler, sonuç vermişti. Sergilenen ürünler devlet için bir iftihar vesilesiydi. Burada pamuk ve tütün örnekleri sergilendi. Yün, buğday, mısır, yulaf göz kamaştırıyordu.

Dış satımlarda pamuk, tütün, kuruyemiş satışları hızla yükseliyordu. Esas alıcılar ise Fransa ve İngiltere'ydi. Tahıl satışları tüm Tanzimat dönemi boyunca artmış, gelmiş on misline dayanmıştı. Afyon dış satımı da almış başını gitmişti.

Ancak hala köylü kara cahil ve yoksuldu. Tarım aletleri modern değildi. Devletçe alınan tedbirler köylere çok geç ulaşıyor ve hatta bazen hiç ulaşmıyordu.

Modern tarım usullerini uygulayan bazı çiftlikler vardı. Hem sayıları çok azdı ve hem de orada topraksız köylüler çalışıyordu. Bunlar çeşitli nedenlerle toprakları olamamış insanlardı.

1863 yılında İngiliz – Fransız ortaklığı ile kurulan ve Osmanlı Devlet bankası rolü oynayacak olan Osmanlı Bankası kuruldu.

İstanbul'da 1863 yılında Mason " Doğu Birliği Locası " kuruldu. Bu bölüm Fransa'da " Büyük Doğu " ya bağlandı.

Osmanlı İmparatorluğunda 1850'de Bağımsız bir Protestan Milleti teşekkül ettirilince, Gregorian Ermeniler de cemaatlerine bir canlılık getirmeye çalıştılar. Cemaatin Tanzimat ruhuna uygun bir tüzüğünü 1863'de Babıali onayladı. Bu tüzük Ermeni cemaatinin Osmanlı imparatorluğundaki durumunda bir değişiklik yaratmıyordu. Yapılan fiili duruma uygunluk ve iç yönetimde kazanılmış olanakları belirtmekti.

Ermeni Cemaati Tüzüğü, çoğunluğu din adamı olmayanlardan oluşmuş, 147 üyeli bir meclisle, bu meclis tarafından seçilmiş 2 kurulun varlığını ön görüyordu. Kurullardan biri dinseldi ve dini işlerle uğraşacaktı. Diğeri sivildi ve iktisadi konularla, eğitimle uğraşacaktı. Bu tüzük ile kurulan meclis, geleceğin tüm sorunlarını içerecekti.

Bu meclis radikal öğelerin itmesiyle, Ermeni cemaatinin parlamentosuna dönüşecek ve devlet açısından yıkıcı bir tutum takınacaktı.

Osmanlı imparatorluğunun mali sorunları devam ettikçe zaman zaman hükümet ve saray çelişiyor ve hatta tartışıyordu. Ancak devletin borç içinde yaşamasında sadece sarayın suçlu olduğu düşünülmemelidir. Tanzimat paşaları ve özellikle Fuat ve Ali Paşalar işin tamamen içindedir. Yönetim hep beraber Osmanlıyı borca sokmuş ve kurtaramamıştı.

1863'de Namık Kemal önce kendi gazetesi " Mirat " kurdu. Sonra " Tasviri Efkar "ı satın aldı.

ABD Köleliği Tamamen Ilga Ediyor, 1863

Chickamauga muharebesi

1 Ocak 1863'de Lincoln, köleliğin isyancı güney eyaletlerinde de ılga edildiğini bildiren bir kanun yayınladı. Telgraf bu haberi hızla yaydı. Herkes artık özgürdü. Siyahların da oy ve seçilme hakları vardı. Bu haberden sonra siyah Amerikalılar birlik ordusuna kitleler halinde katıldılar. Savaşın sonuna kadar 200.000 siyah savaşa katıldı. Zenciler çok iyi dövüşüyorlardı. Köleliğin kaldırılması savaşın dinamiğini değiştirdi. Kuzey artık bir kurtuluş ordusuydu.

3 Mart'ta Kuzey 20 – 45 yaş arası herkesi askere çağırdı. 300 dolar ödeyenler askerlikten muaf oluyordu.

1–4 Mayıs'ta Kuzey, Güneyli General Lee'ye bir kez daha yenildi. 130 bin kişilik Kuzey ordusu 17 bin, 60 bin kişilik Güneyli ordusu 13 bin kayıp vermişti.

3 Haziran'da General Lee, Kuzey'in üzerine yürüdü. Lincoln ordunun generallerini değiştirdi ve bir general gibi savaşı yönlendirmeye başladı. 1–3 Haziran arasında General Lee, Pensilvanya yakınlarındaki Gettysburg'da yenildi. İki tarafta toplam 50 bin civarında ölü vardı. Savaşın seyri değişmişti. 4 Haziran Kuzey Vicksburg'u, böylelikle de hemen hemen tüm Mississippi ırmağını ele geçirdi. Güney fiili olarak ikiye bölünmüştü.

13–16 Haziran'da New York'ta savaşa gitmek istemeyen beyazlar baş kaldırdı. Her yerde zencilere saldırıyorlardı. İsyan bastırıldı.

19–20 Eylül'de Güneyliler Chickamauga'da Kuzeylileri yenerek, Tennessee'yi kuşattı.

23–25 Kasım'da Kuzeyliler, Tennessee'de kuşatılanlara yardıma geldiler. Güneyliler püskürtüldü.

1863'ün Diğer Olayları

Taiping krallığı

1863 yılında Macar Armin Vanbery derviş kılığına girerek Özbekistan'ı tümüyle dolaştı. Yazdığı gezi anıları pek çok kişi tarafından okundu.

1863'de Yunan krallık tacı Otto'dan alınarak Danimarka prensi Wilhelm (William) verildi. Kral Yunanistan tahtına I. George adıyla çıktı.

1863'de Lassalle, Almanya'da tek dereceli seçimlerin yapılabilmesi ve devletin emekçilerin yanında yer alabilmesi için " Alman İşçiler Genel Birliğini " kurmuştu. Bu sırada Karl Marx'ta, tüm proleterleri birleştirmeyi amaçlayan " Birinci Enternasyonal " i kuruyordu. Bu çelişki iki büyük adam arasındaki çelişkiyi arttırdı.

1863 yılında Polonya'da çıkan bir ayaklanmada Prusya (Bismarck) Rusya'yı destekledi. Bu iki ülke arasında bir yumuşama sağladı. Sonra Prusya, Fransa ile bir ticaret antlaşması imzaladı. Bu antlaşma, Prusya'nın denetimindeki ve diğer Alman prensliklerinin de katılmış olduğu gümrük birliği için de geçerli bir antlaşmaydı. Böylece Avusturya antlaşmanın dışında tutulmuş oluyordu.

Çin'de Zeng Guafon'ın önderliğinde silahlı birlikler 1862'de Nanjing kuşattılar. Kent uzun bir direnişten sonra Temmuz 1864'te düştü. Kentten kaçmayı reddeden Hong, intihar etti. Öbür dünyada ödüllendirileceğine ilişkin inanç o kadar güçlüyü ki Nanjing kuşatmasında 100 bin

Taiping yandaşı teslim olmaktansa ölmeyi tercih etti. Ülkenin çeşitli yerlerindeki Taiping direnişleri 1868'e değin sürdü.

Taiping yönetimi altında Çince basitleştirildi. Erkeklerle kadınların eşitliği ilan edildi. Bütün mallarda ortaklık ilkesi benimsendi ve toprakların eşit biçimde paylaştırılmasına yönelik adımlar atıldı. Batı'da eğitim görmüş Taiping önderlerinden bazıları sanayinin geliştirilmesini ve bir Taiping demokrasisi kurulmasını öngören çok ileri düşünceler bile ortaya attılar.

Taiping Ayaklanması sonucu Qing hanedanı, Çin üzerinde yeniden denetim kurmayı başaramayacak ölçüde zayıfladı. Sonraki yıllarda hem milliyetçiler, hem de komünistler bu ayaklanmanın mirasına sahip çıkacaklardı.

Güney Afrika'da elmas bulundu. Kimberley yakınlarındaki elmas yataklarını şöhrete kavuştu.

Meksika'da ise Fransa Meksika başkenti Meksika'yı ele geçirdi. Fransız generallerinin himayesinde kurulan bir konsey tarafından 10 Temmuz günü Meksika İmparatorluğu ilan edilir. III. Napolyon'un çabaları sonucu Meksika tahtı Maximilian'a teklif edildi. Maximilian, Trieste'deki şatosunda 3 Ekim günü teklifi kabul etti.

Delacroix

Sakız adası katliamı

Ferdinand Victor Eugène Delacroix (1798 - 1863) Fransa'nın en önemli ressamlarından birisiydi.. Fransız şair Baudelaire, onu " Rönesans'ın son büyük ressamı ve modern dönemin ilk büyük ressamı " olarak tanımlıyordu.

Ressamlığının yanı sıra iyi bir taş basma sanatçısı da olan Delacroix, William Shakespeare'in, İskoç yazar Sir Walter Scott'un ve Alman yazar Johann Wolfgang von Goethe'nin eserlerinin taşbaskılarını da yapmıştır.

1830 yılında yaptığı Halka Yol Gösteren Özgürlük adlı yağlı boya tablosu, Fransız resim sanatının başyapıtlarından biri olarak kabul edilir.

Paris yakınlarında dünyaya geldi. Babası devlet adamı Charles Delacroix'dır. Ancak, asıl babasının, C.Delacroix'nin aile dostu olan diplomat Talleyland olduğu da iddia edilmektedir. E. Delacroix, fiziksel görünüm ve karakter olarak Talleyland'a benzemektedir. Ressamlık yaşamı boyunca Talleyland onu koruyup kollamıştır.

Resim öğrenimine 18 yaşında, Güzel Sanatlar Ulusal Okulu'nda başladı. İlk büyük çalışması olan Dante'nin Kayığı, Paris'te 1822 yılında sergilendi, gerek halk gerekse resim otoriteleri tarafından alayla karşılandı. Yine de bu çalışma devlet tarafından satın alınarak Lüksemburg Galerisi'ne yerleştirildi. Delacroix, hayatı boyunca eserlerinin önce olumsuz bir tepki ile karşılandığını, sonra bazı güçlü ve aydın çevrelerce şiddetle savunulup desteklendiğini görmüştür.

Sakız Adası'nda Katliam (1824) adlı tablosu ile ünü iyice arttı. Bu tabloda, Sakız Adası'nda Türklerin katliamdan geçirdiği hasta ve ölmek üzere olan Yunanlı sivil insanlar gösterilmekteydi. Sakız Adası'nda Katliam, derhal devlet tarafından satın alındı.

Yunanistan'daki Missolonghi Harabeleri

Delacroix, Yunanlıların bağımsızlık mücadelesini destekleyen bir resim daha yapmış, Türk Güçlerinin 1825'te Yunan kasabası Missolonghi'yi ele geçirişlerini betimlemiştir.

" Yunanistan'daki Missolonghi Harabeleri " adlı bu resimde, göğsü çıplak Yunanlı bir kadının, korkunç bir manzaraya bakarak ellerini yalvaran bir ifadeyle iki yana açışı resmedilmiştir. Kadın, Yunanistan'ı sembolize etmektedir ve görmekte olduğu manzara, intihar etmiş Yunalıların görüntüsüdür. Yunanlılar, toprakların Türklerin eline geçtiğini görmektense kendilerini öldürmeyi tercih etmişlerdir. Delacroix'in bu temaya özel bir önem vermesi, yalnızca Yunalılara duyduğu sempatiden değildir. Çok sevdiği şair Lord Byron, o topraklarda ölmüştür. Soylu bir amaç için ölme temasının resmedildiği bu resimlerle Delacroix,daha sonra yapacağı ve onun en ünlü eseri olan " Halka Yol Gösteren Özgürlük (1830) " tablosuna hazırlanmıştır.

Halka Yol Gösteren Özgürlük

Fransızlar Cezayir'i işgal ettiğinde, diplomatik bir görevle Yemen'e gönderilmişti. Bu sayede İspanya ve Kuzey Afrika'ya seyahat etti. Bu gezilerindeki asıl amaç sanatını geliştirmek değil, Paris'in uygar yaşamından kaçarak ilkel yaşamları görmekti. Fas'ın güneyinde bir kent olan Tanca'da yerel gelenekleri ve pek çok oryantal nesneyi detaylı bir biçimde betimleyen çok sayıda çizim yaptı. Bu çizimlerde asla gerçeği bire bir göstermeye çalışmayıp kendi hayal gücünü de çizimlere kattı. Daha sonra, Kuzey Afrika'daki yaşamı betimleyen 100 kadar resim yaparak, pek çok oryantal temayı Fransız resim sanatına kazandırdı. Kuzey Afrika'daki insanlardan ve kıyafetlerinden çok etkilenmiş ve yaptığı resimlerde bu etkilenmeyi

yansıtmıştır. Kuzey Afrika insanının duruşu ve tutumunun, görsel olarak, klasik Yunan ve Roma insanlarının duruşu ve tutumu ile örtüşmekte olduğunu düşünmüştür.

Jüdische Hochzeit in Marokko

Cezayirli kadınlar

Cezayirli Müslüman kadınların resmini gizlice yapmış olsa da (örneğin: " Cezayirli Kadınlar (1834) "), ülkede Müslüman kadınların örtünmesi kuralından ötürü genellikle kadınları

resmetmekte çok zorlanmıştır. Yahudi kadınları çizmek daha az problemli olduğundan, " Yahudi Düğünü (1837–1841) " adlı bir eser vererek Yahudi kadınları resme aktarmıştır.

Resimlerinde hayvan figürlerine de romantik bir tutkuyla yer vermiştir. " Aslan Avı " adlı bir eseri vardır. 1854–1861 arasında bu resmin farklı versiyonlarını yaratmıştır. Aslana, hem bir av hem de bir avcı olarak ilgi göstermiştir. Ayrıca at resimleri çizmeyi tutkuyla sevmiştir. Afrika'nın parlak güneşi altında resim yapan Delacroix, ışığın renklerle ilişkisini ve renklerin birbiri ile ilişkisini yorumlamak üzere yeni bir yöntem geliştirmiştir. Doğrudan doğruya tuvale geçirecek yerde renkleri önceden karıştırmış, böylelikle orijinal nüanslar yaratma imkanı kazanmıştır.

1833–1861 arasında Paris'te pek çok duvar süslemesi yapmış, sağlıksız koşullarda çalışmaktan ötürü hastalanarak 1863 yılında, 65 yaşında iken ölmüştür.

Halil Şerif Paşa, ilk Müslüman resim koleksiyoncusudur. Delacroix'in altı tablosuna sahip olmuştu. Görev yaptığı Fransa'dan yurda dönerken çıplak resimleri İstanbul'a getirmemesi emrini alınca, bugünün değeriyle milyar dolarları bulan tabloları, sadece 638 bin franga elinden çıkarmıştır.

Bahailik

Bahai Adalet Evi

Bahaullah olan Mirza Hüseyin Ali 1863'te Bağdat'ta, Bab'ın (Seyyid Ali Muhammed) gelişini müjdelediği kişinin kendisi olduğunu ilan etti. Bütün dinlerin gelmesini vaat ettiği " İnsanların artık savaşmayacakları ve savaşmayı öğrenmeyecekleri " Mehdi çağının gelmişti. Böylece Bahaullah Bahai Dininin yeni ilkelerini açıkladı.

Bahaullah şöyle demekteydi:

" Dünya tek bir ülke ve insanlar onun vatandaşlarıdır. Dünya vatandaşlığı kavramı, bilimin ilerlemesi sebebiyle dünyanın tek bir mahalleymiş gibi daralmasının ve milletlerin tartışmasız şekilde birbirine bağımlı olmasının doğrudan bir sonucudur. Dünya milletlerinin hepsini sevmek insanın kendi memleketini sevmesini dışlamaz.

Dinsel çatışmalar tarih boyunca sayısız savaşlara ve çarpışmalara neden olmuş, ilerlemeye büyük bir engel teşkil etmiş, her dinden veya dinsiz insanlar için gitgide menfur hale gelmiştir. Bütün dinlerin mensupları, bu çatışmanın ortaya çıkardığı temel sorunlara bakmaya ve açık seçik cevaplar aramaya razı olmalıdırlar.

Kadınların özgürlüğü, iki cins arasında tam eşitliğin sağlanması, barışın en önemli ön şartlarından biridir. Ancak kadınlar insan girişiminin her alanında tam ortaklığa kabul edilirse, uluslararası barışın boy vereceği ahlaki ve psikolojik ortam oluşabilir.

Tüm din ve ırklar birdir: " Hiç şüphesiz hangi milletten, hangi ırk veya dinden olursa olsun, tüm insanlık ilhamını bir İlahi Kaynaktan almaktadır ve tek Tanrı'nın kuludur ". "

Bahai dini görüşüne göre Dünya barışı mümkündür ve kaçınılmazdır. Barışa, insanlar eski öğretilerde ısrar edilirse dehşet dolu olaylardan sonra ulaşılacaktır. Veya kendi iradeleri ile yeni öğreti sayesinde barış gelecektir. Bu, tüm dünya sakinlerinin önündeki bir seçimdir.

Dünyanın tek bir ülke olması, insanlığın vatanı olarak yeniden örgütlenmesi ve yönetimi için temel şart, insanlığın birliğinin kabul edilmesidir. Dünya barışını kurma çabalarının başarısı bu prensibin evrensel ölçüde kabulü gerekmektedir. Bunun için, evrensel olarak beyan edilmeli, okullarda öğretilmeli ve her millete devamlı olarak ifade edilmelidir.

En zararlı ve inatçı kötülüklerden biri olan ırkçılık barışın en büyük engellerinden biridir. Irkçılık uygulaması, bahanesi ne olursa olsun, insanlık onurunun en çirkin bir şekilde ihlalini teşkil eder.

Zengin ve yoksul arasında ölçüsüz farklılık, şiddetli bir ıstırap kaynağı olmakta ve dünyayı, savaşın eşiğinde dengesiz bir durumda tutmaktadır.

Makul ve meşru bir vatanseverlik dışında, dizginlenmemiş bir milliyetçiliğin yerini daha geniş temelli bir bağlılığın, tüm insanlık sevgisinin alması gerekir.

Bahai dininde kadın erkekle eşit haklara sahip, dinde ve toplumda önemli yeri olan bir varlıktır. Kadın erkek herkesin ödevi, Emri tebliğ etmek ve öğretmektir. Toplumsal faziletler kadın ve erkekte eşittir. Tanrı huzurundaki saygınlık cinsiyete değil, yüreğin temiz ve aydın olmasına bağlıdır.

Bahailer için insanların mutluluğu ve esenliği, kadın ve erkeğin eşit derecede gelişmesine bağlıdır. Onların her ikisi de birbirlerinin yardımcısı ve tamamlayıcısıdır. Bahaullah, tüm hanımların eğitilmesini emrederek, kadın-erkek herkesin eşit haklara sahip olduğunu ve her iki cinsiyetin eğitimlerinde farklılık olmaması gerektiğini bildirmiştir. Tanrı katında cinsiyetin bir özelliği yoktur. Düşüncesi temiz, eğitimi üstün, ilmi başarıları büyük, hayırseverliği fazla olanlar ister kadın, ister erkek olsun, ister siyah, ister beyaz olsun tüm meziyetleriyle mümtaz olurlar ve bundan başka bir fark da yoktur. Kadınla erkeğin eşitliği Bahai öğretileri tarafından garanti edilse de, toplumsal rollerinin kadına yüklediği bazı kaçınılmaz sorumlulukları vardır. İstedikleri mesleği seçme hakkına sahip olsalar da kendi doğurdukları çocukların ilk eğitimcisi olmak durumundadırlar. Bahailer kadınların iştirak etmesinin uygun olmadığı bazı durumların varlığını kabul ederler. Örneğin bir düşman hücumu karşısında, hanımlar askeri hizmetlerden muaf tutulmuşlardır.

Bahaullah'ın hayatının 40 yılı Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde geçti. Osmanlı Devleti Bahaullah ve Bahailere sürgün dışında bir baskı yapmadı. İran'daki gibi hayatlarına yönelik şiddet görmediler. Bahaullah 12 Aralık 1863'te sürüldüğü Edirne'de 5 yıl yaşadı.

Bahailiğin en önemli kitapları, temel yasaları ve dinin şeri hükümlerini içeren Kutsal kitap olan " Kitab-ı Akdes ", ilahiyat konularını içeren " İkan Kitabı ", " Saklı Sözler " (Kelimat-ı

Meknune), Kurdun Oğlu Risalesi gibi kitaplardır. Bahailer, tüm dinlerin Kutsal Kitaplarının (Tevrat, İncil, Kuran, Bhagavad Gita ve diğerleri) tek bir sistemin parçaları ve insanlığın ortak dinsel mirası olduğuna, kutsallıklarını yitirmediğine inanırlar.

Bahai bahçesi, Hayfa, İsrail

Ali ve Fuat Paşalar Bahai tarihinde iyi tanınan kişilerdir. Bahaullah onlara, kendisini ve başka Bahaileri, durumlarını hiç araştırmadan sürgün ettikleri için, şiddetli kelimelerle eleştirmiştir.

Bahai Tapınakları (Meşriku'l Ezkar), her dinden kimsenin sessizce bildikleri şekilde ibadet edebilecekleri mekanlardır. Bu tapınakların ortak özeliği, bir kubbelerinin ve dokuz girişlerinin olmasıdır. Bu dokuz giriş dünyada dokuz dinin var olduğuna ilişkin Bahai inancını yansıtır.

Bahailikte dua, namaz ve oruç gibi ibadet kuralları vardır. Namaz, bireysel yapılan bir tapınmadır ve toplu namaz yoktur. 2-21 Mart tarihleri arasında Kutsal Sayı 19'dan oluşan 1 Bahai ayı süresince oruç tutulur. Dua, namaz, oruç bireyin kendi sorumluğundadır; temel amacı yaşamı konusunda onu meditasyona yöneltmek, karakterini düzeltmesinde yol göstermektir.

Dünyanın Güneş etrafındaki dönüşünü bir yıl kabul edildiği Bahailikte, Takvim her biri 19 gün olmakla 19 aya bölünmüştür. Artık kalan 5 gün ise Gregoryen Takvimine göre şubata denk gelen ay olan " mülk ayı " 'na ilave edilmiştir. Bahai Takviminde ilk ay baha Ayı olup, yılbaşı kabul edilen 21 Mart Nevruz Bayramı (Oruç Bayramı) olarak kutlanır. Takvimin son ayı olan ala ayında ise 19 gün boyunca oruç tutulur ve güneşin Koç burcuna girmesiyle oruç terk edilerek Oruç Bayramı kutlanır.

Bahai Dini, görüldüğü gibi yeni bir dini akımdır. XIX. yüzyılda doğmuştur. Başlıca büyük dinleri ve diğer inançları sentezlemeye çalışan hümanist ve barışçıl bir dinsel harekettir.

Yazd'daki Bahai Mezarlığının İran Devleti taraından tahribi

Çerkez Sürgünü, 1864

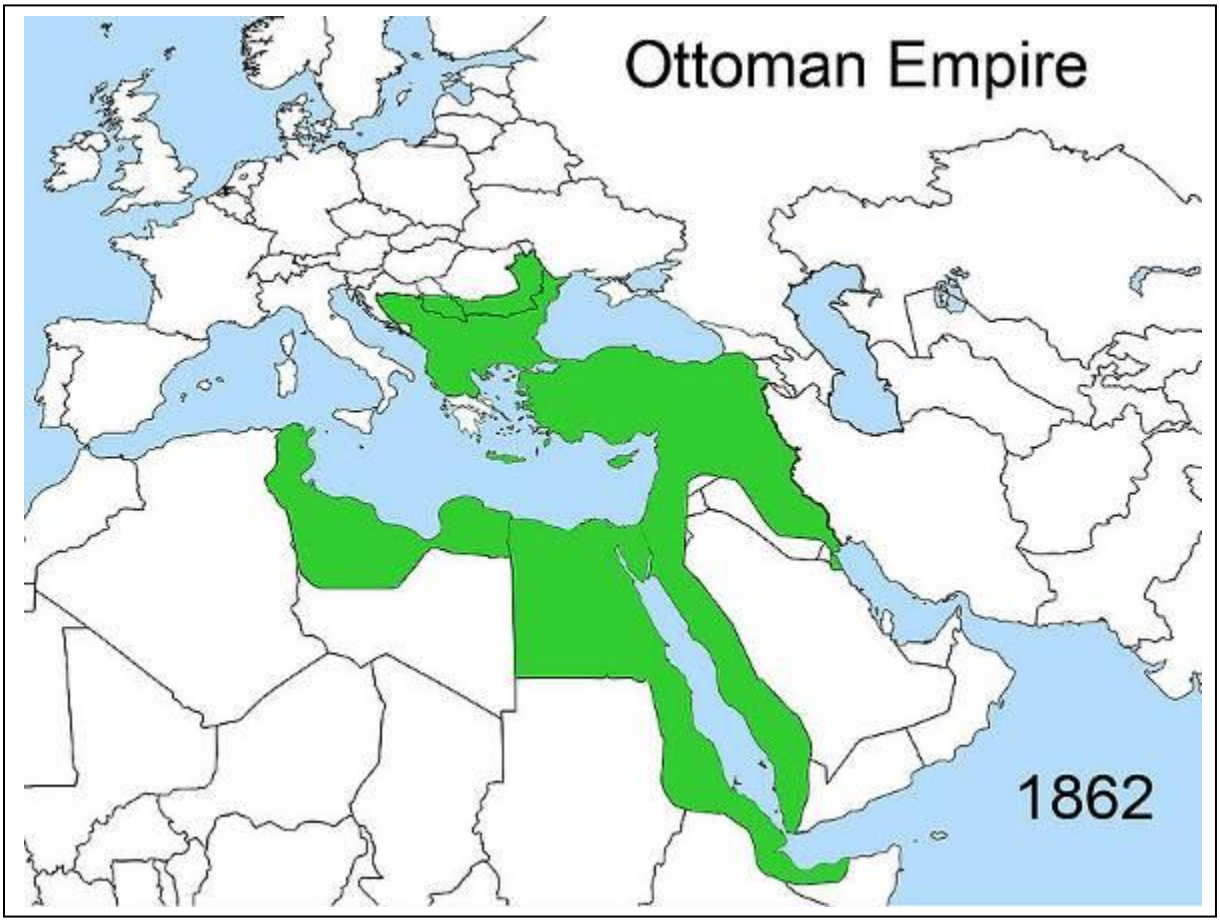
Çerkez prenslerin toplantısı

1864 yılında Çerkezler Rusya'dan sürüldüler. Türkiye'de " Çerkez " dediğimiz topluluk, 1864 yılında Rusların sürdüğünde birbirinden tamamen farklı dillere sahip, sekiz ayrı Kuzey Kafkas etnik topluluklarından oluşmuştu. Çerkezlik bir üst kimlikti. Şemsettin Sami'ye göre Rusya tarafından sürgün edilen 1 milyon insandan ancak 200 bini sağ olarak Anadolu'ya varabilmiştir. Başka kaynaklara göre de 1,5 milyon sürgünden 400 bini Anadolu'ya gelebilmiştir. Çerkezlik topraklarından koparılmış insanların kader birliğinden doğmuş bir kimliktir. Bu 8 etnik grup: Adigeler, Abazalar, Ubıhlar, Asetinler (Ossetler), Dağıstanlılar, Çeçen – İnguşlar, Balkarlar ve Karaçaylardır. Bazıları da Çerkezlerin Abzah, Byeduh, Şapşığ, Natuhay, Temigay, Besleney, Hakuşi ve Kabartaylardan oluştuğunu söyler. Anadolu'daki Çerkezler içinde en büyük grup Adigelerdir (yaklaşık olarak 2000 yılında 300.000 kişi).

Balkarlar ve Karaçaylar Türk'türler. Aslında Çerkez, tarihte sadece Adigeler için kullanılan bir addır. Yunanlılar Adigelere " kherkhet " demişlerdir. Bu tanım giderek bütün Kuzey Kafkas halklarına mal olmuştur.

Çerkez adına Çerkez olarak ve Gerkes olarak eski Türk yer adlarında, boy adlarında ve efsanelerinde rastlanır. Bu nedenle Yunanlıların Karadeniz'in kuzeyinde rastladıkları Gerkes veya Çerkezler dayanarak kherkhet adını kullandıkları düşünülmektedir. Bu meyanda Ossetlerin de Alanların temsilcileri olduğu kabul edilir.

Osmanlıda Yönetim Reformları

Osmanlı imparatorluğu

Osmanlı İmparatorluğunda Tanzimat'tan sonraki en önemli gelişmelerden biri de " inas rüştiyeleri " açılarak kız çocukların eğitim imkanlarının geliştirilmesidir. Az sonra eğitim seviyesi liseye kadar çıkacaktı. Bu gelişme hanım öğretmenlerin (Muallime Hanımlar) bir meslek olarak ortaya çıkmasına olanak sağladı. Böylece kadın toplum daha sanayileşmeden çalışma hayatına girmişti. Bu eğitim sektöründe gerçekleşmişti.

Osmanlılarda Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe'si tercüme edildi.

Osmanlılar 1864'de bir kanunla 27 vilayet kurdular. Vilayet sancaklara, sancaklar kazalara, onlar da nahiyelere bölünmüştü. Nahiyelerin altında ise köy veya mahalleler vardı. Köy veya mahalle temel birimdi. Köy veya mahallenin yönetimi muhtara bırakılmıştı. Muhtara bir ihtiyar heyeti yardımcı oluyordu. Yönetici kadro hiyerarşinin başları itibarıyla şöyle gelişiyordu. Nahiyede müdür, kazada kaymakam, sancakta mutasarrıf, vilayette vali vardı.

Devlet yönetimlerine atanmış veya seçilmiş meclisler yardımcı oluyordu. Kimisi kadıların başkanlığında mahkeme olarak görev yapıp, yeni kanunları uyguluyordu. Kimisi vergileri topluyordu. Kimisi eşkıyalığa karşı önlemleri tespit ediyordu. Vilayetlerden İstanbul'a gidecek öneriler hazırlanıyordu. Bu meclisler veya kurullar etkendi, yönetimi Müslüman olmayanlarda dahil tüm tebaaya yayıyordu. İl genel Meclislerinde (meclisi umumu vilayet) sancaklardan eşit miktarda seçilen Müslüman ve Müslüman olmayanlar katılıyorlardı. Bütün bunlar temsili sisteme dayalı bir rejim için atılmış, hiç de küçümsenemeyecek adımlardı.

1864'de Osmanlı İmparatorluğu Umumi Şirketi kuruldu. Bu bir banka gibi devlete finansman sağlıyordu.

İçlerinde gazetecilerin de bulunduğu pek çok aydın Osmanlı Devletinin düştüğü duruma üzülüyordu. Gazeteci aydınlar şimdi tepkilerini gazetelerde yayınlamaya başlamışlardı. Aslında gazete tirajları düşüktü ama kahvelerden gazeteyi bir kişi okuyor, pek çok kişi dinliyordu. Gazetenin trajından büyük etkisi oluyordu. Gazete yayınlanan eleştiriler Babıali'nin tepkisini çekmekte gecikmedi. 1864'de matbuat nizamnamesi çıkarıldı.

Şimdi gazeteciler için gazete kapatma, hapis ve para cezaları yürürlüğe girmişti. Ama her sıkılaşma gibi bu da daha fazla tepki çekti. Gazeteci ve aydın özgürlüğü daha bir somutlaştı.

ABD İç Savaşında Terrör, 1864

Columbia'nın yanışı

Kuzey Amerika’da 1864’de iç savaş kilitlenmişti. Seçimler yaklaşıyor ve kamuoyu baskısı artıyordu. Savaş bitmek zorundaydı. Geniş bir Kuzey saldırı cephesinin komutan William Tecumseh Sherman’dı. Saldırmadan önce Güneyin ikmal yollarını kullanılamayacak hale getirdi. Kuzey günde 200.000 mermi ikmal ediyordu. Güney ise mermiye, yiyeceğe ve eski botlara bile muhtaçtı. Sherman, top yekun savaş denilen yakıp yıkma emrini vermişti. Bu yöntem bundan sonra her savaşta kullanılacaktı.

Atlanta kuşatılınca, konfederasyon geri çekilip, kenti birliğe bıraktı. Atlanta yerle bir oldu. Lincoln seçimleri kazandı. Birlik denize doğru yürüyüşüne başladı. 62.000 birlik askeri Georgia ve Atlanta’dan denize yürürken 100 Km genişliğinde bir alanı yerle bir etti. Yağma yapıldı, ekinler yakıldı. Askeri değer taşıyan her şey yok edildi.

Mayıs’ta Kuzey ordulara Güney’in üzerine gidiyordu. Kuzeyliler, General Grant komutasında 120 bin kişi, General Lee'nin kuvvetleri ise 64 bin kişiydi. Batıda, yine kuzeyli General Sherman 100 bin askeriyle güneyli Johnston'un 60 bin kişilik ordusuna karşı yürüyordu.

8 Kasım’da Lincoln, tekrar başkan seçildi. Diğer aday, McClellan’dı.

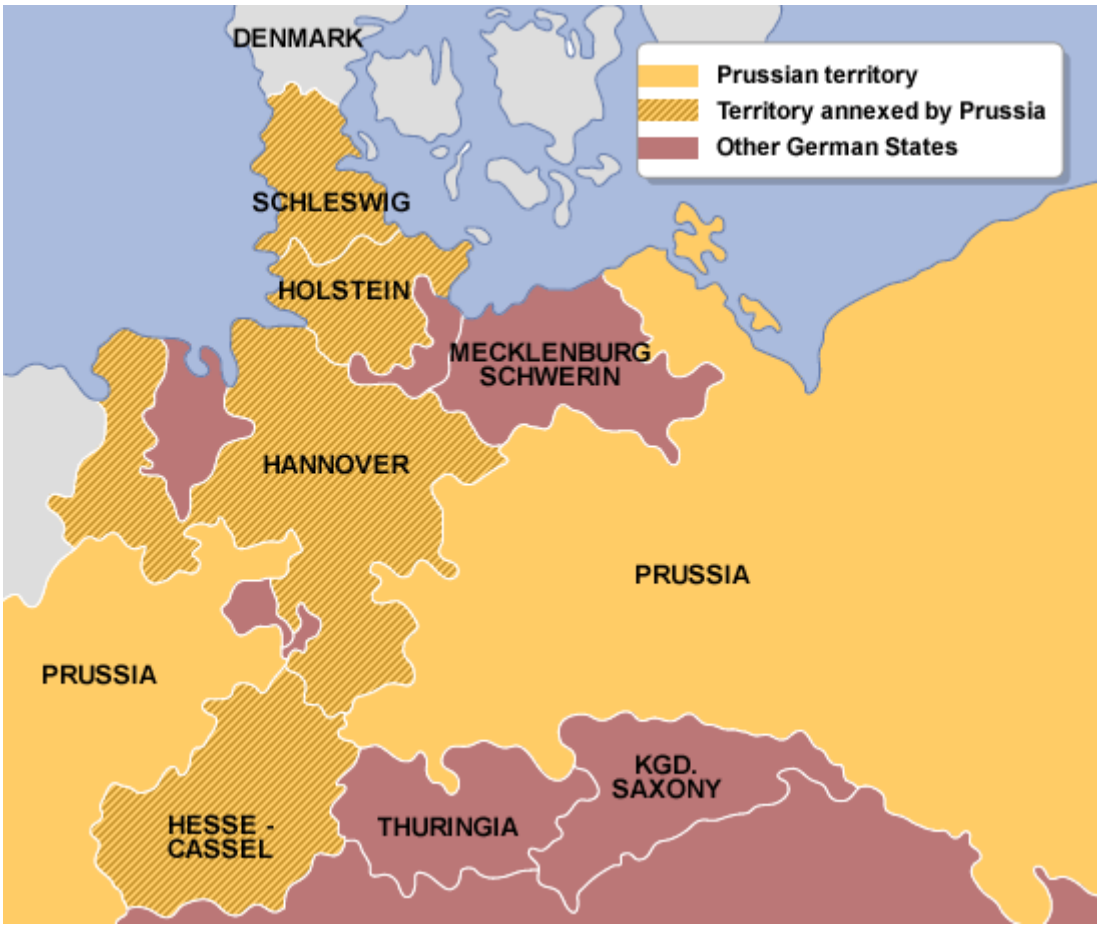
Atlanta'yı kullanılamaz hale getiren Sherman Georgia'ya doğru yaka yıka gidiyordu

.
15–16 Aralık’ta 23 bin kişilik Güneyli ordusu, Nashville'de General Thomas tarafından dağıtılır.

6 ay içinde General Lee konfederasyon ordusunun teslim olduğunu açıklayacaktı.

1864’de Sand Creek Katliamında Amerikan yerlileri yok edildiler.

1864’in Bazı Gelişmeleri

Meksika’da imparator I. Maximilian tahta çıktı. Demokratik şekilde seçilmiş olan bir kongreyle iktidarı paylaşacak şekilde parlamenter monarşi yanlısıydı. Yerel halkın serflikten kurtarılması gibi uygulamak istediği yasalar, Meksika’daki muhafazakar yönetici sınıftan direnç gördü. Ülkedeki cumhuriyet yanlısı liberaller ise monarşiye tamamen karşı olduklarından Maximilian ülkede toplumsal destek de bulamamıştı.

1864’de Prusya ve Danimarka arasında savaş çıktı. Almanya’nın ulusal birliğini kurmak için yola çıkan Bismarck, Avusturya’yı da yanına alarak, " Germen Konfederasyonu " adına 1864'te Danimarka'ya savaş açtı. Avusturya Prusya ile birlikte hareket etmişti. Nüfuslarının büyük çoğunluğunun Alman asıllı olduğu Schleswig ve Holstein düklüklerini Danimarka krallığından kopardı. Bu iki düklükten Schleswig, Prusya, Holstein de Avusturya tarafından ilhak edildi. Avusturya, Bismarck’ın kendilerini ikna etmesi sonucu, Prusya’nın yanında yer almıştı. Ama buna rağmen, ele geçen ülkelerin yönetimi konusunda iki ülkenin arası bozuldu. Prusya’nın yükselişi devam ediyordu.

Yunanistan İngiltere’den Ege adalarını (İon adaları, 7 ada) aldı. Bu adalar o zamana kadar Osmanlı himayesindeydi. Bu olay Mega İdeal peşindeki Yunanlıları çok şevklendirdi.

Hicaz'da yeniden isyan çıkmıştı. Mısır valisi İsmail Paşa, Hicaz'a asker yolladı.

Darwin sistemi üzerindeki tartışmalar sürüyordu. Haeckel hücre kuramını Darwin sitemine bağladı.

Bessemer'den sonra 1864'de " Open heart " usulü çelik üretimi keşfedildi. Demir çelik üretimi katlayarak artacaktı.

Dybbol Savaşı

1864'de Kamboçya Fransa'nın eline geçti.

1848 Devrimi ile başlayan hareketin, ikinci en önemli aşaması, Uluslararası Emekçiler Birliği'nin kurulması ile başladı. Enternasyonal 1864 yılında işçilerin Londra'da Saint Martin Salonu'nda gerçekleştirdiği toplantıda kuruldu. Temel amacı, ülke sınırları ile parçalanmış, ortak çıkara sahip işçi sınıfının karşı karşıya olduğu sorunların tartışıldığı bir platform olmak, farklı ülkelerden sosyalist hareketler arasındaki eşgüdümü sağlamaktı. Bu amaç doğrultusunda; " uluslararası işçi dayanışması ", " sendikal hareket ", " grev ", " siyasal eylem ", " üretim araçlarının özel mülkiyetinin ve sürekli orduların kaldırılması " gibi başlıklar çeşitli tarihlerde düzenlenen kongrelerde ele alındı.

Elektromanyetik Alan

James Clerk Maxwell

Maxwell (1831 – 1879) ışığın iç içe manyetik ve elektrik dalgalarından doğduğunu açıklamıştı. İskoçyalı teorik fizikçi ve matematikçi, daha önceden birbirleriyle ilişkisiz olarak gözüken elektrik ve manyetizmanın aynı şey olduğunu Maxwell Denklemleri'yle (4 denklem) ispatladı. Bu denklemler elektrik, manyetik ve optik alanlarında kullanılmaya başlandı.

Maxwell Denklemleri sayesinde bu alandaki klasik denklemler ve yasalar basitleştirilmişti. Maxwell'in elektromanyetik alandaki çalışmaları " fizikteki ikinci büyük birleşme " olarak adlandırılır. Birincisi Isaac Newton tarafından gerçekleştirilmiş olan yasadır.

Maxwell elektrik ve manyetik alanların uzayda dalga formunda sabit ışık hızında ilerlediğini buldu. 1864 yılında Maxwell “ A Dynamical Theory of the Electromagnetic Field “ (Elektromanyetik Alanın Dinamik Teorisi) adlı kitabını yayınladı. Işığın aslında aynı ortamda dalga hareketi yapan elektriksel ve manyetik titreşimler olduğu ilk kez bu kitapta yer almıştı.

Elektrik kuvveti ile manyetik kuvveti birleştirdiği elektromanyetizma modeli, fizikteki en önemli gelişmelerden biri olarak kabul edilir.

Maxwell gazların kinetik teorisini istatistiksel olarak açıklayan Maxwell-Boltzmann Dağılımı'nın geliştiricilerinden biridir. Buluşları modern fizikte özel görelilik ve kuantum mekaniğinin başlamasına katkıda bulunmuştur.

Maxwell ayrıca 1861'de ilk gerçek renkli fotoğrafı yaratmıştır. Diğer yandan birçok köprünün yapısını oluşturan çubuk-mafsal sistemlerinin esnemezliği (Rijitlik) konusunda da çalışmalar yapmıştır.

Birçok fizikçi tarafından 19. yüzyılda yaşayıp 20. yüzyıl fiziğini en büyük katkıyı sağlayan kişi olarak görülür. 1999'un sonlarında 100 ileri gelen fizikçiyle gerçekleştirilen milenyum oylamasında Maxwell, tüm zamanların en iyi fizikçileri arasında Einstein ve Newton'dan sonra 3. sırayı almıştır.

NGC 4414

Maxwell'den önce Kirchoff (1824 – 1887), Bunsen (1811 – 1899), Huggins (1824 – 1910) gelişi spektroskopun gelişine yol açıyordu. BHütün bunlardan da Astrofizik doğdu.

Lassalle

Ferdinand Lassalle (1825 – 1864) öldü. Yahudi bir bankerin oğluydu. Gittiği ticaret okulundan kovulmuştu. Daha sonra Berlin Üniversitesi felsefe sınavlarını verdi. Çok genç yaşta Paris'e giderek oradaki ihtilalci kişilerle temasa geçti. 1846'da Almanya'ya dönünce, kocasından boşanmak üzere olan Prenses von Hatzfeldt ile aşk yaşadı. Prensesin kocasının elindeki bazı önemli belgeleri Lassalle'in arkadaşları çaldılar. Lassalle bu davadan beraat etti. Buna karşılık işlediği basın suçları nedeniyle hapse girdi. O hapiste iken Almanya'da 1848 – 49 ayaklanmaları oldu.

1859 yıllarında Lassalle birleşmiş ve Protestan bir Almanya'yı müdafaa ediyordu. Bu da Bismarck'ın programı ile çakışıyordu. Lassalle ayrıca " Kazanılmış Haklar " ve mülkiyet hakkı üzerinde de yazdı. Mülkiyet hakkının devlet müdahalesi ile sınırlanmasını söylüyordu.

Almanya'da parlamenter bir rejim isteyenlerle parlementonun çok sınırlı hizmet vermesini isteyenler arasındaki mücadele de Lassalle parlamenter rejim yanında yer aldı. Defalarca

kovuşturmalara uğradı. Kendi müdafaasını kendi yapıyordu. Lassalle vergi ödememek gibi sert tedbirler ileri sürüyordu. Sonunda İlerici Partideki arkadaşları ile arası bozuldu. O da bir işçi programı hazırlayıp, bunu halka bildirdi. Lassalle tek dereceli seçimlerden, devlet kredisi ile kurulacak işçi kooperatiflerinden bahsediyordu.

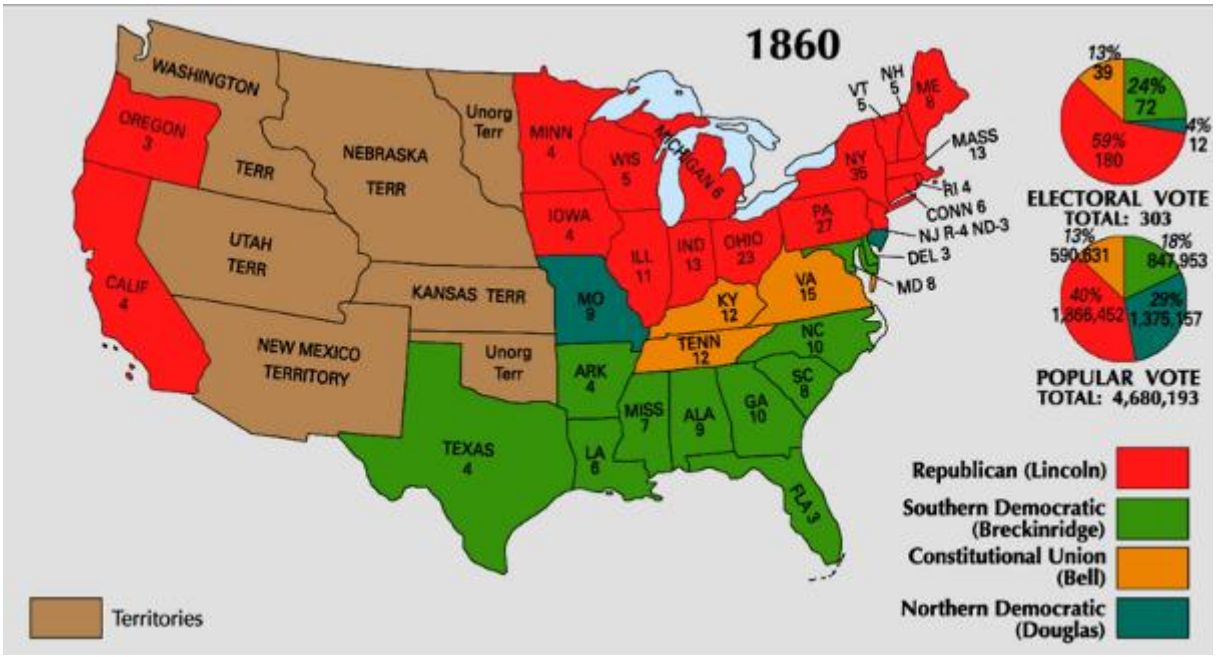
Lassalle sermayeye oranla nüfus daha hızlı artma eğiliminde diyordu. İşçiler ile işsizler arasında artan bir rekabet vardı. Bu nedenle işçiler geçimlerine zar zor yeten bir ücretle yetinmek zorunda kalıyorlardı. Bu koşullarda para birikemezdi, bu nedenle devlet işe karışmalıydı.

Ömrünün sonlarına doğru Lassalle Bismarck ile uzun görüşmeler yaptı. Bu görüşmelerin, daha sonra Bismarck'ın yapacağı yenileştirmelere etki etmiş olması çok muhtemeldir.

Lassalle ve Marx dosttular. Marx Berlin'e geldikçe Lassalle'in evinde kalıyordu. Lassalle ona parasal yardım da yapıyordu. 1862'de ayrı işçi birlikleri kurunca, çelişkileri açığa çıkıp, tartışmaları iyice sertleşti.

Lassalle, 1864 yılında bir aşk macerası nedeniyle yaptığı düello sonucu öldü. Lassalle ölünce Alman işçi hareketine Marx tamamen hakim oldu.

Güney Teslim Oluyor, 1865

1860 ABD seçim sonuçları

Kuzey ile Güney arasında barış görüşmeleri yapılıyordu. Şubat'ta barış görüşmelerinden sonuç yoktu. General Lee ve General Grant'ın orduları üst üste kapışıyorlardı. Kaybeden artık hep Güneydi.

9 Nisan'da General Lee teslim oldu.

14 Nisan'da Lincoln'a suikast yapıldı.

Lincoln 1 hafta içinde suikasta uğrayıp, öldürüldü. Lincoln iç savaş sırasında soğukkanlılığını ve azmini hiç kaybetmemişti. Savaş başladıktan sonra birinci meselesi iki ayrı devlete müsaade etmemek ve ABD'yi tek devlet haline getirmekti.

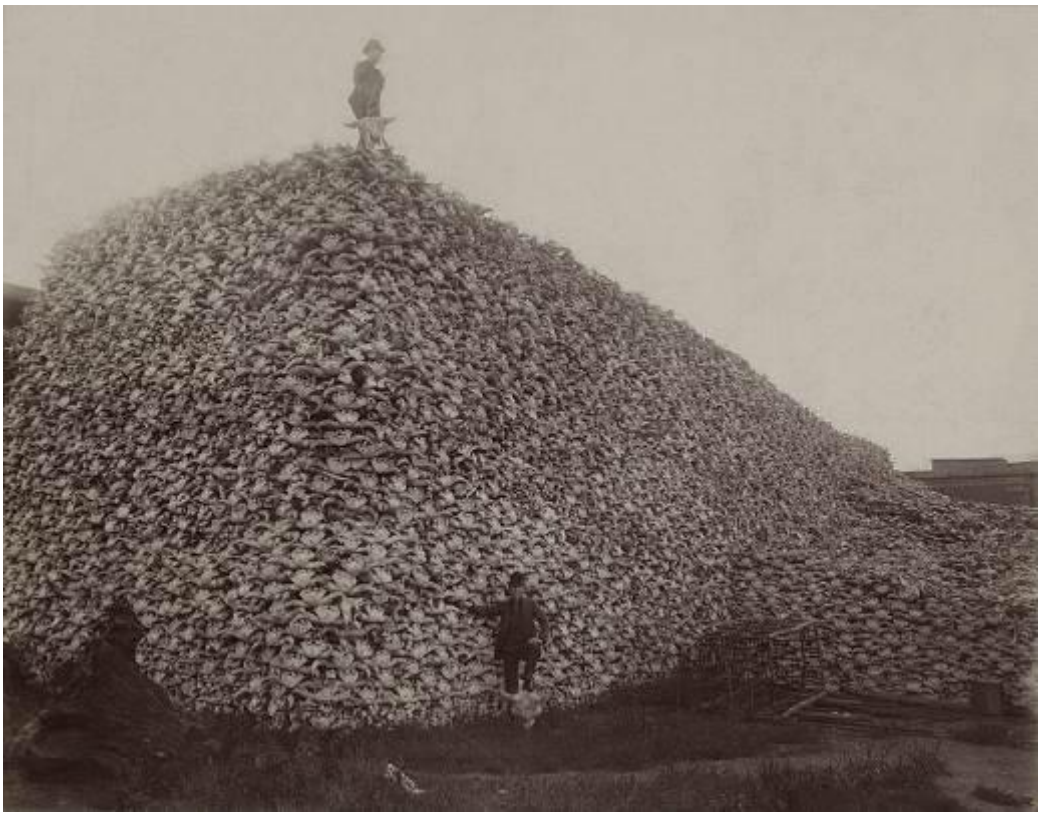
18 Nisan'da General Johnston da teslim oldu.

Mayıs'ta geriye kalan bütün güneyli kuvvetler teslim oldu. İsyan bitmişti. Güney Kuzeye boyun eğmiş, kölelik kalkmıştı. İç Savaşın maliyeti 31 milyar altın franktı. ABDdevleti girdiği büyük borç yükünden ancak 15 yılda kurtulacaktı.

Amerika 1859 da başlayan petrol tutkusu sonucu aradan geçen 6 yıl içinde üretimi 3 bin hektolitreden, 4 milyon hektolitreye çıkarmıştı. Bunun bir zenginlik olduğu anlaşılıyordu. Şimdi sıra dev ortaklıklar kurmaktaydı.

1865 ve 1875 arasında Kuzey Amerika ovalarında buffalo avı başlamıştı. Bu büyük ovalarda buffalo sayısı 10 senede 50 milyondan 1 milyondan aza indi. Buffalo avcıları Amerika iç

savaşı sonrası işsiz kalmış, çok keskin ve özel avcılardı. Hayatlarını uzak mesafelerden buffaloları vurarak kazanıyorlardı.

Vurulan Bizon kafatasları

Osmanlı Devletinin Yüzü Batıya Dönük, 1865

Babıali

1865 yılında Osmanlılarda Namık Kemal, Ziya Paşa, Mısırlı Prens Mustafa Fazıl (1829 – 1875), Ali Suavi (1838 – 1878) ve diğer bazı aydınlar Karbonari örneğine benzer bir gizli örgüt kurdular. Bunlar Genç Osmanlılardı. Örgütün adı ittifakı Hamiyet veya Meslek idi. Saray ve yönetim hemen büyük bir telaşa kapıldı. Genç Osmanlıların elinde kalem gücü vardı. Genç Osmanlılar hükümete bindirdikçe, Babı Ali'de onlara bindiriyordu. Kısa süre içinde kıran kırana bir mücadele başladı.

Yenileştirme Sultanların, Sadrazamların, Edebiyatçıların gayreti ile yapılırken, birde işin altında adsız pek çok insan vardı. Katipler, hukukçular, teknisyenler, subaylar, öğretmenler, vs… imparatorluğun bir ucundan diğerine Osmanlı çağdaşlaşmasını taşıyorlardı.

Devletin askeri ve mülki görevlileri yanında tacirler ve bankacılar da çağdaşlaşmada pay sahibiydiler. Bu insanların nerede ise hepsi azınlıklardan geliyordu. Avrupa ile Osmanlı imparatorluğu arasında aracılık rolünü oynuyorlardı. Bunlar mal ve sermaye dolaşımı yanına yaşam biçimlerini, teknik donanımı ve düşünce sistematiğini de sokmuşlardı. Bunlar aynı zamanda finans sağlayıcılardı. Devlet onların parası ile yeni anlayışı sergileyen saray, okul ve kışlaları yapıyordu. Devlet gerekli alt yapı için para bulmalıydı. Bu parayı bularak devletin borç batağına girmesini kolaylaştıranlar da bunlar olmuştu.

Avrupa'dan Osmanlıya beyin göçü de oluyordu. Avrupa'daki yaşamından mutlu olmayanlar, yanlarında know-how'larını alıp, geliyorlardı. Osmanlı imparatorluğuna yerleşiyor ve burada çoluk çocuğa karışıyorlardı. Onların yanında yetişen Osmanlı kökenli çırakları da çağdaşlaşmanın yılmaz birer savunucusu oluyordu. Hekimler, eczacılar, mühendisler, vs…

böyleydi. Bunlar bilimlerini Avrupa ile uyum içinde sürdürebilmenin kaygısını da taşıyorlardı.

Çağdaşlaşmaya sırt verenler içinde azımsanmayacak sayıda ulema da vardı. Din adamlarının bu harekete destek vermeleri ve içinde görev almaları şaşırtıcıdır. buradan ancak şu söylenebilinir. Tanzimat zaten hiçbir zaman dine karşı bir tavır almamıştı. Din adamları da yenileştirmeye karşı değillerdi. Onlar yenileştirmeyi belki eski günlere dönüşün bir yolu olarak ele alıyorlardı.

Osmanlı imparatorluğunda Tanzimat veya çağdaşlaşma kimsenin tekelinde değildi. Ulema, Ermeni tacir, Yahudi hekim, Rum gazeteci, İsveçli saatçi, Sultan, Vezir, katip, hepsi bu çabaya katılmış ve bu çok eskiden beri gelen çok ırklı, çok dinli yapıyı yaşatmaya çalışmıştır.

Babıali'nin merkezi hükümeti ve taşrayı yeniden düzenlemesi bir örgütlenme başarısıdır. Bakanlıklar (nezaretler) uzmanlaşmış, taşradaki şubeler ile merkez bütünleşmiştir. Memurların maaş, terfi, tayin ve özlük işleri yürür duruma gelmiştir. Eyalet yöneticilerinin, eyaletlerini, gelir ve giderlerini tam bağımsız yönettiği devir sona ermişti.

1865’de Osmanlıda Diğer Gelişmeler

Osmanlı Yahudisi -

Adana ovasının Toros dağları kesiminde asayiş bozulmuştu. Ahmet Cevdet Paşa bu hareketlenmeyi yatıştırma hareketi düzenledi. Buralardaki çok sayıda göçebe aşiret toprağa yerleştirildi. Bundan sonra önce tarımda, sonra sanayi de önemli gelişmeler başlayacaktı.

Amerikan İç Savaşı, Anadolu dokuma sektörü için bir fırsat olmuştu. Amerikan kaynaklarını kaybeden Avrupa, ihtiyacını Osmanlı imparatorluğundan temin etmeye çalışıyordu.

Osmanlı imparatorluğunda Yahudi milleti biraz gecikerek Ermeni milletini takip etmişti. Yahudilerin içindeki liberal kişiler önce kendi içlerindeki tutuculara karşı bir mücadele verdiler. Sonunda 1865’de bir tüzük hazırlandı ve bu tüzük Babıali tarafından onandı. Tüzük Gregorian Ermeni tüzüğüne çok benziyordu. Tüzük benzerdi ama sonuçlar aynı olmayacaktı.

Yahudiler imparatorluk içinde dağınıktılar ve adalar gibi yaşıyorlardı. Tüzük özerklik isteklerine yol açamadı ama hahamların yetkisini sınırlayarak, liberal unsurlara kapı açtı. Laikler okulları, hayvan barınaklarını, hastaneleri, yardım kuruluşlarını denetleyebilmeye başladılar.

1865’de Bazı Gelişmeler

1865 Meksika

Meksika’da cumhuriyetçiler Meksika İmparatorluk ordusuna karşı savaşıyor ve başarılar kazanıyorlardı. Çok sayıda şehir cumhuriyetçilerin eline geçti. Bu dönemde acil önlemlere başvuran İmparator Maximilian 3 Ekim 1865 tarihinde kötü bir karar olan “ Kara Emir “ adlı emri verdi. Savaş sırasında ele geçirilen her Meksikalının asi sayılarak derhal idam edilecekti. Bu emirle çok sayıda savaş esiri cumhuriyetçi subay idam edildi.

İlk Anarşist, 1865

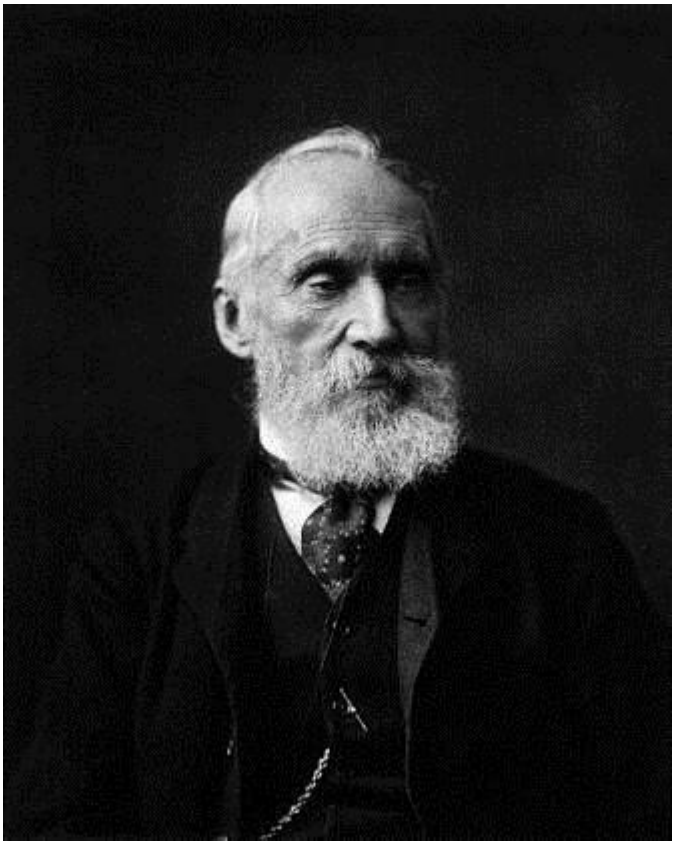

Proudhon

Fransız politikacı, filozof, sosyalist Pierre-Joseph Proudhon (1809 – 1865) öldü. Fransa'da parlamento üyeliği yapmıştı. Kendisini anarşist olarak tanımlayan ilk kişidir. Anarşizm'in en etkileyici teorisyeni ve organizatörü kabul edilir. 1848 olaylarından sonra kendini federalist diye nitelendirmeye başlamıştı. En önemli eseri " Mülkiyet Hırsızlıktır " adlı eseridir.

1865'de Bismarck uyguladığı diplomasiyle Fransa ve Rusya'nın tarafsızlığını sağladı. Holstein'i işgal etti. Prusya Germen Konfederasyonu'nun sona erdiğini ilan etti. Peşinden Bismarck ordularını Bohemya'ya sürdü.

Bilim Hızla İlerliyor

Lort Kelvin

Claude Bernard 1865'de ünlü kitabı " Deneysel Tıbbın İncelemesine Giriş " yayınladı. Bu kitap doğa bilimin en temel eserlerinden biridir. Burada Tıbbın, fizik gibi temel yasalara uyması gerektiğini söylüyordu.

Clausius (1822 – 1888), 1865'de antropi konseptini dünyaya tanıttı. Carnot (1796 – 1832), Mayer (1814 – 1878), Joule (1818 – 1889) ve sonra Clausius termodinamiğin yasalarını belirlemişlerdi. Bu yasalar gazlara uygulanınca da Maxwell ve Boltzmann'ın kinetik kuramına ulaşılacaktı. Buradan da sıkıştırma, sıvılaştırma ve soğutma sanayileri doğacaktı.

Bu sırada kimya da Saint Claire Deville (1818 – 1881), Marcelin Berthelot (1827 – 1907) gibi kimyacıların elinde gittikçe daha fazla açıklığa kavuşuyordu. Kimyada kararlı denge durumları yanında kararsız denge durumları da termodinamik yasalarla buluşuyordu.

1863'de asetilen elde edilmişti. Peşinden benzin, naftalin ve yağlar geldi.

Thomsen kimyasal reaksyonla ortaya çıkan ısı ölçülebilir demişti. Berthelot bunu doğruladı.

Berthelot ozon imal etti. Böylece suyu mikropsuzlaştırmanın yolu açılmış oldu. Sınırsız bir ilerlemeye inanıyordu ama bir yandan da kimyanın patlayıcılığı ile ilgilenerek, kimyanın yıkıcı gücünü ortaya seriyordu.

William Thomson (1824 – 1907), 16 ve 17 yaşında iken yayımladığı ilk bilimsel makalelerinde, İngiliz bilim adamlarının genellikle karşı çıktığı Fourier'in görüşlerinin savunuyordu. Fourier'in geliştirdiği bilimsel yöntemlerin yalnızca ısı akışına değil, başka enerji biçimlerine de uygulanabileceğini öne süren ilk bilim adamı oldu.

21 yaşında Glasgow Üniversitesi'nde fizik profesörü oldu. Ve aralıksız elli üç yıl bu görevi sürdürdü.

William Thomson, özellikle ısı ve elektrikle ilgili incelemeler yaptı. Basınç altında buzun erime noktasındaki değişimleri belirledi. 1852'de gazların genleşmesinin soğumaya yol açtığını ortaya koydu.

Joule ile görüştükten sonra, Kelvin ölçeği olarak adlandırılan ve günümüzde bütün bilimsel sıcaklık ölçümlerinin temelini oluşturan mutlak termodinamik sıcaklık ölçeği düşüncesini ortaya attı.

Elektriksel Görüntüler Metodu'nu bularak, elektrostatiğin matematik teorisine katkıda bulundu.

1854'ten başlayarak denizaltı telgrafı ile ilgilendi. İlk Atlantik kablosunun denize indirilmesini yönetti. George Gabriel Stokes ile birlikte, elektrik sinyal iletimine ilişkin matematiği geliştirdi. Elektrik standartlarını kurmada öncülük yaptı.

Leiden şişesinden boşalan elektriğin titreşimsel niteliğini belirlemiş olması, Hertz'in elektro-manyetik dalgalarını, dolaysıyla Marconi'nin radyoyu bulmasına yol açacaktı. Ayrıca yerin, ayın ve güneşin kasılması üstünde çalışmalar yaptı. Pratik bir kişiydi. Pek çok elektrik aletin gelişmesine yönelik çalıştı.

1876'da diferansiyel denklemlerin mekanik çözümüne imkan veren ilk integral alma düzeneğini ortaya koydu. Aynı zamanda benzetmeli hesap makinelerinin yaratıcısı olarak da kabul edilen Thomson, 1866'da Lortluk payesi aldı. Artık o Lort Kelvin'di. Sağlığında meşhur olmuş ve herkesin saygı duyduğu bir kişiydi.

27. Kitap, Faydalanılan eser ve kaynaklar

. Armstrong Karen, Tanrı'nın Tarihi, Ayranç

. Anadolu Uygarlıkları Cilt 1, 2, 3 Görsel yayınlar

. Bowker J., The Religious Imagination and the Sense of the God, Oxford, 1978

. Bowker J., Problems of Suffering in Religions of the World, Cambridge, 1970

. Blunder Caroline, Evlin Mark, Çin, İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi

. Campbell Joseph, Tanrının Maskeleri, İmge

. Challaye Felicien, Dinler Tarihi, Varlık yayınları

. Clough Shepard B., Uygarlıklar tarihi, Varlık yayınları,

. Cogido, Osmanlı Özel Sayısı, Yapı kredi Yayınları

. Colin A Ronan, Bilim tarihi, Tübitak

. Diamond Jared, Tüfek, Mikrop ve Çelik, TÜBİTAK, Popüler Bilim Kitapları

. Dimirti Kantemir, Osmanlı İmparatorluğunun yükseliş ve çöküşü, Cumhuriyet Kitap Kulübü,1998

. Eberhard Wolfram, Çin Tarihi, Türk Tarih kurumu, Ankara 1995

. Encyclopaedia Britannica.

. Encyclopedia Mythica

. Encyclopaedia Britannica Online. Encyclopaedia Britannica, Inc.

. Encyclopaedia of Islam Online. Ed. P.J. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel, W.P. Heinrichs. Brill Academic Publishers

. Encyclopedia of Islam and the Muslim World. Ed. Richard C. Martin. New York: Macmillan 2004

. Esposito, John. The Oxford Dictionary of Islam. Oxford University Press 2003

. Gölpınarlı Abdülbaki, 100 soruda Türkiye'de mezhepler ve tarikatlar, gerçek yayınevi.1969

. Hançerlioğlu Orhan, Düşünce Tarihi,

. Hançerlioğlu Orhan, Felsefe sözlüğü, Varlık yayınları.

. Hançerlioğlu Orhan, Özgürlük düşüncesi, Varlık yayınları.

. Jewish Encyclopedia, New York, 1901

. Leroux Gabriel, Eski Akdeniz ve Yakın Doğu uygarlıkları, Varlık yayınları

. Mantran Robert, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Adam Yayınları, 1992

. Metin Kunt, Suraiya Faroqhi, Hüseyin Yurtaydın, Ayla Ödekan, Türkiye Tarihi 3, Osmanlı Devleti 1300 - 1600. Cem yayınları, 1995 Cilt 3

. Mosca Gaetano, Siyasi Doktrinler Tarihi, Varlık yayınları

. Ortaylı İlber, Osmanlı Toplumunda Aile, Pan 2000

. Ortaylı İlber, Gelenekten Geleceğe, Ufuk Kitapları, 2001

. Ortaylı İlber, İmparatorluğunun En Uzun Yüzyılı, İletişim Yayınları, 2001

. Önder Ali Tayyar, Türkiye'nin etnik yapısı, Fark yayınları 2007

. Öztuna T. Yılmaz, Türkiye Tarihi, Hayat kitapları

. Roux Jean-Paul, Türklerin Tarihi, Kabalcı 2007

. Seignobos Charles, Mukayeseli Avrupa tarihi, Varlık

. Sencer Oya, Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi,

. Sevin Veli, Anadolu Uygarlıkları, Görsel yayınlar

. Shepard B. Clough, Uygarlıklar tarihi, Varlık yayınları,

. Tanilli Server, Yüzyılların gerçeği ve mirası, Adam yayınlar

. Wells H.G., Kısa dünya tarihi, Varlık yayınları

. Zeldin Theodore, İnsanlığın Mahrem Tarihi, Ayrıntı Yayınları 1999

. en.wikipedia.org